

**RAAD VAN
DE EUROPESE UNIE**

**Brussel, 6 juni 2012 (19.06)
(OR. en)**

9238/12

**COHOM 128
PESC 513
COSDP 453
FREMP 88
INF 101
JAI 397
RELEX 507**

BEGELEIDENDE NOTA

van: het secretariaat-generaal van de Raad

aan: de delegaties

Betreft: Mensenrechten en democratie in de wereld: verslag over EU-actie in 2011

Hierbij treffen de delegaties aan: Mensenrechten en democratie in de wereld: verslag over EU-actie in 2011.

MENSENRECHTEN EN DEMOCRATIE IN DE WERELD:

VERSLAG OVER EU-ACTIE IN 2011

Inhoud

1	Overzicht	8
2	Instrumenten en initiatieven van de EU in niet EU-landen	16
	Inleiding	16
	2.1 EU-richtsnoeren inzake mensenrechten en internationaal humanita ir recht (IHR).....	16
	2.2 Mensenrechtendialogen en -overleg	17
	2.3 Raadsbesluiten en crisisbeheersing	19
	2.4 Demarches en verklaringen	21
	2.5 Mensenrechtenbepalingen in samenwerkingsovereenkomsten met derde landen	21
	2.6 Europees nabuurschapsbeleid	23
	2.7 Activiteiten die gefinancierd worden in het kader van het Europees Instrument voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR)	27
	2.8 Evaluatie van het mensenrechtenbeleid van de EU	30
3	Thematische kwesties	33
	Thematische kwesties met betrekking tot richtsnoeren van de EU.....	33
	3.1 De doodstraf.....	33
	3.2 Foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing	36
	3.3 Rechten van het kind.....	39
	3.4 Kinderen en gewapende conflicten.....	41
	3.5 Verdedigers van de mensenrechten	43
	3.6 Mensenrechten en vrouwen.....	46
	3.7 Vrouwen, vrede en veiligheid	49
	3.8 Bevordering van de naleving van het internationaal humanita ir recht	56
	Andere thematische kwesties	62
	3.9 Het Internationaal Strafhof en de bestrijding van straffeloosheid.....	62
	3.10 Mensenrechten en terrorisme	66
	3.11 Vrijheid van meningsuiting, met name in de 'nieuwe media'	68
	3.12 Vrijheid van vereniging en van vergadering	70
	3.13 Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst of overtuiging	73
	3.14 Lesbiennes, homo's, biseksuelen, transgenders en interseksuelen	76
	3.15 Mensenrechten en het bedrijfsleven, met name maatschappelijk verantwoord ondernemerschap.....	79
	3.16 Ondersteuning van de democratie;	83
	3.17 Assistentie bij verkiezingen	86
	3.18 Verkiezingswaarnemingsmissies (EOM's).....	87
	3.19 Verkiezingsdeskundigenmissies (EEM's)	90
	3.20 Verkiezingsondersteuning	91
	3.21 Europees Fonds voor Democratie	94
	3.22 Wereldwijde samenwerking met parlementen	94
	3.23 Economische, sociale en culturele rechten.....	97
	3.24 Asiel, migratie, vluchtelingen en ontheemden.....	99
	3.25 Mensenhandel	104
	3.26 Racisme, vreemdelingenhaat, non-discriminatie en respect voor diversiteit.....	108
	3.27 Rechten van personen die tot een minderheid behoren.....	111
	3.28 Rechten van personen met een handicap.....	114
	3.29 Inheemse volken.....	116
4	Het optreden van de EU op internationale fora.....	120

4.1	66e zitting van de Algemene Vergadering van de VN	120
4.2	De Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties.....	122
4.3	De Raad van Europa	128
4.4	De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE).....	130
5	Landen- en regionale kwesties	132
5.1	Kandidaat- en potentiële kandidaat-lidstaten van de EU	132
5.1.1	Turkije	132
5.1.2	Westelijke Balkan.....	134
5.1.3	Kroatië.....	135
5.1.4	Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië	136
5.1.5	Montenegro.....	138
5.1.6	Albanië	140
5.1.7	Bosnië en Herzegovina	142
5.1.8	Servië	143
5.1.9	Kosovo	144
5.2	Landen van het Europees nabuurschapsbeleid.....	147
5.2.1	Oostelijk partnerschap.....	147
5.2.2	Zuidelijke Kaukasus (regionaal)	148
5.2.3	Armenië.....	148
5.2.4	Azerbeidzjan	150
5.2.5	Georgië.....	151
5.2.6	Belarus	153
5.2.7	Moldavië.....	155
5.2.8	Oekraïne	158
5.2.9	Unie voor het Middellandse Zeegebied	160
5.2.10	Egypte	160
5.2.11	Israël.....	163
5.2.12	Bezette Palestijnse Gebieden.....	165
5.2.13	Jordanië	166
5.2.14	Libanon	168
5.2.15	Syrië	169
5.2.16	Tunesië	171
5.2.17	Algerije.....	174
5.2.18	Marokko	176
5.2.19	Westelijke Sahara.....	179
5.2.20	Libië	179
5.3	Rusland en Centraal-Azië.....	182
5.3.1	Rusland.....	182
5.3.2	Centraal-Azië (regionaal)	184
5.3.3	Kazachstan.....	186
5.3.4	Kirgizië.....	187
5.3.5	Tadzikistan	188
5.3.6	Turkmenistan	189
5.3.7	Oezbekistan	189
5.4	Afrika.....	191
5.4.1	Afrikaanse Unie	191
5.4.2	Angola	192
5.4.3	Burundi.....	193
5.4.4	Kameroen.....	194

5.4.5	Tsjaad.....	196
5.4.6	Ivoorkust.....	198
5.4.7	Democratische Republiek Congo.....	199
5.4.8	Eritrea.....	201
5.4.9	Ethiopië.....	202
5.4.10	Gambia.....	204
5.4.11	Guinee.....	204
5.4.12	Guinee-Bissau.....	205
5.4.13	Kenia.....	206
5.4.14	Liberia.....	208
5.4.15	Madagaskar.....	209
5.4.16	Malawi.....	210
5.4.17	Mauritanië.....	211
5.4.18	Niger.....	212
5.4.19	Nigeria.....	212
5.4.20	Rwanda.....	214
5.4.21	Senegal.....	215
5.4.22	Somalië.....	217
5.4.23	Zuid-Afrika.....	218
5.4.24	Sudan.....	219
5.4.25	Zuid-Sudan.....	220
5.4.26	Togo.....	222
5.4.27	Uganda.....	223
5.4.28	Zimbabwe.....	225
5.5	Het Midden-Oosten en het Arabisch schiereiland.....	227
5.5.1	Saudi-Arabië.....	228
5.5.2	Bahrein.....	229
5.5.3	Iran.....	230
5.5.4	Irak.....	232
5.5.5	Jemen.....	234
5.6	Azië en Oceanië.....	235
5.6.1	Afghanistan.....	235
5.6.2	Bangladesh.....	238
5.6.3	Birma/Myanmar.....	239
5.6.4	Cambodja.....	241
5.6.5	China.....	241
5.6.6	Democratische Volksrepubliek Korea (DVK).....	244
5.6.7	Fidji.....	245
5.6.8	India.....	246
5.6.9	Indonesië.....	247
5.6.10	Japan.....	248
5.6.11	Laos.....	249
5.6.12	Maleisië.....	250
5.6.13	Nepal.....	252
5.6.14	Pakistan.....	254
5.6.15	Filipijnen.....	256
5.6.16	Sri Lanka.....	257
5.6.17	Thailand.....	259
5.6.18	Oost-Timor.....	260

5.6.19	Vietnam.....	261
5.7	Noord-, Zuid en Midden-Amerika.....	262
5.7.1	Canada.....	262
5.7.2	VS.....	262
5.7.3	Argentinië.....	265
5.7.4	Bolivia.....	266
5.7.5	Brazilië.....	267
5.7.6	Chili.....	268
5.7.7	Colombia.....	268
5.7.8	Ecuador.....	270
5.7.9	El Salvador.....	271
5.7.10	Guatemala.....	271
5.7.11	Honduras.....	272
5.7.12	Mexico.....	274
5.7.13	Nicaragua.....	275
5.7.14	Paraguay.....	276
5.7.15	Suriname.....	277
5.7.16	Peru.....	277
5.7.17	Uruguay.....	278
5.7.18	Venezuela.....	278
5.7.19	Cuba.....	279
5.7.20	Dominicaanse Republiek.....	280
5.7.21	Haïti.....	281
5.7.22	Jamaica.....	281
6.	Het Europees Parlement en de mensenrechten.....	282
7.	Lijst van afkortingen.....	296
	Bijlage I - Pledges made to the 31st International Conference of the Red Cross and Red Crescent, Geneva, 28 November to 1 December 2011.....	305
	Joint pledge by EU Member States and National Red Cross Societies	310
	Trade Treaty.....	310
	Bijlage 2 - Mensenrechtenresoluties in 2011.....	311

2011 was een gedenkwaardig jaar voor de mensenrechten en de democratie. Overal in het Midden-Oosten en Noord-Afrika toonden mannen en vrouwen, jong en oud, die de gehele samenleving vertegenwoordigden, dat ze het aandurften hun aangeboren menselijke waardigheid te verdedigen. Zij waren aldus een bron van inspiratie voor mensen overal.

Op de veranderingen die zij hebben teweeggebracht moest de EU een krachtige respons geven. Wij zijn die uitdaging aangegaan door een nieuwe respons op een veranderend nabuurschap te formuleren. Mensenrechten en diepgewortelde democratie hadden een centrale plaats in die aanpak.

Vorig jaar heb ik gezegd dat ik me ertoe verbond het werk van de EU krachtiger te maken, en nog doeltreffender op het punt van het waarborgen en bepleiten van de mensenrechten. Ik heb in december 2011 samen met de Europese Commissie een gezamenlijke mededeling gepresenteerd onder de titel "Een centrale plaats voor mensenrechten en democratie in het externe optreden van de EU", met als doel een samenhangende visie voor die opdracht te formuleren.

De volgende stappen in 2012 zullen inhouden dat de aanbevelingen van die mededeling in de praktijk worden gebracht. Daartoe zullen de gezamenlijke inspanningen van de gehele EU noodzakelijk zijn, niet alleen van de instellingen van de EU, maar ook van de lidstaten van de EU en van het maatschappelijk middenveld.

Dit is een grote uitdaging die in de volgende uitgave van dit jaarverslag zal worden weerspiegeld. Het is echter goed om nu de inventaris op te maken van al het werk dat de EU in 2011 heeft gedaan om rechten tot een werkelijkheid te maken. Ik betuig eerbetoon aan al die moedige mensen die hebben geholpen een bijdrage aan dat proces van levensbelang te leveren.

1 Overzicht

In 2011 heeft de EU met woorden en daden herbevestigd dat de mensenrechten centraal staan in het optreden van de EU overal ter wereld. De inzet van de EDEO in dit eerste volledige jaar waarin de dienst operationeel was, blijkt uit het feit dat de dienst het gehele jaar door heeft gewerkt aan een gezamenlijke mededeling, die de hoge vertegenwoordiger en de Europese Commissie op 12 december 2011 hebben goedgekeurd, en die is getiteld "Een centrale plaats voor mensenrechten en democratie in het externe optreden van de EU voor een meer doeltreffende aanpak". Hierin wordt een aantal ideeën gepresenteerd om de strategie van de Unie ter zake uit te dragen.

De **Arabische lente** heeft het eerste werkjaar van de EDEO gemarkeerd. In een gezamenlijke mededeling hebben hoge vertegenwoordiger Ashton en de Europese Commissie op 8 maart 2011 benadrukt dat het verlangen naar politieke participatie, waardigheid, vrijheid en werkgelegenheid moet worden gesteund, en een aanpak op basis van universele waarden en gedeelde belangen geschetst.

Het middenveld heeft als hefboom gefungeerd voor de veranderingen van de Arabische lente, in een algemeen klimaat waarin het daartoe in veel landen steeds minder ruimte krijgt. Heel snel heeft de Unie zich laten horen over de problemen waarmee middenveldorganisaties te maken hebben; zij heeft alle staten opgeroepen de **vrijheid van vereniging** en de **vrijheid van vergadering** te eerbiedigen, en wetgeving vast te stellen die beantwoordt aan de internationale standaard. De steun aan het middenveld werd opgevoerd, in het bijzonder via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten.

De Arabische lente heeft ook laten zien welke belangrijke rol de sociale netwerken en het internet kunnen spelen in het hervormingsproces en bij het opkomen voor de mensenrechten. Herhaaldelijk, zowel in bilateraal als in multilateraal verband, heeft de Unie beperkingen van de **vrijheid van meningsuiting** en van de **toegang tot het internet**, alsook de arrestatie van bloggers veroordeeld. De EU wil ervoor zorgen dat het internet de politieke vrijheid blijft stimuleren. Zij heeft daarom in december 2011 een begin gemaakt met de "No Disconnect Strategy", die haar de instrumenten moet verschaffen om, indien nodig, middenveldorganisaties of burgers willekeurige verstoring van de toegang tot elektronische communicatie, met name het internet, te helpen omzeilen.

In 2011 heeft de EU krachtig gereageerd tegen het wereldwijd toenemende aantal gevallen van **religieuze onverdraagzaamheid**. In de conclusies van de februarizitting van de Raad Buitenlandse Zaken heeft zij opnieuw in afkeurende termen uiting gegeven aan haar ernstige bezorgdheid omtrent onverdraagzaamheid, discriminatie en geweld. In februari 2011 hebben de delegaties van de EU kernberichten over vrijheid van godsdienst of overtuiging ontvangen, waarin hun wordt opgedragen in samenspraak met de ambassades van de lidstaten van nabij toe te zien op de situatie in het gastland. Vrijheid van godsdienst of overtuiging is grondig behandeld in het jaarverslag over de mensenrechten dat de Unie in september 2011 heeft uitgebracht. De Unie heeft in de VN met grote inzet gestreefd naar een hechtere consensus omtrent de noodzaak religieuze onverdraagzaamheid te bestrijden en de vrijheid van godsdienst of overtuiging te beschermen, maar dan zonder in denkbelden te vervallen die godsdiensten als zodanig - en niet personen die wegens hun godsdienst of overtuiging worden gediscrimineerd - beogen te beschermen, ten koste van andere fundamentele mensenrechten, zoals de vrijheid van meningsuiting. In 2011 is in dit opzicht aanzienlijke vooruitgang geboekt; voor het eerst werd, in Genève en New York, een consensus bereikt over de respectievelijk door de EU en de Islamitische Conferentie Organisatie (ICO) voorgestelde resoluties inzake de vrijheid van godsdienst of overtuiging en inzake de strijd tegen religieuze onverdraagzaamheid.

De lidstaten van de Europese Unie die lid zijn van de Mensenrechtenraad hebben ook voor de baanbrekende Resolutie over mensenrechten, seksuele voorkeur en genderidentiteit gestemd die op 17 juni in de Mensenrechtenraad van de VN is aangenomen, en deze stem is door de gehele Europese Unie onderschreven. Op 27 juni heeft hoge vertegenwoordiger Ashton de plenaire vergadering van het Europees Parlement toegesproken en er het werk van de EU en de lidstaten inzake de bescherming van de mensenrechten van LGBTI's in de wereld gepresenteerd; zij verklaarde dat discriminatie op grond van seksualiteit en geslacht net zo min te tolereren is als discriminatie op grond van huidskleur en geloof.

De EU is in 2011 een prominente rol blijven vervullen in het **mensenrechtenbestel van de VN**, zoals bij de convocatie van een speciale zitting die door de VN-Raad voor de mensenrechten (HRC) werd gewijd aan **Libië**, en waar de historische aanbeveling werd gedaan Libië als lid van de HRC te schorsen. De Unie stelde in 2011 de mensenrechtensituatie in **Syrië** herhaaldelijk in de VN aan de orde, namelijk in de Mensenrechtenraad en in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering; zij smeedde een alliantie van landen uit alle regio's, ook de Arabische wereld, en werkte mee aan de instelling van een onafhankelijke commissie van onderzoek.

In juni 2011 heeft de EU de aanneming door de HRC van een resolutie over de mensenrechten in **Belarus** bewerkstelligd. Voorts werd, in de Mensenrechtenraad en in de Algemene Vergadering, verder geijverd voor de aanneming van resoluties over **Birma/Myanmar** en de **DVK**.

In maart 2011 behoorden vijftien lidstaten van de Unie tot de opstellers van de verklaring over "het beëindigen van geweldpleging en andere vormen van schending van de mensenrechten in verband met seksuele voorkeur en genderidentiteit", die door 85 landen in de Mensenrechtenraad werd aangenomen. De Unie heeft voorts de grensverleggende, door Zuid-Afrika ingediende resolutie over **mensenrechten, seksuele voorkeur en genderidentiteit** verwelkomd, die door staten uit alle regio's werd gesteund en in juni 2011 door de Mensenrechtenraad werd aangenomen.

In samenwerking met de groep van Latijns-Amerikaanse landen is de EU erin geslaagd het mandaat van de speciale vertegenwoordiger van de VN-secretaris-generaal voor **kinderen en gewapende conflicten** te laten verlengen. De Unie heeft de lijst van prioritaire landen voor de toepassing van haar richtsnoeren inzake kinderen en gewapende conflicten in overeenstemming met de lijst van VN geactualiseerd.

De EU had haar volle gewicht in de schaal geworpen toen in juni 2011 de richtsnoeren van de VN inzake **bedrijfsleven en mensenrechten** door de Mensenrechtenraad werden goedgekeurd. De Unie heeft deze richtsnoeren verwerkt in haar beleidskader maatschappelijk verantwoord ondernemen. In de Mededelingen van 2011, "A renewed EU strategy for corporate social responsibility" en "Human Rights and Democracy at the Heart of EU External Action", worden de richtsnoeren van de VN erkend als internationale normen inzake ondernemerschap en mensenrechten, die in geheel Europa moeten worden geëerbiedigd. In beide documenten worden tevens concrete maatregelen voorgesteld waarmee de VN-richtsnoeren moeten worden toegepast.

De EU heeft een solide traditie van steun aan de **bestrijding van straffeloosheid** met betrekking tot zware misdaden die de gehele internationale gemeenschap bezighouden. Getrouw aan haar belofte op de toetsingsconferentie van Kampala, heeft zij, bij Besluit 94/942/GBVB van de Raad d.d. 21 maart 2011, haar Gemeenschappelijk Standpunt 2003/444/GBVB geactualiseerd. Het nieuwe Raadsbesluit heeft ten doel universele steun voor het Statuut van Rome te bevorderen door middel van een zo breed mogelijke deelname aan het Statuut, de integriteit van het Statuut van Rome in stand te houden, de onafhankelijkheid van het Hof en de daadwerkelijke en doeltreffende werking ervan te begunstigen, en samenwerking met het Hof en toepassing van het complementariteitsbeginsel te ondersteunen.

In het najaar van 2011 is de EU begonnen aan de herziening van haar **richtsnoeren voor de bevordering en de bescherming van de rechten van het kind**, die zullen worden aangepast aan nieuwe internationale ontwikkelingen en aan de plaatselijk aangestuurde definities van mensenrechtenprioriteiten. In de winter van 2011 schaarde de Unie zich met een thematische lobbycampagne (demarche) achter de mondiale VN-campagne voor de ratificatie van de twee facultatieve protocollen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind. De Unie zal tot juni 2012, op plaatselijk niveau, met dialoog en andere vormen van bewustmaking, verder ijveren voor deze ratificatie, en voor die van ILO-verdrag 182, betreffende de ergste vormen van kinderarbeid.

Namens de Unie heeft hoge vertegenwoordiger Ashton in maart 2011 de afschaffing van de **doodstraf** in de Amerikaanse staat Illinois toegejuicht, ten teken dat zij voor deze zaak blijft opkomen. In de staat Oregon werd in november 2011 een feitelijk moratorium afgekondigd, naar aanleiding waarvan mevrouw Ashton opnieuw een verklaring aflegde.

In 2011 heeft de EU intern voortgang gemaakt in verband met haar inzet voor de situatie van **vrouwen uit het oogpunt van vrede en veiligheid**. Het rapport over de indicatoren van de Unie voor haar totaalaanpak ter uitvoering van de VNVR-resoluties 1325 en 1820 over vrouwen, vrede en veiligheid werd door de Raad op 13 mei 2011 aangenomen. Uit het rapport blijkt dat de Unie concrete maatregelen heeft getroffen met het oog op een betere bescherming van kwetsbare groepen, zoals vrouwen en kinderen; het reikt een instrument aan waarmee de actie van de Unie op dit terrein kan worden gevolgd, en de EU voorts meer aanspreekbaar wordt ten aanzien van eerdere toezeggingen. Het volgende rapport wordt in 2013 verwacht.

De Europese Unie wil in alle politieke kaderovereenkomsten met derde landen, zoals associatie-overeenkomsten en partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten, een **mensenrechtenclausule** laten opnemen. In die clause staat dat de mensenrechten die in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens zijn vastgelegd, ten grondslag liggen aan het interne en externe beleid van de partijen en een essentieel onderdeel van de overeenkomst zijn. In 2011 zijn echter geen nieuwe overeenkomsten met een mensenrechtenclausule ondertekend of van kracht geworden. Op het bilaterale niveau heeft de Unie meer dan veertig **mensenrechtendialogen** met derde landen gevoerd, en daarbij vaak daadwerkelijk haar specifieke zorgpunten naar voren kunnen brengen.

De EU heeft besloten wereldwijd ten aanzien van bijna 160 landen een **nationale mensenrechtenstrategie** uit te stippelen, hetgeen in 2011 in 130 gevallen ook daadwerkelijk gebeurde. Beoogd wordt vooral: in de partnerlanden een beter en completer inzicht in de voornaamste aspecten van deze problematiek te bewerkstelligen; de aandacht van de Unie zowel beleidsmatig als uit het oogpunt van financiële ondersteuning op centrale prioriteiten in de partnerlanden te richten, ten einde, naar de wens van de hoge vertegenwoordiger, haar methode beter en dus met meer succes op de specifieke situatie te kunnen toesnijden; het optreden van de lidstaten en haar diplomatieke missies ter plaatse te vergemakkelijken en te stroomlijnen; een meer omvattende en relevante bijdrage te leveren tot de verschillende landen- en regionale strategieën.

Op 8 en 9 december 2011 heeft de EDEO, in nauwe samenwerking met de ngo-partners, het 13e jaarlijkse **mensenrechtenforum van de ngo's uit de EU** georganiseerd, waar twee thema's werden besproken: betere opvolging van de EU-richtsnoeren in het internationaal humanitair recht, alsmede *de mensenrechtentoetsing van de EU en het nieuwe meerjarig financieel kader - van aanbevelingen tot actie*. Op het forum konden de ngo's hun praktijkervaring naar voren brengen, hun opvattingen over het Uniebeleid kenbaar maken, en aanbevelingen voor betere opvolging tot de Unie richten. De EDEO en de Raadsgroepen zullen de bevindingen van het forum zorgvuldig in overweging nemen.

Naar aanleiding van de verontrustende ontwikkelingen in **Belarus** in de nasleep van de presidentsverkiezingen van december 2010 heeft de EU de internationale gemeenschap ertoe gebracht resoluut te reageren op de schendingen van de mensenrechten. In juni 2011 nam de Mensenrechtenraad door toedoen van de Europese Unie een resolutie aan waarin de Hoge Commissaris voor de mensenrechten ermee wordt belast binnen een jaar te rapporteren over de mensenrechtensituatie in Belarus, en aanbevelingen voor verdere actie te doen. In afwachting daarvan trof de Unie een aantal bilaterale maatregelen, waarbij de steun aan voorvechters van de mensenrechten en aan het middenveld aanzienlijk werd uitgebreid, en tegelijk het regime sterker onder druk werd gezet om de mensenrechten te eerbiedigen en alle politieke gevangenen vrij te laten.

De in het kader van het Europees nabuurschapsbeleid uitgebrachte gezamenlijke mededeling "Inspelen op de veranderingen in onze buurlanden" (aangenomen op 25 mei 2011) bevat een voorstel tot instelling van een Europees Fonds voor Democratie (EFD), dat later door de Raad Buitenlandse Zaken met instemming is begroet. Het EFD moet een autonome instantie met rechtspersoonlijkheid volgens het recht van een lidstaat worden. Het Fonds zou zich aanvankelijk, zij het niet uitsluitend, richten op het Europees nabuurschapsbeleid, en een nieuw steunkanaal zijn voor politieke actoren in gevallen van democratische transitie of vreedzame strijd voor democratie.

De EU heeft in 2011 tien **verkiezingswaarnemingsmissies** uitgestuurd. Vijf ervan speelden een begeleidende rol bij een echte omwenteling, die zo meer geloofwaardigheid kreeg (de machtswisseling in Tunesië, de staatsvorming in Zuid-Sudan, de overgang van een militair naar een burgerlijk bestuur in Niger, de langverwachte overgang van de macht naar de politieke oppositie in Peru en Zambia); in drie gevallen ging de missie gepaard met een vrij vlotte herverkiezing van de zittende autoriteiten (Nigeria, Tsjaad en Uganda); en twee missies voltrokken zich in een zeer moeilijk electoraal klimaat (Nicaragua en de DRC). De Unie stuurde voorts verkiezingsdeskundigenmissies (EEM's) uit naar Benin, Liberia, Ivoorkust, Marokko, Guatemala, Thailand, de Centraal-Afrikaanse Republiek, en Gambia. Het Europees Parlement heeft zelf delegaties naar alle waarnemingsmissies van de EU gestuurd, om de EU zichtbaarder te maken en de politieke verbintenis van de EU te benadrukken.

Ervan uitgaande dat particuliere **militaire en beveiligingsondernemingen** ter verantwoording moeten kunnen worden geroepen voor mensenrechtenschendingen die tijdens hun operaties zijn gepleegd, heeft de EU in mei 2011, tijdens de eerste zitting van de werkgroep van de VN-Mensenrechtenraad, een constructieve bijdrage geleverd met betrekking tot de mogelijke invoering van een internationale kaderregeling voor dergelijke ondernemingen. Zij wees erop dat allereerst de bestaande initiatieven moeten worden geëvalueerd, en dat moet worden bekeken waar de verantwoordingsplicht ten aanzien van schending van de mensenrechten en van het internationaal humanitair recht feitelijk tekortschiet.

2 Instrumenten en initiatieven van de EU in niet-EU-landen

Inleiding

2.1 EU-richtsnoeren inzake mensenrechten en internationaal humanitair recht (IHR)

De acht zogenaamde "richtsnoeren" vormen de ruggengraat van het mensenrechtenbeleid van de EU. Hoewel zij niet wettelijk bindend zijn, zijn zij met eenparigheid van stemmen door de Raad van de EU vastgesteld en vormen zij derhalve een sterke politieke uitdrukking van de prioriteiten van de EU. Het zijn ook praktische instrumenten om de EU-vertegenwoordigers in de gehele wereld te helpen ons mensenrechtenbeleid uit te dragen. Op die manier versterken deze richtsnoeren de samenhang en de consistentie van het EU-mensenrechtenbeleid.

De EU heeft nu richtsnoeren inzake mensenrechten over de volgende onderwerpen:

- de doodstraf (voor het eerst aangenomen in 1998);
- foltering en andere vormen van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (voor het eerst aangenomen in 2001);
- mensenrechtendialogen (voor het eerst aangenomen in 2001);
- kinderen en gewapende conflicten (voor het eerst aangenomen in 2003);
- mensenrechtenverdedigers (voor het eerst aangenomen in 2004);
- bevordering en bescherming van de rechten van het kind (voor het eerst aangenomen in 2007);
- geweld tegen vrouwen en de bestrijding van alle vormen van discriminatie van vrouwen (voor het eerst aangenomen in 2008);
- bevordering van de naleving van het internationale humanitaire recht (voor het eerst aangenomen in 2005).

Nadere informatie over deze richtsnoeren is te vinden in een brochure van maart 2009, en is ook online beschikbaar in alle EU-talen, alsmede in het Russisch, Chinees, Arabisch en Farsi.

In 2010 is besloten dat de aanpak van de EU moet worden toegesneden op afzonderlijke situaties, zonder dat de samenhang van het optreden van de EU in de wereld uit het oog wordt verloren. Daarom is besloten voor diverse landen plaatselijke mensenrechtenstrategieën op te stellen, onze prioriteiten voortdurend te evalueren en steeds na te gaan hoe we het best gebruik kunnen maken van onze gespecialiseerde instrumenten, en bij dat alles onze partners steeds met respect te bejegenen.

2.2 Mensenrechtendialogen en -overleg

In 2011 heeft de EU de politieke dialoog over de mensenrechten verder uitgebreid, en ook met meer partners gevoerd. In het kader van het Europees nabuurschapsbeleid werd in 2011 een mensenrechtendialoog geopend met Algerije. Stappen werden tevens ondernomen om de mensenrechtendialoog met Zuid-Afrika te formaliseren, en met de Republiek Korea werden contacten gelegd met het oog op de instelling van geregeld mensenrechtenoverleg.

In 2011 werd met de volgende partners een formele mensenrechtendialoog gevoerd of in het kader van een subcomité overleg gepleegd : de Afrikaanse Unie, Algerije, Argentinië, Armenië, Brazilië, Belarus, Cambodja, Chili, China, Colombia, Georgië, India, Indonesië, Jordanië, Kazachstan, Kirgizië, Laos, Libanon, Mexico, Moldavië, Marokko, de Palestijnse Autoriteit, Pakistan, Tadzjikistan, Turkmenistan en Vietnam. Overleg inzake de mensenrechtenproblematiek vond plaats met Canada, Israël, Japan, Nieuw-Zeeland, Rusland, de VS, en kandidaat-lidstaten (Kroatië, IJsland, Turkije, en FYROM).

Bijeenkomsten van de bestaande mensenrechtendialoog met Egypte, Sri Lanka en Tunesië konden in 2011 niet plaatsvinden. De jaarlijkse bijeenkomst met Pakistan werd uitgesteld tot begin 2012. De mensenrechtendialoog met Iran is sinds 2006 geschorst.

In het kader van de evaluatie van haar mensenrechtenbeleid heeft de Unie in 2011 de beste praktijken uit deze verschillende dialogen afgeleid, om ze effectiever te maken, en wel in drie opzichten: ten eerste, door de dialoog tot op het hoogste niveau in te passen in het geheel van de betrekkingen met het derde land; ten tweede, door de dialoog nauw te verbinden met andere instrumenten van het mensenrechtenbeleid, in het bijzonder de nieuwe landenstrategieën voor de mensenrechten; ten derde, door vooral in te zetten op follow-up van de dialoog, met concrete actieplannen, nieuwe wetgeving en projecten die de Unie dankzij haar instrumenten - met name ontwikkelingssamenwerking - kan steunen.

In dit verband is bijzondere aandacht besteed aan de bepaling van de agenda van de mensenrechtendialogen, met de klemtoon op de binnenlandse mensenrechtensituatie, en met name op individuele dossiers. Multilaterale vraagstukken van de VN en van de betrokken regionale organisaties worden meer en meer een standaardpunt op de agenda van de dialogen. De Unie staat ook open voor de wens van partnerlanden die mensenrechtenproblemen in de Unie zelf willen bespreken, in nauwe samenwerking met haar lidstaten.

De actieplannen die met de zuidelijke landen van het ENB zijn overeengekomen of worden herzien, hebben hun nut bewezen bij het structureren van de agenda van de mensenrechtendialoog met deze landen, en ook als ijkpunt bij de periodieke evaluatie van de dialogen overeenkomstig de Uniericht snoeren voor de mensenrechtendialoog, die gelijke tred moet houden met de periodieke actualisering en evaluatie van de landenspecifieke mensenrechtenstrategieën.

Overeenkomstig de beste praktijken wordt het ook algemene regel om zowel centraal als in het betrokken land overleg te plegen met het middenveld, en na de dialoog een debriefing te houden. Voorts zijn in 2011 ongeveer tien specifieke seminars met het middenveld georganiseerd, die stof moesten leveren voor de officiële mensenrechtendialoog.

De EU heeft in 2011 met de Chinese autoriteiten verder onderhandeld over betere voorwaarden bij de mensenrechtendialoog met China, conform de aanbevelingen die in het kader van de evaluatie van de dialoog in 2010 zijn gedaan. De evaluatie van het mensenrechtenoverleg met Rusland werd in 2011 voltooid; ten gevolge hiervan wil de Unie nu, samen met Rusland, de dialoog formeel en inhoudelijk verbeteren.

Daarnaast voeren bijna alle 79 landen van Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan die partij zijn bij de Overeenkomst van Cotonou, op grond van artikel 8 hiervan, een dialoog met de EU, die ook een regelmatige evaluatie omvat van de ontwikkelingen wat de eerbiediging van mensenrechten, democratische beginselen, rechtsstatelijkheid en goed bestuur betreft. Volgens artikel 9 zijn de mensenrechten, de democratische beginselen en de rechtsstaat de essentiële onderdelen van de overeenkomst, en vallen zij als zodanig onder de geschillenbeslechtsingsclausule van artikel 96, op grond waarvan met het betrokken land overleg kan worden gepleegd en aangepaste maatregelen - in laatste instantie ook schorsing van de overeenkomst - kunnen worden getroffen.

In 2011 golden dergelijke maatregelen ten aanzien van vijf landen: Zimbabwe, Fiji, Guinee, Guinee-Bissau en Madagascar. Ten aanzien van Niger werd de toepassing van de procedure van artikel 96 beëindigd.

2.3 Raadsbesluiten en crisisbeheersing

De EU heeft in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB) haar specifieke beleid in verband met mensenrechten en vrouwen, vrede en veiligheid verder uitgevoerd en geconsolideerd; het acquis is verder ontwikkeld, evenals de toepassing van de richtsnoeren inzake de bescherming van burgers bij GVDB-missies en operaties. Zoals voorheen hebben de bevoegde Raadsgroepen besprekingen gewijd aan de GVDB-integratie van mensenrechten en genderspecten, die ook nu onderdeel waren van de planning, uitvoering en evaluatie van die missies en operaties. In 2011 werden geen nieuwe GVDB-missies of -operaties ondernomen.

Met name werd een begin gemaakt met de uitvoering van de aanbevelingen uit het door de Raad in december 2010 goedgekeurde verslag, "Lessen en beste praktijken betreffende de integratie van mensenrechten en gender in de militaire operaties en de civiele missies van het GVDB". Om het beleidskader van de Unie inzake vrouwen, vrede en veiligheid te laten aansluiten bij latere ontwikkelingen - in het bijzonder de VNVR-resoluties over vrouwen, vrede en veiligheid en de sedert 2008 opgedane ervaring in GVDB-verband – heeft de EDEO voorts de evaluatie op gang gebracht met het oog op de actualisering van het in 2008 aangenomen operationeel document "Uitvoering van UNSCR 1325, versterkt door Resolutie 1820, in het kader van het EVDB".

Eveneens van belang in 2011 was de samenstelling van opleidingsmodules mensenrechten, genderproblematiek en kinderscherming, op basis van het stramien voor de mensenrechten- en genderscholing van de Unie uit het "Package of three draft concepts containing minimum standard training elements on Human Rights, Gender and Child Protection in the context of CSDP", dat in december 2010 was aangenomen. Deze modules komen in samenwerking met opleidingsinstituten van de EU-lidstaten en met het middenveld tot stand.

In juni 2011 werd - door de EDEO - de derde jaarlijkse bijeenkomst van de genderadviseurs en contactpunten van de GVDB-missies en -operaties georganiseerd. Daarnaast kregen alle hoofden van civiele GVDB-missies tijdens een seminar in april 2011 een briefing over het mensenrechten- en genderbeleid van de Unie. Terwijl de EDEO gaandeweg het jaar werd opgezet, werd een speciale inspanning geleverd om een vlotter informatieverkeer tussen enerzijds de verschillende crisisbeheersingsdiensten en anderzijds de mensenrechten-, gender- en kinderschermingsdeskundigen van de EDEO te genereren.

2.4 Demarches en verklaringen

De EU acht het zeer belangrijk dat mensenrechtenkwesties in de publieke belangstelling blijven staan. Daarom maakt zij veelvuldig gebruik van publieke verklaringen om zorgpunten aan de orde te stellen of positieve ontwikkelingen toe te juichen. Deze verklaringen worden eenparig aangenomen.

In andere gevallen, wanneer de EU van oordeel is dat dit efficiënter zal zijn, kan zij de voorkeur geven aan demarches. Demarches of formele diplomatieke stappen zijn belangrijke instrumenten van elk buitenlands beleid, en de EU maakt er gebruik van om problemen in verband met de mensenrechten aan te kaarten bij de autoriteiten van niet-EU-landen. De EU onderneemt ook regelmatig demarches overal ter wereld om het universele karakter en de integriteit van het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof onder de aandacht te brengen. Demarches worden meestal vertrouwelijk ondernomen door lokale EU-vertegenwoordigers.

De kwesties die het vaakst op deze manier worden aangepakt zijn: de bescherming van mensenrechtenverdedigers, illegale detentie, gedwongen verdwijningen, de doodstraf, foltering, bescherming van kinderen, vluchtelingen en asielzoekers, buitengerechtelijke executies, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging, het recht op een eerlijk proces, en verkiezingen.

2.5 Mensenrechtenclausules in samenwerkingsovereenkomsten met derde landen

De Europese Unie wil in alle politieke kaderovereenkomsten met derde landen, zoals associatieovereenkomsten en partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten, een **mensenrechtenclausule** laten opnemen. In die clausule staat dat de mensenrechten die in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens zijn vastgelegd, ten grondslag liggen aan het interne en externe beleid van de partijen en een essentieel onderdeel van de overeenkomst zijn. In 2011 zijn geen nieuwe overeenkomsten met een mensenrechtenclausule ondertekend of van kracht geworden.

In 2011 was er één nieuw geval van overleg op grond van een mensenrechtenclausule. De Europese Unie beschouwde de muiterij van 1 april 2010 in Guinee-Bissau en de benoeming van de aanstichters ervan op hoge militaire posten als een bijzonder ernstige en flagrante schending van de mensenrechtenclausule uit de Overeenkomst van Cotonou. Daarom werd op 31 januari 2011 krachtens artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou overleg met het land ingeleid. Tijdens de bijeenkomst bespraken de partijen welke maatregelen moesten worden genomen om het primaat van het burgerlijk gezag te waarborgen, het democratisch bestuur te verbeteren, de eerbiediging van de constitutionele orde en de rechtsstaat te waarborgen en straffeloosheid en georganiseerde misdaad te bestrijden. Nadat Guinee-Bissau toezeggingen had gedaan met betrekking tot het verrichten en voltooien van onafhankelijk justitieel onderzoek naar moorden die in maart en juni 2009 waren gepleegd, het effectief doorvoeren van de hervorming van de veiligheidsector, en een vernieuwing van de militaire hiërarchie die de garantie bood dat hogere bevelsposten zouden worden ingenomen door personen die niet betrokken waren geweest bij ongrondwettig of gewelddadig optreden, besloot de Unie het overleg af te sluiten en de samenwerking geleidelijk te hervatten.

In juli 2011 kondigde de Commissie in haar Mededeling inzake de externe dimensie van het gemeenschappelijk visserijbeleid aan onder meer te zullen beogen dat alle bilaterale visserijovereenkomsten worden verscherpt met een mensenrechtenclausule. Elke inbreuk op een fundamenteel aspect van de mensenrechten en de democratische beginselen zou dan tot schorsing van de overeenkomst kunnen leiden. Protocollen in die zin zijn geparafeerd met Kaapverdië, de Comoren, Groenland, Guinee-Bissau, Mauritius, Mozambique, Sao Tomé en Príncipe en de Seychellen.

2.6 Europees nabuurschapsbeleid

Bij de voorstelling van het Europees nabuurschapsbeleid (ENB) in 2004 bood de EU haar burenen een bevoorrechte verstandhouding aan, geschraagd door een wederzijdse inzet voor gemeenschappelijke waarden (democratie en mensenrechten, rechtsstaat, goed bestuur, beginselen van de markteconomie en duurzame ontwikkeling).

De drie componenten van het ENB zijn het Oostelijk Partnerschap (ingesteld in Praag in mei 2009), de Unie voor het Middellandse Zeegebied (het Europees-mediterraan partnerschap, voorheen het proces van Barcelona, in juli 2008 in Parijs opnieuw in gang gezet), en de Synergie voor het Zwarte Zeegebied (gestart in Kiev in februari 2008).

De uitvoering van het ENB wordt gezamenlijk bevorderd en gevolgd via de in het kader van die overeenkomsten opgerichte commissies en subcommissies. Er is besloten dat de uitvoering van het ENB in 2011 aan bod zal komen in twaalf landenspecifieke voortgangsverslagen en twee regionale verslagen over de geboekte vooruitgang bij de uitvoering van het Oostelijk Partnerschap en het Partnerschap voor democratie en gedeelde welvaart, en in een bijlage met statistieken.

In de loop van 2011 heeft de EU snel en vastberaden gereageerd op een snel wijzigende situatie; na jarenlange relatieve stagnatie heeft de democratie ingang gevonden in de naburige landen. De EU heeft haar beleid en haar instrumenten aangepast, haar bijstandsprogramma's bijgestuurd, technische steun beschikbaar gesteld om de overgang naar democratie te faciliteren, en extra financiering toegekend aan de naburige landen.

De EU heeft zowel in de oostelijke als in de zuidelijke dimensie van het Europees beleid haar politieke inzet geïntensiveerd. Wat het Oosten betreft, is op de tweede top van het Oostelijk Partnerschap (Warschau, september 2011) de balans opgemaakt van de resultaten die sinds de start van dat partnerschap zijn bereikt en hebben de EU en haar oostelijke naburige landen hun politieke bereidheid bevestigd om te werken aan een nauwere politieke vereniging en economische integratie. Wat de landen van het Zuidelijk Nabuurschap betreft, heeft de Raad, op aangeven van de hoge vertegenwoordiger, een speciale vertegenwoordiger voor het zuidelijke Middellandse Zeegebied aangesteld om met de transitielanden een dialoog tot stand te brengen, om de betrokkenheid van de EU en de lidstaten op te voeren en om te zorgen voor samenspraak met de internationale financiële instellingen en de privésector.

Op 8 maart 2011 heeft de Commissie de mededeling "Een partnerschap voor democratie en gedeelde welvaart met het zuidelijke Middellandse Zeegebied" uitgebracht bij wijze van onmiddellijke respons op de gebeurtenissen van de Arabische lente. In de mededeling is gewezen op het belang van strengere normen voor mensenrechten, democratie en een goed, op verantwoording gebaseerd bestuur.

Op 25 mei 2011 volgde een gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: "Inspelen op de veranderingen in onze buurlanden". Het nieuwe beleid is gebaseerd op wederzijdse verantwoordingsplicht en gemeenschappelijke inzet voor de universele waarden van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat, waarbij wordt uitgegaan van een veel meer gedifferentieerde aanpak. De EU wilde, in een reactie op de Arabische lente, een duidelijke boodschap van solidariteit met en steun aan de bevolkingsgroepen van het zuidelijke Middellandse Zeegebied sturen alsook reageren op de verzoeken van de oostelijke naburige landen van de EU om nauwere politieke vereniging en intensievere economische integratie.

Ter ondersteuning van de overgang naar democratie heeft de EU haar samenwerking met de Raad van Europa geïntensiveerd en gestreefd naar synergetische samenwerking met de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, en heeft zij de parlementen van de landen van het zuidelijke Middellandse Zeegebied de status van partner voor democratie aangeboden. De landen van het Zuidelijk Nabuurschap met de EU kunnen dankzij een uit de EU-begroting gefinancierd programma een beroep doen op de erkende expertise van de Raad van Europa inzake constitutionele hervorming, justitiële hervorming en verkiezingssystemen. De EU heeft in Tunesië een volwaardige verkiezingswaarnemingsmissie opgezet en verkiezingsdeskundigen naar Marokko gestuurd. Zij heeft de hoge verkiezingscommissie van Egypte technische bijstand verleend en via middenveldorganisaties steun gegeven aan binnenlandse waarnemers en informatieprojecten voor kiezers.

De EU heeft zich meer en meer gericht op het maatschappelijk middenveld. In de oostelijke component van het ENB zijn als aanvulling op de mensenrechtendialogen gezamenlijke seminars met het maatschappelijk middenveld georganiseerd. In Poznan is in november het middenveldforum bijeengekomen in het vooruitzicht van de top van de oostelijke dimensie van het ENB. Naar aanleiding van de in mei 2011 aangenomen ENB-beoordeling is in september een nabuurschapsfaciliteit voor het maatschappelijk middenveld gecreëerd, met voor de periode 2011-2013 een begroting van 66 miljoen euro.

Ter ondersteuning van de vrijheid van meningsuiting heeft de EU een "no disconnect"-strategie opgezet om middenveldorganisaties of individuele burgers te helpen arbitraire onderbrekingen van de toegang tot elektronische communicatietechnologieën te omzeilen.

De EU heeft haar inspanningen ter ondersteuning van de rechten van de vrouw in de regio verder geïntensiveerd alsook haar inspanningen om ervoor te zorgen dat gendergelijkheid wordt geïntegreerd in alle betrokken samenwerkingsacties. Vrouwen hebben bij de Arabische lente een belangrijke rol gespeeld, en mogen in de daaropvolgende transformaties niets moeten prijsgeven.

De EU heeft zich nog meer ingespannen om in de regio te bevorderen dat een doeltreffend en onafhankelijk justitieel systeem noodzakelijk is, om ervoor te zorgen dat de burgers recht hebben op een eerlijk proces, en om de bestrijding van corruptie voort te zetten.

Om de humanitaire behoeften en de situatie in haar geheel te evalueren, heeft de EU via teams van ECHO (humanitaire hulp en civiele bescherming) humanitaire steun ontplooid aan de grens tussen Tunesië en Libië en in het oostelijk deel van Libië. Er was 40 miljoen euro beschikbaar voor humanitaire bijstand aan de meest getroffen personen in Libië en zijn buurlanden (Tunesië, Egypte). Op 15 mei had de EU (Europese Commissie en de lidstaten) al een bijdrage van in totaal bijna 103 miljoen euro geleverd.

Om de hervormingsinspanningen in de partnerlanden financieel te ondersteunen heeft de EU een bedrag van 600 miljoen euro dat al bestemd was voor de landen van het Zuidelijk Nabuurschap een nieuwe bestemming gegeven, met name programma's voor de opbouw van instellingen op het gebied van justitiële hervorming en de bestrijding van corruptie. Daarnaast zijn in de EU-begroting nog bijkomende financiële middelen vrijgemaakt. In de mededeling van mei was voorgesteld om tot 1,24 miljard euro extra middelen vrij te maken om de uitvoering van de nieuwe aanpak te steunen.

In december 2011 heeft de Commissie het wetgevingsvoorstel aangenomen waarbij vanaf 2014 het huidige Europese nabuurschaps- en partnerschapsinstrument (ENPI) wordt vervangen door een nieuw financieel instrument, te weten het Europees nabuurschapsinstrument (ENI). Dat instrument zal het verband tussen beleid en bijstand verder aanhalen, de differentiatie tussen de aan de partnerlanden toegekende financiële middelen intensiveren en vereenvoudigde voorzieningen voor grensoverschrijdende samenwerking aan de buitengrenzen van de EU inhouden.

2.7 Activiteiten die gefinancierd worden in het kader van het Europees Instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR)

In 2011 zijn twee mondiale oproepen tot het indienen van voorstellen in het kader van het EIDHR gedaan: i) ter ondersteuning van mensenrechtenactivisten en lokale middenveldactoren die ijveren voor de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in landen en gebieden waar deze het sterkst onder druk staan en de voorvechters ervan het kwetsbaarst zijn (15,8 miljoen euro); ii) ter versterking van de rol van middenveldnetwerken bij het opkomen voor de mensenrechten en democratische hervormingen en het ondersteunen van acties tegen de doodstraf (21,6 miljoen euro). De resultaten van deze twee oproepen worden in het voorjaar van 2012 bekendgemaakt.

Op plaatselijk niveau zijn, voor een bedrag van 64,8 miljoen euro, in het kader van country-based support schemes (CBBS) oproepen tot het indienen van voorstellen gedaan door ongeveer 90 EU-delegaties, ter ondersteuning van het lokale middenveld in voorafbepaalde prioritaire gebieden. Voorts is met het EIDHR snel gereageerd op de Arabische lente, en meer dan 6 miljoen euro beschikbaar gesteld voor CBBS in Tunesië, Egypte en Libië.

De EU blijft de voornaamste donor voor de inspanningen die wereldwijd door maatschappelijke organisaties worden geleverd voor de afschaffing van de doodstraf. Abolitionistische middenveldorganisaties droegen er in 2011 toe bij dat belangrijke resultaten werden geboekt, zoals de afschaffing van de doodstraf in Illinois. Overal ter wereld waren EIDHR-partners actief met vormen van lobbywerk, belangenbehartiging, onderzoek, campagnewerk, juridisch advies en opleiding.

Het abolitiedebat kreeg een nieuwe impuls met twee belangrijke intergouvernementele conferenties, in Kigali en Rome, die door het middenveld met het oog op de stemming in de AVVN in 2012 over het moratorium waren georganiseerd en die uit het EIDHR waren gefinancierd. Met behulp van het EIDHR kunnen de Europese Unie, derde landen en het middenveld samen de doorslag geven voor de wereldwijde, geleidelijk inperking en afschaffing van de doodstraf.

Met betrekking tot de bestrijding van foltering heeft de EU in 2011 via het EIDHR nieuwe middenveldacties gesteund op het gebied van preventie van foltering en rehabilitatie van slachtoffers. Haar doel was een krachtiger beleid te gaan voeren, en in het bijzonder de richtsnoeren inzake foltering toe te passen die de Raad van de Europese Unie in 2001 heeft aangenomen. Dankzij de ruime projectfinanciering ging er steun naar de rehabilitatie van slachtoffers van foltering en van gedwongen verdwijning, uitbreiding van de algemene kennis omtrent de diepere oorzaken van foltering, en het wekken van aandacht voor het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT). In Sri Lanka en Nepal bijvoorbeeld lopen specifieke projecten om overheidsfunctionarissen te leren hoe preventief en reactief kan worden opgetreden tegen foltering en mishandeling bij de politie en in het leger. Elders in de wereld waren projecten gericht op verbetering van onderzoek, informatie en waarschuwing met betrekking tot foltering en mishandeling (Guinee, Mexico en Rusland). De EIDHR financierde tevens, in de Filipijnen, de samenwerking tussen medisch en juridisch deskundigen bij het documenteren van individuele gevallen van foltering en andere vormen van wrede en vernederende behandeling. Wereldwijd werd de invoering van nationale preventiemechanismen bepleit, en steun in de strijd tegen foltering en straffeloosheid verleend. Met medewerking van de Internationale Raad voor de rehabilitatie van slachtoffers van foltering (IRCT) en de Wereldorganisatie tegen foltering (OMCT) werd het EIDHR ingezet om in Libië slachtoffers van foltering en gedwongen verdwijning in het tijdperk na Khadafi te verdedigen en te steunen.

Uit het EIDHR zijn in 2011 het European Inter-University Centre in Venetië met zijn European Masters Degree in Human Rights and Democratisation gefinancierd, evenals soortgelijke regionale programma's in de Balkan (universiteit van Sarajevo), Afrika (universiteit van Pretoria), Latijns-Amerika (Universidad Nacional De General San Martín in Buenos Aires), en Azië en de Pacific (universiteit van Sydney).

Diverse acties werden in 2011 gevoerd om het internationale en regionale raamwerk ter bescherming van mensenrechten, gerechtigheid en rechtsstatelijkheid en ter bevordering van de democratie te versterken. Het secretariaat van het Pacific Islands Forum ontving steun om de insulaire landen van het forum (FIC's) te helpen bij de ratificatie en toepassing van de voornaamste mensenrechtenverdragen van de Verenigde Naties en het Statuut van het Internationaal Strafhof, meer aandacht voor en inzicht in de verbanden tussen mensenrechten en ontwikkeling te kweken, en de FIC's beter in staat te stellen de mensenrechten in hun beleid en ontwikkelingsplannen te integreren.

De Raad van Europa heeft concrete steun gekregen voor twee projecten: i) Armenië, Azerbeidzjan, Georgië, Moldavië, de Russische Federatie en Oekraïne beter toerusten voor effectieve bescherming van de mensenrechten, door deze landen meer kennis en expertise bij te brengen inzake het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en het herziene Europees Sociaal Handvest ; ii) de scholing in democratisch burgerschap en mensenrechten in Kazachstan beleidsmatig ondersteunen.

Om eerbiediging van de internationale normen inzake eerlijke procesvoering ten behoeve van de slachtoffers van de Rode Khmer te waarborgen, wordt een deel van de Cambodjaanse bijdrage in de begroting van het Rode Khmer-tribunaal (ECCC) gefinancierd.

Met financiële steun uit het EIDHR werden in 2011 twaalf middenveldseminaries over mensenrechten belegd, in landen als Colombia, Bangladesh, Armenië en Tadzjikistan, ter aanvulling van de jaarlijkse politieke dialoog over de mensenrechten. Het derde middenveldseminarie van de EU en Afrika vond in november plaats te Brussel.

Tot slot bleef de steun voor mensenrechtenverdedigers in 2011 een prioriteit voor het EIDHR. Voor bedreigde activisten is er een noodfonds in het EIDHR, waaruit individuen en organisaties een aantal kleine subsidies hebben ontvangen voor de aanschaf van beschermings- en beveiligingsmateriaal en IT-benodigdheden voor hun werk, voor het bekostigen van advocatenhonoraria en van medische verzorging en rehabilitatie van activisten die zijn gefolterd of mishandeld, of voor het in veiligheid brengen van bedreigde activisten. Eveneens in 2011 werd een inventarisstudie gemaakt over schuilplaatsen voor mensenrechtenactivisten, als eerste stap naar een initiatief van de Unie om bedreigde activisten die op zoek zijn naar een veilige woonplaats voorlopig te helpen.

2.8 Evaluatie van het mensenrechtenbeleid van de EU

Op 12 december 2011 heeft de Europese Commissie een door de hoge vertegenwoordiger voorgelegde gezamenlijke mededeling aangenomen: "Een centrale plaats voor mensenrechten en democratie in het externe optreden van de EU - voor een meer doeltreffende aanpak". Die mededeling was het resultaat van een lang proces dat begon tijdens de Gymnich-bijeenkomst (informele bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken) in Cordoba in maart 2010. De mededeling was voorbereid tijdens informele bijeenkomsten in Madrid, Brugge, Boedapest en Warschau, en via aanbevelingen van verschillende belanghebbenden in het kader van het forum tussen de EU en de ngo's.

Zoals aangegeven in de aanhef ervan had die mededeling tot doel "de aanzet te geven voor overleg met de andere Europese instellingen over de wijze waarop de EU op het vlak van mensenrechten en democratie een actiever, coherenter en doeltreffender beleid kan voeren." Zij was dan ook bedoeld als reactie op de belofte van het Verdrag van Lissabon om bij elk extern optreden de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat centraal te stellen en te zorgen voor samenhang tussen de verschillende aspecten van het externe optreden en de uitvoering van de beginselen van het EU-buitenlandbeleid.

Als hoofddoelstelling voor de EU vermeldt die mededeling dat de EU moet proberen "mensenrechtenschendingen te voorkomen en indien er zich toch schendingen voordoen, moet zij ervoor zorgen dat slachtoffers toegang hebben tot justitie en schadevergoeding en dat diegenen die verantwoordelijk zijn voor de mensenrechtenschending hiervoor worden berecht." Met het oog op een meer doelmatig optreden van de EU op dat gebied, is in de mededeling een visie voor het verbreden, het intensiveren en het stroomlijnen van het internationale optreden van de EU uiteengezet. Derhalve bevestigt die mededeling de gehechtheid van de EU aan de universaliteit, ondeelbaarheid, en onderlinge afhankelijkheid van alle mensenrechten - op civiel, politiek, economisch, sociaal en cultureel gebied.

In de mededeling wordt actie op vier terreinen voorgesteld:

a) een verbeterde uitvoering: doeltreffende en passende maatregelen

Bedoeling hiervan is de traditionele top-downbenadering van beleids- en prioriteitenbepaling te combineren met een benadering die is toegesneden op de omstandigheden waarin het beleid moet worden uitgevoerd. Dat kan onder meer door per afzonderlijk land een mensenrechtenstrategie te ontwikkelen. Een andere werkwijze bestaat in gerichte campagnes, bijvoorbeeld toegespitst op de drie door de hoge vertegenwoordiger voorgestelde thema's: justitiële hervorming, de rechten van de vrouw, en de rechten van het kind. Die aanpasbare werkmethodes sluiten aan bij de aanpak die in het Europees nabuurschap en daarbuiten is aangenomen na de gebeurtenissen van de Arabische lente. Zij vereisen een ruime mate van systematisch partnerschap met het maatschappelijk middenveld, onder meer met mensenrechtenverdedigers.

b) een eensgezinde beleidsbenadering

Doelstelling hiervan is om een over de hele linie samenhangend beleid te bereiken op soms autonoom werkende beleidsterreinen: handel, conflictpreventie, crisisbeheer, terrorismebestrijding, de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht.

Het leidmotief daarvan is wat Kofi Annan, auteur van "In grotere vrijheid", schreef, met name dat ontwikkeling niet mogelijk is zonder veiligheid, dat veiligheid niet mogelijk is zonder ontwikkeling, en dat die beide niet mogelijk zijn zonder eerbiediging van de mensenrechten. Dat impliceert dat het volledige scala van EU-instrumenten, van ontwikkelingssamenwerking tot mensenrechtenclausules in overeenkomsten, op samenhangende en consequente wijze moet worden benut.

c) Sterke partnerschappen opbouwen

Het gaat hier om multilaterale, regionale en bilaterale partnerschappen. Bedoeling is de invloed van de dialoog te maximaliseren en via een gedegen diplomatieke aanpak de krijtlijnen voor het internationale debat uit te zetten.

d) De collectieve kracht van Europa aanwenden

Bedoeling hiervan is ervoor te zorgen dat de inspanningen van de EU in dezelfde richting blijven werken. Allereerst moeten alle betrokken personeelsleden een opleiding over mensenrechten en democratie ontvangen. Voorts is een heroriëntering van de communicatieaanpak van de EU tegenover de rest van de wereld nodig. Dat veronderstelt dat eventueel een speciale EU-vertegenwoordiger voor de mensenrechten wordt aangesteld.

Op 13 december heeft hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton de mededeling gepresenteerd aan het Europees Parlement. Zij gaf daarmee de start voor een proces van gedachtewisselingen, zowel in als tussen de EU-instellingen, over de ontwikkeling van een doeltreffender en integraler aanpak van mensenrechten en democratie. Het einde van dat uitwisselingsproces wordt verwacht in 2012.

NB. In de mededeling was voorgesteld dat de EU de vorderingen in het behalen van de doelstellingen zou toelichten in haar jaarverslag over mensenrechten en democratie in de wereld. Zo krijgen alle belanghebbenden bij het EU-beleid, ook het maatschappelijk middenveld, de gelegenheid om de effecten van het EU-optreden te beoordelen en bij te dragen tot het bepalen van de toekomstige prioriteiten. De opzet van het onderhavige jaarverslag zal bijgevolg voor de volgende uitgave wellicht worden herzien.

3 Thematische kwesties

Thematische kwesties met betrekking tot richtsnoeren van de EU

3.1 De doodstraf

De EU verzet zich krachtig en principieel tegen de doodstraf en is een belangrijke speler in de wereldwijde bestrijding ervan.

De Unie is van oordeel dat de afschaffing van de doodstraf ertoe bijdraagt de menselijke waardigheid te versterken en de mensenrechten gestaag te ontwikkelen. Zij beschouwt de doodstraf als een wrede en onmenselijke sanctie zonder afschrikkend effect. Rechterlijke dwalingen, onvermijdelijk in elk rechtssysteem, zijn onomkeerbaar. De Unie roept ertoe op het uitvoeren van de doodstraf, waar deze nog voorkomt, geleidelijk te beperken, en dringt erop aan bij de voltrekking internationale minimumnormen in acht te nemen. De in 2008 herziene EU-richtsnoeren over de doodstraf blijven het voornaamste instrument voor systematische actie ten opzicht van derde landen.

Aangezien haar handelen op dit gebied tot de kern van haar buitenlandse mensenrechtenbeleid behoort, is de EU alle beschikbare vormen van diplomatie en samenwerking blijven hanteren om de afschaffing van de doodstraf te bewerkstelligen.

Ter gelegenheid van de Europese dag tegen de doodstraf en de Werelddag tegen de doodstraf (10 oktober) hebben de EU en de Raad van Europa in een gezamenlijke verklaring herhaald in alle omstandigheden tegen het gebruik van de doodstraf te zijn, en te streven naar de wereldwijde afschaffing ervan. De hoge vertegenwoordiger verklaarde in een persmededeling: "Ik beloof dat ik er, net als de Europese Unie, naar zal blijven streven om de doodstraf uit de wereld te helpen, want zij hoort niet thuis in een moderne samenleving." Deze gelegenheid kreeg wereldwijd aandacht van de vertegenwoordigingen van de Unie, met een groot aantal seminars, persconferenties, tentoonstellingen en bijeenkomsten.

Tot tevredenheid van de EU is op 11 maart 2011 de afschaffing van de doodstraf in de Amerikaanse staat Illinois afgekondigd. De Unie was ook verheugd over het op 30 juni 2011 aangekondigde besluit van de Ethiopische regering om het geldende moratorium op uitvoering van de doodstraf na te leven. De EU betreurt het daarentegen dat elders in de VS en de wereld de doodstraf nog veelvuldig wordt voltrokken. De aandacht ging vooral uit naar Iran en de VS, maar ook werden ten aanzien van veel andere landen verklaringen afgelegd en demarches ondernomen, conform de in het internationale recht en de EU-richtsnoeren over de doodstraf vastgestelde minimumnormen.

De EU heeft haar verzet tegen de doodstraf ook nu weer in alle relevante fora, in het bijzonder de VN, de OVSE en de Raad van Europa, naar voren gebracht. In OVSE-verband (in de Permanente Raad op 2 en 10 juni, 1 en 22 september, 10 november en 1 december) heeft de Unie in diverse verklaringen de terechtstellingen in de VS diep betreurd, haar verzet - in alle gevallen en omstandigheden - tegen de toepassing van de doodstraf uitgesproken, en opgeroepen tot een wereldwijd moratorium als eerste stap op weg naar de universele afschaffing, in overeenstemming met resoluties van de Algemene Vergadering van de VN van 2007, 2008 en 2010.

Op 15 december 2011 heeft de EU in de Permanente Raad van de OVSE haar teleurstelling uitgesproken over de doodvonnissen in Belarus. Zij toonde zich niettemin verheugd over de afschaffing van de doodstraf in de Amerikaanse staat Illinois (de verklaring die de hoge vertegenwoordiger op 11 maart 2011 namens de EU aflegde, werd op 17 maart herhaald in de Permanente Raad van de OVSE).

De EU blijft de voornaamste donor voor de inspanningen die wereldwijd door maatschappelijke organisaties worden geleverd voor de afschaffing van de doodstraf. Het betreft een van de thematische prioriteiten van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). In juni 2011 werd opnieuw een wereldwijde oproep tot het indienen van voorstellen gedaan, waarvoor zeven miljoen euro werd uitgetrokken. Bijgevolg zullen in 2012 verscheidene nieuwe opdrachten voor acties met het oog op de toepassing van de EU-richtsnoeren over de doodstraf worden gegund. In het kader van de lopende projecten heeft de bedrijvigheid van het abolitionistische middenveld ertoe bijgedragen dat aanzienlijke resultaten werden geboekt, zoals de afschaffing van de doodstraf in Illinois. Het abolitiedebat kreeg een nieuwe impuls met twee belangrijke intergouvernementele conferenties, in Kigali en Rome, die door het middenveld met het oog op de stemming in de AVVN in 2012 over het moratorium waren georganiseerd en die uit het EIDHR waren gefinancierd. Overal ter wereld waren EIDHR-partners actief met vormen van lobbywerk, belangenbehartiging, onderzoek, campagnewerk, juridisch advies en opleiding.

In december 2011 heeft de Europese Commissie wijzigingen aangebracht in de lijst van aan exportcontrole onderworpen goederen in Verordening (EG) nr. 1236/2005 met betrekking tot de handel in goederen die gebruikt zouden kunnen worden voor de voltrekking van de doodstraf of voor foltering; op de lijst staan nu ook natriumthiopental en soortgelijke bij dodelijke injectie gebruikte stoffen.

Concreet voorbeeld:

De Unie heeft de rechtszaak tegen Troy Davis, een Amerikaans staatsburger die in 1991 ter dood werd veroordeeld in de staat Georgia, van nabij gevolgd en sinds 2008 meermaals actie ondernomen. Troy Davis kreeg de doodstraf wegens de moord op politieagent Mark Allen McPhail. De veroordeling steunde niet op materiële bewijzen, maar op getuigenverklaringen. Na het proces trokken zeven van de negen getuigen à charge hun verklaringen in. Desondanks werd het hoger beroep van de heer Davis op 28 maart 2011 door het hoogste rechtscollege van de Verenigde Staten verworpen.

Zijn executie vond plaats op 21 september 2011. In een verklaring zei hoge vertegenwoordiger Ashton de terechtstelling ten zeerste te betreuren, en herhaalde zij dat de EU herhaaldelijk had opgeroepen de uitgesproken doodstraf om te zetten, want "aan het bewijsmateriaal dat ten grondslag ligt aan de veroordeling van de heer Davis heeft altijd ernstige en gefundeerde twijfel gekleefd".

3.2 Foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing

Overeenkomstig de richtsnoeren voor haar beleid tegen foltering is de Unie overal ter wereld een leidende rol actief blijven voeren tegen foltering en andere vormen van wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, met initiatieven in internationale fora, bilaterale demarches in derde landen, betere plaatselijke implementatie van de richtsnoeren en aanzienlijke steun voor projecten van maatschappelijke organisaties in het veld. De groep mensenrechten van de Raad (COHOM) heeft een herziene versie van de richtsnoeren aangenomen.

Tijdens de 66e zitting van de Algemene Vergadering van de VN was een resolutie houdende veroordeling van elke vorm van foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, ook door intimidatie, mede door de lidstaten van de EU voorgesteld. Deze resolutie, die uitging van Denemarken, werd bij consensus aangenomen. In de loop van de zitting van de AVVN verklaarde de Unie dat de resolutie de waarde belichaamt die de internationale gemeenschap aan de menselijke waardigheid hecht. Voorts heeft de Vergadering elke actie veroordeeld die - ongeacht de omstandigheden, dan wel omwille van de nationale veiligheid of bij rechterlijke beslissing - wordt ondernomen om foltering te legaliseren, toe te staan of te aanvaarden; zij maant de staten aan ervoor te zorgen dat wie zich schuldig maakt aan zulke daden ter verantwoording wordt geroepen.

Ook de resolutie "Foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing: het mandaat van de speciale rapporteur", die in maart 2011 door de Mensenrechtenraad van de VN werd aangenomen, was mede door de lidstaten van de EU voorgesteld. Het mandaat van de speciale rapporteur inzake foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing werd bij deze resolutie met nog eens drie jaar verlengd.

In haar jaarlijkse verklaring ter gelegenheid van de internationale dag voor steun aan slachtoffers van foltering op 26 juni 2011 benadrukte de EU het voor haar prioritaire karakter van de wereldwijde uitbanning van foltering en van de volledige rehabilitatie van slachtoffers van foltering, en herhaalde zij dat staten standvastig en resoluut doeltreffende maatregelen moeten nemen teneinde alle vormen van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing te voorkomen en te bestrijden. De Unie wees op het grote belang dat zij hecht aan de rol van de VN bij de bestrijding van foltering en bij slachtofferhulp, en op de steun die zij geeft aan de speciale VN-rapporteur inzake foltering, het VN-fonds voor slachtoffers van foltering, het OHCHR, het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (UNCAT), en andere mechanismen die op dit gebied een waardevolle bijdrage leveren, zoals het Comité van de Raad van Europa inzake de voorkoming van folteringen (CPT).

Overeenkomstig haar richtsnoeren bleef de Unie ten aanzien van derde landen metterdaad, door middel van politieke dialoog en demarches, bezorgdheid over foltering uiten. Tijdens deze contacten, die naargelang van het geval al dan niet openbaar zijn, komen zowel het thema foltering en individuele gevallen per land, als ruimere vraagstukken aan de orde. In 2011 is de Unie aandacht blijven besteden aan individuele gevallen in een aantal landen. In de regelmatige mensenrechten-dialogen met derde landen stelde zij foltering en mishandeling steeds aan de orde.

Meer dan zestig EU-delegaties overal ter wereld hebben de strijd tegen foltering als prioritair gebied aangeduid, en meestal ook concrete acties voorgesteld voor het gastland. De EU is doorgegaan met de regelmatige, vertrouwelijke mensenrechtenrapportage door de hoofden van de missies in derde landen, onder meer over foltering. Zij heeft een aantal verklaringen met betrekking tot foltering afgelegd, onder andere in multilaterale fora zoals de VN en de OVSE, en erover nagedacht hoe de coördinatie met het UNCAT en het Subcomité ter preventie van foltering (SPT) van de VN kan worden verbeterd.

De lidstaten van de EU worden internationaal scherp gecontroleerd op naleving van de internationale en regionale regelgeving op het gebied van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing. Er is een vaste uitnodiging van de gezamenlijke lidstaten in het kader van alle speciale VN-procedures inzake mensenrechten, die dus ook de speciale rapporteur voor foltering geldt.

De klemtoon die de Unie legt op de actieve bestrijding van foltering blijkt uit haar aanzienlijke financiering van middenveldprojecten overal ter wereld. Zo heeft het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) in 2011 nieuwe acties op het gebied van de voorkoming van foltering en rehabilitatie van slachtoffers gesteund. De thema's die worden geselecteerd met wereldwijde uitnodigingen tot het indienen van voorstellen zijn bedoeld om het Uniebeleid te versterken, met name de toepassing van de richtsnoeren inzake foltering die de Raad van de Europese Unie in 2001 heeft aangenomen. Dankzij de ruime projectfinanciering ging er onder meer steun naar de rehabilitatie van slachtoffers van foltering en van gedwongen verdwijning, uitbreiding van de algemene kennis omtrent de diepere oorzaken van foltering, en het wekken van aandacht voor het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT). In Sri Lanka en Nepal bijvoorbeeld loopt een specifiek project dat ambtenaren in staat moet stellen foltering en mishandeling bij de politie en het leger te voorkomen en aan te pakken. Elders in de wereld waren projecten gericht op verbetering van onderzoek, informatie en waarschuwing met betrekking tot foltering en mishandeling (Guinee, Mexico en Rusland). Ook heeft het EIDHR activiteiten gefinancierd voor nauwere samenwerking tussen medisch en juridisch deskundigen die in de Filipijnen individuele gevallen van foltering en andere wrede of ontterende behandeling documenteren, alsmede voor het bepleiten van het opzetten van nationale preventiemechanismen, en voor wereldwijde rechtsbijstand in gevallen van foltering en in de strijd tegen straffeloosheid. In Libië steunt het EIDHR een belangrijk project dat door de Internationale Raad voor de rehabilitatie van slachtoffers van foltering (IRCT) en de Wereldorganisatie tegen foltering (OMCT) wordt uitgevoerd. Het doel is met een totaalaanpak slachtoffers van foltering en gedwongen verdwijning na het Kadhafi-tijdperk te verdedigen en bij te staan.

3.3 Rechten van het kind

De Europese Unie zet zich in haar externe en interne beleid in voor de bevordering en bescherming van de rechten van het kind. Terwille van een coherente bescherming zijn de interne en externe beleidsdoelstellingen samengebracht in één beleidsdocument, de Commissiemededeling van februari 2011 "Een EU-agenda voor de rechten van het kind".

Binnen het externe mensenrechtenbeleid heeft de Unie tal van beleidsinstrumenten ter bevordering en bescherming van de rechten van het kind ontwikkeld, die hoofdzakelijk op duurzame en systematische maatregelen stoen.

De EU-richtsnoeren over de rechten van het kind (2007) bevorderen de rechten van het kind wereldwijd doordat zij uitvoering geven aan het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en de bijbehorende Facultatieve Protocollen, en ervoor zorgen dat in de beleidsmaatregelen en -activiteiten van de Unie steeds plaats wordt ingeruimd voor de rechten van het kind. De bestrijding van geweld tegen kinderen werd in 2007 en 2009 gekozen als eerste aandachtsgebied voor de toepassing van de richtsnoeren in tien proeflanden, geselecteerd in nauwe samenwerking met Unicef en het maatschappelijk middenveld: Armenië, Barbados, Brazilië, Ghana, India, Iran, Jordanië, Kenia, Marokko en Rusland. In 2011 heeft de Unie een herziening van haar richtsnoeren over kinderen op stapel gezet, om ze aan te passen aan de recentste internationale en interne ontwikkelingen. Zo heeft de Unie nu voor een plaatselijke invulling van haar mensenrechten-prioriteiten gekozen, en heeft meer dan de helft van haar missiehoofden besloten de bevordering van de rechten van het kind ter hand te nemen.

In 2011 is de EU, ten gevolge op de Raadsconclusies van 2010, veel actiever gaan optreden tegen kinderarbeid. Verscheidene initiatieven kregen hun beslag, zoals de opname van de rechten van het kind in de mededeling van de Commissie over maatschappelijk verantwoord ondernemen en in de richtsnoeren van de Commissie over maatschappelijk verantwoord aanbesteden.

Voor haar kinderrechtenbeleid brengt de EU een aantal instrumenten in stelling. De politieke dialoog biedt de mogelijkheid om de ratificatie en de daadwerkelijke uitvoering van de internationale instrumenten op dit gebied te stimuleren. In 2011 stonden de rechten van het kind geregeld op de agenda van de politieke en de mensenrechtendialogen met derde landen.

Ter versterking van haar slagkracht kregen medewerkers van de Unie in november 2011 de jaarlijkse opleiding over de rechten van het kind aangeboden, die in samenwerking met Save the Children en Unicef wordt georganiseerd.

Ook bij bilaterale en multilaterale samenwerking moeten de rechten van het kind ten volle in acht worden genomen. De EU is actief betrokken bij het bevorderen van de rechten van het kind in uiteenlopende VN-fora. In maart 2011 stelde zij, samen met de groep van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische landen (GRULAC), tijdens de Mensenrechtenraad een thematische resolutie over straatkinderen, en tijdens de 66e zitting van de AVVN omnibusresoluties voor.

Ook het uitbreidingsproces van de EU biedt grote mogelijkheden om in de kandidaat-lidstaten en mogelijke kandidaat-lidstaten de rechten van het kind te bepleiten en de hervorming van de kinderbescherming te stimuleren.

Een ander krachtig instrument ter bevordering en bescherming van de rechten van het kind is ontwikkelingsamenwerking. In het kader van de oproep van 2011 tot het indienen van voorstellen voor het thematisch programma "Investeren in mensen" werden verscheidene projecten omtrent kinderarbeid geselecteerd, voor een totaalbedrag van 11 miljoen euro.

Via verscheidene geografische toewijzingen heeft de EU bijkomende projecten ondersteund. Aangezien kinderen in tijden van crisis bijzonder kwetsbaar zijn, zorgt de Unie er ook voor dat bij de humanitaire hulpverlening al hun eigen behoeften worden meegewogen, en in het bijzonder die van kinderen welke van hun familie gescheiden of niet begeleid zijn, door strijdkrachten of gewapende groeperingen zijn geronseld, slachtoffer zijn van seksueel geweld, of blootstaan aan HIV-besmetting.

Concreet voorbeeld: Bestrijding van kinderarbeid

In 2011 heeft de Europese Commissie het TACKLE-project, dat in samenwerking met de IAO wordt uitgevoerd, uitgebreid. Dat project, ten bedrage van 14,75 miljoen euro, bestrijdt vooral de ergste vormen van kinderarbeid, in elf landen in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan: Kenia, Zambia, Soedan, Madagaskar, Mali, Angola, Jamaica, Papoea-Nieuw-Guinea, Fiji, Guyana en Sierra Leone. Het doel is de diepere oorzaken van kinderarbeid aan te pakken en kinderen alternatieven te bieden in de vorm van toegang tot elementair onderwijs en basisopleiding. Zodoende helpt dit project om de millenniumontwikkelingsdoelstellingen inzake universele toegang tot basisonderwijs te halen.

3.4 Kinderen en gewapende conflicten

De EU hecht een groot belang aan het helpen van kinderen in gewapende conflicten. Op grond van haar richtsnoeren over kinderen die door gewapende conflicten worden getroffen (aangenomen in 2003 en herzien in 2008) is de Unie gehouden tot een totaalaanpak van het effect van gewapende conflicten op kinderen, dat wil zeggen conflictpreventie, crisisbeheersing en postconflictuele ontwapening, demobilisatie en re-integratie. De EU ontvangt van haar missiehooften, militaire bevelhebbers en speciale vertegenwoordigers meldingen over kinderen die door gewapende conflicten worden getroffen; zij monitort de situatie door middel van diplomatieke initiatieven, politieke dialoog, multilaterale samenwerking en crisisbeheersing.

Bij de toepassing van de richtsnoeren zijn twintig landen of gebieden prioritair: Afghanistan - Burundi - Centraal-Afrikaanse Republiek - Tsjaad - Colombia - DRC - Ivoorkust - Haïti - Irak - Israël - Libanon - Birma/Myanmar - Nepal - de bezette Palestijnse gebieden - de Filippijnen - Somalië - Sri Lanka - Soedan - Oeganda en Jemen. Deze lijst stemt overeen met de VN-lijst van entiteiten die de rechten van kinderen in gewapende conflicten ernstig schenden, die jaarlijks door de Veiligheidsraad wordt geëvalueerd.

In hun dagelijkse werkzaamheden volgen de EU-delegaties de 39 specifieke acties uit de in december 2010 herziene uitvoeringsstrategie. De EU heeft een aantal projecten gefinancierd en uitgevoerd via de thematische instrumenten zoals het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en het programma "Investeren in mensen", en ook via landenregelingen, zoals de ontwapenings-, demobilisatie- en re-integratieprojecten die uit het Europees Ontwikkelingsfonds worden gefinancierd.

Evenals in de vorige jaren streefde de Unie naar nauwe samenwerking met de VN. Met de Groep van Latijns-Amerikaanse landen slaagde zij erin de Algemene Vergadering van de VN een resolutie te laten aannemen, tot verlenging van het mandaat van de speciale vertegenwoordiger van de VN-secretaris-generaal voor kinderen en gewapende conflicten.

In 2011 schaarde de EU zich met een thematische lobbycampagne achter de bekrachtiging van twee Facultatieve Protocolen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, alsook van ILO-verdrag 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid.

Concreet voorbeeld: Re-integratie van kinderen getroffen door gewapende conflicten

De EU is voorstander van een inclusieve, integrale langetermijnaanpak voor kinderen die door gewapende conflicten worden getroffen, met het oog op hun re-integratie en rehabilitatie. In prioritaire landen zijn tal van projecten uitgevoerd. Samen met War Child Holanda heeft de Unie geholpen om kinderen die het gevaar lopen dat zij in Colombia gerekruteerd worden door gewapende groepen weerbaar te maken, door hen een opleiding te verschaffen die hun terugkeer in de samenleving bevordert. In dat EIDHR-project, ter waarde van 600 000 euro, krijgen minderjarige slachtoffers ook psychosociale bijstand, en hulp om in contact te komen met nationale doorverwijzingsinstanties en sociale voorzieningen. Bij een ander project in Colombia, uitgevoerd door Mercy Cops (749 859 euro), wordt met plaatselijke gemeenschappen samengewerkt om zeventig voormalige kindsoldaten te demobiliseren en resocialiseren. In 2011 werden in Colombia ten minste tien soortgelijke projecten uitgevoerd.

3.5 Verdedigers van de mensenrechten

De gehechtheid van de EU aan de zaak van de mensenrechtenverdedigers vormt de basis van haar beleid ter bescherming en bevordering van de mensenrechten overal ter wereld. Sinds 2004 worden de acties van de Unie op dit gebied gestroomlijnd door haar richtsnoeren over mensenrechtenverdedigers, waarin praktische methoden worden voorgesteld om verdedigers van mensenrechten in derde landen te ondersteunen en bij te staan.

Belangrijker nog is de aanhoudende inzet voor de toepassing van de richtsnoeren geweest, want ondanks (ofsoms juist door) de gebeurtenissen van de Arabische lente kon in 2011 het mondiale politieke klimaat voor mensenrechtenactivisten bezwaarlijk positief kon worden genoemd. In veel landen krimpt de democratische ruimte. Het maatschappelijk middenveld in het algemeen en mensenrechtenverdedigers in het bijzonder zijn steeds vaker het slachtoffer van repressie, en fundamentele vrijheden worden nog steeds massaal geschonden. Als reactie op deze verontrustende praktijken werd, overeenkomstig de richtsnoeren, de situatie van mensenrechtenverdedigers voortdurend aan de orde gesteld tijdens bilaterale contacten - mensenrechtendialogen of diplomatieke demarches - met de partnerlanden. Daarnaast werd in november 2011 mede door de Unie de resolutie betreffende mensenrechtenverdedigers van de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN voorgesteld. De Unie heeft zich publiekelijk in krachtige bewoordingen uitgesproken voor de speciale procedures van de Mensenrechtenraad van de VN, met name die van de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechtenverdedigers, en voor passende regionale mechanismen ter bescherming van mensenrechtenverdedigers. De EU heeft ook deelgenomen aan coördinatievergaderingen met andere internationale organisaties en mandatarissen die aan de problematiek van mensenrechtenverdedigers werken, om de internationale actie te hunnen behoeve te versterken.

Overeenkomstig haar richtsnoeren heeft de EU haar missies gevraagd om hun eigen strategie inzake mensenrechtenverdedigers te bepalen. Voorts moet eenmaal per jaar een bijeenkomst van mensenrechtenverdedigers en diplomaten worden belegd, moeten de coördinatie en informatie-uitwisseling worden verbeterd, en moet de EU een verbindingsofficier voor het contact met mensenrechtenverdedigers aanstellen. Als resultaat daarvan waren er eind 2011 81 bijeenkomsten met mensenrechtenverdedigers geweest, 81 plaatselijke strategieën inzake mensenrechtenverdedigers bepaald en 89 EU-verbindingsofficieren aangesteld. De plaatselijke strategieën bevatten een aantal interessante voorstellen om de concrete resultaten van de richtsnoeren te verbeteren en betere resultaten te boeken. Uit de plaatselijke strategieën blijkt dat er verscheidene mogelijkheden zijn om de steun aan mensenrechtenverdedigers praktisch te versterken. Ook worden mensenrechtenverdedigers steeds vaker erkend als belangrijke gesprekspartners van EU-diplomaten die zich met de mensenrechtenproblematiek bezighouden.

Voorts zijn inspanningen geleverd ter voorbereiding van een vrijwillig Europees initiatief om mensenrechtenverdedigers die dringend buiten hun eigen land moeten worden gehuisvest, tijdelijk opvang te bieden in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). In april 2011 heeft de Commissie een onderzoek laten uitvoeren om de reeds bestaande initiatieven ter zake in en buiten Europa in kaart te brengen, en om aanbevelingen te formuleren over de meerwaarde van een EU-systeem voor het tijdelijk onderbrengen van mensenrechtenverdedigers die gevaar lopen. Van dit EU-initiatief wordt verwacht dat het een aanvulling vormt op de opvangregelingen die reeds door verschillende actoren worden aangeboden, zoals lidstaten van de EU (bv. Spanje en Ierland), regio's, steden, universiteiten en ngo's.

De politieke inzet van de EU om mensenrechtenverdedigers te helpen wordt aangevuld met de specifieke financiële bijstand van het EIDHR aan verscheidene organisaties die de werkzaamheden van mensenrechtenactivisten ondersteunen. In 2011 zijn overeenkomsten getekend voor elf nieuwe projecten ter ondersteuning van mensenrechtenverdedigers, voor een totaalbedrag van ruim 11 miljoen euro. Ook is een nieuwe oproep tot het indienen van voorstellen gedaan, ten bedrage van meer dan 15 miljoen euro. De elf in 2011 geselecteerde projecten beogen de ondersteuning van verschillende categorieën mensenrechtenactivisten, zoals verdedigers van migrantenrechten in Latijns-Amerika, journalisten in Oost-Afrika en advocaten in het Grote Merengebied, voorvechters van de rechten van inheemse volkeren in Azië, verdedigers van milieu- en landrechten wereldwijd, en van vakbondsmensen in Azië, Latijns-Amerika en Afrika. Sommige van deze projecten voorzien in snellereactiemechanismen voor hulpverlening aan mensenrechtenverdedigers die dringend bescherming nodig hebben, andere bieden steun om mensenrechtenverdedigers slagvaardiger te maken. De activiteiten behelzen onder meer het opzetten van opleidingen over juridische en veiligheidsaangelegenheden, dringende interventies en missies ter plaatse om het isolement te doorbreken van verdedigers die worden lastiggevallen en hen in staat te stellen te ageren, een hotline om steun te verlenen aan mensenrechtenverdedigers die onmiddellijk gevaar lopen, en rechtstreekse steun aan mensenrechtenverdedigers in nood (kogelvrije vesten en helmen, herhuisvesting in andere landen, juridisch advies, medische steun, enz.).

Tegelijkertijd heeft de Commissie in 2011 in het kader van de op basis van artikel 9 van de EIDHR-verordening opgerichte noodfaciliteit voor mensenrechtenverdedigers 28 kleine subsidies voor een totaalbedrag van 247 000 euro toegekend, om meer dan honderd individuele activisten en verscheidene plaatselijke mensenrechtenorganisaties te helpen beschermings- en beveiligingsmateriaal voor hun huizen en kantoren alsook IT- en ander communicatiemateriaal voor hun werkzaamheden aan te schaffen; advocatenhonoraria voor verdedigers in de gevangenis te bekostigen; medische en rehabilitatiebijstand te verlenen; en mensenrechtenverdedigers die gevaar liepen dringend elders te huisvesten op veilige plekken in hun land of daarbuiten.

Concreet voorbeeld:

In 2011 is een bekende Columbiaanse vakbondsactivist die in levensgevaar verkeerde, in enkele dagen tijd naar Frankrijk geëvacueerd, mede dankzij 10 000 euro steun uit het EIDHR-noodfonds voor mensenrechtenverdedigers die in gevaar verkeren. Deze mensenrechtenverdediger was de afgelopen tien jaar het doelwit van talloze doodsb bedreigingen en verschillende moordaanslagen omdat hij de rechten van de leden van zijn vakbond verdedigde - van wie er sommigen zijn vermoord of verdwenen - tegen paramilitaire en andere illegale groepen, en kan dankzij die bescheiden subsidie met zijn echtgenote en zijn twee kinderen op een veilige plaats een nieuw leven opbouwen.

3.6 Mensenrechten en vrouwen

Ook in 2011 stonden gendervraagstukken zeer hoog op de mensenrechtenagenda van de EU. De oprichting van de Europese Dienst voor extern optreden heeft de inzet van de Unie voor de genderproblematiek vergroot dankzij hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton, die een groot voorstander is van gendergelijkheid en empowerment van vrouwen.

In 2011 is de hoge vertegenwoordiger nadrukkelijk blijven pleiten voor een krachtiger bestrijding van geweld tegen vrouwen. Zij heeft met name samen met vicevoorzitter van de Europese Commissie Viviane Reding een gezamenlijke verklaring doen uitgaan ter gelegenheid van de internationale dag tegen vrouwelijke genitale verminking. Op de internationale dag voor de uitbanning van geweld tegen vrouwen (25 november 2011) heeft de hoge vertegenwoordiger samen met Andris Piebalgs, EU-commissaris voor Ontwikkeling, en Cecilia Malmström, EU-commissaris voor Binnenlandse Zaken, herhaald dat de EU zal blijven samenwerken met partnerlanden en -organisaties bij hun inspanningen om alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes aan te pakken.

De Unie is in 2011, via mensenrechtendialogen en -overleg met partnerlanden, blijven opkomen voor de rechten van vrouwen. Zo heeft de EU de rechten van vrouwen aangekaart bij India, Oekraïne, Moldavië, Marokko, Indonesië, Laos en andere landen. In oktober 2011 was er een dialoog met Argentinië die uitsluitend op gendervraagstukken was gericht.

In 2011 is de EU doorgeshaan met de uitvoering van de richtsnoeren over geweld tegen vrouwen en de bestrijding van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Bij de uitvoering van deze richtsnoeren, waarin de bestrijding van geweld tegen en discriminatie van vrouwen duidelijk tot een hoofddoel van het externe mensenrechtenbeleid van de Unie is gemaakt, is een belangrijke rol weggelegd voor EU-delegaties en ambassades van de lidstaten van de EU in derde landen. Meer dan 80 EU-delegaties in de wereld hadden rechten van vrouwen als prioritair gebied aangeduid in hun landenspecifieke mensenrechtenstrategie, waarbij de meeste ook concrete acties hadden voorgesteld voor de landen waar zij werken.

De EU is gendergelijkheid en de verbetering van de positie van vrouwen actief blijven bepleiten in de Verenigde Naties. Zij heeft actief deelgenomen aan het werk in 2011 van de VN-Commissie inzake de Positie van de Vrouw. De Unie heeft de thema's van deze zitting toegejuicht, met name de klemtoon die wordt gelegd op het verband tussen toegang tot onderwijs en toegang tot werkgelegenheid. De hoge vertegenwoordiger heeft een ontmoeting gehad met Michelle Bachelet, de uitvoerend directeur van de nieuw opgerichte VN-genderentiteit UN Women, om na te gaan hoe doeltreffender kan worden samengewerkt.

In 2011 is de Unie met name actief geweest op het stuk van vrouwen en politieke participatie. Een voorbeeld is de deelname van hoge vertegenwoordiger Ashton op 19 september 2011 aan het nevenevenement op hoog niveau, in de marge van de Algemene Vergadering van de VN, dat de EU samen heeft georganiseerd met UN Women, het UNDP, de VS (minister van Buitenlandse Zaken Clinton), Brazilië (president Rousseff) en Trinidad en Tobago. Het doel was de aandacht te vestigen op het belang van de politieke participatie van vrouwen voor democratie, duurzame ontwikkeling en vrede. De prominente deelnemers hebben een gezamenlijke verklaring over het versterken van de politieke participatie van vrouwen ondertekend. Daarin wordt alle staten gevraagd, ook de staten die net een conflict achter de rug hebben of politieke veranderingen doormaken, om alle discriminerende belemmeringen waarmee vrouwen, in het bijzonder gemarginaliseerde vrouwen, te kampen hebben, weg te werken, en worden alle staten aangemoedigd om proactieve maatregelen te treffen tegen factoren die vrouwen verhinderen politiek te bedrijven.

In de verklaring wordt ook gevraagd dat het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen wordt bekrachtigd en ten volle uitgevoerd. Dankzij de gezamenlijke organisatie van deze bijeenkomst heeft de EU nauwer kunnen samenwerken met UN Women.

Voorts pleit de Unie nadrukkelijk voor de politieke participatie van vrouwen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, in het kader van de inspanningen van de Unie inzake de Arabische lente. De EU wil ervoor zorgen dat genderaspecten volledig deel uitmaken van alle acties die zij in de regio uitvoert.

Concreet voorbeeld:

Het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) draagt bij tot de empowerment en bescherming van vrouwen en meisjes door hulp te verlenen aan vrouwelijke mensenrechtenactivisten en advocaten die gespecialiseerd zijn in gendergelijkheid en aan hun netwerken, voor echte deelname aan besluitvormingsprocessen, het verwoorden van hun rechten met als doel de verwezenlijking ervan op alle gebieden, het bevorderen van het vermogen tot verzet tegen alle vormen van discriminatie en het waarborgen van bescherming tegen en vergoeding voor alle vormen van genderspecifiek geweld en vervolging van de plegers van dat soort geweld.

In Tunesië verleent de EU samen met de VN steun aan toonaangevende niet-gouvernementele organisaties die vrouwenvraagstukken behandelen, ten einde hun vermogen om het overgangsproces te beïnvloeden te versterken (EU-bijdrage: 300 000 euro).

In Egypte heeft de Unie 1,7 miljoen euro toegekend voor het helpen tot stand brengen en stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen maatschappelijke organisaties en burgerbelangengroepen die zich tijdens de protesten hebben gevormd, en voor het samenwerken met Egyptische actoren om hen te helpen analyses van de politieke hervormingen aan het publiek te verschaffen. Met name vrouwen zijn belangrijke begunstigden van dit project.

3.7 Vrouwen, vrede en veiligheid

Een thema dat zeer nauw aansluit bij de politieke participatie van vrouwen is vrouwen, vrede en veiligheid, waarvoor de EU zich in 2011 zeer nadrukkelijk is blijven inzetten

Sinds 2008 implementeert de EU een specifiek beleid voor Resoluties 1325 en 1820 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. In 2010 hebben de EU-ministers van Buitenlandse Zaken 17 voortgangsindicatoren aangenomen om te meten hoe wij onze toezeggingen nakomen en om transparantie te waarborgen. Het eerste verslag op basis van die indicatoren, dat in mei 2011 is afgerond, vermeldt bemoedigende resultaten. Uit de ontvangen antwoorden blijkt in het algemeen dat de Unie in meer dan zeventig landen actief is op het stuk van vrouwen, vrede en veiligheid. De instellingen en de lidstaten van de EU hebben verklaard dat zij in 2009 en begin 2010 in totaal ongeveer 200 miljoen euro hebben toegekend aan activiteiten inzake vrouwen, vrede en veiligheid. Het gaat onder meer om de ontwikkeling en uitvoering van nationale actieplannen, de financiering van niet-gouvernementele organisaties, bijstand en beleidsondersteuning voor regeringsinstanties en ook het verschaffen van opleidingen.

Steun bieden aan het maatschappelijk middenveld speelt een bijzonder belangrijke rol. Zo heeft de EU steun verleend aan Somalische vrouwengroepen en de oprichting aangemoedigd van de "Somali Women's Agenda" (SWA), een beweging die ijvert voor gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en die het pad heeft geëffend voor de participatie van vrouwen in cruciale wetgevings- en beleidsprocessen.

In 2010 heeft de Europese Commissie de strategie voor gelijkheid van vrouwen en mannen 2010-2015 aangenomen om haar acties op het gebied van gendergelijkheid kracht bij te zetten. Voorts heeft de Raad van de Europese Unie in maart 2011 het Europees pact voor gendergelijkheid 2011-2020 aangenomen, wat de EU-doelstellingen ter zake heeft bevestigd.

Om de uitvoering van haar doelstellingen inzake gendergelijkheid een extra impuls te geven, heeft de EU in 2010 haar allereerste actieplan inzake gender en ontwikkeling - GAP (2010-2015) aangenomen, dat bindend is voor de Commissie en alle 27 lidstaten van de EU.

Het eerste voortgangsverslag over de uitvoering van het GAP is in november 2011 aan de Raad gepresenteerd. Het verslag gaf blijk van voortgang en een beduidend aantal goede praktijken bij het insluiten van gendergelijkheid in ontwikkeling, zoals:

- de toegenomen aanwezigheid van gendercoördinatiesystemen (waaronder donoren, VN, overheden) in partnerlanden, waarbij de EU een actieve rol speelt;
- de betrokkenheid van de EU bij sectoroverschrijdende beleidsdialoog, waarbij partnerregeringen steun krijgen om hun toezeggingen inzake gendergelijkheid uit te voeren;
- de steun die de EU bij de oprichting van UN Women heeft verleend, en de geleidelijke totstandkoming van een strategisch partnerschap tussen de EU en UN Women.

In oktober 2011 is EuropeAid samen met UN Women een nieuw programma gestart, met als doel overheden beter in staat te stellen middelen voor gendergelijkheid beschikbaar te stellen in 15 partnerlanden: het programma van UN Women en ITC-ILO voor een grotere verantwoordingsplicht inzake de financiering van gendergelijkheid. Het programma beslaat Ethiopië, Haïti, Honduras, Jordanië, Kirgizië, Nicaragua, de bezette Palestijnse Gebieden, Senegal, Oekraïne en Bolivia; en vanaf april 2012 Rwanda, Nepal, Peru, Tanzania en Kameroen. De bijdrage van de Commissie beloopt 6,5 miljoen euro.

Het doel van dit initiatief is de omvang van de hulp en van de eigen middelen voor de uitvoering van de nationale voornemens inzake gendergelijkheid en empowerment van vrouwen te vergroten, en die hulp en middelen beter te benutten.

Dat zal gebeuren via 1) capaciteitsopbouw van overheid, maatschappelijk middenveld en donoren voor het identificeren van financierings- en uitvoeringslacunes inzake gendergelijkheid en het afstemmen van de toewijzing van middelen op bestaande initiatieven; en 2) nationale en mondiale campagnevoering en dialoog met meerdere belanghebbenden.

Het programma "Investeren in mensen":

In november 2011 heeft EuropeAid in het kader van het thematisch programma "Investeren in mensen" wereldwijd opgeroepen tot het indienen van voorstellen ter waarde van 30 miljoen euro over het versterken van de bescherming en bevordering van de rechten van vrouwen en van sociale en economische empowerment van vrouwen. Het doel is het bevorderen van gelijke toegang van vrouwen tot economische middelen en relevante diensten, participatie van vrouwen in economische groei en de verspreiding van goede praktijken ter zake. Aanvragers die in aanmerking komen zijn maatschappelijke organisaties, beroepsverenigingen, vakbonden, lokale autoriteiten en andere betrokken actoren in vier regio's.

De belangrijkste voortgang die de EU in 2011 in het licht van haar toezegging over de situatie van vrouwen uit het oogpunt van vrede en veiligheid heeft gemaakt, is de publicatie van het eerste verslag over de indicatoren van de Unie voor haar totaalaanpak ter uitvoering van de VNVR-resoluties 1325 en 1820 over vrouwen, vrede en veiligheid, dat op 13 mei 2011 door de Raad is aangenomen. In dat verslag staat dat de Unie concrete maatregelen heeft getroffen met het oog op een betere bescherming van kwetsbare groepen, zoals vrouwen en kinderen. Hierdoor kan de uitvoering in alle lidstaten en instellingen en ook in het kader van GVDB-missies worden getraceerd. Aldus wordt gestreefd naar een grotere verantwoordingsplicht van de Unie voor haar beleidsafspraken ter zake.

Het volgende rapport wordt in 2013 verwacht.

Op 8 december 2008 heeft de Raad van de EU het document "Alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van de Resoluties 1325 en 1820 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties over vrouwen, vrede en veiligheid" (alomvattende aanpak) aangenomen, evenals een herziene operationele nota over de uitvoering van deze resoluties, specifiek in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid. Die alomvattende aanpak behelst onder meer het streven om voortgangsindicatoren te ontwikkelen voor de bescherming en empowerment van vrouwen in en na conflictsituaties, uitgaande van de toepasselijke "Peking +15"-indicatoren die in 2008 werden uitgewerkt. Op 26 juli 2010 heeft de Raad een reeks van 17 indicatoren aangenomen om deze doelstelling te verwezenlijken¹. Op basis daarvan hebben het secretariaat-generaal van de Raad en de Europese Commissie vragenlijsten opgesteld voor de periode tussen december 2008 en oktober 2010, die zijn overgemaakt aan alle lidstaten van de EU, 36 EU-delegaties in derde landen, speciale vertegenwoordigers van de EU (SVEU) en GVDB-missies en -operaties.

Uit de antwoorden blijkt dat de Unie (instellingen en lidstaten) in totaal zeventig landen steunt inzake programma's voor vrouwen, vrede en veiligheid. Dit gebeurt via een brede waaier van instrumenten en financieringsmiddelen van de EU, waarbij het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) het vaakst wordt vermeld. Iets meer dan één op de vijf EU-delegaties en ongeveer de helft van de lidstaten hebben ook aangegeven dat ze vraagstukken omtrent vrouwen, vrede en veiligheid via een politieke dialoog hebben besproken.

De ontvangen verslagen vermelden een groot aantal beste praktijken en vernieuwende benaderingen. Enkele voorbeelden:

- Lokale coördinatie in Nepal via de "Peace Support Working Group" (PSWG) met betrekking tot VNVR-resoluties 1325 en 1820.
- Gendermainstreaming in de behoefte-evaluatie na de crisis (PCNA) in Pakistan.

¹ Indicatoren voor de alomvattende aanpak voor de uitvoering door de EU van Resoluties 1325 en 1820 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties over vrouwen, vrede en veiligheid (document 11948/10).

- Initiatief voor de uitwisseling van ervaringen met betrekking tot VNVR-resolutie 1325 tussen Ierland, Oost-Timor, Liberia en Sierra Leone, en directe steun aan partnerlanden voor het opstellen van een nationaal actieplan met betrekking tot VNVR-resolutie 1325.
- Keuze van Zweden voor VNVR-resolutie 1325 als prioritair gebied in ontwikkelingssamenwerkingsstrategieën met landen in en na conflictsituaties.
- Steun verleend door bijvoorbeeld Duitsland aan opleidings- en wervingsactiviteiten van de VN met het oog op een groter genderbewustzijn bij deelnemers aan missies en een grotere deelname van vrouwen aan vredeshandhavingsmissies.
- Aanneming van een publiek beschikbare "gendermissieverklaring", met een beschrijving van de inzet van de missie voor gendermainstreaming en gendergelijkheid, goedgekeurd door het hogere management (EUPOL COPPS).

Op basis van het verslag konden ook verdere uitdagingen worden aangeduid, bijvoorbeeld inzake:

- coördinatie op lokaal niveau: slechts 16 EU-delegaties maken in hun verslag melding van het bestaan van een lokaal coördinatiemechanisme dat het mogelijk maakt om thema's omtrent vrouwen, vrede en veiligheid aan de orde te stellen;
- deelname van vrouwen aan vredesbesprekingen: hoewel de instellingen en lidstaten van de EU hebben aangegeven dat ze in verscheidene landen steun bij vredesbesprekingen hadden verleend, konden ze in de meeste gevallen geen informatie over de deelname van vrouwen verschaffen;
- taalgebruik omtrent gender in de gemeenschappelijke optredens van de Raad tot instelling van GVDB-missies: op dit moment verwijzen slechts twee gemeenschappelijke optredens naar gender;
- opleiding omtrent genderproblematiek voor personeel van EU-delegaties: uit de antwoorden blijkt dat vooral vrouwen een opleiding omtrent gender krijgen, wat erop wijst dat gender nog steeds als een "vrouwenkwestie" wordt beschouwd.

EU-steun aan vrouwen, vrede en veiligheid in Somalië

In het geval van Somalië is tot op heden niet voldaan aan VNVR-resolutie 1325. Het ontbreken van nauwkeurige doelstellingen om verandering te brengen in de positie van vrouwen in de politiek wijst erop dat nog een lange weg moet worden afgelegd om de politieke rechten en ambities van Somalische vrouwen te verbeteren. Een eerste stap is het quotum van 30 % voor vrouwen in de constituerende vergadering, die in totaal 825 deelnemers zal tellen. De uitdaging zal zijn om dit quotum te behouden in het volgende politieke bestel, en te zorgen dat de uitvoering van VNVR-resolutie 1325 deel uitmaakt van de Somalische regeringsprioriteiten die door de internationale gemeenschap worden ondersteund.

Ter ondersteuning van de inspanningen van Somalië voor de uitvoering van die resolutie heeft de Unie haar steun verleend aan een beoordeling van de capaciteitsbehoeften met betrekking tot VNVR-resoluties 1325, 1820, 1888 en 1889 van de ministeries die bevoegd zijn voor de drie regio's. Ook is nagegaan wat de uitdagingen, mogelijkheden en aanknopingspunten zijn.

Het volledige pakket VNVR-resoluties is in het Somalisch vertaald en is wijd verspreid ; daarnaast vonden ook voorlichtings- en bewustmakingsbijeenkomsten voor de bevoegde ministeries en vrouwengroepen plaats. Voorts is in november 2011 een oproep tot het indienen van voorstellen inzake gender bedoeld voor internationale organisaties en ngo's uitgegaan voor een totaalbedrag van 3 175 000 euro, waarbij de nadruk op de uitvoering van bovengenoemde VNVR-resoluties ligt.

In mei, oktober en december 2011 zijn er bijeenkomsten van de informele taakgroep vrouwen, vrede en veiligheid van de EU geweest. Centraal stonden het opstellen van het voornoemde verslag alsook de herziening van het in 2008 aangenomen operationeel document over de uitvoering van VNVR-resoluties 1325 en 1820 in het kader van het GVDB, over interactie met het maatschappelijk middenveld en over de coördinatie van de inspanningen van de Unie ter zake.

Op 20 juni 2011 heeft de jaarlijkse bijeenkomst van mensenrechten- en genderadviseurs en -contactpunten plaatsgevonden, waarbij deskundigen van GVDB-missies en -operaties genderaspecten bespreken. Tijdens die bijeenkomst konden beste praktijken worden uitgewisseld tussen personeel dat rond het thema vrouwen, vrede en veiligheid werkt, hetzij tijdens missies en operaties, hetzij in Brussel. De genderadviseurs hebben aanbevelingen geformuleerd met het oog op het verbeteren van structuren voor gendermainstreaming in GVDB-missies en -operaties, genderopleiding, controle en follow-up bij het rapporteren over aspecten en indicatoren die verband houden met toepasselijke VNVR-resoluties in regelmatige missie- en operatieverslagen.

Op het stuk van opleiding is vooruitgang geboekt met de ontwikkeling van een module voor genderscholing bestemd voor personeel in GVDB-missies en -operaties, na de goedkeuring in 2010 van minimale standaardopleidingsmodules inzake gender voor het GVDB.

De EU is nauw betrokken gebleven bij de activiteiten van internationale organisaties die zich inzetten voor vrouwen, vrede en veiligheid. In dat verband heeft de Unie een bijdrage geleverd aan het debat tijdens de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid (VNVR-resolutie 1325), "Women's Participation and Role in Conflict Prevention and Mediation", dat op 28 oktober 2011 heeft plaatsgevonden.

3.8 Bevordering van de naleving van het internationaal humanitair recht

Met diverse initiatieven heeft de EU wereldwijd gevolg gegeven aan 's Raads richtsnoeren uit 2005 inzake de bevordering van de naleving van het internationaal humanitair recht.

In een verklaring tijdens de 31e Internationale Conferentie van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan, in november te Genève, heeft de EU nogmaals gewezen op het blijvende belang van het internationaal humanitair recht, en op de plicht van alle partijen bij een gewapend conflict zich hieraan te houden. Met name onderstreepte zij, van 2007 tot en met 2011 alle beschikbare actiemiddelen te hebben aangewend om de naleving van het internationaal humanitair recht te bevorderen, zoals politieke dialoog met derde landen, publieke verklaringen, en samenwerking met internationale instanties. Zij benadrukte het voor haar prioritaire karakter van de strijd tegen straffeloosheid met betrekking tot oorlogsmisdaden, en spoorde derde landen aan schendingen van het internationaal humanitair recht strafbaar te stellen. De grootste uitdaging in onze tijd is het bestaande internationaal humanitair recht door alle, ook niet-statelijke conflictpartijen beter te doen naleven. De Unie verklaarde zich vastbesloten aanspreekbaarheid te bewerkstelligen: inbreuken op het internationaal humanitair recht zullen worden gedocumenteerd, en de Unie zal meewerken aan de invoering van aanspreekbaarheidsmechanismen.

De EU en de lidstaten hebben op de conferentie plechtig verklaard de inspanningen tot bestrijding van gedwongen verdwijningen te zullen intensiveren; het Internationaal Strafhof te blijven steunen; te streven naar bredere overname van de voornaamste regelgeving inzake internationaal humanitair recht; het internationaal humanitair recht te helpen propageren; respect voor de procedurele basisgaranties voor al wie bij een gewapend conflict wordt vastgehouden te bevorderen; haar steun te verlenen voor internationale regelgeving tegen humanitaire risico's in verband met ontplofbare oorlogsresten, clustermunitie, geïmproviseerde explosieven en antipersoneelmijnen.

Samen met de nationale afdelingen van het Rode Kruis hebben de lidstaten ook beloofd informatie uit te wisselen met betrekking tot de onderhandelingen over een solide Wapenhandelsverdrag. De volledige tekst van de plechtige verklaring gaat in bijlage dezes.

Ook in de Verenigde Naties heeft de EU onderstreept dat zij het internationaal humanitair recht hoog in het vaandel heeft. In een verklaring op 10 mei tijdens het debat in de VN-Veiligheidsraad over de bescherming van burgerbevolking bij gewapende conflicten, betreurde de Unie het dat burgers ten prooi blijven vallen aan buitensporig geweld, gerichte agressie en willekeurig gebruik van wapens. Zij riep alle bij conflicten betrokken partijen op al hun internationale juridische verplichting tot bescherming van burgers na te komen, en beklemtoonde dat humanitaire hulpoperaties de getroffen bevolking veilig en zonder belemmering moeten kunnen bereiken. De daders van de zware internationale misdaden, namelijk oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en genocide, mogen niet ongestraft blijven; de invoering van internationale en nationale verantwoordingsregelingen werd door de Unie gesteund.

Bij herhaling heeft de EU de schendingen van het internationaal humanitair recht bij het conflict in Libië veroordeeld. De hoge vertegenwoordiger gaf op 23 februari een verklaring uit waarin het gebruik van geweld, dat honderden Libische burgers het leven had gekost, werd veroordeeld; de Unie vroeg de regering van Libië het internationaal humanitair recht te eerbiedigen, en wees erop dat de schuldigen aan de brute agressie en de gewelddaden tegen burgers ter verantwoording zouden worden geroepen. De Raadsconclusies van 12 april bevatten een oproep het internationaal humanitair recht, en met name de bescherming van de burgerbevolking, onverkort in acht te nemen. Op 29 april 2011 gaf de hoge vertegenwoordiger uiting aan haar diepe bezorgdheid omtrent de berichten over het gebruik van clustermunities tegen burgers; zij riep de strijdkrachten van het regime op af te zien van het gebruik van geweld tegen de burgerbevolking. In de Raadsconclusies van 18 juli werd het regime gelaakt om zijn ernstige schendingen van de mensenrechten en zijn inbreuken op het internationaal humanitair recht, en werd nogmaals gewezen op het belang van verantwoordingsplicht en gerechtigheid en op de noodzakelijke strijd tegen straffeloosheid. Bij verklaring d.d. 14 september uitte de hoge vertegenwoordiger haar bezorgdheid omtrent de situatie van de bevolking beneden de Sahara en van zwarte Libiërs die niet aan de gevechten deelnamen.

Zij attendeerde erop dat deze groepen bijzonder kwetsbaar waren en bescherming behoefden; alle strijders die gevangen werden gehouden moesten in overeenstemming met het internationaal recht worden behandeld. Op 10 oktober werd in conclusies van de Raad benadrukt dat de Libische autoriteiten zich geheel moesten voegen naar hun internationale verplichtingen, en de rechtsstatelijkheid, in het bijzonder de mensenrechten en het internationaal humanitair recht, in acht moesten nemen. De Raad verwelkomde de verklaringen van de voorzitter van de Nationale Overgangsraad, namelijk dat moest worden afgezien van represailles en dat kwetsbare groepen en personen die aan de strijd hadden deelgenomen moesten worden beschermd. Op 14 november nam de Raad conclusies aan waarin met bezorgdheid kennis werd genomen van berichten over schending van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht, met name wraakacties en standrechtelijke executies, en waarin met instemming werd gereageerd op de toezegging van de Libische autoriteiten hier een eind aan te maken, er grondig onderzoek naar in te stellen, en de schuldigen ter verantwoording te roepen.

De instelling door de VN-Mensenrechtenraad van een onafhankelijke commissie van onderzoek betreffende Syrië werd door de Unie gesteund. Op 28 november verklaarde de hoge vertegenwoordiger zich ingenomen met de publicatie van het commissierapport; zij nam kennis van de daarin gemelde gevallen van systematische schending van de mensenrechten, en van de conclusie dat leden van de Syrische strijdkrachten misdaden tegen de menselijkheid hadden bedreven. De hoge vertegenwoordiger veroordeelde de misdaden en vroeg de bijeenroeping van de VN-Veilighedsraad in een buitengewone zitting, die plaatsvond op 2 december. Zolang het geweld in Syrië aanhield, bleef de Unie toegang voor humanitaire hulpverlening vragen; op 21 september nam zij met droefheid kennis van het feit dat een vrijwilliger van de Rode Halve Maan, Draak al-Siba'i, was omgekomen toen zijn ambulance werd beschoten; de Unie riep alle partijen op de humanitaire hulpverleners te ontzien en de internationale regels over het gebruik van geweld in acht te nemen; zij eiste dat de daders zouden worden vervolgd.

In een verklaring van 9 december betreffende Kamp Ashraf in Irak onderstreepte de hoge vertegenwoordiger dat de regeling van dit probleem op een ordelijke wijze en geheel in overeenstemming met het internationaal humanitair recht haar beslag moest krijgen.

De EU heeft in 2011 verscheidene malen haar bezorgdheid geuit over de schending van het internationaal humanitair recht in Sudan. In mei veroordeelde de hoge vertegenwoordiger het gebruik van geweld tegen burgerdoelwitten in Abyei, en verzocht zij alle partijen met aandrang de nodige maatregelen ter bescherming van de burgerbevolking te treffen. In zijn conclusies van juni laakte de Raad het geweld en de ontheemding van burgers in Zuid-Kordofan, en betreurde hij de militaire actie van de Sudanese strijdkrachten in Abeyei; de Raad herinnerde alle partijen aan het internationaal humanitair recht en aan hun verantwoordingsplicht.

Op 10 mei werd de publicatie van het rapport van het deskundigenpanel voor Sri Lanka, dat de secretaris-generaal van de VN had ingesteld, door de hoge vertegenwoordiger met instemming begroet. Zij vestigde de aandacht op de conclusie dat er aannemelijke beschuldigingen waren van grove schending van het internationaal humanitair recht door alle partijen tijdens het conflict. De Unie spoorde de Srilankese regering aan zich aangaande het rapport in verbinding te stellen met de secretaris-generaal. In een verklaring nam de hoge vertegenwoordiger op 16 december kennis van het rapport van de Srilankese Commissie lering en verzoening, en merkte zij op dat de in het rapport voorgestelde maatregelen, met name ten aanzien van de verantwoordingsplicht, zorgvuldig bestudeerd moeten worden.

Een van de twee thema's op het jaarlijkse forum van de ngo's uit de EU was het krachtiger toepassen van de richtsnoeren betreffende het internationaal humanitair recht. Op het forum waren er workshops over onder meer straffeloosheid; strijdmiddelen; bescherming van burgers; bescherming van gevangenen; en toegang voor humanitaire hulpverlening. Een verslag over het forum is in extenso te raadplegen op: <http://www.eidhr.eu>.

De EU heeft in 2011 met meer kracht gepleit voor eerbiediging van het internationaal humanitair recht in het kader van haar humanitaire hulpverlening. Bij herhaling klaagde Commissielid Kristalina Georgieva de schendingen van het internationaal humanitair recht aan, en riep zij al wie aan de vijandelijkheden deelnam op dat recht te eerbiedigen en buitenstaanders te beschermen, in het bijzonder door neutrale humanitaire organisaties een veilige en beveiligde toegang te verzekeren. Tijdens een bezoek aan de bezette Palestijnse gebieden op 15 mei 2011 merkte Commissielid Kristalina Georgieva op dat de meeste mensen, ten gevolge van gedwongen verplaatsing en de strenge, door de bezettingsautoriteit opgelegde beperkingen op toegang en verkeer, verstoken zijn van de mogelijkheid tot economische en sociale ontwikkeling. Zij benadrukte dat het legitieme recht van het Israëlische volk in vrede en veiligheid te leven, Israël niet ontheft van zijn plicht als bezettingsautoriteit het internationaal humanitair recht te eerbiedigen. In november 2011 wees het Commissielid op de noodzaak een intensievere dialoog te gaan voeren met bepaalde landen die humanitaire hulpverlening als een aantasting van hun soevereiniteit ervaren, om de toepassing van de normen en regels inzake hulpverlening, met name het internationaal humanitair recht, een ruimere invulling te geven.

In 2011 heeft de Europese Commissie (DG ECHO) financiële middelen verstrekt voor de opleiding van 108 humanitaire hulpverleners en beleidsmakers op het gebied van internationaal humanitair recht, en voor de samenstelling van een handboek. Financiële steun van de Commissie ging voorts naar een project, uitgevoerd door de Noorse Vluchtelingenraad, waarin wordt nagegaan hoe de humanitaire beginselen in de praktijk worden toegepast en operationeler kunnen worden gemaakt, en naar een project, uitgevoerd door de Zwitserse Stichting Ontmijning (FSD) en door Geneva Call, voor scholing van gewapende niet-statelijke actoren in internationaal humanitair recht en in aanverwante humanitaire normen. DG ECHO initieerde een evaluatie van de strategieën inzake toegang voor humanitaire hulpverlening bij door de Unie gefinancierde humanitaire interventies, om meer eerbied voor het internationaal humanitair recht en de humanitaire ruimte af te dwingen.

De EU heeft de vrees uitgesproken dat haar humanitaire hulpverlening hinder kan ondervinden van antiterreurwetgeving met extraterritoriale werking, met name van bepalingen waarbij het materieel steunen van bepaalde organisaties strafbaar wordt gesteld, ongeacht het humanitaire karakter hiervan, of ongeacht de intentie om het plegen van terreurdaden te steunen. Gelet op de uitspraak van het Amerikaanse hoogste gerechtshof in de zaak Holder tegen Humanitarian Law Project, waarbij de grondwettigheid van het Amerikaanse wettelijke verbod op het geven van scholing in internationaal humanitair recht aan bepaalde entiteiten is bevestigd, heeft de Commissie deze kwestie op diverse niveaus aangekaart bij de Amerikaanse autoriteiten.

Andere thematische kwesties

3.9 Het Internationaal Strafhof en de bestrijding van straffeloosheid

De EU heeft een solide traditie van steun aan de bestrijding van straffeloosheid met betrekking tot zware misdaden die de gehele internationale gemeenschap bezighouden. Voor daders van genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden mogen er geen vrijplaatsen bestaan. Daarom hebben de Unie en haar lidstaten gedurig krachtige politieke, financiële en technische steun verleend aan het effectief functioneren van het Internationaal Strafhof (ICC) en andere straftribunalen, zoals de internationale ad-hoctribunalen voor het voormalige Joegoslavië en Rwanda, de Speciale Rechtbank voor Sierra Leone, de buitengewone kamers in de rechtbanken van Cambodja, en het speciale tribunaal voor Libanon. De inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon heeft bijgedragen tot grotere samenhang op dit gebied. Het ngo-wezen blijft een waardevolle factor.

Conform haar toezegging op de toetsingsconferentie van Kampala (31 mei tot en met 11 juni 2010) heeft de Unie op 21 maart 2011, bij Besluit 2011/168/GBVB van de Raad, haar Gemeenschappelijk Standpunt 2003/444/GBVB geactualiseerd. Het nieuwe Raadsbesluit heeft ten doel universele steun voor het Statuut van Rome te bevorderen door middel van een zo breed mogelijke deelname aan het Statuut, de integriteit van het Statuut van Rome in stand te houden, de onafhankelijkheid van het Hof en de daadwerkelijke en doeltreffende werking ervan te begunstigen, en samenwerking met het Hof en toepassing van het complementariteitsbeginsel te ondersteunen.

Overeenkomstig het besluit van de Raad is op 12 juli 2011 een herzien actieplan aangenomen. Het bestaat uit vijf delen:

- a) de coördinatie van het optreden van de Unie ter verwezenlijking van de doelstellingen van het besluit;
- b) universaliteit en integriteit van het Statuut van Rome;
- c) de onafhankelijkheid van het Strafhof en het effectief en efficiënt functioneren ervan;
- d) samenwerking met het Hof, en
- e) de toepassing van het complementariteitsbeginsel.

Het Strafhof bleef in de verslagperiode een agendapunt op grote topbijeenkomsten en bij de politieke dialoog met derde landen. In verklaringen pleitte de Unie ervoor dat de daders van de afschuwelijkste misdaden nergens ter wereld nog ongestraft worden gelaten, en riep zij alle staten op over te gaan tot de uitlevering van eenieder tegen wie een aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, om recht te laten geschieden. Bijzondere aandacht ging uit naar de schending door sommige partijen van hun samenwerkingsplicht, in het bijzonder de plicht om personen tegen wie een aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, daadwerkelijk aan te houden en uit te leveren.

Een effectief internationaal justitieel bestel staat of valt met een zo breed mogelijke deelname van verdragsstaten van het Statuut van Rome. Grenada, Tunesië en de Filipijnen, de Malediven, Kaapverdië en Vanuatu voegden zich bij de nu 120 leden tellende groep van staten uit verschillende continenten die het Statuut hebben ondertekend. In het kader van haar sterke engagement met het Hof blijft de Unie ijveren voor universalisering, en wel via diplomatieke demarches, de persoonlijke inzet van de hoge vertegenwoordiger, het opnemen van clausules in akkoorden met derde landen, en het verlenen van steun aan het Hof en aan het maatschappelijk middenveld. De Unie heeft haar optreden verder gecoördineerd met derde staten, zoals Canada, Japan, Australië, Brazilië en Zuid-Afrika. In dit partnerschap vond zij extra efficiëntie en synergie om het draagvlak voor het Hof te verbreden.

In 2011 heeft de EU acties ondernomen ter ondersteuning van het universele karakter en de uitvoering van het Statuut van Rome in de volgende landen en regionale organisaties: de ASEAN, Armenië, de Bahama's, Cambodja, Kameroen, China, de Democratische Republiek Congo (Brazzaville), Egypte, El Salvador, Guatemala, Jamaica, Kazachstan, Koeweit, Kirgizië, Mongolië, Marokko, Nepal, Qatar, Thailand, Togo, Turkije, Oekraïne en Vietnam.

Tot dusverre is de herziene overeenkomst van Cotonou van 2005, die geldt voor 76 landen in Afrika, het Caribische gebied en de Stille Oceaan en de EU, het enige bindende rechtsinstrument dat een bepaling in verband met het ICC bevat. Een clause over het Strafhof is opgenomen in de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten, de overeenkomsten inzake handel, ontwikkeling en samenwerking, en de associatieovereenkomsten met Indonesië, Korea, Zuid-Afrika, Irak, Mongolië, de Filipijnen, Vietnam, Singapore en Centraal-Amerika. Voor de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten en de associatieovereenkomsten met Australië, Thailand, Maleisië, China, Rusland, Oekraïne, Moldavië, Armenië, Azerbeidzjan en Georgië wordt nog over de clause onderhandeld.

Het Europees netwerk van aanspreekpunten inzake daders van genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven verenigt gespecialiseerde openbare aanklagers uit de lidstaten. In 2011 kwam het netwerk voor de tiende keer (april) en de elfde keer (november) bijeen. Gesproken werd onder meer over de samenwerking tussen staten en tussen staten en internationale tribunalen, de uitoefening van internationale rechtsmacht door de lidstaten, en de bescherming van getuigen.

De EU is ook de heropbouw en versterking van de rechtsstaat op nationaal niveau blijven ondersteunen en heeft via het EIDHR belangrijke maatschappelijke organisaties geholpen die het Internationaal Strafhof doeltreffend willen laten functioneren. De mondiale Coalitie voor het Internationaal Strafhof, de Parlementsleden voor mondiale actie, Advocaten zonder grenzen, en de Keniaanse afdeling van de Internationale Commissie van Juristen hebben, naast vele andere, nauw met de Unie samengewerkt. Het Europees ontwikkelingsfonds en het Stabiliteitsinstrument hebben in Afrika, Azië en Oceanië projecten inzake strafrechtspraak en overgangsjustitie gefinancierd.

ICC : concreet voorbeeld van Kenia

De betwiste verkiezingsronde van 2007 in Kenia mondde uit in geweld, met meer dan duizend dodelijke slachtoffers, honderden slachtoffers van seksueel geweld en duizenden daklozen. De aanklager bij het Internationaal Strafhof (ICC) had zes verdachten aangewezen als verantwoordelijk voor het geweld, en het hof heeft na onderzoek tegen vier van hen de aanklacht bevestigd.

Van bij de aanvang van de hoorzittingen voor het ICC, in april 2011, heeft de Unie consequent onderstreept dat justitie, verzoening en verantwoording onmisbare componenten voor duurzame stabiliteit in Kenia zijn en dat het proces voor het ICC daar een belangrijke bijdrage toe vormt. De hoge vertegenwoordiger heeft openlijk benadrukt dat het belangrijk is dat de genoemde personen hun volledige medewerking blijven verlenen aan het ICC, en dat de regering van Kenia haar verplichtingen als verdragsstaat van het statuut van Rome van het ICC naleeft.

In Kenia heeft het maatschappelijk middenveld er mede voor gezorgd dat de personen die een rol speelden in de geweldplegingen na de verkiezingen voor de rechter werden gebracht. Dankzij steun uit het EIDHR heeft de afdeling Kenia van de Internationale Commissie van Juristen (ICJ Kenia) - een ngo die in Kenia en in Afrika al meer dan 50 jaar ijvert voor de bevordering van mensenrechten, de rechtsstaat en democratie - daarbij bijstand verleend door de inbreng van juridische expertise en internationale beste praktijken.

ICJ Kenia geeft duidelijk aan dat het proces voor het ICC een gerechtelijk proces is en niet een politiek proces. Om een beter begrip van internationale strafrechtspiegeling te bevorderen heeft ICJ Kenia ook resoluut opgeroepen tot een consequente tenuitvoerlegging van de beslissingen van het ICC, ook wanneer die niet de situatie in Kenia betreffen. Het opmerkelijkste wapenfeit is dat het Keniaanse hoogste gerechtshof - op verzoek van ICJ Kenia - een voorlopig nationaal aanhoudingsbevel heeft uitgevaardigd tegen de president van Sudan Omar Al-Bashir (tegen wie twee ICC-aanhoudingsbevelen lopen wegens genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven die hij zou gepleegd hebben in Darfur), mocht hij ooit terug naar Kenia reizen.

3.10 Mensenrechten en terrorisme

De EU acht het zeer belangrijk dat in de context van terrorismebestrijding zowel in Europa als daarbuiten volledige, effectieve bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden wordt gewaarborgd. Effectieve terreurbestrijding en het beschermen van de mensenrechten zijn geen tegenstrijdige, maar complementaire, elkaar versterkende zaken. Het strategisch engagement van de Europese Unie, zoals gedefinieerd in haar terrorismebestrijdingsstrategie, is wat dat betreft zeer duidelijk: "Om terrorisme wereldwijd te bestrijden en tegelijkertijd de mensenrechten te eerbiedigen, en om Europa veiliger te maken, zodat de Europese burgers in een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht kunnen leven."

Telkens weer heeft de EU, in verklaringen in diverse VN-fora, verklaard er groot belang aan te hechten dat bij terreurbestrijding de mensenrechten worden geëerbiedigd. Tijdens het topsymposium van de VN over samenwerking bij internationale terrorismebestrijding heeft de Unie op 20 september 2011, bij monde van de hoge vertegenwoordiger, benadrukt dat veiligheid steeds nauw verbonden is met democratie en functionerende instituties.

De EU is met de juridisch adviseur van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken druk overleg blijven voeren over internationaal recht en terrorismebestrijding. Zij eiste nogmaals de sluiting van het detentiecentrum in Guantanamo Bay, omdat zij de langdurige opsluiting van gevangenen aldaar zonder vorm van proces volkenrechtelijk ontoelaatbaar acht. Tijdens een spoeddebat op 9 juni 2011 in het Europees Parlement wees de hoge vertegenwoordiger erop dat de mogelijkheid dat ook maar één gevangene in Guantanamo de doodstraf zou kunnen krijgen, de Unie met zorg vervult. Zij merkte op dat de Unie de zaak tegen Muhammed al-Nashiri en vijf andere van medeplichtigheid aan de terreuraanslagen van 11 september 2011 beschuldigten aandachtig volgt, en regelmatig tegenover de Amerikaanse autoriteiten haar bezorgdheid omtrent de doodstraf en het eerlijke karakter van de rechtsgang zou verwoorden.

De EU heeft financiële steun uitgetrokken voor een project van de Verenigde Naties om in Centraal-Azië een regionaal actieplan ter uitvoering van de mondiale terrorismebestrijdingsstrategie van de VN op te zetten, waarin een prominente plaats is ingeruimd voor eerbiediging van de mensenrechten. Wereldwijd heeft een aantal landen technische steun van de Unie ontvangen die hun politie en justitie beter in staat moet stellen het onderzoek naar en de vervolging van terroristische misdrijven in overeenstemming met de regels van de rechtsstaat en de mensenrechten te laten verlopen. In een gezamenlijke mededeling, "A new response to a changing neighbourhood", hebben de Europese Commissie en de hoge vertegenwoordiger in mei 2011 gewezen op het belang van samenwerking met de landen van het Europees nabuurschap en partnerschap in de strijd tegen het terrorisme, en onderstreept dat de Unie bereid is rechtsstaatmissies uit te sturen die de partnerlanden helpen bij de hervorming van hun justitiële en veiligheidsbestel.

In september 2011 heeft de EU mede het mondiaal terrorismebestrijdingsforum opgezet. Naar aanleiding van de oprichting hechtte het forum zijn goedkeuring aan de "Cairo Declaration on Counter-Terrorism and the Rule of Law: Effective Counter-Terrorism Practice in the Criminal Justice Sector".

3.11 Vrijheid van meningsuiting, ook via de 'nieuwe media'

De vrijheid van meningsuiting, die is vastgelegd in het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, houdt in dat eenieder het recht heeft een mening te hebben en kennis te nemen en te geven van informatie of ideeën, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. De Unie zal blijven opkomen voor de vrijheid van meningsuiting en voor pluralisme in de media.

Tijdens haar verklaring ter gelegenheid van de Dag van de persvrijheid, op 3 mei 2001, riep hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton alle staten op de vrijheid van mening en meningsuiting, alsmede het pluralisme en de onafhankelijkheid van de media proactief te bevorderen.

De Unie is van oordeel dat het censureren en intimideren van journalisten onaanvaardbaar is; zij heeft haar bezorgdheid over aanvallen op en arrestaties van journalisten en over persbreidel veelvuldig verwoord. Zo heeft de hoge vertegenwoordiger zich op 4 mei 2011 publiekelijk bijzonder ongerust getoond over de detentie van de heer Andrzej Poczobut, correspondent voor het Poolse dagblad Gazeta Wyborcza in Belarus, en op 27 december 2011 de diepe bezorgdheid van de Unie verwoord omtrent de berechting en veroordeling van de Zweedse journalisten Martin Schibbye en Johan Persson op grond van de Ethiopische Proclamatie terrorismebestrijding.

In andere gevallen, namelijk van mensenrechtendialogen met derde landen zoals China en Vietnam, heeft de Unie de vrijheid van informatie en media bilateraal aan de orde gesteld, en haar ongerustheid te kennen gegeven omtrent de intimidatie en vervolging van onafhankelijke bloggers, journalisten en anderen die hun politieke opvattingen uiten.

Ook in 2011 heeft de EU klaar gestaan om, samen met gelijkgezinde landen, onder meer via het internet de vrijheid van meningsuiting en de toegang tot informatie te bevorderen en na te gaan hoe een consensus over het internetbeleid tot stand kan komen. Dit werd door de G8 bevestigd, met de verklaring van Deauville waarin de beginselen van vrijheid en democratie werden bevestigd en met de verklaring van Deauville over de Arabische lente. Diverse landen en organisaties werken momenteel aan grote initiatieven om de vrije meningsuiting op het internet te ondersteunen.

De Unie staat geheel achter het idee dat het internet een belangrijk medium ter bevordering van de vrijheid van meningsuiting is. Ten gevolge op de gezamenlijke mededeling "A Partnership for Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean" heeft de Commissie zich ertoe verbonden instrumenten te zullen ontwikkelen waarmee de Unie in voorkomende gevallen middenveldorganisaties en burgers kan helpen om willekeurige verstoring van de toegang tot elektronische communicatiemediën, met name het internet, te omzeilen. Recentelijk heeft de Unie de "No Disconnect Strategy" op stapel gezet, om haar toezegging gestand te doen dat zij het internet en andere vormen van informatie- en communicatietechnologie (ICT) factoren van politieke vrijheid, democratische ontwikkeling en economische groei wil laten blijven. Het doel is doorlopend steun te geven aan internetgebruikers, bloggers en cyberactivisten die onder autoritaire regimes leven.

Zoals zij bij herhaling heeft verklaard, bijvoorbeeld in de conclusies van de Raad Buitenlandse Zaken over Egypte in januari 2011, verzet de EU zich met klem tegen ongerechtvaardigde beperking van de toegang tot het internet en andere nieuwe media; zij riep de Egyptische autoriteiten toen op onverwijld alle communicatienetwerken opnieuw open te stellen en ongehinderde toegang tot alle media, ook het internet, te waarborgen.

In 2011 heeft de EU ook restrictieve maatregelen in de strijd voor vrije meningsuiting toegepast. Bij haar recente SAP+-onderzoek met betrekking tot Sri Lanka was een van de redenen waarom de Commissie ertoe overging intrekking van de regeling voor te stellen, dat journalisten het voorwerp waren van felle aanvallen van regeringszijde, zonder dat zij metterdaad werden beschermd tegen fysiek geweld. Vervolgens drong de Commissie tijdens de onderhandelingen met de Sri Lankaanse regering over de SAP+ aan op de invrijheidstelling van de heer J.S. Tissainayagam, en op maatregelen om alle journalisten staat te stellen hun beroep ongehinderd uit te oefenen.

De EU heeft uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten financiële steun ter versterking van de mediavrijheid verstrekt aan een groot aantal internationale en lokale middenveldorganisaties die opkomen voor mediavrijheid en tegen schending van de rechten van journalisten (in 2011 liepen er ten minste dertig projecten). Steun ging naar projecten om journalisten bij te scholen, in dringende behoeften te voorzien, de vrijheid van meningsuiting juridisch en feitelijk te bevorderen, de nationale wetgeving inzake de massamedia in overeenstemming te brengen met de internationale normen, en te controleren of de rechten van journalisten niet worden geschonden.

3.12 Vrijheid van vereniging en van vergadering

Volgens deze in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie verankerde vrijheid, heeft eenieder recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging op alle niveaus.

De Unie is fel gekant tegen ongerechtvaardigde beperking van het recht om vreedzaam te vergaderen. Zo heeft de hoge vertegenwoordiger in januari 2011 met grote bezorgdheid kennis genomen van berichten over aanvallen van gewapende personen tegen vreedzame demonstranten in Egypte, en de Egyptische autoriteiten in krachtige bewoordingen laten weten dat zij onmiddellijk maatregelen moesten treffen om de bescherming door de rechtshandhavingsinstanties van demonstranten en hun recht van vreedzame vergadering te verzekeren.

Voorts heeft de hoge vertegenwoordiger op 17 februari 2011 in een publieke verklaring het geweld tegen vreedzame betogers in Bahrein betreurd, en de autoriteiten van het land opgeroepen de grondrechten van hun burgers, en met name het recht om vreedzaam bijeen te komen, onvoorwaardelijk te eerbiedigen en te beschermen.

Vrijheid van vereniging is een van de vrijheden uit de Universele Verklaring van de rechten van de mens en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Een sterk maatschappelijk middenveld is een essentiële voorwaarde om voor de mensenrechten te kunnen opkomen en een democratie te kunnen opbouwen. Het fungeerde als katalysator bij de veranderingen die de Arabische lente heeft teweeggebracht. De Unie maakt zich grote zorgen over de ontwikkelingen waaraan de positie van het middenveld in 2011 in tal van landen onderhevig is; in het bijzonder in samenlevingen die een democratische transitie doormaken zijn ngo's een factor van betekenis. De Unie is blijven ijveren voor de rechten van het middenveld, waarvoor het van de regeringen van derde landen bescherming en samenwerking verlangt. Zo deed de hoge vertegenwoordiger op 30 december 2011 een oproep tot de Egyptische autoriteiten om de middenveldorganisaties hun steun aan de transitie in Egypte te laten voortzetten.

Andere gevallen betreffen de politieke en de mensenrechtendialoog met derde landen; ten aanzien van Algerije bijvoorbeeld stelde de Unie langs bilaterale weg de vrijheid van vereniging aan de orde, en onderstreepte zij dat er wetgeving moet komen die aan internationale normen voldoet.

In 2011 heeft de EU verder met internationale organisaties samengewerkt om de vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging te bevorderen. Zij benadrukte dat de Mensenrechtenraad van de VN hierop zijn aandacht gevestigd moet houden, en mensenrechtenactivisten en middenveldorganisaties, die een cruciale rol spelen bij de consolidatie van de democratie, concreet moet steunen.

De aanstelling op 1 mei 2011 van de heer Maina Kiai (Kenia) als speciaal rapporteur over het recht van vreedzame vergadering en vereniging is door de EU toegejuicht.

De Unie ondernam voorts publieke diplomatieke activiteiten ter bevordering van de vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging; zo werden in Russische regio's seminars en workshops voor jongeren georganiseerd over internationale en Russische juridische normen inzake het recht op vrijheid van vergadering.

De EU heeft in 2011 geld uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten beschikbaar gesteld aan een aantal internationale en lokale middenveldorganisaties, ter versterking van de vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging. Steun ging naar projecten waarbij systemen voor het bewaken van de vrijheid van vereniging werden opgezet, normering van de vrijheid van vergadering werd aangemoedigd, besef van het recht van vereniging werd bijgebracht, en netwerken met het oog op effectievere bevordering en bescherming van deze rechten werden gevormd.

3.13 Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst of overtuiging

Hoewel in 2011 daden van religieuze onverdraagzaamheid en discriminatie hebben plaatsgevonden, het meest schrijnend in de vorm van geweldpleging en terreuraanslagen in verschillende landen over de gehele wereld, is de EU toegewijd gebleven aan de bevordering en de bescherming van vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst of overtuiging. Deze vrijheid beschermt het recht op theïstische, niet-theïstische en atheïstische geloofsovertuigingen, en het recht geen enkele godsdienst te belijden. Die vrijheid houdt ook het recht in om uit vrije wil een geloof of levens-overtuiging aan te nemen of op te geven en van geloof of levensovertuiging te veranderen.

Het standpunt van de EU is dat het verdedigen van die universele beginselen van fundamenteel belang is voor het ontwikkelen van vrije samenlevingen.

Discriminatie op basis van godsdienst of overtuiging is overal ter wereld al lang een punt van zorg, en personen die tot een bijzondere religieuze gemeenschap behoren blijven in veel landen het doelwit van discriminatie. Voorts is wetgeving inzake belediging van godsdiensten vaak gebruikt om godsdienstige minderheden te mishandelen en de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst of overtuiging, die nauw met elkaar verweven zijn, te beknotten. De vrijheid van meningsuiting speelt ook een grote rol in de strijd tegen onverdraagzaamheid.

De Raad Algemene Zaken heeft op 21 februari 2011 conclusies aangenomen die aansluiten bij zijn vroegere conclusies van 16 november 2009, en waarin wordt bevestigd dat de EU zich geheel inzet voor de vrijheid van godsdienst of overtuiging, en wordt herhaald dat die vrijheid voor iedereen en overal moet worden beschermd. In die conclusies is onderstreept dat het de voornaamste plicht is van staten hun burgers, ook als zij tot religieuze minderheden behoren, alsmede personen die in hun rechtsgebied wonen, te beschermen en hun rechten te waarborgen. Eenieder die tot een religieuze minderheid behoort, moet zijn godsdienst vrij kunnen belijden en vrij zijn om erediensten bij te wonen, alleen of in gemeenschap met anderen, zonder vrees voor onverdraagzaamheid en aanslagen.

Vervolgens heeft de EU alle EU-delegaties gewezen op de cruciale rol die zij samen met de diplomatieke zendingen van de lidstaten spelen om een voelbaar positief effect op het gebied van naleving van de vrijheid van godsdienst of overtuiging in derde landen te bewerkstelligen indien dat fundamentele mensenrecht met de voeten wordt getreden. De EU-delegaties is dan ook formeel verzocht om over dat vraagstuk bewustmakingsacties voor de EU-diplomaten te voeren; om de vrijheid van godsdienst of overtuiging systematisch te bespreken met de autoriteiten van de partnerlanden, vooral de landen waar dat een belangrijk vraagstuk vormt; om contacten te ontwikkelen met plaatselijke activisten die zich voor die mensenrechten inzetten. Het hele jaar door hebben de delegaties ook van nabij gevolgd of in hun gastland de vrijheid van geloof of overtuiging wordt ingeperkt. In 2012 zal de hoge vertegenwoordiger hun beoordeling van de situatie ter plaatse (van meer dan 100 landen) verwerken in het verslag aan de Raad over de maatregelen en concrete voorstellen voor een verdere versterking van het EU-optreden betreffende de vrijheid van godsdienst of overtuiging.

In 2011 heeft de EU op bilateraal en multilateraal niveau op intensievere wijze de bestaande instrumenten ingezet om de vrijheid van godsdienst of overtuiging op meer doeltreffende wijze te bevorderen en beschermen. De ad hoc COHOM taskforce over de vrijheid van godsdienst of overtuiging is de uitvoering van de versterkte acties van de EU blijven steunen en heeft geholpen om begeleiding ten behoeve van de EU-diplomaten te ontwikkelen. Het onderwerp is opgenomen in de opleiding over mensenrechten voor EU-personeel, onder meer in de vorm van een specifieke cursus over vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst of overtuiging in november 2011.

In betrekking met landen buiten de EU is de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst stelselmatig aangekaart bij een groot aantal gesprekspartners op diverse niveaus van politieke dialoog, zoals dialogen en overleg over mensenrechten, bijvoorbeeld met Algerije, China, Egypte, India, Indonesië, Pakistan, Turkije, Vietnam, de VS en de Afrikaanse Unie.

De EU heeft op bilateraal niveau met diverse landen gesproken over het belang van dit universele recht van de mens en heeft naar mogelijkheden gezocht voor verdere samenwerking, onder meer in multilaterale fora. In het kader van die dialogen heeft de EU uiting gegeven aan haar bezorgdheid over de uitoefening van dit recht en over de situatie van godsdienstige minderheden. Wanneer de EU daartoe werd aangezet door ernstige schendingen van en bezorgdheid over godsdienstvrijheid en daarmee verband houdende intolerantie en discriminatie, heeft zij zich hierover uitgesproken via diplomatieke kanalen, openbare verklaringen en conclusies van de Raad, zoals in het geval van Egypte, Iran, Irak en Pakistan. De EU is volledige eerbiediging van de vrijheid van gedachte en geweten, overeenkomstig internationale normen, blijven bepleiten. Dankzij de huidige ontwikkeling van landenspecifieke mensenrechtenstrategieën kan zij haar actie en aandacht toespitsen op landen waar vrijheid van godsdienst of overtuiging een prioriteit is.

Het EU-optreden heeft ook het multilaterale niveau beroerd, met name de Mensenrechtenraad in Genève en de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York. De consolidatie van de consensus over de noodzaak om religieuze onverdraagzaamheid te bestrijden kreeg prioritaire aandacht; daarnaast werd ook vermeden dat het begrip smaad jegens godsdiensten kon worden geclaimd als mensenrechtennorm. Dat begrip, dat veeleer is gericht op de bescherming van de godsdienst zelf dan op de personen die wegens hun godsdienst of overtuiging worden gediscrimineerd, is schadelijk voor andere belangrijke mensenrechten, zoals de vrijheid van meningsuiting, en ook voor het recht op vrijheid van godsdienst of overtuiging zelf. De aanneming bij consensus van Resolutie 16/18 op de 16e zitting van de Mensenrechtenraad in maart 2011 betekende een belangrijke doorbraak: voor het eerst heeft de Islamitische Conferentie Organisatie (ICO) het concept van smaad jegens godsdiensten niet opgenomen in haar resolutie over de bestrijding van intolerantie, negatieve stereotypering, stigmatisatie, discriminatie, oproepen tot geweld en geweldpleging wegens geloof of overtuiging, die tevens een andere titel heeft gekregen. Inspanningen van Pakistan en de Verenigde Staten en actieve steun daarvoor van de EU hebben een rol gespeeld bij het behalen van dat resultaat. Ook de traditionele EU-resolutie over vrijheid van godsdienst of overtuiging is aangenomen zonder stemming (Resolutie 16/13).

Hoge vertegenwoordiger Ashton was samen met verschillende ministers van Buitenlandse Zaken van EU-lidstaten aanwezig op de in juni 2011 door het ICO en de VS bijeengeroepen bijeenkomst van Istanboel (start van het zogenaamde "proces van Istanboel") over de bestrijding van religieuze onverdraagzaamheid, waarvan het opzet was het in Genève behaalde positieve resultaat te consolideren in het vooruitzicht van de volgende 66e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het communiqué dat de ICO en de VS als gezamenlijke voorzitters uitbrachten, riep op tot uitvoering van Resolutie 16/18, en verwees ook naar de andere, bij consensus aangenomen resoluties over de vrijheid van godsdienst of overtuiging.

Tijdens de 66e zitting van de AVVN had de EU de doelstelling om de tijdens de voorgaande jaren bereikte verwezenlijkingen voor haar eigen resolutie over de uitbanning van alle vormen van onverdraagzaamheid en discriminatie op basis van godsdienst of overtuiging te consolideren en tevens de consensuele aanpak van het ICO in Genève te bevestigen. Die doelstellingen zijn gehaald met de aanneming zonder stemming, op 19 december 2011, van door de EU gesteunde Resolutie 66/168, en van de door de ICO gesteunde Resolutie 66/197 over de bestrijding van intolerantie, negatieve stereotypering, stigmatisatie, discriminatie, oproepen tot geweld en geweldpleging wegens geloof of overtuiging.

3.14 Lesbiennes, homo's, biseksuelen, transgenders en interseksuelen

Wereldwijd werden ook in 2011 genderidentiteit en seksuele voorkeur misbruikt als voorwendsel voor zware mensenrechtenschendingen. Lesbiennes, homo's, biseksuelen, transgenders en interseksuelen (LGBTI) staan nog altijd bloot aan vervolging, discriminatie en grove mishandeling, vaak gepaard gaande met extreem geweld. In ongeveer tachtig landen waren vrijwillige seksuele relaties tussen volwassenen van hetzelfde geslacht nog steeds strafbaar, en in zeven landen gold zelfs de doodstraf.

Voor de EU geldt als stellig principe dat eenieder zonder aanzien des persoons het hele scala aan mensenrechten moet genieten. Ten blijk hiervan heeft zij in juni 2010 haar goedkeuring gehecht aan een "Toolkit voor de bevordering en bescherming van alle mensenrechten van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LGBT's)", een instrumentarium dat haar medewerkers in staat moet stellen eenieders rechten, ongeacht seksuele voorkeur of genderidentiteit, te bevorderen en te beschermen.

Op 17 mei 2011, de internationale dag tegen homofobie, heeft hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton er in een verklaring namens de EU op gewezen "dat de Europese Unie - en [zijzelf] ook - sterk gecommitteerd is aan het recht van iedereen om zonder discriminatie volledig alle mensenrechten te genieten".

De EU bleef in 2011 vooral binnen de VN actief betrokken bij multilaterale inspanningen tegen discriminatie, ook discriminatie wegens seksuele gerichtheid of genderidentiteit. De EU was zeer ingenomen met de gemeenschappelijke verklaring die op 22 maart 2011 door de VN-Mensenrechtenraad namens 85 landen uit alle werelddelen werd ondertekend, en waarin de internationale gemeenschap wordt opgeroepen om een einde te maken aan geweld en schendingen van de mensenrechten wegens seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Vijftien lidstaten van de EU maakten deel uit van de groep die aan de opstelling van die verklaring werkte, en alle lidstaten van de EU steunden ten volle het initiatief.

Ook was de EU zeer ingenomen met de (door Zuid-Afrika gepresenteerde en) op 17 juni 2011 met 23 ja-stemmen in de VN-Mensenrechtenraad aangenomen baanbrekende resolutie over mensenrechten, seksuele gerichtheid en genderidentiteit - waarbij de lidstaten van de Europese Unie die lid zijn van de Mensenrechtenraad voor hadden gestemd, met steun van de Europese Unie als zodanig.

Bij de Verenigde Naties in New York had de EU lof voor het werk van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten over vraagstukken inzake LGBT's en droeg zij, als lid van de grensoverschrijdende kerngroep inzake LGBT's, ertoe bij dat hiervoor meer aandacht en steun werd gekweekt. De EU heeft actief meegewerkt aan de organisatie van een nevenevenement in New York op 8 december 2011, waarbij werd opgeroepen om pestgedrag, geweld en discriminatie wegens seksuele gerichtheid en genderidentiteit te stoppen.

Op regionaal niveau bleef de EU het werk van de Raad van Europa op het gebied van de rechten van LGBT's blijven steunen, niet het minst de op 31 maart 2010 aangenomen aanbeveling van de Raad van Europa betreffende maatregelen voor het bestrijden van discriminatie wegens seksuele gerichtheid of genderidentiteit.

Op bilateraal niveau heeft de EU verder gebruik gemaakt van haar mensenrechtendialogen met derde landen om gelijke behandeling van LGBTI's te bevorderen, en heeft zij via diverse publieke verklaringen/demarches het standpunt van de EU inzake de problematiek kenbaar gemaakt, onder meer dat zij tegen homofoob gedrag en voor decriminalisering van homoseksuele relaties is.

De EU heeft verdere steun verleend aan tal van organisaties die opkomen voor de rechten van LGBTI's of voor LGBTI-mensenrechtenverdedigers, door hen via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten in staat te stellen homofobe wetten en discriminatie van LGBTI's aan te vechten, het grote publiek bewust te maken van discriminatie en geweld tegen seksuele minderheden, discriminatie te bestrijden en de meest kwetsbare LGBTI's die er behoefte aan hebben noodhulp te bieden (zowel psychologische en medische bijstand, als bemiddeling en bijstand bij herintegratie).

Een door Zuid-Afrika gepresenteerde resolutie over mensenrechten, seksuele gerichtheid en genderidentiteit (A/HRC/17/L.9/Rev.1) is op 17 juni 2011 in de VN-Mensenrechtenraad aangenomen met 23 voorstemmen, 19 tegenstemmen en 3 onthoudingen. Voor het eerst werden hier de mensenrechten van LGBTI's bevestigd in een resolutie van een orgaan van de Verenigde Naties.

In de resolutie wordt erop gewezen dat mensenrechten universeel zijn, en grote bezorgdheid uitgesproken over gewelddaden en discriminatie tegen personen op grond van hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit.

In het operationele gedeelte wordt het bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten, Navi Pillay, opgedragen om tegen december 2011 de eerste VN-studie over discriminerende wetten en praktijken en over gewelddaden tegen personen wegens seksuele gerichtheid en genderidentiteit wereldwijd in te dienen. De resolutie bevat ook het besluit dat tijdens de 19e zitting van de Mensenrechtenraad een panel de in de studie vastgestelde feiten zal bespreken, en ook welk vervolg aan de daarin vervatte aanbevelingen moet worden gegeven.

3.15 Mensenrechten en het bedrijfsleven, onder meer maatschappelijk verantwoord ondernemerschap

Intern en extern kenmerkte het beleid van de EU inzake ondernemerschap en mensenrechten zich door tal van belangrijke ontwikkelingen.

De Europese Commissie bracht in oktober 2011 een nieuwe mededeling uit, "Een vernieuwde EU-strategie 2011-2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen" (MVO), een concept waarin sterk de nadruk ligt op de mensenrechten; in de mededeling wordt op diverse plaatsen naar de richtsnoeren van de VN over ondernemen en mensenrechten verwezen. Met name worden mensenrechten door de Europese Commissie specifiek vermeld als een van de punten waarvoor ondernemingen in hun bedrijfsoperaties en -strategie plaats moeten inruimen, om te voldoen aan hun maatschappelijke plicht; zij spreekt de verwachting uit dat alle Europese ondernemingen zich zullen kwijten van hun plicht de mensenrechten, overeenkomstig de richtsnoeren van de VN, te eerbiedigen.

Voorts overwoog de Europese Commissie in 2012 en 2013 concrete acties inzake ondernemerschap en mensenrechten op te zetten. Op basis van de VN-richtsnoeren bracht zij een proces van mensenrechtensturing op gang in drie bedrijfssectoren (arbeidsbureaus, ICT, olie en gas), en voor het midden- en kleinbedrijf. Zij zal een rapport uitbrengen over de prioriteiten van de Unie bij de toepassing van de VN-richtsnoeren, en wil de buitenwereld laten inzien met welke problemen ondernemingen te kampen hebben in landen waar de overheid tekortschiet bij de eerbiediging van de mensenrechten. De Europese Commissie heeft de lidstaten verzocht eigen plannen voor de toepassing van de richtsnoeren vast te stellen. De Commissie heeft zich bereid verklaard hen hierbij te helpen.

Ook heeft de Commissie begin 2011 een studie over verantwoordelijke ketenintegratie gepubliceerd, waarin specifiek verwezen wordt naar het VN-raamwerk over ondernemerschap en mensenrechten. Daarin heeft zij vijf zelf gekozen ketenintegratiekwesties in drie voor de Unie belangrijke industriële sectoren in kaart gebracht. De Commissie maakt nu gebruik van de aanbevelingen uit de studie.

Het gehele jaar door heeft de EU zich op multilaterale fora metterdaad achter initiatieven op het gebied van ondernemerschap en mensenrechten geschaard. Zij was een vurig pleitbezorger van de "UN Guiding Principles on Business and Human Rights Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework". In januari 2011 voorzag zij het desbetreffende ontwerp van commentaar, waarna zij het in juni te Genève door de Mensenrechtenraad hielp goedkeuren. De Unie toonde zich bereid tot nauwe samenwerking met de pas opgerichte VN-werkgroep mensenrechten en multinationale en andere ondernemingen die de VN-richtsnoeren daadwerkelijk moeten helpen uitdragen en toepassen. Met het oog op de eerste vergadering van de werkgroep, in januari 2012, waar het werkprogramma zal worden besproken, diende zij een bijdrage met voorstellen in. Zij werkte tevens mee aan de geactualiseerde versie van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen, die in mei 2011 werd aangenomen en een nieuw hoofdstuk met het VN-kader over ondernemen en mensenrechten bevat, en waarin voorts plaats is ingeruimd voor het zorgvuldigheidsconcept in de integratieketen.

De OESO-richtsnoeren zullen dan het referentiekader worden voor verantwoord ondernemerschap, zoals de Unie dat verwacht in het kader van haar handels- en investeringsbeleid. Ook heeft de EU steun verleend aan bijkomende initiatieven op multilateraal niveau, zoals het Global Compact van de VN (te weten het bedrijfslevenplatform, dat toenmalig secretaris-generaal van de VN Kofi Annan heeft ingesteld om bedrijven bijeen te brengen die toezeggen dat zij hun operaties en strategieën zullen afstemmen op tien universeel aanvaarde beginselen met betrekking tot mensenrechten, arbeid, milieu en corruptiebestrijding).

Ondernemerschap en mensenrechten was ook een thema in de bilaterale betrekkingen van de Unie met derde landen. Enkele initiatieven: een seminarie van het middenveld in Bangladesh over mensenrechten en fatsoenlijk werk, één in Chili over mensenrechten en verantwoord ondernemen, en een deskundigenseminarie over maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in Singapore. Bij een aantal derde landen werd de kwestie aan de orde gesteld in het kader van de geregelde mensenrechtendialoog. Tot slot werden uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten acties gesteund waarmee, onder leiding van middenveldorganisaties, beoogd wordt het in acht nemen en eerbiedigen van de mensenrechten door Europese ondernemingen in derde landen te bevorderen. Zo steunt het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (IDHR) de Schone Kleren Campagne, een project waarin organisaties in vijftien Europese landen zich hebben verenigd met het oog op betere handhaving van de economische en sociale rechten in de mondiale exploitatieketen van internationaal opererende confectiebedrijven uit meer dan dertig landen.

Uit het EIDHR worden nog twee andere projecten gefinancierd waarin ondernemerschap en mensenrechten een rol spelen. Een wereldwijd project beoogt in zeventig landen de verdedigers van het landrecht beter in staat te stellen hun rechten op de natuurlijke hulpbronnen te laten gelden, het gebrek aan transparantie van contracten tussen overheid en privémaatschappijen aan de kaak te stellen, en in landen waar conflicten over de winning van mineralen bestaan de strijd aan te binden met de regering en de industrie. Een soortgelijk project inzake de rechten van autochtone bevolkingen in Zuid-Oost-Azië omvat het plan om een specifieke studie te laten uitvoeren over het thema maatschappelijk verantwoord ondernemen, mensenrechten en autochtone bevolking, op plaatsen waar veel landkwesties spelen.

De richtsnoeren van de Verenigde Naties over ondernemerschap en mensenrechten zijn de bekroning van zes jaar werk onder leiding van professor John Ruggie, van 2005 tot 2011 speciaal vertegenwoordiger voor ondernemen en mensenrechten bij de secretaris-generaal. De richtsnoeren van de VN bevatten normen die moeten voorkomen dat ondernemingen bijdragen tot schendingen van de mensenrechten. Die richtsnoeren zijn gestructureerd in drie afzonderlijke maar onderling samenhangende pijlers: de plicht van de overheid om, door middel van adequate beleidsmaatregelen, regelgeving en aanbesteding, bescherming tegen mensenrechtenmisbruiken door derden, met name ondernemingen, te verlenen; de plicht van ondernemers om de mensenrechten te eerbiedigen - eigenlijk een zodanige zorgvuldigheid aan de dag te leggen dat geen inbreuk wordt gemaakt op andermans rechten; en het gegeven dat slachtoffers daadwerkelijk gerechtelijke en buitengerechtelijke middelen moeten kunnen aanwenden.

3.16 Ondersteuning van de democratie

Een nieuw Europees nabuurschapsbeleid

In hun gezamenlijke mededeling van 25 mei 2011, "Inspelen op de veranderingen in onze buurlanden", hebben de hoge vertegenwoordiger van de EU voor het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en de Europese Commissie de nieuwe visie van de Unie op het Europees nabuurschapsbeleid geschetst. Deze visie berust op wederzijdse verantwoordingsplicht en gemeenschappelijke inzet voor de universele waarden van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat. Hierbij wordt uitgegaan van een veel meer gedifferentieerde aanpak, op basis van het beginsel "meer voor meer", waarbij elk partnerland op basis van eigen ambities, behoeften en capaciteiten de betrekkingen met de Unie kan ontwikkelen, en de Unie meer financiële bijstand verleent aan de landen die drastisch hervormen.

Bijzondere punten uit het nieuwe beleidskader zijn steun voor "duurzame democratie" en partnerschap met de samenleving, ondersteuning van duurzame economische en sociale ontwikkeling, groei en werkgelegenheid, versterking van de handelsbetrekkingen, het verder bevorderen van mobiliteit, en versterking van de regionale partnerschappen. In september 2011 werd een Faciliteit voor het maatschappelijk middenveld ingesteld, ten bedrage van 26,4 miljoen euro, die het nabuurschap moet voorzien van een meer tot hervormen bekwaam middenveld en een verantwoordingsplichtige overheid.

Als reactie op de Arabische lente heeft de EU onmiddellijk maatregelen genomen om snel en doeltreffend te kunnen inhaken op de veranderingen; het betreft met name verlening van humanitaire steun en steun voor burgerbescherming (80,5 miljoen euro tot op heden), en een reeks steunmaatregelen voor democratische transitie en voor verarmde gebieden. In 2011 ging in het bijzonder aanzienlijke steun naar de verkiezingsprocessen in Tunesië, Marokko en Egypte.

In Tunesië, Libië en Egypte heeft buitengewone steun uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten voor de nodige armslag gezorgd ten behoeve van onder meer media, politieke partijen en binnenlandse verkiezingswaarneming door het middenveld.

Andere instrumenten, met name het Europees Fonds voor Democratie, zouden binnenkort operationeel moeten zijn.

De agenda voor verandering

Het nieuwe ontwikkelingssamenwerkingsbeleid - de agenda voor verandering - bouwt voort op de agenda voor actie en de herziening van het ENB, en houdt een gedifferentieerde aanpak tegenover de partnerlanden in; de samenwerking moet bij voorrang op twee terreinen worden gericht:

- mensenrechten, democratie en andere kernaspecten van goed bestuur; en
- inclusieve en duurzame groei ten dienste van menselijke ontwikkeling.

In de agenda voor verandering staat het volgende te lezen: "Goed bestuur, in de politieke, economische, sociale en ecologische betekenis, is belangrijk voor inclusieve en duurzame ontwikkeling. De EU-steun voor goed bestuur moet veel nadrukkelijker aanwezig zijn in alle partnerschappen, met stimulansen voor resultaatgerichte hervormingen en aandacht voor de verbintenissen van de partners op het vlak van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat, en bij het beantwoorden aan de vragen en behoeften van hun bevolking."

De grote beginselen die aan de steun van de Unie voor democratisch bestuur ten grondslag liggen, zijn eigen inbreng, dialoog tussen de partners, en het geven van impulsen aan resultaatgerichte hervormingen. De ervaring wijst uit dat die eigen inbreng niet beperkt mag blijven tot de overheid, maar een brede democratische basis moet hebben, die ten minste in haar ontstaan moet worden gesteund.

Gebaseerd op het beginsel van differentiatie tussen de partnerlanden dient de aanpak van de EU te berusten op een juiste mix van instrumenten en steunmethoden per land. Partnerlanden bijvoorbeeld die duidelijk de mensenrechten en democratische hervorming toegedaan zijn en ter zake vooruitgang boeken, zullen steun uit de algemene begroting van de Unie kunnen ontvangen.

De Commissie heeft op 7 december het meerjarig financieel kader (MFK) voor de periode 2014-2020 voorgesteld. De begrotingsvoorstellen moeten de nieuwe Commissieaanpak - de agenda voor verandering - om de Uniesteun toe te spitsen op een kleiner aantal sectoren, namelijk democratie, mensenrechten en goed bestuur, alsmede inclusieve en duurzame groei, gaan ondersteunen. Dit zou, in combinatie met de "meer voor meer"-aanpak, extra financiële ondersteuning van de democratie mogelijk maken, met behulp van alle geografische instrumenten (het Europees nabuurschapsinstrument (ENI), het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking (DCI) en van het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF)).

3.17 Assistentie bij verkiezingen

De Europese Unie is van oordeel dat een werkelijk, transparant en vreedzaam verlopend verkiezingsproces onontbeerlijk is als grondslag waarop mensenrechten, duurzame ontwikkeling en een functionerende democratie kunnen gedijen. Wat het verlenen van assistentie bij verkiezingen betreft, is de EU wereldwijd een van de leidende actoren. De gevolgde aanpak staat beschreven in de Commissiemededeling van 2000 over verkiezingsondersteuning en verkiezingswaarneming. De electorale assistentie van de EU heeft als voornaamste componenten de verkiezingswaarnemingsmissies (EOM's) en de missies van verkiezingsdeskundigen (EEM's), alsmede verkiezingsondersteuning en het assisteren van binnenlandse onpartijdige waarnemers. De doelstellingen van deze activiteiten zijn in hoge mate complementair, omdat de resultaten en aanbevelingen van de EOM's en de EEM's later in aanmerking worden genomen bij het ondersteunen van verkiezingen en van de democratie in ruimere zin.

3.18 Verkiezingswaarnemingsmissies (EOM's)

De lijst van de prioritaire landen van de EOM's is opgesteld bij besluit van de hoge vertegenwoordiger, na overleg met het Europees Parlement (verkiezingscoördinatiegroep) en de lidstaten (Politiek en Veiligheidscomité (PVC)). In 2011 liepen er tien verkiezingswaarnemingsmissies van de EU, die grondige evaluaties hebben gemaakt, kiezers vertrouwen hebben gegeven, en gedetailleerde en constructieve aanbevelingen hebben gedaan ter verbetering van het kader en het verloop van toekomstige verkiezingen en ter versterking van de democratische instituties.

De evaluatiemissie van de EU onderzocht van 15 november 2010 tot en met 8 januari 2011 de kiezersregistratie in Sudan, en concludeerde dat deze al met al bevredigend was verlopen. Van haar oordeel en bevindingen werd gebruik gemaakt door de EOM die was uitgestuurd om te rapporteren over het verloop van het referendum dat van 9 tot en met 15 januari 2011 in Zuid-Sudan plaatsvond. Aan de missie, onder leiding van Europees parlamentslid Véronique de Keyser, namen 104 waarnemers deel, die het referendum als overtuigend en goed georganiseerd bestempelden.

Een EOM volgde de presidents- en parlamentsverkiezingen in Niger, waarvan de eerste ronde op 31 januari 2011 plaatsvond. Hoofdwaarnemer was de heer Santiago Fisas Ayxelà; veertig waarnemers werden ingezet in het land. Zowel in organisatorisch als in politiek opzicht verliepen de twee verkiezingsrondes naar wens. De missie droeg in belangrijke mate bij aan de geloofwaardigheid van deze verkiezingen, die waren uitgeschreven om een vrijwillige machtsoverdracht door de militaire junta aan een burgerlijk bestuur te bewerkstelligen.

Europees parlements lid Louis Michel trad op als leider van de EOM bij de parlementsverkiezingen van 13 februari in Tsjaad, waarbij over het gehele land zeventig leden werden ingezet. De organisatie was in handen van een verkiezingscommissie, die over onvoldoende capaciteit beschikte; in de toekomst dient het verkiezingsproces eerlijker te verlopen, met billijke kansen voor alle kandidaten. Toch verliepen deze verkiezingen op een aantal punten beter dan de vorige, zodat de oppositie nu meer ruimte kreeg om mee te dingen en beter vertegenwoordigd is in het parlement. De EOM heeft een belangrijke rol gespeeld bij deze algehele verbetering.

Bij de tweede meerpartijenverkiezingen in Uganda, op 18 februari 2011, trad een waarnemingsmissie van 110 man op, onder leiding van Europees parlements lid Edward Scicluna. Enige verbetering viel te constateren ten opzichte van de voorgaande verkiezingen in 2006. Het verkiezingsproces werd echter ontsierd door onnodige administratieve en logistieke fouten die tot gevolg hadden dat een onaanvaardbaar groot aantal burgers van het kiesrecht werd uitgesloten. Voorts maakte de zittende regering zodanig gebruik van haar machtspositie, dat er nog moeilijk sprake kon zijn van een gelijk speelveld voor de deelnemende kandidaten en partijen.

Een 120-koppige EOM werd uitgestuurd voor de verkiezingen van april 2011 in Nigeria, met Europees parlements lid Alojz Peterle als hoofdwaarnemer. De missie kon concluderen dat deze presidentsverkiezingen de meest betrouwbare verkiezingen waren geweest sedert het herstel van de democratie in het land. Het optreden van de missie was bepalend toen de verkiezingen wegens logistieke problemen met een week moesten worden uitgesteld, en zij hielp om de geloofwaardigheid van de verkiezingsinstanties te herstellen. Ook droeg zij ertoe bij dat de internationale gemeenschap op een coherente en consistente wijze reageerde.

Een EOM woonde de tweede ronde van de presidentsverkiezingen op 5 juni in Peru bij. De EOM werd aangevoerd door Europees parlements lid José Ignacio Salafranca. Het verkiezingsproces werd door de plaatselijke bevoegde instanties op een transparante en professionele wijze en met toewijding geleid. De samenwerking tussen de EU en de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) was voortreffelijk en is als een model van goede praktijk aan te merken. De missie was bijzonder zichtbaar in het land, en hielp de politieke banden tussen de EU en Peru versterken.

De EOM onder leiding van Europees parlements lid Michael Gahler, die 163 leden telde, hield toezicht op de eerste democratische verkiezingen in Tunesië, op 23 oktober. Zij kwam tot de conclusie dat, hoewel de transparantie van het proces te wensen overliet, de grondwetgevende vergadering een hoopgevende stap in de richting van democratie betekent. Voor het eerst heeft de EU bij verkiezingen ook de stemming in het buitenland gecontroleerd.

Maria Muñiz de Urquiza had de leiding van de EOM bij de presidents- en parlementsverkiezingen op 20 september in Zambia. De EOM bestond uit 120 waarnemers. Zowel de EOM van de Unie als de andere internationale en regionale waarnemingsmissies ter plaatse erkenden de transparantie en betrouwbaarheid van de verkiezingsorganisatie. Aan de regionale beginselen en de internationale verplichtingen inzake het houden van periodieke en eerlijke verkiezingen was grotendeels voldaan, maar wil dat in de toekomst helemaal het geval zijn, dan zal het electorale kader op belangrijke punten moeten worden hervormd.

In verband met de verkiezingen van 6 november in Nicaragua stuurde de EU een EOM van 90 man, geleid door Europees parlements lid Luis Yáñez. De missie oordeelde dat het verkiezingsproces beneden de internationale norm lag van wat een democratische verkiezing moet zijn, in het bijzonder omdat de verkiezingsinstantie niet onafhankelijk genoeg was en de voornaamste waarnemerequipes en vertegenwoordigers van de grootste oppositiepartij niet waren geaccrediteerd.

Voor de presidents- en parlementsverkiezingen in de Democratische Republiek Congo op 28 november stuurde de EU een missie van 147 waarnemers uit, aangevoerd door Europees parlements lid Mariya Nedelcheva. De EOM had lof voor de sterke mobilisatie van de bevolking voor deze tweede meerpartijenverkiezingen, maar betreurde de inadequate voorbereiding en afhandeling. Met name het gebrek aan transparantie in cruciale stadia van het verkiezingsproces, zoals het tellen en het samentellen van de stemmen, deed afbreuk aan de geloofwaardigheid.

De delegatie van het Europees Parlement bij elk van de missies gaf deze meer zichtbaarheid en leverde een waardevolle bijdrage tot de evaluaties.

De Unie heeft intensiever gepoogd de aanbevelingen van de EOM's op het politieke en het technische niveau te tillen, om de autoriteiten tot de nodige hervormingen te bewegen. Vervolgactie na de missie is een essentieel element van de Uniesteun in ruimere zin voor democratie.

3.19 Verkiezingsdeskundigenmissies (EEM's)

Aangezien de beschikbare middelen beperkt zijn en er ieder jaar in de wereld heel wat belangrijke verkiezingen plaatsvinden, kan de EU niet ieder verzoek om een verkiezingswaarnemingsmissie inwilligen. Wel kan zij een aantal missies van verkiezingsdeskundigen (EEM's) sturen, die tijdens en na de verkiezingen moeten meewerken aan vertrouwenscheppende initiatieven. Deze missies maken een gedetailleerde analyse van het verkiezingsproces en rapporteren, met aanbevelingen, aan de belangrijkste verkiezingsactoren in het land zelf en aan de EU-instellingen. Het gaat niet om waarnemingsmissies; zij leggen geen publieke verklaringen af over het verkiezingsproces.

In 2011 werden acht deskundigenmissies uitgestuurd, naar Haïti (maart), Benin (maart en april), Thailand (juni-juli), Guatemala (september en november), Liberia (oktober en november), Gambia (november), Marokko (november) en Ivoorkust (december).

3.20 Verkiezingsondersteuning

In 2011 heeft de EU opnieuw verkiezingsondersteuning gegeven aan een aantal landen, met name Haïti, de DRC, Tunesië, Zimbabwe en El Salvador. Zonder dat haar wereldwijde inzet en ambitie is afgenomen, heeft zij haar steun voor de democratiseringsgolf in het zuidelijke Middellandse Zeegebied en het Midden-Oosten opgevoerd. Steun voor het democratische hervormingsproces in Jordanië, Libië en Egypte wordt verstrekt of staat op stapel.

De voorbije zeven jaar (2005–2011) heeft de EU bijna 700 miljoen euro - zo'n 100 miljoen euro per jaar - aan verkiezingsondersteuning besteed. Het geld is afkomstig uit geografische instrumenten zoals het EOF (Europees Ontwikkelingsfonds), het ENPI (Europees nabuurschaps- en partnerschapsinstrument), het DCI (financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking), en voorts uit het IfS (stabiliteitsinstrument) en het EIDHR (Europees instrument voor democratie en mensenrechten). De ondersteuning komt ten goede aan capaciteitsontwikkeling en aan technische en materiële aspecten van het verkiezingsproces in bijna zestig landen. Bijna twee derde van de steun ging naar Sub-Sahara Afrika, en een groot deel naar landen in een postconflictuele situatie, zoals de DRC, Afghanistan, Sudan, Ivoorkust en Irak. De desbetreffende programma's zijn niet op de verkiezingen zelf gericht, maar op het gehele gebeuren eromheen.

Het betreft in de meeste gevallen breed opgezette totaalprogramma's, die ook technische assistentie en materiële ondersteuning bij verkiezingen omvatten. Begunstigden zijn de organen voor toezicht op de verkiezingen, en de voornaamste belanghebbenden bij het verkiezingsproces: het maatschappelijk middenveld, politieke partijen, media, het parlement en de met de hervorming van het rechtswezen belaste ministeries, en veiligheidsdiensten. Deze brede opzet berust op de zienswijze dat als de belanghebbenden ten volle en op een verantwoordelijke manier bij de verkiezingen worden betrokken, er sprake is van een gedeelde inbreng die ertoe kan bijdragen dat het verkiezingsproces en de verkiezingsresultaten door iedereen worden aanvaard.

Mede omdat partnerlanden vaak biometrische gegevens opslaan, vereist de registratie van kiezers bijzondere aandacht, en is soms zelfs een specifiek programma nodig. Dit leidt ertoe dat in bepaalde omstandigheden programma's worden ontworpen die in staat zijn zowel kiezersregistratie te ondersteunen als de modernisering van de burgerlijke stand te bevorderen.

Kennis- en beleidsontwikkeling en samenwerking met de voornaamste deelnemers aan het ondersteuningsproces blijven prioriteiten voor de EU. In juni 2011 vond een thematische workshop over "Elections, violence and conflict prevention" plaats, met vertegenwoordigers van verkiezingscommissies uit diverse ontwikkelingslanden. De workshop was mede door het UNDP georganiseerd en leverde een uitvoerig verslag op. Aanvang 2011 werd voorts, in het kader van de overeenkomst inzake een strategisch partnerschap tussen de VN en de EU een algemene opleiding inzake de door het UNDP uitgevoerde verkiezingsondersteuningsprogramma's georganiseerd.

Concreet voorbeeld - steun aan de verkiezingscyclus 2010-2012 in Liberia

Een EU-bijdrage van 7 miljoen euro is vrijgemaakt voor een door het UNDP beheerd gezamenlijk fonds (basket fonds).

De vredesovereenkomst van Accra van 2003 betekende na meer dan een decennium van burgeroorlog in Liberia de start van het herstel. De presidents- en de wetgevingsverkiezingen van 2011, de tweede verkiezingen sinds de burgeroorlog, vormden een belangrijke stap naar consolidatie van de democratie in het land.

Het EU-programma voor verkiezingsbijstand in Liberië is bedoeld om het democratiseringsproces te verdiepen door tijdens het hele verkiezingsproces steun te verlenen aan de NEC (nationale verkiezingscommissie) en aan belangrijke belanghebbenden van de verkiezingen, door bij te dragen tot electorale hervormingen en door de samenhang van de verkiezingen met de ontwikkeling van het parlement te versterken.

Algemeen genomen heeft het project er in belangrijke mate toe bijgedragen dat in een uitdagend rechtskader en dito logistieke omgeving, de verkiezingen zijn ingericht met weinig technische moeilijkheden. De nationale verkiezingscommissie heeft bij de volledige uitvoering van het project blijk gegeven van leiderschap en eigen verantwoordelijkheid. Een bevredigende samenwerking is gefaciliteerd door de technische deskundigen van het project onder te brengen op het adres van de nationale verkiezingscommissie, zodat een hoge mate van competentieoverdracht mogelijk was. De coördinatie tussen internationale partners en de complementaire verkiezingssteun hebben bevredigende resultaten opgeleverd.

Daarnaast zijn in gebieden als de participatie van vrouwen in de verkiezingen en burgerschapsvorming belangrijke lessen te trekken inzake manieren om het proces te verbeteren.

Het project loopt nog tot eind 2012, met postelectorale activiteiten, en volgt derhalve de verkiezingscyclus. Capaciteitsontwikkeling, institutionele herziening van de nationale verkiezingscommissie en voortbouwen op de lering van de verkiezingsoperaties zijn de belangrijkste aandachtspunten van dit lopende jaar. Belangrijke bevindingen en aanbevelingen door de missie van verkiezingsdeskundigen (EEM) van de EU zullen worden opgenomen.

3.21 Europees Fonds voor Democratie

Over de oprichting van een Europees Fonds voor Democratie wordt door de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU beraadslaagd sinds begin 2010, toen het idee door de Poolse minister van Buitenlandse Zaken werd geopperd. Het Fonds kwam aan de orde in de mededeling van 25 mei over de nieuwe aanpak van het Europees nabuurschap. De Raad Buitenlandse Zaken bevestigde in de conclusies van 20 juni en 1 december zijn politieke steun voor het initiatief. Op 15 december onderschreven alle lidstaten een gezamenlijke verklaring met de hoofdbeginselen van het Fonds, dat moet worden opgezet als autonome instantie voor het subsidiëren van wie vreedzaam ijvert voor democratisering in landen die zich in een politieke transitie bevinden. Het Fonds zou aanvankelijk, zij het niet uitsluitend, het nabuurschap financieren. Op grond van de verklaring wordt begin 2012 een werkgroep opgericht die het statuut en de functionering van het Fonds zal regelen. De werkgroep zal worden voorgezeten door de EDEO en alle lidstaten, de Commissie en het Europees Parlement (parlements lid Lambsdorff, rapporteur Europees Fonds voor Democratie) zullen worden uitgenodigd deel te nemen.

3.22 Wereldwijde samenwerking met parlementen

De kwaliteit en de kracht van de democratie wordt in beslissende mate bepaald door een effectief democratisch parlement. Ook met het oog op een solide binnenlandse aanspreekbaarheid is een parlement onontbeerlijk. De EU verschuift het zwaartepunt van haar activiteiten steeds meer van de uitvoerende naar de wetgevende tak van bestuur, en voert een effectief systeem van teugels en tegenwichten in. Bijzondere aandacht gaat momenteel uit naar het onderling verbinden van de verschillende bij het toezicht betrokken actoren, van media en maatschappelijke organisaties tot de parlementen en de hoogste instanties voor financiële controle.

In 2011 is een uitvoerige studie van de Commissie voltooid waarin onderzocht wordt hoe de Unie in het afgelopen decennium parlementen overal ter wereld heeft gesteund, en praktische instructies voor dergelijke steun worden gegeven. Uit de studie blijkt dat de Unie daaraan wereldwijd - de toetredingsstaten uitgezonderd - bijna 150 miljoen euro heeft besteed. Geslaagde projecten waren uitgevoerd na zorgvuldig veldwerk, dat kennis van het algemene bestuursklimaat en de drijfveren van de politieke actoren had opgeleverd. Meestal waren zij opgezet voor een langere termijn, in een omgeving die zich goed leent voor democratische ontwikkeling. Kenmerken ervan zijn grote nationale zeggenschap, duidelijke doelstellingen, sterke zeggenschapsdelegatie, en grondige programmaplanning.

De studie resulteerde in de publicatie van het referentiedocument van de EU, getiteld "Engaging and Supporting Parliaments Worldwide: EC strategies and methodologies for action to support parliaments", dat in 2011 onder meer via een opleidingsmodule op grote schaal werd verspreid. Het document is een praktisch instrument voor het personeel van de Unie en andere belanghebbenden; het geeft aan hoe contacten worden gelegd met en steun wordt verleend aan parlementen in partnerlanden, en het wordt gebruikt door de delegaties van de Unie.

Politieke partijen zijn door de Unie voornamelijk gesteund in het kader van projecten voor verkiezingsbijstand in ruimere zin. Naar aanleiding van de Arabische lente heeft de Unie de banden met politieke partijen - die immers op veelvuldige wijze een cruciale rol spelen bij het bevorderen van democratie - aangehaald. Zij heeft dat alleen gedaan met politieke partijen die de waarden van de democratie delen, onpartijdig en indirect, via opleidingen en andere vormen van capaciteitsopbouw (rechtstreekse financiering van politieke partijen is bij het Unierecht verboden). In toenemende mate steunt de Unie de invoering van wettelijke of grondwettelijke kaderregelingen om democratische politieke partijen hun lot in eigen handen te laten nemen en hen in staat te stellen als totaalrepresentant te fungeren.

Met name heeft zij in de nasleep van de volksopstand zonder dralen steun verstrekt aan politieke partijen in Tunesië en Egypte door middel van het EU-stabiliteitsinstrument en het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). Haar steun ging hoofdzakelijk naar binnenlandse verkiezingswaarneming en scholing van politieke partijen, als onderdeel van een groot democratiseringspakket, mede omvattende herziening van de grondwet en het kiesrecht, steun aan waakhonden in het middenveld, bevordering van vrijheid van meningsuiting, steun aan de media, staatsburgerlijke vorming, enzovoort.

Concreet voorbeeld - Steun aan het parlement en aan de institutionalisering van de nieuwe democratische grondwet in Kirgizië

Achtergrond: de volksopstand van 2010 heeft de pogingen van de toenmalige uitvoerende macht om opnieuw een autoritair regime op te leggen, een halt toegeroepen, en is geresulteerd in een voorlopige regering die de opdracht kreeg een democratische rechtsorde te institutionaliseren. De regering en het parlement hebben de EU om steun verzocht bij het uittekenen en uitvoeren van een nieuwe democratische rechtsorde met de vorm van een parlementaire republiek.

Programma: De Europese Unie heeft het parlement gesteund door middel van 3 projecten die in 2007 zijn begonnen en nog tot en met 2012 lopen. Elk van de drie projecten, met een waarde van 2 miljoen euro, wordt gesteund door het Ontwikkelingsprogramma van de VN (UNDP); de projecten zijn respectievelijk gericht op 1) het versterken van de wetgevingscapaciteit van het parlement, op het begrijpen van het parlementaire werk door het grote publiek, en op het versterken van het gebruik van ICT door het parlement ; 2) het parlement helpen om zijn in de herziene grondwet van 2007 geschetste verantwoordelijkheden inzake wetgeving, overzicht en vertegenwoordiging op te nemen; 3) het ondersteunen van het institutionaliseren van het rechtskader waarop de nieuwe democratische grondwet van het land is stoelt.

Belangrijkste bevindingen: De steun van de Unie aan Kirgizië leverde een positief resultaat op in de vorm van versterkte capaciteit van de parlementsleden en de parlementaire administratie, die op haar beurt heeft bijgedragen tot grotere doelmatigheid en meer gewicht van de instelling. De EU heeft de cruciale grondwetsherziening ondersteund en helpt nu bij het institutionaliseren van de nieuwe democratische rechtsorde. Hoewel Kirgizië vele problemen blijft hebben bij de overgang naar democratie, is de positie van het parlement als centrale democratische instelling dankzij de steun van de Unie versterkt doordat het land nu in staat is de democratische vrijheden te beschermen en uit te breiden in een regio waarvan veel landen worden gekenmerkt door een autoritair regime.

3.23 Economische, sociale en culturele rechten

De Europese Unie hecht even veel belang aan economische, sociale en culturele rechten als aan burgerrechten en politieke rechten, gelet op de universaliteit, ondeelbaarheid, onderlinge afhankelijkheid en onderlinge verbondenheid van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden, zoals bekrachtigd door de Wereldconferentie over de mensenrechten van 1993 in Wenen.

Economische, sociale en culturele rechten bleven in de betrekkingen met andere landen aandacht krijgen via de specifieke instrumenten van het mensenrechtenbeleid van de Unie. Zo heeft de EU op 22 maart 2011 in een verklaring ter gelegenheid van Wereldwaterdag bevestigd dat op het gebied van mensenrechten alle staten verplichtingen hebben met betrekking tot toegang tot drinkwater, dat beschikbaar, materieel toegankelijk, betaalbaar en van aanvaardbare kwaliteit moet zijn.

Economische, sociale en culturele rechten werden door haar tevens aan de orde gesteld in haar mensenrechtendialogen en -overleg, en in de desbetreffende besprekingen met het maatschappelijk middenveld. Zo heeft de Europese Unie in november 2011 samen met Bangladesh een middenveldseminar georganiseerd in de Bengalese hoofdstad Dhaka, over het thema mensenrechten en fatsoenlijk werk. Belanghebbenden uit Bangladesh en Europa kwamen er bijeen om te bespreken hoe de mondialisering een sterkere sociale dimensie kan krijgen, en hoe Bangladesh kan worden geholpen om de agenda voor fatsoenlijk werk van de Internationale Arbeidsorganisatie uit te voeren. De bevindingen van het seminar vonden hun weg naar de vergadering van de subgroep goed bestuur en mensenrechten van de Gemengde Commissie, die op 30 november 2011 plaatsvond.

De EU bleef in de VN-Mensenrechtenraad openlijk steun en medewerking verlenen in het kader van een aantal speciale procedures op het gebied van economische, sociale en culturele rechten, zoals de mandaten voor onderwijs, huisvesting, geestelijke en lichamelijke gezondheid, voeding, toxische en gevaarlijke producten en afval, binnenlands ontheemden, inheemse volkeren, extreme armoede en toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen.

Voorts bleef zij het opnemen voor versterking van het controlesysteem van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), en voerde zij regelmatig het woord tijdens de Internationale Arbeidsconferentie en in de Raad van Beheer van de IAO in verband met gevallen van grove schending van fundamentele arbeidsnormen. De EU blijft de IAO ondersteunen, bijvoorbeeld inzake handel en werkgelegenheid, statistische systemen, socialebeschermings- en werkgelegenheidsbeleid en veiligheid en gezondheid op het werk.

In al haar betrekkingen met derde landen blijft de Unie, onder meer door technische samenwerking alsmede in nauwe samenwerking met de IAO, de bekrachtiging en uitvoering van de IAO-overeenkomsten over fundamentele arbeidsnormen steunen en bevorderen. In enkele gevallen heeft de EU tijdens een bilaterale deskundigendialoog thema's in verband met werkgelegenheid, arbeidswetgeving en sociale bescherming aan de orde gesteld.

De EU is vastbesloten in haar handelsbeleid fundamentele arbeidsnormen en fatsoenlijk werk voor allen te bevorderen, en ruimt in haar handelsovereenkomsten gewoonlijk plaats in voor samenwerkingsovereenkomsten en prikkels voor betere werkomstandigheden. De ontwerpen van handelsovereenkomsten van de EU met andere landen en regio's worden zorgvuldig beoordeeld op het potentiële effect op de sociale ontwikkeling, en met name op de arbeidsnormen. Krachtens het stelsel van algemene preferenties van de Unie kunnen ontwikkelingslanden die de fundamentele arbeidsnormen van de IAO hebben bekrachtigd en uitgevoerd, bij het exporteren naar de EU speciale reducties op het douanetarief krijgen.

Het bevorderen van economische, sociale en culturele rechten is nauw verbonden met inclusieve en billijke ontwikkeling: niet voor niets wordt in zes van de acht millenniumontwikkelingsdoelstellingen (MDG's) sterk de nadruk gelegd op menselijke en sociale ontwikkeling.

3.24 Asiel, migratie, vluchtelingen en ontheemden

Op 18 november 2011 heeft de Commissie haar mededeling over een **totaalaanpak van migratie en mobiliteit** uitgebracht, waarin het algemene kader van het externe migratiebeleid van de Unie wordt omschreven en het pad voor dialoog en samenwerking met derde landen op het gebied van migratie en mobiliteit wordt uitgestippeld. Een centraal kenmerk van de mededeling is het pleidooi voor een "**migratiegebonden**" benadering, vanuit het beginsel dat in de analyse en bij alle maatregelen de migrant centraal staat. In de mededeling wordt benadrukt dat migratiebeheer geen kwestie is van 'stromen', 'bestanden' en 'routes', maar dat het om mensen gaat. Wil een beleid relevant, doeltreffend en houdbaar zijn, dan moet het zodanig worden vormgegeven dat het beantwoordt aan de ambities en problemen van de betrokkenen. De **mensenrechten van de migranten** zijn dan ook op elk deelgebied van de totaalaanpak aanwezig. Bij de toepassing van de totaalaanpak, via dialoog en samenwerking, wordt aan die rechten systematisch aandacht geschonken; zowel in de landen van vertrek als in de doorgangs- en bestemmingslanden moeten zij worden versterkt.

In 2011 was het vooral zaak een Europees asielbeleid op te zetten. De uitbreiding van de richtlijn langdurig ingezetenen tot personen die internationale bescherming genieten werd op 19 mei 2011, en de herschikking van de **richtlijn asielnormen** op 13 december 2011 in het Publicatieblad bekendgemaakt. De richtlijn asielnormen heeft de criteria om voor internationale bescherming in aanmerking te komen, evenals de regels over het belang van het kind en de gendervoorschriften aangescherpt, en de rechten van vluchtelingen en die van internationaal beschermde personen onderling aangepast, zij het dat beider statuten nog niet zijn geharmoniseerd.

Om de moeizame onderhandelingen weer op dreef te helpen, heeft de Commissie in juni 2011 **gewijzigde voorstellen** voor een herschikking van de richtlijnen over respectievelijk asielprocedures en opvangvoorzieningen ingediend. Het Europees Parlement had voordien een standpunt in eerste lezing over de twee oorspronkelijke voorstellen vastgesteld. In de Raad wordt nu weer in ras tempo onderhandeld. Daarentegen is maar beperkte vooruitgang geboekt in de onderhandelingen over de **herschikking** van de **Dublinverordening**, en hebben de besprekingen over de **Eurodac-verordening** in 2011 meestendeels stilgelegen. Wat Eurodac betreft, bracht de Commissie verslag uit over de activiteiten van de centrale eenheid, die uit het oogpunt van snelheid, capaciteit, beveiliging en kosteneffectiviteit zeer bevredigend bleef presteren.

Het **Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO)** is sinds medio 2011 operationeel. Naar aanleiding van een verzoek van **Griekenland** hebben het EASO en de Griekse autoriteiten in april 2011 een tweejarig operatieplan voor het inzetten van asiel-ondersteuningsteams uitgestippeld. Het EASO stelde zich in zijn eerste werkjaar echter vooral tot taak personeel aan te werven en de nodige structuren op te zetten in Malta. Het bureau heeft zich voorts belast met de invoering van praktische maatregelen, bijvoorbeeld het Europees asielcurriculum. De Commissie bleef metterdaad helpen om het bureau zo snel mogelijk geheel en al operationeel te krijgen. De formele onderhandelingen over de deelname van de geassocieerde landen aan het EASO zullen naar verwacht worden aangevat, en hopelijk in de eerste helft van 2012 afgesloten.

Solidariteit bleef een belangrijke component van het asielbeleid. Op 2 december heeft de Commissie een mededeling over solidariteit binnen de EU op het gebied van asiel aangenomen. Het streven is de samenwerking in praktisch, technisch en financieel opzicht te versterken, de taken beter te gaan toewijzen en het asielstelsel te verbeteren, en er aldus toe bij te dragen dat het gemeenschappelijk Europees asielstelsel in 2012 een feit wordt. Het Eurema-project, voor **relocatie binnen de EU vanuit Malta**, liep verder, en in april 2011 gaven de lidstaten het fiat voor de start van de tweede fase: afgezien van de bilaterale afspraken zullen volgens het nieuwe project in 2011 en 2012 meer dan 360 vluchtelingen elders worden gevestigd.

De solidariteit van de Unie op asielgebied kwam ook derde landen ten goede. Ongeveer drieduizend vluchtelingen kregen in 2011 een nieuwe vestiging in lidstaten van de Unie, waarvan er tien over een **relocatie**programma beschikken. Wat de externe dimensie van het asielbeleid betreft, werden eind 2011 de onderhandelingen over het gemeenschappelijk EU-hervestigingsprogramma hervat, op basis van een nieuw compromisvoorstel met "specifieke gemeenschappelijke EU-hervestigingsprioriteiten voor 2013".

De bestaande **regionale beschermingsprogramma's** werden voortgezet. Op 1 december 2011 ging het regionale beschermingsprogramma in Noord-Afrika (Egypte, Libië en Tunesië) van start. Alleen in Egypte en Tunesië kreeg het uitvoering. Wegens de veiligheidssituatie was het UNHCR in 2011 nog niet opnieuw aanwezig in Libië.

Migratie

Met succes zijn de onderhandelingen afgerond over een richtlijn betreffende de **gecombineerde vergunning** voor onderdanen van derde landen om te verblijven en te werken op het grondgebied van een lidstaat, en betreffende een gemeenschappelijk pakket rechten voor werknemers uit derde landen die legaal in een lidstaat verblijven². In de richtlijn wordt recht op gelijke behandeling aan legaal verblijvende werknemers uit derde landen toegekend op een aantal gebieden, in het bijzonder arbeidsvoorwaarden, sociale zekerheid, erkenning van diploma's, belastingvoordelen, onderwijs, maar ook vrijheid van vereniging.

De onderhandelingen over de richtlijnvoorstellen **overplaatsing binnen een onderneming**³ en **seizoenarbeiders**⁴ zijn nog aan de gang. De draagwijdte van de rechten die aan onderdanen van derde landen moeten worden toegekend is een belangrijk onderdeel van de besprekingen in de Raad en in het Europees Parlement.

Het **Actieplan niet-begeleide minderjarigen** (2010 -2014)⁵ werd verder uitgevoerd. Het plan staat voor een gemeenschappelijke aanpak door de Unie, met de belangen van het kind als uitgangspunt.

² RICHTLIJN 2011/98/EU VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 13 december 2011 betreffende één enkele aanvraagprocedure voor één enkele vergunning voor onderdanen van derde landen om te verblijven en te werken op het grondgebied van een lidstaat, alsmede inzake een gemeenschappelijke rechtspositie voor werknemers uit derde landen die legaal in een lidstaat verblijven
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0001:0009:NL:PDF>

³ COM(2010) 378 definitief.

⁴ COM(2010) 379 definitief.

⁵ COM(2010) 213 definitief.

Volgens de "**Europese agenda voor de integratie van onderdanen van derde landen**" moeten aan de grondrechten van migranten sterke waarborgen worden verbonden en is een positieve attitude tegenover diversiteit en gelijke behandeling vereist. Willen rechten en plichten worden geëerbiedigd, zowel door de migranten als door de maatschappij waarin zij te gast zijn, dan moet worden gepoogd discriminatie te bestrijden en de migranten de middelen te geven om zich vertrouwd te kunnen maken met de fundamentele waarden en regels van de Unie.

Op 23 februari 2011 maakte de Commissie, overeenkomstig het programma van Stockholm, haar evaluatie van de **overnameovereenkomsten** bekend. Een van de hoofdpunten was het toezicht op de toepassing van de overeenkomsten, met name de mensenrechtenwaarborgen. Zonder het Unieacquis en andere belangrijke volkenrechtelijke teksten ter discussie te stellen, waaraan bij de toepassing van de overnameovereenkomsten steeds moet worden voldaan, stelde de Commissie verscheidene begeleidende maatregelen voor, die ervoor moeten blijven zorgen dat de mensenrechten van wie terugkeert ten volle worden geëerbiedigd. In de evaluatie werd voorts de Commissie in overweging gegeven een proef**project** op te zetten **waarin de situatie van personen die** op grond van bepaalde overeenkomsten **zijn overgenomen**, in het oog wordt gehouden. De evaluatie was voorts ook een basis voor de conclusies van de Raad JBZ van 9 juni 2011, waarin slechts in zeer beperkte mate rekening werd gehouden met de bedoelde Commissieaanbevelingen inzake de mensenrechten.

3.25 Mensenhandel

Mensenhandel is een zwaar misdrijf, een uiterst zware vorm van schending van de mensenrechten, dat kan worden gepleegd met als oogmerk seksuele uitbuiting, dwangarbeid, bedelen onder dwang, huishoudelijke slavernij of orgaanroof. Mensenhandel is uitdrukkelijk verboden bij artikel 5 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Uit de beslissing van het Europees Hof voor de mensenrechten van januari 2010 in de zaak Rantsev versus Cyprus en Rusland volgt dat mensenhandel een inbreuk is op artikel 4 van het Europees Mensenrechtenverdrag, dat slavernij en dwangarbeid verbiedt.

De strijd hiertegen blijft een prioriteit voor de Unie en de lidstaten. In 2011 kwam in dit verband de nieuwe richtlijn tot stand, waarin de mensenrechten en het genderaspect centraal staan; de coördinator bestrijding mensenhandel nam haar mandaat op, en het eerste rapport over de implementatie van het actiegericht document over de externe dimensie met betrekking tot mensenhandel werd uitgebracht.

In april 2011 werd door de Raad en het Europees Parlement de nieuwe Richtlijn 2011/36/EU vastgesteld, inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan. De richtlijn staat duidelijk ook in het teken van de mensenrechten, inzonderheid de genderproblematiek; uitgegaan wordt van het VN-protocol over mensenhandel en het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel. De richtlijn geldt elke vorm van exploitatie. Zij bevat uitvoerige voorschriften over slachtofferhulp en -bescherming, die de mensenrechten moeten waarborgen en secundaire victimisatie moeten voorkomen. In de richtlijn is bepaald dat bijzonder kwetsbare slachtoffers speciale behandeling genieten, en zijn specifieke regels ten behoeve van minderjarige slachtoffers opgenomen. In overeenstemming met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind van 1989 moet het belang van het kind voorop staan. Ook voorziet de richtlijn in extraterritoriale rechtsmacht - vooral, maar niet uitsluitend, van belang in verband met sekstoerisme.

In juli 2011 kwam het informele netwerk van nationale rapporteurs en overeenkomstige instanties bijeen. Diverse aangelegenheden werden besproken, met name samenwerking en partnerschappen tussen de verschillende bij de bestrijding van mensenhandel betrokken beleidsactoren, zoals maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met bescherming van de mensenrechten.

Effectieve beleidsvorming is niet mogelijk zonder betrouwbare, vergelijkbare gegevens. Daarom is in 2011, voor het eerst op Unieniveau, door de Commissie een initiatief met het oog op dataverzameling inzake mensenhandel genomen. Behalve over geslacht, leeftijd en nationaliteit van de slachtoffers, zullen de verzamelde gegevens informatie opleveren over het soort exploitatie waaraan zij ten prooi gevallen zijn, alsmede over het geslacht en de nationaliteit van de handelaars, zodat de actie beter zal kunnen worden gericht, ook ten aanzien van derde landen en regio's.

Het eerste verslag over de implementatie van het actiegericht document over het versterken van de externe dimensie van de EU met betrekking tot de bestrijding van de mensenhandel werd in juni 2011 door de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken aangenomen⁶. Het bevat een uitgebreid overzicht van de projecten en het optreden van de lidstaten, de Unie-instanties en de Europese Commissie met betrekking tot derde landen en regio's. In veel van deze projecten wordt mensenhandel benaderd vanuit het oogpunt van de mensenrechten, en ligt de nadruk op preventie van de grondoorzaken, zoals armoede en discriminatie.

⁶ First implementation report on the Action-Oriented paper on strengthening the EU external dimension on combating trafficking in human beings of June 2011, <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action?id=27f3528b-8d2e-419d-b630-7d78a70ef3d7>

Ter gelegenheid van de dag van de Europese Unie tegen mensenhandel werden door de Commissie en het Poolse voorzitterschap zeven instanties voor justitie en binnenlandse zaken bijeengebracht (het Europees Instituut voor gendergelijkheid, Eurojust, Europol, het Bureau voor de grondrechten, Cepol, Frontex en het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken), die na afloop gezamenlijk verklaarden te zullen gaan samenwerken tegen mensenhandel, en daarbij de mensenrechten in ere te zullen houden.

In 2011 heeft de Commissie de website van de EU over de strijd tegen mensenhandel verder uitgebouwd. De site bevat ook contactinformatie over gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties, en een overzicht van door de Commissie gefinancierde projecten en van publicaties van belanghebbenden, met name over mensenrechten in relatie tot mensenhandel⁷. Het webadres is: <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>.

In 2011 werden de leden van de derde deskundigengroep mensenhandel benoemd. Deze groep telt mensenrechten- en genderdeskundigen die de Commissie beleids- en wetgevingsadvies geven.

In haar mededeling van 2011, "Een vernieuwde EU-strategie 2011-2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen", heeft de Commissie het thema mensenhandel ook bekeken in het licht van een betere toepassing van de richtsnoeren van de Verenigde Naties over ondernemerschap en mensenrechten.

De totaalaanpak van migratie en mobiliteit⁸, die het externe migratiebeleid van de Unie overkoepelt, is in 2011 vastgesteld. Hij houdt de bevestiging in dat samenwerking met de landen van oorsprong, doorreis en bestemming belangrijk is, alsmede het principe dat het voorkomen en verminderen van onregelmatige migratie en van mensenhandel een van zijn vier pijlers is.

⁷ Bijvoorbeeld het door de EU gefinancierde project "The Right Guide", een instrument waarmee ngo's het effect van wetgeving en maatregelen tegen mensenhandel kunnen beoordelen, met het oog op empirisch onderbouwd lobbyen bij hun regering
<http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity?id=7dbb0353-cb8a-4bcc-a3fa-34dfbe01bbca>

⁸ Mededeling van de Commissie: De totaalaanpak van migratie en mobiliteit (COM(2011) 743 definitief.

In 2011 heeft de Commissie binnen en buiten de Unie tal van projecten gefinancierd waarin ter preventie en bestrijding van mensenhandel een mensenrechtanaanpak wordt gevolgd. Een gerichte oproep tot het indienen van projectvoorstellen inzake mensenhandel werd gedaan in het kader van het financieringsprogramma "Preventie en de bestrijding van criminaliteit", als onderdeel van het algemene programma "Veiligheid en bescherming van de vrijheden" (2007-2013). In december 2011 werd een oproep tot het indienen van voorstellen ook gedaan in het kader van de Daphne-programma's, die ertoe bijdragen kinderen, jongeren en vrouwen tegen elke vorm van (op gender gebaseerd) geweld, met name mensenhandel, te beschermen.

Mensenhandel is een aandachtspunt in verscheidene bilaterale ENB-actieplannen en in de stabilisatie- en associatieovereenkomsten met de Westelijke Balkan. Tijdens de top van het oostelijk Partnerschap in september 2011 kwamen de deelnemers overeen de samenwerking en coördinatie op te voeren.

Projecten zijn gefinancierd uit het instrument voor pre-toetredingssteun en uit het instrument voor de uitwisseling van informatie inzake technische bijstand (TAIEX). Mensenhandel wordt te berde gebracht in de politieke dialoog met derde landen, met name in mensenrechtendialogen en -besprekingen. De EU ondersteunt de internationale inspanningen in verscheidene VN-fora die pleiten voor preventie, slachtofferbescherming en slachtofferhulp, het scheppen van een wettelijk kader, beleidsontwikkeling en wetshandhaving, en internationale samenwerking en coördinatie bij het bestrijden van mensenhandel.

Mensenhandel is een prioritaire kwestie in de geografische en thematische samenwerking met derde landen. Het is nu een beleidsaspect in de landenstrategiedocumenten en de nationale en regionale indicatieve programma's, hetgeen werd bevestigd bij de tussentijdse evaluatie met het oog op de periode 2011-2013. Financiële middelen zijn beschikbaar in het kader van financieringsinstrumenten als het stabiliteitsinstrument en het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). In de meerjarenstrategienota 2011–2013 voor het thematische programma van samenwerking met derde landen op het gebied van migratie en asiel is mensenhandel een van de thematische prioriteiten.

De richtlijn heeft het ambt van EU-coördinator bestrijding mensenhandel ingesteld. De Commissie heeft Myria Vassiliadou benoemd, die in maart 2011 in functie trad. De coördinator zal onder meer richting geven aan het algemene strategische beleid ten aanzien van mensenhandel, bijdragen tot de uitwerking van de bestaande en van nieuwe beleidsmaatregelen van de Unie die vooral met betrekking tot derde landen van belang zijn, en ervoor zorgen dat alle nodige middelen om de Unie te kunnen laten optreden tegen mensenhandel adequaat in stelling gebracht en gebruikt worden. Sinds haar aanstelling streeft zij naar grotere coherentie in de mensenhandelbestrijding, met name naar beleidsintegratie op verschillende terreinen, en naar grotere coördinatie tussen de actoren, met name Unie-instanties, lidstaten en internationale actoren. Telkens weer heeft zij benadrukt dat deze problematiek vanuit een mensenrechten- en genderperspectief moet worden benaderd.

3.26 Racisme, vreemdelingenhaat, non-discriminatie en respect voor diversiteit

Ook in 2011 had de EU wereldwijd een grote inbreng in de strijd tegen elke vorm van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en andere onverdraagzaamheid.

Intern bleef dit streven stoelen op een beleid van concrete maatregelen, waaronder wetgeving, bewustmaking, dataverzameling en financiële ondersteuning van middenveldprojecten.

Op 21 maart 2011, de Internationale Dag ter bestrijding van rassendiscriminatie, heeft de hoge vertegenwoordiger, Catherine Ashton, namens de EU een veroordeling uitgesproken van "elke vorm van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en soortgelijke vormen van onverdraagzaamheid, met inbegrip van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid, die volledig indruisen tegen de waarden waarop de EU is gegrondvest."

In haar externe optreden is de EU racisme en vreemdelingenhaat aan de orde blijven stellen in haar politieke dialogen met derde landen, zoals China. Deze problematiek wordt voortdurend in overweging genomen bij samenwerkingsstrategieën: zo hebben partnerlanden zich, op basis van ENB-actieplannen, ertoe verbonden alle vormen van discriminatie, religieuze intolerantie, racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden.

De EU is de krachten blijven bundelen met regionale organen zoals de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) van de Raad van Europa. De EU heeft in het kader van de OVSE nauw samengewerkt om de naleving van de verplichtingen inzake de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en discriminatie, die de 56 deelnemende staten van de OVSE zijn aangegaan, te bevorderen.

Op multilateraal niveau heeft de EU ook actief met de VN samengewerkt in de strijd tegen racisme en discriminatie. Zij steunde het mandaat van de speciale VN-rapporteur inzake racisme, vreemdelingenhaat en religieuze intolerantie, de heer Mutama Ruteere, en diens voorganger, de heer Githu Muigai. Tien jaar na dato blijft de Unie pal achter het hoofddoel van de Wereldconferentie van 2001 in Durban staan, de algehele uitbanning van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en onverdraagzaamheid.

Het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (ICERD) is de universele grondslag voor de inspanningen ter voorkoming, bestrijding en uitroeijing van racisme. De Europese Unie heeft alle staten weer opgeroepen het verdrag in voorkomend geval nog te ratificeren en volledig uit te voeren.

De EU heeft de bestrijding van discriminatie verder in de internationale samenwerking geïntegreerd. Door middel van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) heeft de EU met ongeveer 24 miljoen euro een breed scala van maatschappelijke organisaties in circa 120 recente projecten gesteund. Verder heeft de EU uit het EIDHR financiële steun verleend aan de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten (HCHR), met het oog op de toepassing van de bestaande internationale normen inzake gelijkheid en non-discriminatie, met name het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van rassendiscriminatie.

In 2001 werd van 31 augustus tot en met 8 september in het Zuid-Afrikaanse Durban de VN-wereldconferentie tegen racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid gehouden, tot het succes waarvan de Europese Unie in belangrijke mate heeft bijgedragen.

Bij consensus werd de Verklaring van Durban aangenomen, een referentiekader voor regeringen, niet-gouvernementele organisaties en andere instellingen in hun streven naar uitbanning van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid.

De toetsingsconferentie van 20 tot en met 24 april 2009 in het Zwitserse Genève heeft de voortgang ten opzichte van de doelstellingen van de Conferentie van Durban geëvalueerd.

Op 22 september 2011 vond in New York een topevenement plaats, dat uitmondde in een resolutie van de Algemene Vergadering ter gelegenheid van de tiende verjaardag van de verklaring en het actieprogramma van Durban.

3.27 Rechten van personen die tot een minderheid behoren

In alle regio's van de wereld staan leden van minderheden nog bloot aan ernstige bedreigingen, discriminatie en racisme, en worden zij regelmatig uitgesloten van volledige deelname aan het economische, politieke, maatschappelijke en culturele leven, dat wel openstaat voor de meerderheid van de mensen in het land of de samenleving. In het Verdrag betreffende de Europese Unie is uitdrukkelijk bepaald dat de rechten van personen die tot minderheden behoren deel uitmaken van de waarden waarop de Unie berust en waarvoor zij zich in de betrekkingen met de rest van de wereld inzet. Op internationaal niveau is de Verklaring over de rechten van personen die deel uitmaken van nationale, etnische, godsdienstige of taalkundige minderheden, dé referentietekst over de rechten van personen die tot minderheden behoren. In Europa heeft de Raad van Europa het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden, en het Europees Handvest voor Regionale talen of talen van minderheden aangenomen.

Bescherming van minderheden is een centraal element van de politieke toetredingscriteria van Kopenhagen. In deze context onderwerpt de Europese Commissie in haar voortgangsverslagen de staat van dienst van kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaten inzake de minderhedenproblematiek aan voortdurende evaluatie. Daartegenover staat dat de EU gerichte financiële pretoetredingssteun heeft verleend aan (potentiële) kandidaat-lidstaten als hulp bij de nodige politieke, economische en institutionele hervormingen, overeenkomstig de EU-normen.

Ondersteunde projecten voor personen die tot minderheden behoren zijn overwegend gericht op het verminderen van sociale ongelijkheid en het verbeteren van de levenskwaliteit. Integratie van kansarmen, bestrijding van discriminatie en versterking van het menselijk kapitaal, vooral door hervorming van het onderwijsbestel, zorgen voor een sterkere sociale cohesie in deze landen.

De minderhedenproblematiek bleef een belangrijk aspect van de betrekkingen van de Unie met de rest van de wereld: in de politieke dialoog met derde landen werden minderhedenthema's regelmatig aan de orde gesteld. De minderhedenproblematiek maakt tevens deel uit van samenwerkingsstrategieën en actieplannen.

Het EU-landenstrategiedocument voor Colombia 2007-2013 bijvoorbeeld behandelt de humanitaire en mensenrechtensituatie van de leden van minderheden, en noemt als belangrijkste prioriteiten onder meer vredesopbouw door het inschakelen van uitgesloten burgers bij lokaal bestuur en participatieve economie, alsmede het bevorderen van mensenrechten, behoorlijk bestuur en het bestrijden van straffeloosheid. Een ander voorbeeld is de expliciete verwijzing naar respect voor de rechten van leden van nationale minderheden in het actieplan van het Europees nabuurschapsbeleid voor Oekraïne.

De EU heeft tevens in VN-fora actief samengewerkt bij het bevorderen en beschermen van de rechten van minderheidsleden. De VN-processen omvatten het Forum over minderheden-vraagstukken en de werkzaamheden van de onafhankelijk deskundige voor minderheden-vraagstukken. De EU is ook de krachten blijven bundelen met andere ter zake actieve internationale organisaties en multilaterale organen, zoals de OVSE en haar Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden, de Raad van Europa en de Wereldbank.

Verder is de EU een breed scala aan financiële en technische samenwerkingsinstrumenten - waaronder bilaterale samenwerking met regeringen en directe steun voor het maatschappelijk middenveld - blijven gebruiken die op een complementaire en synergetische wijze de rechten van minderheidsleden bevorderen en beschermen.

Hiertoe verleent de EU, via bilaterale samenwerking, tot op heden steun aan overheidsprogramma's en -beleidsmaatregelen die op minderheden gericht zijn of die een impact op dit gebied kunnen hebben. De EU heeft ook, in het bijzonder via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), middenveldorganisaties gesteund die actief zijn bij het beschermen en bevorderen van de rechten van minderheidsleden, met vooral als doel bij te dragen tot het bestrijden van discriminatie, het bevorderen van de bescherming en het ontwikkelen van gelijke participatie van mannen en vrouwen uit minderhedengemeenschappen in het sociale, economische en politieke leven binnen het bredere verband van versterking van mensenrechten, politiek pluralisme en democratische politieke participatie.

Momenteel wordt met een bijdrage van ruim 90 000 euro uit het EIDHR een project gefinancierd om de politieke participatie en vertegenwoordiging van de Roma en andere nationale minderheden in Bosnië en Herzegovina (BiH) te verbeteren, en zodoende hun integratie, belangen en rechten te bevorderen. Minderheden, vooral de Roma, de grootste minderheid in BiH, dragen een verleden van discriminatie met zich mee, dat de armoede, werkloosheid, dakloosheid en het gebrek aan toegang tot onderwijs waarvan zij veelvuldig het slachtoffer zijn, mede heeft veroorzaakt. Hoewel de grondwet internationale mensenrechtennormen huldigt, staat het recht om te worden verkozen enkel open voor de "constituerende bevolkingsgroepen" (Bosniërs, Kroaten, en Serviërs). Aan leden van nationale minderheden ontzegt de grondwet politieke participatie op de hoogste niveaus van de staat en zijn entiteiten. Het project beoogt daarom betere voorwaarden te helpen scheppen voor politieke vertegenwoordiging en participatie van de Roma en andere minderheden op staatsniveau, doordat ook nationale minderheden als categorie in de grondwet van BiH worden opgenomen, en de Roma dankzij een sterker politiek zelfbewustzijn en capaciteitsontwikkeling meer gewicht te geven in de besluitvorming.

3.28 Rechten van personen met een handicap

Op 22 januari 2011 is de Europese Unie partij geworden bij het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Het betreft een historische stap, want nooit eerder had de Unie als "regionale organisatie voor economische integratie" een uitvoerig mensenrechtenverdrag geratificeerd. De Unie nam in september 2011, voor het eerst als partij, actief deel aan de conferentie van de staten die partij zijn bij het VN-verdrag.

Het VN-verdrag heeft ten doel de rechtsgelijkheid van personen met een handicap ten opzichte van de rest van de bevolking te bewerkstelligen. Het bevat minimumnormen voor de bescherming van een hele reeks mensenrechten en fundamentele vrijheden voor personen met een handicap. Voor de EU betekent dit dat zij - binnen het bestek van haar bevoegdheden - haar beleidsmaatregelen, wetgeving en programma's in overeenstemming moet brengen met wat het verdrag voorschrijft inzake de rechten van personen met een handicap. In de Europese strategie ten behoeve van personen met een handicap voor 2010-2020, die in november 2010 werd vastgesteld en beoogt uniaal en nationaal uitvoering te geven aan de bepalingen van het VN-verdrag, is "externe actie" een van de acht grote actieterreinen. De strategie strekt tot aanvulling en ondersteuning van de actie van de lidstaten, die de hoofdrol spelen in het beleid jegens personen met een handicap.

In de politieke en gespecialiseerde dialogen (met name de mensenrechtendialogen) met derde landen is de onderhavige problematiek steeds vaker ter sprake gebracht, des te meer nu de Unie het VN-verdrag heeft geratificeerd. In het bijzonder heeft de Unie opgeroepen tot de ratificatie en algehele uitvoering van het VN-verdrag door alle staten. In 2011 werd de kwestie bijvoorbeeld bij de Palestijnse Autoriteit en bij Rusland aangekaart.

De zaak van de mensenrechten van gehandicapte personen genoot in 2011 opnieuw steun en aanmoediging van de EU in de bevoegde regionale en internationale fora. De Unie lag bijvoorbeeld, samen met Latijns-Amerikaanse landen en in nauw overleg met organisaties uit het maatschappelijk middenveld, aan de basis van een resolutie die door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties tijdens de 66e zitting werd aangenomen over de rechten van het kind, en waarin speciaal aandacht wordt besteed aan kinderen met een handicap. Met het oog hierop had de Unie in juni 2011 in New York ook een parallelle manifestatie op touw gezet, een interactieve paneldiscussie over het bevorderen en beschermen van de rechten van kinderen met een handicap, zulks in samenwerking met Uruguay (namens de groep van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische landen (GRULAC)), het departement Economische en Sociale Zaken van de VN en UNICEF. De Unie poogt voorts de positie van personen met een handicap tot vast thema te maken in andere fora en documenten van de VN, en daarbij uit te gaan van hun rechten.

De EU heeft de rechten van gehandicapte personen buiten de Unie tevens verder beschermd en verdedigd door er systematisch plaats voor in te ruimen in haar ontwikkelingssamenwerking. Financiële middelen te hunnen behoeve worden verstrekt uit diverse uniale financieringsinstrumenten, zoals het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking (DCI), het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), het Europees nabuurschapsinstrument (ENI) en het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). In 2011 financierde de Unie meer dan twintig projecten die specifiek waren gericht op personen met een handicap (ten bedrage van ruim 12 miljoen euro).

In november 2010 heeft de Commissie de **Europese strategie ten behoeve van personen met een handicap 2010-2020**⁹ aangenomen, met als doel de bepalingen van het VN-verdrag te helpen toepassen. Hoofddoel van de strategie is de belemmeringen op te heffen op acht grote actieterreinen: toegankelijkheid, participatie, gelijkheid, werkgelegenheid, onderwijs en opleiding, sociale bescherming, gezondheid en externe actie.

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:NL:PDF>

Wat de externe actie betreft, moeten de rechten van personen met een handicap worden bevorderd, onder meer in de ontwikkelingsprogramma's en in internationale fora (bijvoorbeeld VN, Raad van Europa, OESO). Het startplan voor de uitvoering van de Europese strategie ten behoeve van personen met een handicap¹⁰ voorziet in een tijdpad en onder meer de volgende centrale acties:

- personen met een handicap binnen het bereik brengen van de ontwikkelingssamenwerkingsprogramma's van de Unie, dankzij projecten en programma's die specifiek op hen zijn gericht, en een betere beleidsintegratie van de gehandicaptenproblematiek;
- partnerlanden steunen die inspanningen leveren met het oog op de ondertekening, ratificatie en toepassing van het VN-verdrag;
- de nodige steun bieden bij de institutionele versterking van organisaties van gehandicapte personen in de partnerlanden en van organisaties die zich bezighouden met gehandicaptenproblematiek en ontwikkeling;
- bevorderen dat de in het kader van de uniale ontwikkelingsprojecten gefinancierde infrastructuur voorziet in de behoeften van gehandicapte personen;
- uitgaande van de beginselen van het VN-verdrag, in de mensenrechtendialogen met derde landen de gehandicaptenproblematiek als een kwestie van mensenrechten karakteriseren.

3.29 Inheemse volken

De beginselen van het engagement van de EU met inheemse volken worden toegepast in de context van de VN-Verklaring van 2007 inzake de rechten van inheemse volken, op grond waarvan de rechten van autochtone volken wereldwijd worden bevorderd en hun voortdurende ontwikkeling wordt gegarandeerd.

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2010:1324:FIN:EN:PDF>

De EU tracht de mensenrechten, met name in het geval van autochtone volkeren, in alle aspecten van het externe beleid te integreren, dus ook in de politieke dialoog met derde landen en regionale organisaties, in multilaterale fora zoals de Verenigde Naties, en door het verstrekken van financiële steun.

Sinds de instelling in 1994 van de Internationale dag van de inheemse volkeren van de wereld is bijna elk jaar op 9 augustus, eerst door het Commissielid voor externe betrekkingen en het Europees nabuurschapsbeleid en nu door de hoge vertegenwoordiger, een verklaring afgelegd. Verder organiseren EU-delegaties wereldwijd op of rond 9 augustus tal van evenementen; zo vinden er bijeenkomsten met leiders van autochtone gemeenschappen plaats, worden persconferenties belegd, persartikelen gepubliceerd, seminars bijgewoond en door de EU gefinancierde projecten bezocht.

De EU is nauw betrokken gebleven bij de fora van de Verenigde Naties over de problematiek van inheemse bevolkingen, en heeft bijgedragen aan de samenwerking in VN-verband met inheemse volken. In 2011 stond zij achter de resolutie die tijdens de reguliere zitting van de Algemene Vergadering door de Derde Commissie bij consensus werd aangenomen, en die door bijna de helft van haar lidstaten mede was voorgesteld. De resolutie omvatte ook het besluit in 2014 een bijeenkomst op hoog niveau van de Algemene Vergadering te organiseren, onder de benaming Wereldconferentie over inheemse volkeren. De Unie legde voorts een verklaring over inlandse bevolkingsgroepen af in de Derde Commissie, alsmede tijdens de zitting van 2011 van het deskundigenmechanisme voor de rechten van inheemse volken (EMRIP), en nam deel aan de interactieve dialoog met de speciale rapporteur over de situatie van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden van inheemse volken, de heer James Anaya.

De problematiek van inheemse volkeren kenmerkt in toenemende mate als beleidsaspect de ontwikkelingssamenwerkingsstrategieën van de Unie. In het landenstrategiedocument 2007-2013 over Colombia bijvoorbeeld komen de humanitaire en de mensenrechtensituatie van de inheemse bevolking aan bod, en gelden als kernprioriteiten vredesopbouw, door het betrekken van gemarginaliseerde burgers bij lokaal bestuur en participatieve economie, alsmede bevordering van mensenrechten, goed bestuur en bestrijding van straffeloosheid. Een ander voorbeeld, te vinden in het landenstrategiedocument 2007-2013 over Peru, houdt in dat inheemse volken uitdrukkelijk worden betrokken bij de modernisering van de staat, ter verbetering van het bestuur en van hun maatschappelijke integratie.

Maatschappelijke organisaties die zich met de thematiek bezighouden worden ook rechtstreeks door de EU gesteund, vooral door middel van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). Op basis van het EIDHR bestaat er een breed scala aan specifieke acties met een belang voor inheemse volkeren die op nationaal, transnationaal of regionaal niveau kunnen worden uitgevoerd.

De EU beseft dat de voorvechters van de rechten van inheemse volken in tal van landen in een bijzonder kwetsbare positie verkeren en aan harde repressie blootstaan, hetgeen blijkt uit talrijke internationale rapporten, onder meer van de speciale VN-rapporteur inzake mensenrechten-verdedigers. In 2011 is uit het EIDHR 1,2 miljoen euro besteed aan een regionaal project ter ondersteuning en versterking van het netwerk van verdedigers van de mensenrechten van inheemse volken in Nepal, Bangladesh, India, Cambodja, Indonesië, Maleisië, de Filippijnen en Thailand.

Sinds 2011 financiert het EIDHR een project ten bedrage van 1,2 miljoen euro dat de versterking beoogt van het netwerk van verdedigers van de mensenrechten van inheemse volkeren in Azië, die schendingen van de mensenrechten van inheemse volkeren constateren en documenteren, plaatselijk en internationaal bewustmakingscampagnes over die rechten voeren, en in Azië personen en groepen beschermen die daarvoor opkomen. Het project, in Nepal, Bangladesh, India, Cambodja, Indonesië, Maleisië, de Filippijnen en Thailand, is erop gericht iets te doen aan het feit dat de bescherming van inheemse volkeren in Azië, ongeveer 200 miljoen mensen op een mondiale populatie van naar schatting 350 miljoen, juridisch en beleidsmatig te wensen overlaat.

In deze landen leeft de meerderheid van de inheemse bevolking beneden de armoededrempel, valt zij ten prooi aan allerlei vormen van discriminatie en heeft zij weinig toegang tot politieke besluitvorming en justitie, en worden haar leden niet alleen individueel, maar ook als groep in hun rechten aangetast. Dat het grondrecht van inheemse volkeren niet wordt erkend heeft tot grootschalige landroof en gedwongen ontheemding geleid, in verband met de aanleg van plantages, grootschalige mijnbouw, de bouw van stuwdammen, infrastructuurprojecten en de bescherming van gebieden. Ook worden veel gevallen van mensenrechtenschending jegens inheemse volkeren nog steeds niet gedocumenteerd of gerapporteerd, omdat autochtone gemeenschappen zich weinig bewust zijn van hun rechten en zij vooral in conflictgebieden op zeer weinig rechtsbijstand kunnen rekenen; het werk van hun pleitbezorgers is daarom van cruciaal belang.

4 Het optreden van de EU op internationale fora

4.1 66e zitting van de Algemene Vergadering van de VN

De Derde Commissie (sociale, humanitaire en culturele onderwerpen) van de 66e zitting van de Algemene Vergadering is bijeengekomen van 3 oktober 2011 tot en met 22 november 2011.

Aan het einde van de zitting had de Commissie 66 resoluties aangenomen, waarvan 16 met stemming, wat de polarisatie op bepaalde punten bevestigde. De EU heeft haar belangrijkste doelstellingen voor die zitting behaald. Ter ondersteuning van de inspanningen van de EU liep in New York en in de hoofdsteden van derde landen een voorlichtingscampagne, vóór de landresoluties en over het thema vrijheid van godsdienst of overtuiging; die campagne was een initiatief in nauwe samenwerking met gelijkgezinden. Vier initiatieven van de Unie zijn met succes door de Derde Commissie aangenomen. Kort voor de onderhandelingen over de mensenrechtensituatie in Birma/Myanmar hadden in het land positieve ontwikkelingen plaatsgevonden, hetgeen tijdens het onderhandelingsproces te merken was aan de consequente inzet van het land. De resolutie is aangenomen met de positieve steun van een ongezien aantal partners.

Ook de (samen met Japan gepresenteerde) landresolutie over de mensenrechtensituatie in Noord-Korea werd met weergaloze steun aangenomen. Tijdens de onderhandelingen week Noord-Korea niet af van zijn lijn, en weigerde het zich vast te leggen.

Wat de themagebonden aangelegenheden betreft, werd de resolutie over de rechten van het kind, een initiatief van de EU en GRULAC (Groep van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische landen), net als tijdens vorige zittingen bij consensus aangenomen, maar pas nadat twee tegenamendementen, van respectievelijk Pakistan en Syrië, waren geweigerd. De resolutie van 2011 was vooral gericht op kinderen met een handicap. Ook dit jaar werd de resolutie over de uitbanning van elke vorm van onverdraagzaamheid en discriminatie op grond van geloof of overtuiging, een initiatief van de EU, bij consensus aangenomen.

Voorts steunde de EU de Canadese ontwerp-resolutie over de mensenrechtensituatie in Iran; zij werd aangenomen met een ruimere, comfortabeler marge.

Op de laatste dag van de zitting werd een specifieke interregionale resolutie over de situatie in Syrië breed gesteund, ook door niet-traditionele voorstanders van landresoluties, waaronder alle Arabische landen, Syrië zelf uitgezonderd.

De Islamitische Conferentie Organisatie (ICO) heeft een tekst op basis van resolutie 16/18 van de Mensenrechtenraad ingediend over de bestrijding van intolerantie, negatieve stereotypering, stigmatisatie, discriminatie, oproepen tot geweld en geweldpleging wegens geloof of overtuiging, die aanvankelijk ook andere omstreden formuleringen bevatte. Uitgebreide, grotendeels bilaterale onderhandelingen hebben geleid tot een voor de EU aanvaardbaar compromispakket, nadat was overeengekomen om samen met de aanneming van de ICO-tekst ook een sterke standpuntverklaring te geven. Gelet op de aanhoudende gebeurtenissen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika hebben de Verenigde Staten hun initiatief over vrouwen en politieke participatie, dat de Algemene Vergadering al tijdens de 58e zitting in overweging had genomen en dat gericht is op de politieke participatie van vrouwen in geval van politieke transitie, opnieuw ingediend.

De EU was in alle stemmingen, op twee na, eensgezind. De lidstaten zijn na drie jaar van verdeeld stemmen over de ontwerpresolutie betreffende de follow-up van Durban eensgezind tot een onthouding gekomen. In het EU-kamp ontstond echter nieuwe verdeeldheid (tegenstem/onthouding) over de ontwerpresolutie betreffende actuele vormen van racisme: in een krachtige gemeenschappelijke stemverklaring lichtte de EU haar bezorgdheid over de achterliggende motieven en het selectieve karakter van deze selectieve resolutie toe. Bij de EU heerste ook verdeeldheid over de resolutie van de beweging van niet-gebonden landen betreffende het recht op ontwikkeling.

De lidstaten van de EU hebben uit eigen naam ook twaalf resoluties ingediend, die alle bij consensus zijn aangenomen.

4.2 De Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties

Op 17 juni heeft de Algemene Vergadering van de VN de uitkomst van het evaluatieproces van de Mensenrechtenraad bij resolutie met stemming aangenomen (154 voor, 4 tegen, 4 onthoudingen; 34 landen namen niet deel aan de stemming). Met die uitkomst kwam een einde aan bijna twee jaar intensief onderhandelen in Genève en New York; volgens de EU is die uitkomst minimalistisch, hoewel ze kenmerken vrijwaart die voor de EU prioritair zijn, zoals het vermogen van de Mensenrechtenraad om zorgwekkende situaties aan te pakken, de onafhankelijkheid van de hoge commissaris, haar bureau en speciale procedures, alsook zorgen voor vooruitgang in de methoden van de universele periodieke doorlichting (UPR).

Naast die doorlichting speelde de snelheid van de ontwikkelingen inzake mensenrechten op het terrein in 2011 een belangrijke rol bij het versterken van de reactie van de Mensenrechtenraad en diens capaciteit om belangrijke situaties aan te pakken.

Op 25 februari 2011 zette de Mensenrechtenraad het jaar in met een speciale zitting over de mensenrechtensituatie in Libië. Tijdens de zitting bleek niet alleen grote bezorgdheid over de mensenrechtensituatie in het land, maar werd ook aanbevolen Libië's lidmaatschap van de Mensenrechtenraad te schorsen; deze aanbeveling werd op 1 maart door de Algemene Vergadering opgevolgd, iets wat nooit eerder was gebeurd.

De drie reguliere zittingen van de Mensenrechtenraad vonden plaats in maart, juni en september. Voor de Mensenrechtenraad betekende de 12e zitting van de Groep universele periodieke doorlichting (UPR), van 3 tot en met 14 oktober 2011, de voltooiing van de eerste UPR-cyclus. De EU wees bij die gelegenheid op het belang van het instrument en drong erop aan de aanbevelingen volledig en snel op te volgen, onder meer met behulp van de internationale assistentie.

Dat tijdens de 16e zitting van de Mensenrechtenraad, van 28 februari tot en met 25 maart, uit 40 ontwerpinitiatieven 8 landresoluties werden aangenomen, vormde een verdere bevestiging van het feit dat de Mensenrechtenraad in staat is op te treden bij een probleemsituatie in een land. Uit de aanwezigheid op de eerste dag van het onderdeel op hoog niveau van hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton bleek hoe belangrijk de Mensenrechtenraad voor de EU is.

De aanneming van een resolutie over Iran tot instelling van het eerste landenmandaat sinds de oprichting van de raad, betekende een grote doorbraak, mogelijk gemaakt door een actieve interregionale kerngroep en intensief lobbywerk.

De EU presenteerde een resolutie over de mensenrechtensituatie in Birma/Myanmar, ertoe strekkende het mandaat van de speciale rapporteur uit te breiden en rekening te houden met recente ontwikkelingen zoals de verkiezingen en de universele periodieke doorlichting. De andere traditionele landresolutie die de EU samen met Japan over de mensenrechtensituatie in Noord-Korea presenteerde, onderging minimale wijzigingen; tegenover het voorgaande jaar kreeg de resolutie meer steun in de vorm van ja-stemmen.

Tijdens de zitting was ook de Afrikaanse groep zeer actief; zij presenteerde vier resoluties over Afrikaanse landen (Congo, Ivoorkust, Guinee en Burundi). De EU heeft nauw samengewerkt met Tunesië met het oog op de indiening, mede met de steun van de Afrikaanse en de Arabische groep, van een consensuele resolutie voor technische samenwerking en bijstand.

Wat de themagebonden initiatieven betreft, werd het initiatief van de EU - in overeenstemming met de conclusies van de Raad Buitenlandse Zaken van 21 februari 2011 - om inzake vrijheid van religie of overtuiging bezorgdheid over geweld en intolerantie jegens religieuze minderheden uit te spreken, met succes bekroond. In de resolutie kreeg voorts de speciale rapporteur over vrijheid van religie of overtuiging goed onthaald, wiens mandaat 25 jaar geleden in het leven is geroepen ter uitvoering van de verklaring van 1981 over de uitbanning van alle vormen van intolerantie en discriminatie op basis van religie of overtuiging, lof toegezwaaid. Daarnaast vormde de - consensuele - aanneming van de resolutie van de Islamitische Conferentie Organisatie (ICO) over de bestrijding van religieuze intolerantie, die door velen wordt gezien als een alternatief voor de traditioneel door ICO gehanteerde lasterresolutie, een van de belangrijkste resultaten van deze zitting. De traditionele resolutie over de rechten van het kind betreft, die heel wat voorafgaand overleg en nauwe samenwerking met Unicef en met de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal voor geweld tegen kinderen vereiste, kreeg dankzij de EU en GRULAC haar beslag. Tot slot heeft de raad de ontwerpverklaring van de Verenigde Naties over mensenrechteneducatie en -opleiding aangenomen.

De 17e zitting van de Mensenrechtenraad (30 mei - 17 juni 2011) legde, met de aanneming van 29 initiatieven (waarvan acht met stemming), een grote bedrijvigheid aan de dag. Voor de EU was Belarus de belangrijkste prioriteit van die zitting; de EU zorgde ervoor dat een resolutie over de mensenrechtensituatie werd aangenomen.

Tal van tijdens de zitting ingediende initiatieven hadden betrekking op het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Meer specifiek nam de raad een resolutie aan tot uitbreiding van het mandaat van de onderzoekscommissie inzake Libië. Er was één interregionale verklaring over Syrië, waarin de regering ertoe werd opgeroepen volledige medewerking aan de Mensenrechtenraad te verlenen en de Hoge Commissaris onbelemmerde toegang tot het land te verlenen - en één interregionale verklaring over Jemen, waarin tevredenheid werd uitgesproken over een geplande missie van de Hoge Commissaris en over het bijeenroepen van een interactieve dialoog tijdens de 18e zitting van de raad. De raad nam ook een resolutie aan over de bevordering en bescherming van de mensenrechten tijdens vreedzame protesten, nadat al eerder pogingen waren gedaan om daaraan een speciale zitting te wijden.

Andere belangrijke landengerelateerde punten betroffen onder meer de formulering van een mandaat voor een onafhankelijke deskundige voor de mensenrechtensituatie in Ivoorkust - die de aanbevelingen van de onderzoekscommissie moet helpen uitvoeren - de verlenging met een jaar van het mandaat van de onafhankelijke deskundige voor Somalië en de aanneming van een resolutie over technische bijstand aan Kirgizië.

Wat de themagebonden vraagstukken betreft, nam de raad een baanbrekende resolutie over Zuid-Afrika aan betreffende discriminerende wetten en praktijken alsook gewelddaden tegen personen wegens hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit, waarin de Hoge Commissaris van de VN de opdracht wordt gegeven ter zake een studie voor te bereiden die in maart 2012 tijdens een paneldiscussie in de Mensenrechtenraad zal worden gepresenteerd. De raad sprak ook zijn steun uit aan de bij de uitvoering van het VN-kader genaamd "Protect, Respect and Remedy" (beschermen, respecteren en herstellen) te volgen beginselen inzake bedrijfsleven en mensenrechten en stelde een follow-upmechanisme in voor de werkzaamheden van de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal betreffende zaken en mensenrechten. Tot slot werd het ontwerp van Derde Facultatief Protocol bij het verdrag over de rechten van het kind, dat een individuele klachtenprocedure bevat, definitief aangenomen.

Tijdens de 18e zitting van de VN-Mensenrechtenraad (12 - 29 september 2011) werden 37 resoluties of presidentiële verklaringen aangenomen - meestal bij consensus. Ter zitting nam de raad zeven landenspecifieke initiatieven aan (Sudan, Zuid-Sudan, Libië, Jemen, Burundi, Cambodja, en Haïti), alle onder punt 10 (technische bijstand en capaciteitsopbouw).

Zoals ook was gepland in de belangrijkste prioriteiten van de EU voor de zitting, heeft de raad het mandaat van de onafhankelijke deskundige voor de mensenrechtensituatie in Sudan bij een in samenwerking met het betrokken land voorbereide consensusresolutie verlengd. Om de situatie in Zuid-Sudan aan te pakken werd ook een resolutie betreffende samenwerking en bijstand op het gebied van mensenrechten aangenomen. Evenzo nam de raad een consensusresolutie over Jemen aan, waarin het land wordt gevraagd de aanbevelingen van een door de Hoge Commissaris van de VN voor de mensenrechten opgesteld verslag op te volgen en nota wordt genomen van de aankondiging van de regering om mensenrechtenschendingen en mishandeling te gaan onderzoeken. Er is ook besloten tot een uitzonderlijk tweejarig mandaat van een onafhankelijke deskundige voor Cambodja. De raad heeft het mandaat van een onafhankelijke deskundige voor Haïti verlengd en een resolutie over advisering en technische bijstand voor Burundi aangenomen, waarin hij zich ingenomen toont over de daadwerkelijke oprichting van een nationaal mensenrechteninstelling die beantwoordt aan de beginselen van Parijs. Wat de themagebonden problemen betreft, heeft de raad ter zitting een nieuw mandaat gecreëerd van speciale rapporteur inzake waarheidsvinding, gerechtigheid, schadeloosstelling, en waarborgen ter voorkoming van herhaling.

In de loop van het jaar heeft de EU een grote rol gespeeld in het bijeenroepen van drie speciale zittingen betreffende de mensenrechtensituatie in Syrië. Een eerste speciale zitting over Syrië vond plaats op 29 april. Tijdens die zitting werd een resolutie aangenomen met het verzoek aan het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten om dringend een missie naar Syrië te sturen om alle vermeende schendingen van het internationale recht inzake de mensenrechten te onderzoeken en de feiten en omstandigheden van die schendingen vast te stellen. Op 23 augustus vond een tweede speciale zitting plaats, waarop de raad een onafhankelijke onderzoekscommissie mandaat verleende om alle vermeende schendingen, vanaf maart 2011, van het internationale recht inzake de mensenrechten in de Arabische Republiek Syrië te onderzoeken en, waar mogelijk, de verantwoordelijken aan te wijzen zodat hun kan worden gevraagd verantwoording af te leggen. Op 28 november 2011 heeft de onderzoekscommissie, waarvan de werkzaamheden door de Syrische autoriteiten werden gesteund noch gefaciliteerd, haar verslag uitgebracht en aan de Algemene Vergadering doorgezonden, met de aanbeveling te overwegen de verslagen aan alle betrokken instanties van de Verenigde Naties te sturen.

Naar aanleiding van het verslag van de onderzoekscommissie heeft de EU besloten om de convocatie van een derde speciale zitting van de Mensenrechtenraad over Syrië te steunen, die plaatsvond op 2 december. In de resolutie die aan het slot van die derde zitting met een overweldigende meerderheid werd aangenomen, wordt opgeroepen tot de aanwezigheid van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten in Syrië en wordt het mandaat van een speciale rapporteur gecreëerd die moet toezien op de situatie. Daarnaast wordt de autoriteiten in de resolutie verzocht de onderzoekscommissie toegang te verlenen tot het land en naar behoren met haar samen te werken.

4.3 De Raad van Europa

In 2011 is de samenwerking tussen de EU en de Raad van Europa (RvE) verder verdiept via intensivering van de uitwisselingen, ook op het gebied van de mensenrechten. Het kader voor hun versterkte samenwerking en politieke dialoog wordt gevormd door het memorandum van overeenstemming tussen de EU en de Raad van Europa, dat in 2007 werd ondertekend.

De toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (EVRM), als bepaald in het Verdrag van Lissabon, vormt een belangrijke stap naar betere mensenrechtenbescherming voor alle Europese burgers. Daartoe is een grondige analyse van de meest gevoelige aspecten van een toekomstige overeenkomst vereist. De EU heeft hard gewerkt aan een vlotte integratie in het EVRM-systeem, daarbij rekening houdend met de eigenheid van het institutionele bestel van de EU. Sinds juli 2010 vonden acht onderhandelings sessies over de toetreding van de EU tot het EVRM plaats, die in juni 2011 werden afgerond met een akkoord - op deskundigenniveau - over een ontwerpovereenkomst voor toetreding door de EU. De tekst van de ontwerpovereenkomst voor toetreding door de EU moet door alle leden van elke organisatie worden gevalideerd. Aan EU-zijde is meer tijd nodig om de meest gevoelige aspecten van de toetreding te bespreken.

Hoge functionarissen van de Raad van Europa, evenals de secretaris-generaal van de RvE en de Commissaris voor de rechten van de mens van de Raad van Europa, komen regelmatig samen met de voorzitter van de Commissie, de hoge vertegenwoordiger/vicevoorzitter en andere Commissie-leden. Een aantal hoge functionarissen van de Europese Commissie heeft Straatsburg bezocht om de RvE informatie te verstrekken over het EU-beleid op verscheidene gebieden, waaronder het initiatief over het Oostelijk Partnerschap.

De EU heeft grote waardering voor het werk van de Commissie van Venetië van de Raad van Europa en voor haar rol als adviesorgaan inzake de verenigbaarheid van de wetgeving in de lidstaten van de Raad van Europa met Europese standaarden en normen op het gebied van de grondrechten en fundamentele vrijheden. De EU overlegt ieder jaar met de Raad van Europa over haar uitbreidingspakket, en daarbij zijn zo'n 60 van haar deskundigen en personeelsleden betrokken. Ook overlegt de Raad geregeld met de Raad van Europa en diens toezichthoudende instanties tijdens de voorbereiding van de jaarlijkse voortgangsverslagen over het ENB. De EU heeft goed kunnen samenwerken met de RvE-commissaris voor de mensenrechten, in het bijzonder inzake de situatie na het conflict in Georgië.

De EU en de Raad van Europa hebben een aantal gezamenlijke programma's uitgevoerd over de rechtsstaat, de democratie en de mensenrechten. De EU en de Raad van Europa zijn nauw met elkaar blijven samenwerken aan de afschaffing van de doodstraf overal ter wereld, zoals ook blijkt uit de publicatie van een gezamenlijke verklaring ter gelegenheid van de internationale en Europese dag tegen de doodstraf op 10 oktober 2011.

De EU blijft een zeer grote bijdrage aan de activiteiten van de Raad van Europa leveren door financiering van gezamenlijke programma's en activiteiten. Sedert 2010 heeft de EU diverse gerichte projecten van de Raad van Europa gefinancierd via de Faciliteit van het Oostelijk Partnerschap met als doel de hervormingsprocessen in de landen van het Oostelijk Partnerschap te versnellen en de landen dichterbij de normen van de Raad van Europa en de EU te brengen op kerngebieden die vallen onder Platform 1 van het Oostelijk Partnerschap (goed bestuur en mensenrechten). Na de beloftevolle resultaten van de Faciliteit van het Oostelijk Partnerschap van de Raad van Europa, gaf de EU het startsein gegeven voor de faciliteit voor het zuiden van de Raad van Europa (4 miljoen euro over 30 maanden), die de voortgang inzake mensenrechten en democratisering in de zuidelijke mediterrane landen moet bevorderen, in de geest van het vernieuwde Europees nabuurschapsbeleid.

4.4 De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE)

De Europese Unie vertegenwoordigt de helft van de leden van de OVSE (56 deelnemende staten) en heeft dus een bijzondere verantwoordelijkheid en een proactieve rol binnen de organisatie.

Hoofddoel voor de EU is de OVSE te ondersteunen in haar streven om de veiligheid te vergroten in alle drie haar "dimensies":

- de politiek-militaire dimensie;
- de economische en ecologische dimensie; en
- de menselijke dimensie.

De EU hecht zeer aan dit overkoepelende concept van veiligheid, waarvan de mensenrechten het hart vormen. Om die reden heeft de EU zich in 2011, na de top van Astana van 2010, sterk ingezet voor een betere naleving van de politieke afspraken in OVSE-verband waar elke deelnemende staat vrijwillig mee akkoord is gegaan, met name wat betreft de menselijke dimensie, die betrekking heeft op toezeggingen en activiteiten op het gebied van de mensenrechten, de fundamentele vrijheden, democratisering (waaronder verkiezingen), rechtsstatelijkheid, alsmede verdraagzaamheid en non-discriminatie.

In 2011 legde de EU het accent op de fundamentele vrijheid van meningsuiting:

- vooreerst op de garantie dat in het digitale tijdperk de fundamentele vrijheden worden geëerbiedigd en dat in het medialandschap het pluralisme zegeviert. De vrijheid van de media valt te beschouwen als een hefboom voor het verwezenlijken van een groter respect voor andere fundamentele vrijheden en de mensenrechten;
- vervolgens op het ondersteunen van alle inspanningen om journalisten beter te beschermen gezien de zorgwekkende trend van toegenomen aanslagen op en intimidatie van journalisten en mediawerkers in talrijke delen van het OVSE-gebied.

De resultaten waren gemengd in dat opzicht. Enerzijds was de EU een van de grote contribuanten aan een geslaagde en op grote schaal zichtbaar gemaakte tweedaagse conferentie over de veiligheid van journalisten in juni 2011 in Vilnius, alsmede aan een tweedaagse bijeenkomst over pluralisme in de nieuwe media in juli 2011 in Wenen. Anderzijds echter heeft de ministerraad van Vilnius in december 2011 ondanks grote inspanningen van de EU geen consensus kunnen bereiken over het aannemen van ministeriële besluiten over deze beide onderwerpen, die zouden hebben geleid tot een verdere consolidatie van de OVSE-toezeggingen in dat verband. Enkele oostelijke landen van het OVSE-gebied hadden er problemen mee deze EU-prioriteiten als prioriteiten voor het gehele OVSE-gebied te erkennen.

Daarnaast heeft de EU ondersteuning geboden en vorm gegeven aan uitermate nuttige evenementen over onderwerpen die voor de EU prioriteiten in het kader van de OVSE zijn, zoals:

- de deskundigenconferentie over vrouwelijk ondernemerschap (Vilnius, 3 en 4 maart 2011)
- de jaarlijkse conferentie van de Alliantie tegen mensensmokkel (Wenen, 20 en 21 juni 2011)
- de OVSE-vergadering over de ontwikkeling van nationale mensenrechteninstellingen (ombudsmaninstellingen, commissies, instituten en andere mechanismen).

Voorts was de EU in 2011 zeer nadrukkelijk aanwezig tijdens de wekelijkse bijeenkomsten van de permanente raden en de maandelijkse vergaderingen van de OVSE-comités inzake de menselijke dimensie: deze bieden de gelegenheid tot permanente toetsing van de door de 56 aan de OVSE-staten gedane toezeggingen op het gebied van de mensenrechten, alsmede tot het houden van openhartige en onbevangen debatten daarover. Tal van concrete probleemsituaties in samenhang met mensenrechten en fundamentele vrijheden werden aan de orde gesteld en onder de aandacht van het publiek gebracht. De EU is ervan overtuigd dat het OVSE-forum een zeer nuttig instrument was binnen de haar ter beschikking staande diplomatieke "gereedschapskist" voor de mensenrechten.

5 Landen- en regionale kwesties

5.1 Kandidaat- en potentiële kandidaat-lidstaten van de EU

5.1.1 Turkije

In het voortgangsverslag van de Commissie van 2011 werd geconstateerd dat er ondanks beperkte vooruitgang nog aanzienlijke inspanningen moeten worden geleverd op het gebied van de grondrechten, en met name de vrijheid van meningsuiting; het grote aantal rechtszaken tegen schrijvers en journalisten, en de vele, buitenproportionele, gevallen waarin websites verboden worden, baren ernstige zorgen.

Het aantal nieuwe verzoeken bij het EHRM is voor het vijfde achtereenvolgende jaar toegenomen. Sommige beslissingen zijn door Turkije al verschillende jaren niet opgevolgd. Daarnaast staan al enkele jaren een aantal hervormingen op stapel en is het noodzakelijk om de wetgeving inzake mensenrechteninstellingen volledig af te stemmen op de VN-beginselen.

Tijdens de zitting van de Associatieraad EU-Turkije van april 2011 heeft de EU Turkije aangemoedigd verder verbetering te brengen in de eerbiediging van de grondrechten en de fundamentele vrijheden in rechte en in feite. Er zijn positieve ontwikkelingen te zien in verband met de civiele controle op de strijdkrachten en de uitvoering van de strategie voor de hervorming van het gerechtelijk apparaat, maar er moet meer vooruitgang worden geboekt. Ook moet er nog meer worden gedaan om ten volle aan de criteria van Kopenhagen te voldoen, onder meer wat betreft eigendomsrechten, vakbondsrechten, rechten van personen die tot een minderheid behoren, vrouwen- en kinderrechten, discriminatiebestrijding en gendergelijkheid en de bestrijding van foltering en mishandeling. De EU betreurde het dat de democratische opening, die de regering in augustus 2009 had aangekondigd om vooral iets te doen aan het Koerdische vraagstuk, niet aan de verwachtingen heeft voldaan omdat er weinig maatregelen in de praktijk zijn gebracht. De EU heeft Turkije opgeroepen zijn antiterreurwetgeving zo te wijzigen dat onrechtmatige beperkingen van de uitoefening van de grondrechten vermeden worden.

Soortgelijke kwesties kwamen ook in de conclusies van de Raad van december 2011 aan de orde. De EU concludeerde dat er werk was gemaakt van belangrijke prioriteiten, waaronder de civiele controle op de veiligheidstroepen, de hervorming van het gerechtelijk apparaat, godsdienstvrijheid en de ratificatie van het Facultatief Protocol bij het VN-verdrag tegen foltering (OPCAT). Zij was ingenomen met de eerste stappen van Turkije op weg naar grondwetshervorming en onderstreepte dat de uitvoering in overeenstemming met de Europese normen van essentieel belang blijft. De Raad heeft Turkije ook aangespoord voor een zo breed mogelijk overleg bij deze werkzaamheden te zorgen, waarbij alle politieke partijen en het maatschappelijk middenveld betrokken zijn. Voorts heeft de Raad Turkije verzocht de naleving van de fundamentele rechten en vrijheden in rechte en in de praktijk verder te verbeteren, meer bepaald wat de vrijheid van meningsuiting betreft. De EU begroette de aanneming van wetgeving tot wijziging van de wet inzake stichtingen die bedoeld is ter vergemakkelijking van de teruggave van onroerende goederen aan niet-islamitische religieuze gemeenschappen als een welkome stap, op voorwaarde dat hieraan daadwerkelijk uitvoering wordt gegeven.

Vooruitgang ten aanzien van de politieke criteria, met inbegrip van de grondrechten, is een van de hoofdpijlers van het Commissievoorstel voor het intensiveren van de betrekkingen tussen de EU en Turkije en van het toetredingsproces via een "positieve agenda", die in december 2011 door de Raad is bekrachtigd. De positieve agenda moet het toetredingsproces ondersteunen en aanvullen.

In 2011 is voor 780 miljoen euro aan financiële pretoetredingssteun aan Turkije toegewezen. Turkije heeft daarnaast steun ontvangen voor grensoverschrijdende samenwerking en regionale en horizontale programma's in het kader van het Instrument voor pretoetredingssteun (IPA).

5.1.2 Westelijke Balkan

Het perspectief van EU-lidmaatschap is de belangrijkste drijfveer voor met de EU verband houdende hervormingen in de Westelijke Balkan, zoals aanpassing aan het mensenrechtenbeleid van de EU. Naleving van democratische beginselen, de rechtsstaat, mensenrechten en de rechten van personen die tot minderheden behoren, fundamentele vrijheden en de beginselen van internationaal recht, volledige samenwerking met het ICTY, en regionale samenwerking, behoren allemaal tot het pakket voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces, dat het politiek kader is voor de landen op de Westelijke Balkan. Centraal daarbij staan de stabilisatie- en associatie-overeenkomsten, met democratische beginselen en de bescherming van de mensenrechten als essentiële onderdelen.

De meest recente beoordeling van de situatie door de EU is gebaseerd op het jaarlijks voortgangsverslag van de Commissie van 12 oktober 2011. In dat verslag worden de rechtsstaat, met name corruptie en georganiseerde criminaliteit, het versterken van de administratieve capaciteiten, en de vrijheid van meningsuiting in de media als grote uitdagingen aangemerkt. Daarnaast wordt in dat verslag het belang van regionale samenwerking en verzoening in de Westelijke Balkan onderstreept.

Met betrekking tot de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden zijn de ministers van Buitenlandse Zaken van Bosnië-Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië op 7 november in Belgrado overeengekomen te blijven streven naar een oplossing voor alle resterende vraagstukken in dat verband en een donorconferentie te organiseren ter financiering van een gezamenlijk programma voor de huisvesting van vluchtelingen ten belope van 584 miljoen euro.

De EU bespreekt in diverse fora regelmatig mensenrechtenkwesties met de landen van de regio. Middels het Instrument voor pretoetredingssteun (IPA) verstrekt de EU steun die bestemd is voor prioriteiten op korte en middellange termijn voor verdere Europese integratie. In het kader van de algehele inspanningen van de EU voor de Westelijke Balkan heeft de EU in 2011 drie GVDB-missies in de regio uitgevoerd en twee SVEU-bureaus aangehouden. In het mandaat van elk van die operaties wordt het belang van mensenrechten- en rechtsstaatskwesties onderstreept.

De EU steunt het mandaat van het ICTY en onderstreept daarbij dat volledige medewerking met het Tribunaal een essentiële voorwaarde voor het EU-lidmaatschap is. De aanhouding en overbrenging van de beide nog resterende voortvluchtigen in mei en juni 2011 heeft aanzienlijk bijgedragen aan de internationale gerechtigheid en aan verzoening in de regio.

Op 5 december 2011 heeft de Raad van de EU herhaald hoe belangrijk het is dat alle minderheden worden beschermd, en heeft hij de regeringen van de regio ertoe opgeroepen de nodige maatregelen te nemen om iets aan de knelpunten te doen.

5.1.3 Kroatië

In juni 2011 heeft Kroatië de toetredingsonderhandelingen afgesloten, nadat het zich met goed gevolg op bepaalde benchmarks in het hoofdstuk rechterlijke macht en fundamentele rechten had gericht en gedurende het gehele proces van aanpassing aan de EU vorderingen had gemaakt op het gebied van mensenrechten en democratie. Het heeft op 9 december 2011 het toetredingsverdrag ondertekend. Na de ratificatie zal Kroatië op 1 juli 2013 tot de EU toetreden; tot die datum ziet de Europese Commissie toe op de uitvoering van de verbintenissen die Kroatië tijdens de toetredingsonderhandelingen is aangegaan, met name op het gebied van het gerechtelijk apparaat en de grondrechten. De Europese Commissie brengt regelmatig verslag uit aan de EU-lidstaten. In haar voortgangsverslag van oktober 2011 merkte zij op dat Kroatië verschillende maatregelen heeft getroffen om de mensen bewuster te maken van de mensenrechten en de bescherming van de mensenrechten te verbeteren. De handhaving van de mensenrechten, mede wat betreft de efficiëntie van het gerechtelijk apparaat en de toegang tot justitie, blijft echter aandacht vergen.

De EU volgde nauwlettend de uitvoering van de strategie voor de hervorming van het gerechtelijk apparaat en de uitvoering van maatregelen ter versterking van de onafhankelijkheid, de verantwoordelijkheid, de onpartijdigheid en de professionaliteit van het gerechtelijk apparaat. De EU heeft periodiek de voortgang van een onpartijdige procesvoering in verband met de vervolging van oorlogsmisdaden getoetst. Straffeloosheid moet nog steeds resoluut worden aangepakt. De EU financierde voor het monitoren van rechtszaken over oorlogsmisdaden door ngo's.

De EU benadrukte dat het van groot belang is uitvoering te blijven geven aan wetsbepalingen betreffende de bescherming van de rechten van mensen die tot minderheden behoren, en in dat verband wezenlijke resultaten te behalen bij het verhogen van de arbeidsparticipatie van minderheden. Daarnaast moedigde de EU Kroatië aan verbeteringen van de rechten van vrouwen, van kinderen en van mensen met beperkingen door te voeren.

De juiste economische en maatschappelijke voorwaarden voor de duurzame terugkeer van vluchtelingen moeten worden geschept. De EU, aangemoedigd door de aanzienlijke vorderingen van het Kroatische huisvestingsprogramma, is leiding blijven geven aan de donorcoördinatie en heeft Kroatië gevraagd verder te werken aan het tot stand brengen van de noodzakelijke huisvesting. De EU wees er nogmaals op dat gevallen van discriminatie zonder uitzondering grondig moeten worden aangepakt en beklemtoonde dat er afschrikkende sancties dienen te worden toegepast. De EU is projecten van capaciteitsontwikkeling op de bovengenoemde gebieden blijven financieren via het Instrument voor pretoetredingssteun en het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), onder meer door middel van een reeks subsidies aan middenveldorganisaties.

5.1.4 De voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië

De EU is de uitvoering van mensenrechten in het land blijven volgen en de mensenrechten blijven bevorderen.

De EU ziet als medeondertekenaar van het kaderakkoord van Ohrid van 2001 toe op de uitvoering van alle uit het akkoord voortvloeiende beleidsmaatregelen. Het Commissielid voor Uitbreiding en verscheidene leden van het EP hebben, samen met de president van de Republiek, de minister-president, diens plaatsvervangers en vertegenwoordigers van alle geledingen van de samenleving, aan de nationale evenementen ter gelegenheid van het tienjarig jubileum van het kaderakkoord deelgenomen.

Het oordeel van de Europese Commissie luidde dat het land in voldoende mate aan de politieke criteria blijft beantwoorden. Het land is doorgegaan met hervormingen voor de toetreding, maar wordt nog steeds geconfronteerd met uitdagingen. De Commissie stelde in haar voortgangsverslag voor 2011 dat het wettelijke en institutionele kader voor de mensenrechten en de bescherming van minderheden over het algemeen voorhanden is, en zette aan tot een dialoog over de ernstige tekortkomingen in verband met de vrijheid van meningsuiting in de media.

In juli was de EU-delegatie medeorganisator van een workshop over Roma-aangelegenheden, waarin diverse documenten werden uitgewerkt. Er zijn streefdoelen voor de regering vastgesteld inzake algemene vraagstukken betreffende de rechtsstaat en de grondrechten.

De grondrechten stonden centraal in een bijeenkomst van de EU-missiehoofden waarin strategieën en richtsnoeren in verband met mensenrechtenverdedigers werden bekrachtigd en daarnaast een bijzondere bespreking aan de LGBT-rechten werd gewijd. Voorts heeft de EU-delegatie bijstand verleend aan een project om burgers via innovatieve culturele evenementen bewust te maken van de rechten van mensen die tot minderheden behoren.

Uit het Instrument voor pretoetredingssteun (IPA) 2011 verstrekten de EU financiële bijstand ten belope van 29 miljoen euro, waarvan 8,8 miljoen euro bestemd was voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten. Daarnaast was er het Europees Initiatief voor democratie en mensenrechten (EDIHR), met een jaarlijkse toewijzing van 600 000 euro voor projecten in samenhang met het kaderakkoord van Ohrid, ter bevordering van non-discriminatie, sociale insluiting en sociale rechten, met inbegrip van de bescherming van minderheden en in het bijzonder Roma, met de expliciete integratie van de rechten van vrouwen, van kinderen en van mensen met beperkingen.

Het land heeft de ontheffingsovereenkomst met de VS gehandhaafd; deze strookt niet met de desbetreffende leidende beginselen van de EU betreffende regelingen tussen een staat die partij is bij het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof en de VS.

5.1.5 Montenegro

Montenegro heeft enige vooruitgang geboekt met het bevorderen en handhaven van de mensenrechten. Er zijn nog meer inspanningen nodig om aan het acquis ter zake te voldoen, met name op het gebied van de toepassing en de handhaving.

Ten aanzien van de grondrechten zijn er weliswaar enige vorderingen gemaakt met het versterken van het wettelijke en institutionele kader, maar moeten de bestaande wettelijke garanties ten volle worden gehandhaafd en de administratieve capaciteiten versterkt. De rol van de rechtshandhavingsautoriteiten bij de bescherming van de mediavrijheid moet overeenkomstig de Europese normen en de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens worden versterkt.

De dialoog tussen overheidsinstellingen en maatschappelijke organisaties is er kwalitatief en qua continuïteit op vooruitgegaan maar moet nog verder worden versterkt. De vorderingen met de sociale insluiting van Roma, Asjkali en Egyptenaren blijven beperkt. In 2011 is er met hulp van de EU en het UNHCR een strategie voor duurzame oplossingen van vraagstukken in verband met ontheemden in Montenegro aangenomen.

Het wettelijke en institutionele kader voor verkiezingen is door de nieuwe verkiezingswet van september 2010 aanzienlijk versterkt, doordat de voornaamste aanbevelingen over verkiezingen van het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten van het OVSE (OVSE/ODIHR) en de Commissie van Venetië zijn opgevolgd. Continue inspanningen blijven nodig om de wetgevende en toezichthoudende rol van het parlement te consolideren. Een correcte vertegenwoordiging van minderheden is gegarandeerd.

Mensenrechten zijn onderdeel van het mechanisme voor toezicht na het advies. Tijdens de tweede zitting van de Stabilisatie- en Associatieraad van 20 juni 2011 verklaarde de EU dat het institutionele en wettelijke kader inzake mensenrechten over het algemeen voorhanden is maar dat de bestaande wetgeving niet altijd op bevredigende wijze wordt uitgevoerd. De EU onderstreepte dat de rechtshandavingsinstanties en de ambtenaren nog sterker bewust moeten worden gemaakt van de schendingen van de rechten van de mens in al hun aspecten. Zij deed een beroep op Podgorica om eerdere gevallen van geweld en intimidatie jegens journalisten te onderzoeken en meer inspanningen te leveren voor de bestrijding van mishandeling en foltering.

Zij sprak haar waardering uit over het feit dat Montenegro zich heeft aangesloten bij het algemene EU-standpunt over het Internationaal Strafhof, maar nam er tegelijkertijd nota van dat Montenegro de ontheffingsovereenkomst, die niet strookt met de desbetreffende leidende beginselen van de EU, heeft gehandhaafd.

Versteving van de rechtsstaat, bestrijding van corruptie en georganiseerde criminaliteit, meer vrijheid voor de media en een garantie voor de wettelijke status van ontheemden en de eerbiediging van de naleving van hun rechten zijn hoofdprioriteiten voor het openen van toetredings-onderhandelingen.

5.1.6 Albanië

De eerbiediging van de democratische beginselen en de mensenrechten is verankerd in de stabilisatie- en associatieovereenkomst tussen de EU en Albanië, die in april 2009 in werking is getreden.

Ook in 2011 speelde de politieke patstelling in de nasleep van de algemene verkiezingen van juni 2009 een belangrijke rol. De geweldsincidenten van 21 januari 2011, waarbij vier demonstranten omkwamen, hebben het klimaat van wantrouwen versterkt. De lokale verkiezingen van 8 mei 2011 leidden door de controversiële telling van zoekgeraakte stembiljetten en betwiste uitslagen in Tirana tot een verdere polarisatie tussen de regerende meerderheid en de oppositie. Dit alles leidde weliswaar voor een groot deel van het jaar de aandacht af van de broodnodige, door de EU ingegeven beleidshervormingen, maar de terugkeer van de oppositie naar het parlement in september en een partijoverschrijdend akkoord in november over de aanpak van een aantal essentiële hervormingen maakten de weg vrij voor vooruitgang.

Tegen die achtergrond heeft de regering enigszins getracht vooruitgang te boeken met de EU-integratieagenda, met name met een actieplan om werk te maken van de twaalf topprioriteiten in het advies van de Europese Commissie van 2010. Die prioriteiten behelzen onder meer versterking van de bescherming van de rechten van de mens, in het bijzonder die van vrouwen, kinderen en de Roma-minderheid, discriminatiebestrijding en de noodzaak om extra maatregelen te nemen om de behandeling van gedetineerden op politiebureaus, in voorlopige hechtenis en in gevangenschappen te verbeteren.

Naar aanleiding van de uitzetting van 45 Roma-gezinnen in Tirana hebben de delegatie van de EU, de ambassade van de VS en de OVSE-aanwezigheid in maart 2011 een gezamenlijke verklaring afgelegd waarin zij oproepen tot nakoming van de internationale verplichtingen, en zij bij de autoriteiten aandringen op onderzoek en op het verstrekken van de noodzakelijke sociale bijstand.

In verband met die uitzetting en over het nieuwe EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020 hield de EU-delegatie in juni een bijzondere bijeenkomst van de missiehoofden om met de EU-lidstaten, het Technisch Secretariaat voor Roma van het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken en internationale en maatschappelijke organisaties de voornaamste zorgpunten in verband met de Roma-gemeenschap te bespreken.

In december hield de EU-delegatie een seminar om mogelijke oplossingen te vinden teneinde de insluiting van Roma- en Egyptische gemeenschappen te verbeteren. De Albanese autoriteiten zullen naar verwachting in 2012 aan de Europese Commissie verslag uitbrengen over de uitvoering van de conclusies van dit seminar. Eveneens in december ondertekende de EU-delegatie tien nieuwe subsidiecontracten voor een totaalbedrag van 1,2 miljoen euro in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten. De projecten, die worden uitgevoerd door plaatselijke niet-gouvernementele organisaties, hebben tot doel de toegang van kwetsbare en gemarginaliseerde bevolkingsgroepen tot justitie te verbeteren, de rechten van gediscrimineerde groepen te behartigen en gendergelijkheid en het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen te bevorderen.

Albanië heeft de ontheffingsovereenkomst met de VS gehandhaafd; deze strookt niet met de desbetreffende leidende beginselen van de EU betreffende regelingen tussen een staat die partij is bij het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof en de VS.

In december 2011 heeft het parlement van Albanië zijn goedkeuring gehecht aan de benoeming van een volksadvocaat, een benoeming die sinds februari 2010 hangende was.

5.1.7 Bosnië en Herzegovina

De Raad bereikte in maart 2011 overeenstemming over een algemene EU-aanpak: een versterkte strategie voor BiH en één versterkte EU-aanwezigheid ter plaatse (Speciale vertegenwoordiger van de EU/EU-delegatie).

Binnen het vastgestelde kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst is Bosnië en Herzegovina in juni 2011 met de EU een gestructureerde dialoog over de rechterlijke macht aangegaan teneinde de baten van rechtsstatelijkheid te consolideren, voor geheel BiH een onafhankelijk, doeltreffend, onpartijdig justitieel stelsel te vestigen en een verdere integratie in de EU naderbij te brengen.

In december 2011 zijn de politieke leiders van BiH het eens geworden over de samenstelling van de raad van ministers (na algemene verkiezingen in oktober 2010), over de vaststelling van een overheidsbegroting voor 2011, over de vorderingen die moeten worden gemaakt met de volkstelling en de staatssteunwetten, en met het voornemen om het Sejdic/Finci-arrest van het EHRM uit te voeren. Bijgevolg blijft BiH proberen te vorderen met het naleven van de verplichtingen die het land uit hoofde van de stabilisatie- en associatieovereenkomst en van de interim-overeenkomst heeft om de grondwet te doen aansluiten op de beslissing van het EHRM.

Politieke druk op de media en de nog steeds aanwezige tweedeling van het medialandschap langs etnische lijnen blijven de ontwikkeling van een verdraagzame samenleving ondermijnen. Discriminatie blijft wijdverbreid en raakt aan alle sectoren van het maatschappelijke en politieke leven. Roma en kwetsbare groepen blijven het meest getroffen. Er is maar weinig gedaan om verbetering te brengen in de sociale insluiting van de Roma-minderheid. Vrouwenrechten worden ternauwernood toegepast. Er is weinig of geen vooruitgang geboekt met het verbeteren van de status van vrouwen die tijdens de oorlog het slachtoffer waren van verkrachting en seksueel geweld. Er is weinig ondernomen om een einde te maken aan discriminatie en segregatie in scholen en om de toegang tot het onderwijs te verbeteren.

De GVDB-missies in BiH, te weten de EU-politiemissie (EUPM) en operatie Althea (een sinds 2007 door de EU geleide troepenmacht) ondersteunden de rechtsstaat en de algemene veiligheid.

Bosnië en Herzegovina heeft de overeenkomst inzake afstand van immuniteit met de VS gehandhaafd; deze strookt niet met de desbetreffende leidende beginselen van de EU betreffende regelingen tussen een staat die partij is bij het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof en de VS.

In 2011 bedroeg de bijdrage voor onderdeel I van het Instrument voor pretoetredingssteun (IPA) 102,68 miljoen euro. Het IPA ondersteunt onder meer activiteiten op het gebied van onderwijs en de uitvoering van het proces van Sarajevo betreffende de terugkeer van vluchtelingen in Bosnië en Herzegovina.

5.1.8 Servië

Op 5 december heeft de Raad het advies van de Commissie van 12 oktober over Servië's verzoek om toetreding tot de EU verwelkomd. Daarnaast constateerde de Raad dat Servië een geheel bevredigend niveau van samenwerking met het ICTY heeft bereikt en merkte hij op dat volledige samenwerking met het ICTY van wezenlijk belang blijft. Servië heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt met het voldoen aan de door de Europese Raad van Kopenhagen vastgestelde politieke criteria en aan de vereisten van het stabilisatie- en associatieproces, mede inzake de mensenrechten en de bescherming van minderheden.

De EU is in het kader van het stabilisatie- en associatieproces de mensenrechtensituatie in Servië, ook die van sociaal kwetsbare groepen en minderheden, in het oog blijven houden. Daarnaast volgt de EU-delegatie in Belgrado de situatie van de mensenrechten in Servië, waaronder de rechten van personen die tot een minderheid behoren, op de voet, met diverse middelen, waaronder missies ter plaatse en door het voeren van een regelmatige dialoog met relevante actoren als maatschappelijke en internationale organisaties, in het bijzonder in de context van de opstelling van het advies.

Serviës nationale bijdrage voor 2011 overeenkomstig het Instrument voor pretoetredingssteun (IPA) bedroeg in totaal 201 miljoen euro. De financiële bijstand was bestemd voor onder meer de versterking van de rechtsstaat, de mensenrechten en onderwijs. Zowel uit de nationale en regionale IPA-programma's en uit de Faciliteit voor het maatschappelijk middenveld als via thematische financieringsinstrumenten, zoals het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten, wordt bijstand verleend voor een reeks initiatieven van de burgermaatschappij.

De EU-delegatie in Belgrado is de situatie in verband met de mensenrechten en de rechten van mensen die tot minderheden behoren blijven volgen met bijzondere aandacht voor de Roma-minderheid, die een van de meest gediscrimineerde en gemarginaliseerde groepen is. Het wettelijke en institutionele kader voor de bescherming van de grondrechten is inmiddels voorhanden. Nu moet de aandacht worden verlegd naar een noodzakelijke versterkte uitvoering van de wetgeving inzake mensenrechten. De samenwerking tussen de autoriteiten en de burgermaatschappij is door de oprichting van het Overheidsbureau voor samenwerking met het maatschappelijk middenveld verbeterd. Aan de tekortkomingen van de hervorming van het gerechtelijk apparaat wordt gewerkt via de lopende toetsing van de procedure van herbenoeming van rechters. Een constant vraagstuk in de betrekkingen met Servië is de bestrijding van corruptie en georganiseerde criminaliteit, inclusief de noodzaak om een geloofwaardige staat van dienst op te bouwen, waarbij de EU op verdere inspanningen aandringt.

5.1.9 Kosovo¹¹

In 2011 hebben het verbindingsbureau van de Europese Commissie in Kosovo, de speciale vertegenwoordiger van de EU en de EU-rechtsstaatmissie in Kosovo EULEX alle bijgedragen tot de naleving en de uitvoering van de internationale mensenrechtennormen in Kosovo.

¹¹ Deze verwijzing laat de standpunten over de status van Kosovo onverlet, en is in overeenstemming met Resolutie 1244/99 van de VN-Veiligheidsraad en het advies van het Internationaal Gerechtshof over de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo.

De Europese Commissie heeft de betrokken instellingen en het plaatselijke maatschappelijk middenveld bijstand inzake mensenrechten verleend via haar Instrument voor pretoetredingssteun (IPA) en het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR). De EIDHR-bijstand bedroeg in 2011 in totaal 900 000 euro. Daaronder viel de subsidiëring van een populair TV-discussieprogramma dat onderzoeksjournalistiek bevorderde, bijstand voor een organisatie ter voorkoming van mensenhandel en sensibiliseringsprojecten in samenhang met mensenrechten. De projecten van het IPA omvatten activiteiten om Roma-families die in door lood besmette gebieden in Kosovo wonen, te verplaatsen, om Roma-families die door EU-lidstaten zijn gerepatriëerd opnieuw toe te laten en te resocialiseren, om intern verplaatste personen die tijdens de jaren negentig of vanwege de rellen in 2004 naar Servië zijn gevlucht terug te laten keren. Via TAIEX is ook technische bijstand verleend om de vrijheid van meningsuiting te verbeteren via een wijziging van het rechtskader voor de openbare omroep en het nieuwe, in het Servisch uitzendende televisiekanaal.

De speciale vertegenwoordiger van de EU was betrokken bij de bevordering van de mensenrechten door het monitoren van en rapporteren over welbepaalde aspecten van de mensenrechten en de rechten van mensen die tot minderheden behoren alsook door politieke pleitbezorging aan het adres van de instellingen van Kosovo. Politieke pleitbezorging en druk ten gunste van het implementeren van mensenrechtennormen kwamen ook terug in de dialoog over het stabilisatie- en associatieproces. In het kader van de dialoog van het stabilisatie- en associatieproces zijn tijdens de bijeenkomst over de sector justitie, vrijheid en veiligheid onder het voorzitterschap van het directoraat-generaal Uitbreiding, tal van aanbevelingen geformuleerd ter attentie van de autoriteiten van Kosovo - die deze hebben opgevolgd - in het bijzonder met het oog op het stroomlijnen van de instellingen die zich bezighouden met mensenrechten, het versterken van de politieke steun aan de Ombudsman en het op gecoördineerde wijze aanpakken van de talrijke vraagstukken in verband met eigendomsrechten. Het verbindingsbureau van de Europese Commissie in Kosovo heeft regelmatig raadplegingen met plaatselijke middenstandorganisaties gehouden. Tal van die raadplegingen hielden verband met mensenrechtenvraagstukken en de verzamelde informatie was nuttig voor het opstellen van het jaarlijkse voortgangsverslag, om bijeenkomsten van de dialoog van het stabilisatie- en associatieproces voor te bereiden en om onder voorzitterschap van de directeur Westelijke Balkan van het DG Uitbreiding een integrale vergadering op hoog niveau te organiseren over de vraagstukken in verband met de integratie van Roma.

Na die bijeenkomst in mei in Pristina konden EU-actoren een reeks administratieve en politieke horden nemen voor het aanbieden van schoolonderwijs aan zestig kinderen uit de gemeenschappen van Roma, Asjkali en Egyptenaren die daarvóór jarenlang niet naar school waren geweest. Dat betekende een mijlpaal in de uitvoering van de "veertig acties" die tijdens de conferentie waren overeengekomen. De verdere uitvoering van die acties wordt in het oog gehouden.

In 2011 is ook vooruitgang gerapporteerd wat de rechten van de vrouw betreft omdat een wet voor de bescherming tegen huishoudelijk geweld is vastgesteld, omdat vrouwen in de nieuwe regering hoge verantwoordelijkheden toegewezen kregen, en bovendien een vrouw is verkozen tot president van Kosovo.

EULEX bleef haar mandaat vervullen. Het centrale doel van deze missie is de rechtsstaatsinstellingen, de gerechtelijke autoriteiten en de rechtshandhavingsinstanties bij te staan en te ondersteunen op weg naar doelmatigheid, duurzaamheid en verantwoording. De speciale onderzoekstaskforce (SITF) doet een onderzoek naar beweringen van oorlogsmisdaden en georganiseerde misdaad in Kosovo en daarbuiten, die Dick Marty heeft gedaan in zijn verslag van 2011 voor de Raad van Europa. Het onderzoek van de SITF zal complex zijn en lang duren, en zal worden gedaan volgens internationale mensenrechtennormen.

De grondwettelijke en wettelijke bepalingen inzake mensenrechten in Kosovo zijn betrekkelijk afgestemd op de EU-normen, maar er heerst een algemeen gebrek aan politieke wil en aan middelen om er uitvoering aan te geven. Ook is men zich nog steeds weinig bewust van de grondrechten en van de rechten van mensen die tot minderheden behoren. In het voortgangsverslag 2011 van de Commissie wordt geoordeeld dat de bevordering en de handhaving van de mensenrechten een groot probleem blijven. De bevindingen van dat verslag vormden een dagelijkse leidraad om te pleiten voor het naleven van de internationale normen inzake mensenrechten.

5.2 Landen van het Europees nabuurschapsbeleid

5.2.1 Oostelijk Partnerschap

In de loop van 2011 heeft de EU haar dialoog en samenwerking inzake mensenrechten met de landen van het Oostelijk Partnerschap (Armenië, Azerbeidzjan, Belarus, Georgië, de Republiek Moldavië en Oekraïne) op zowel bilateraal als multilateraal niveau geïntensiveerd. Tijdens de top van Warschau van september 2011 werd benadrukt dat het Oostelijk Partnerschap (OP) stoelt op de gemeenschappelijke waarden en beginselen vrijheid, democratie, eerbiediging van de mensenrechten en van de fundamentele vrijheden, en rechtsstatelijkheid.

De multilaterale dimensie van het Oostelijk Partnerschap moet ertoe bijdragen dat de partners zich aan de EU-regels kunnen aanpassen, en dient als middel om een breed scala van belanghebbenden (burgermaatschappij, parlementen en regionale en lokale overheden) te laten participeren, opdat democratie en mensenrechten ook in de toekomst hoog op de agenda van het Oostelijk Partnerschap prijken.

In mei 2011 is er een faciliteit van het Oostelijk Partnerschap in het leven geroepen om steun te winnen voor het bevorderen van de mensenrechten en de democratische waarden. Die faciliteit, die door de EU wordt gefinancierd en door de Raad van Europa (RvE) wordt geïmplementeerd, heeft tot doel de partners te helpen te convergeren naar de normen van de EU en de RvE inzake hervorming van het gerechtelijk apparaat, verkiezingen en bestrijding van cybercriminaliteit en corruptie.

5.2.2 Zuidelijke Kaukasus (regionaal)

Markant in 2011 waren de verdere hervormingsinspanningen van de landen van de Zuidelijke Kaukasus om de naleving van de mensenrechten te versterken en democratisch bestuur aan te wakkeren. De geboekte vooruitgang was echter niet op alle gebieden gelijkmatig aangezien de situatie in Georgië, Armenië, en Azerbeidzjan nog steeds werd gekenmerkt door een gebrek aan pluralisme in de media, zwakke rechtsstaat, gewelddadig neerslaan van vreedzaam protest en politieke polarisatie. De EU is derhalve in alle drie de landen de mensenrechtensituatie nauwlettend blijven volgen en heeft deze stevast aangekaart tijdens alle mogelijke bilaterale vergaderingen, ook tijdens specifieke mensenrechtendialogen en subcommissies over mensenrechten. Dat was zelfs des te belangrijker nu de EU in haar herziene Europees nabuurschapsbeleid bij haar relatie met de naburige landen ook rekening houdt met de mate waarin die waarden zijn vertaald in de nationale praktijken en de uitvoering van het beleid.

5.2.3 Armenië

De EU is de Armeense autoriteiten blijven aanzetten tot verdere stappen om na de gebeurtenissen van 1 en 2 mei 2008, na de presidentsverkiezingen, vooruit te gaan. In mei heeft de nationale vergadering een presidentiële amnestieregel goedgekeurd die onder meer heeft geleid tot de vrijlating van alle oppositieaanhangers die in samenhang met de gebeurtenissen van maart 2008 in de nasleep van de presidentsverkiezingen werden vastgehouden. De Armeense autoriteiten hebben echter tot dusver nagelaten een volledig onderzoek in te stellen naar de dodelijke slachtoffers van de rellen van maart 2008 en naar de berichten van slechte behandeling tijdens politiedetentie en van schendingen van het recht op een eerlijk proces.

De EU heeft de Armeense autoriteiten ertoe aangezet verbetering te brengen in de situatie omtrent de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid, meer bepaald wat betreft televisie-uitzendingen en rechtszaken wegens belediging en eerroof. Ingevolge de inwerkingtreding van de nieuwe wet van januari 2011 tot wijziging van de televisie- en radiowet is het aantal TV-kanalen die in de hoofdstad uitzenden, teruggebracht van 22 naar 18. De gedrukte en online-media zijn pluralistischer gebleven maar hun bereik is beperkt. De, herhaaldelijk gewijzigde, omroepwet bleef vragen in verband met mediapluralisme oproepen. Als gevolg van die wet was laster en belediging weliswaar niet meer strafbaar, maar zij leidde wel tot hoge geldboeten voor belediging en eerroof. Dergelijke boeten kunnen naar aanleiding van civiele zaken aan mediakanalen worden opgelegd. Op 10 november heeft de OVSE-vertegenwoordiger voor mediavrijheid de autoriteiten opgeroepen de wetgeving verder te hervormen om voor een adequate bescherming van de media te zorgen in civiele eerroofzaken.

De EU riep de Armeense autoriteiten op de situatie in verband met de vrijheid van godsdienst en overtuiging te verbeteren. Hoewel de vrijheid van godsdienst algemeen wordt geëerbiedigd, worden leden van minderheidsreligies soms met maatschappelijke discriminatie geconfronteerd. De alternatieve burgerdienst bleef ook in 2011 een probleem, aangezien er volgens de aanbeveling van de Commissie van Venetië een werkelijke alternatieve burgerdienst moet komen.

De derde bijeenkomst in het kader van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Armenië vond in december 2011 in Brussel plaats. De dialoog was eerlijk en open en de Armeniërs toonden zich serieus bereid tot medewerking.

De EU is steun blijven verlenen aan het versterken van de instelling van het Bureau van de mensenrechtenverdediger (HRDO), dat een grote rol blijft spelen bij het toezicht op de situatie qua mensenrechten en fundamentele vrijheden in Armenië.

Bovendien is de EU-adviesgroep voor de Republiek Armenië steun blijven verlenen aan de hervormingsinspanningen van Armenië, onder meer op het gebied van de mensenrechten en goed bestuur.

5.2.4 Azerbeidzjan

In 2011 vormde de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan een punt van zorg voor de EU, die de ontwikkelingen in dat gebied het hele jaar van nabij heeft gevolgd, en de betrokken vraagstukken heeft aangekaart tijdens bilaterale gesprekken met de autoriteiten van Azerbeidzjan.

Dat een golf van protestacties in maart en in het bijzonder de bijeenkomst in Baku op 2 april op gewelddadige wijze werden neergeslagen, wees op een grote terugval op het gebied van democratisering en mensenrechten en op niet-naleving van de afspraken die Azerbeidzjan had gemaakt tegenover de EU en in het kader van zijn lidmaatschap van de Raad van Europa en van de OVSE. De EU heeft haar bezorgdheid in negen verklaringen uitgedrukt. Eind 2011 zaten nog dertien activisten die aan de gebeurtenissen van april 2011 hadden deelgenomen, in de gevangenis. De golf van gedwongen uitzettingen die - soms tegen vroegere rechterlijke beslissingen in - een groot aantal burgers uit het centrum van Baku trof, waarbij als reden de uitgebreide heropbouw van het stadscentrum werd opgegeven, werd eveneens een punt van zorg.

Naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van november 2010 en de tijdens het toezicht daarop geïdentificeerde tekortkomingen, heeft het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR) van de OVSE een reeks voorstellen geformuleerd; de meeste van die voorstellen zijn niet behandeld en geen enkel voorstel is uitgevoerd (ook het voorstel om de samenstelling van de verkiezingscommissies op alle niveaus te herzien). Hoewel de vrijlating van de gevangen genomen journalist Eynullah Fatullayev in mei 2011 een gunstig onthaalde ontwikkeling was, zijn de omstandigheden voor de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting en van vergadering verslechterd omdat onafhankelijke journalisten vaak worden tegengewerkt en geïntimideerd en bijeenkomsten worden gedwarsboemd. Voorts heeft Azerbeidzjan geweigerd rapporteur voor politieke gevangenen Strasser van de Parlementaire vergadering uit te nodigen.

Als follow-up van de eerste ronde van de EU-Azerbeidzjan subcommissie over justitie, vrijheid, veiligheid, mensenrechten en democratie, is in juni 2011 in Baku een seminarie van het maatschappelijk middenveld over de werkomgeving van ngo's georganiseerd. De tweede ronde van de besprekingen van de subcommissie vond in november 2011 plaats in Brussel. Aangelegenheden inzake schendingen van de mensenrechten zijn onderdeel van de bijeenkomsten op hoog niveau tussen de EU en Azerbeidzjan en stonden ook op de agenda van de bijeenkomst van de Samenwerkingsraad in november 2011.

5.2.5 Georgië

In 2011 hebben de EU en Georgië hun betrekkingen verder verdiept en verbreed binnen het kader van het Oostelijk Partnerschap. De onderhandelingen over een associatieovereenkomst tussen de EU en Georgië zijn goed gevorderd en Georgië heeft voldoende vooruitgang geboekt om de onderhandelingen over een diepe en brede vrijhandelsruimte (DCFTA) te kunnen openen. De EU-actie op het gebied van de mensenrechten is in 2011 onderbouwd met een nieuwe, door de lidstaten opgestelde en goedgekeurde mensenrechtenstrategie voor Georgië.

De vierde bijeenkomst in het kader van de mensenrechtendialoog EU-Georgië vond in juni 2011 in Brussel plaats. De dialoog bood de gelegenheid tot constructieve besprekingen en er werden specifiekere onderwerpen aan de orde gesteld en toezeggingen gedaan door Georgië dan in de vorige bijeenkomsten.

De EU is in 2011 steun blijven verlenen aan het versterken van het ambt van de openbare aanklager in het kader van het nieuwe programma algemene institutionele opbouw. Het ambt van de openbare aanklager zette zijn onafhankelijke monitoring van mensenrechtenschendingen voort en gaf de autoriteiten concrete aanbevelingen. Zo hebben de verslagen van het ambt van de openbare aanklager van 2011 aanleiding gegeven tot de grondige herziening van de strategie voor gezondheidszorg in het gevangeniswezen. In 2011 is het ambt van de openbare aanklager van Georgië voor het eerst verkozen als lid van het VN-Comité tegen Foltering.

Over het algemeen is Georgië doorgaan met het doorvoeren van politieke hervormingen. Het heeft diverse wijzigingen van belangrijke wetten inzake politiek, justitie, vrijheid en veiligheid aangenomen. Georgië is vooruitgang blijven boeken bij de corruptiebestrijding. Tegelijk bleven er echter twijfels bestaan over de eerlijkheid van het verkiezingsklimaat, ook wat betreft de ongelijke stemmenweging, dubbelzinnigheden in de regelingen voor het beslechten van verkiezingsgeschillen, gelijke toegang tot de media en een onvoldoende gereguleerd gebruik van overheidsmiddelen voor politieke doeleinden door de regeringspartij.

Ook werd het Georgische bestuur nog steeds gekenmerkt door een overheersende uitvoerende macht, zwak parlementair toezicht en een te geringe onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Het optreden en de verantwoordingsplicht van de Georgische rechtshandhavingsinstanties werden het mikpunt van kritiek na de gewelddadige beëindiging van de protesten in mei. Gevallen van buitensporig geweld door rechtshandhavingsinstanties hebben niet tot rechtszaken geleid. De hervorming en verdere liberalisering van de strafrechtspleging werd overeenkomstig de tussen de regering en de EU overeengekomen plannen en programma's voortgezet, maar de grote gevangenispopulatie bleef een punt van zorg.

Georgië heeft een belangrijke stap gezet naar waarborging van de vrijheid van godsdienst. Zorgwekkend bleven de naleving van de arbeidsrechten en met name het feit dat Georgië zich niet houdt aan bepaalde regels van de internationale verdragen inzake arbeidsrechten. De bezorgdheid over de ontoereikende eerbiediging van eigendomsrechten nam toe.

De EU heeft actief getracht het conflict in Georgië op te lossen door middel van de waarnemingsmissie van de EU (EUMM) en de nieuwe Speciale vertegenwoordiger van de EU voor de Zuidelijke Kaukasus en de crisis in Georgië. Er is vooruitgang geboekt met betrekking tot de servicegerichtheid ten aanzien van intern ontheemden, waarbij er enige bezorgdheid blijft bestaan in verband met uitzettingen. De EU zit nog steeds, samen de OVSE en de VN, de besprekingen in Genève voor.

5.2.6 Belarus

In 2011 is de situatie in verband met het eerbiedigen van de mensenrechten, de rechtsstatelijkheid en de democratische beginselen in Belarus aanzienlijk verslechterd, na de schendingen van de verkiezingsnormen tijdens de presidentsverkiezingen van 2010 en de daaropvolgende onderdrukking van de oppositie en het maatschappelijk middenveld.

De Raad Buitenlandse Zaken van 31 januari 2011 eiste dat degenen die na de verkiezingen van 19 december op politieke gronden waren vastgezet, onmiddellijk zouden worden vrijgelaten en gerehabiliteerd, en hij drong er bij Belarus op aan de rechten van de gevangenen en hun families te eerbiedigen. Tevens riep de Raad de Belarussische autoriteiten op de vervolging van democratische krachten, onafhankelijke media, vertegenwoordigers van de burgermaatschappij en studenten te staken, en degenen die hun recht van vrije meningsuiting en vrijheid van vergadering uitoefenen, inclusief de leiders van de oppositiepartijen, niet langer te bestraffen of te discrimineren.

Bovendien besloot de Raad op 31 januari, in het licht van die recente gebeurtenissen en ontwikkelingen, om reisbeperkingen in te stellen tegen en de tegoeden te bevriezen van personen die verantwoordelijk waren voor de frauduleuze presidentsverkiezingen van 19 december 2010 en het daaropvolgende hardhandige optreden tegen de democratische oppositie, het maatschappelijk middenveld en vertegenwoordigers van onafhankelijke massamedia. Verder voerde hij de reisbeperkingen die sinds 13 oktober 2008 waren opgeschort, weer in teneinde tot vorderingen aan te sporen. De beperkende maatregelen werden op 21 maart, 24 mei, 20 juni en 10 oktober door de Raad verder aangescherpt.

Op 17 juni werd tijdens de 17e zitting van de VN-Mensenrechtenraad een door de EU ingediende resolutie over de mensenrechten in Belarus aangenomen.

Tegen de achtergrond van de politiek geïnspireerde processen van met name april en mei sprak de Raad op 20 juni 2011 een krachtige veroordeling uit van het op politieke gronden opsluiten, voor de rechter brengen en veroordelen van vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, de onafhankelijke media en de politieke oppositie, onder meer voormalige presidentskandidaten Niakljaev, Rimasjevski, Sannikov, Statkevitsj en Oess, en riep hij opnieuw op alle politieke gevangenen onmiddellijk vrij te laten en te rehabiliteren. De Raad betreurde daarnaast de verdere inperking van de mediavrijheid in Belarus en riep Belarus op de voortdurende politiek geïnspireerde vervolging en intimidatie van democratische krachten, onafhankelijke media, het maatschappelijk middenveld en hun verdedigers, te staken.

Op 16 juli sprak de woordvoerder van hoge vertegenwoordiger Ashton in een verklaring verontrusting uit over de brute wijze waarop "stille demonstranten" in Belarus herhaaldelijk te lijf zijn gegaan.

In een verklaring die door de staatshoofden en regeringsleiders van de EU werd aangenomen ter gelegenheid van de top van het Oostelijk Partnerschap van 30 september 2011 in Warschau, toonde de EU zich zeer verontrust over de verslechterende situatie op het gebied van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat, betreurde zij de steeds erger wordende aantasting van de mediavrijheid, en riep zij op tot onmiddellijke vrijlating en rehabilitatie van alle politieke gevangenen, beëindiging van de onderdrukking van het maatschappelijk middenveld en de media en het openen van een politieke dialoog met de oppositie.

Op 8 augustus legde de woordvoerder van hoge vertegenwoordiger Ashton een verklaring af over de aanhouding van de vermaarde mensenrechtenverdediger Ales Bjaljatski, en op 23 en 24 november legden hoge vertegenwoordiger Ashton en Commissielid Stefan Füle twee gezamenlijke verklaringen af over diens vervolging en veroordeling.

In een gezamenlijke verklaring met de minister van Buitenlandse Zaken van de VS, Hillary Rodham Clinton, waarin hoge vertegenwoordiger Ashton het gewelddadige optreden van een jaar geleden na de presidentsverkiezingen van 19 december 2010 herdacht, uitte de hoge vertegenwoordiger ook haar bezorgdheid over de situatie en verklaarde zij dat de VS en de EU bereid zijn Belarus te helpen te voldoen aan zijn internationale verplichtingen inzake eerbiediging van de fundamentele mensenrechten, de rechtsstatelijkheid en de democratische beginselen.

Belarus is het enige land in Europa dat de doodstraf nog toepast. Op 22 juli veroordeelde hoge vertegenwoordiger Ashton met kracht de gemelde executie van de heer Grysjkavtsov en de heer Burdyka, en op 1 december 2011 betreurde zij de terdoodveroordeling door het hoogste gerechtshof van de heer Kanavalev en de heer Kavaljov. Bij beide gelegenheden riep zij Belarus op om zich aan te sluiten bij een wereldwijd moratorium op de doodstraf.

Op de internationale donorconferentie "Solidariteit met Belarus" van 2 februari 2011 in Warschau kondigde Commissielid Füle aan dat de Commissie haar steun aan het maatschappelijk middenveld van Belarus zou verviervoudigen en dat zij noodhulp aan slachtoffers zou aanbieden, waardoor de totale EU-steun voor de Belarussische bevolking voor 2011-2013 stijgt naar 17,3 miljoen euro.

5.2.7 De Republiek Moldavië

In april 2011 hebben de EU en de Republiek Moldavië de tweede ronde van hun mensenrechten-dialoog gehouden, die in oktober 2011 werd aangevuld met informele deskundigenvergaderingen met de regering van Moldavië en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, met deelneming van vertegenwoordigers van de OVSE, de Raad van Europa en het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP). Als follow-up van de mensenrechtendialoog is in juni 2011 een deskundigenseminarie van het Bureau voor de uitwisseling van informatie over technische bijstand (TAIEX) georganiseerd over non-discriminatie.

Ondanks de voortdurende patstelling in verband met de verkiezing van een president van de Republiek en de daarmee samenhangende politieke onzekerheid is de Republiek Moldavië vooruitgang blijven boeken op weg naar inachtneming van de democratische beginselen en rechtsstatelijkheid.

In juni zijn in het land plaatselijke verkiezingen gehouden. Die bevestigden dat het verkiezingsklimaat is verbeterd (de kieswet was in maart en april gewijzigd) overeenkomstig bepaalde aanbevelingen die het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten van de OVSE (OVSE/ODIHR) had gegeven na de twee landelijke verkiezingen in 2010. Op sommige plaatsen beïnvloedde het gebrek aan adequate verkiezingsmateriaal echter de geheimhouding van de stembusgang, en meer in het algemeen blijft de wetgeving inzake verkiezingen en politieke partijen verbetering behoeven wat betreft partijfinanciering en verkiezingscampagnes, klachten en beroepsprocedures, en kiezersregistratie.

Wat de vrijheid van meningsuiting betreft hield de rechtspraak geen gelijke tred met de recente verbeteringen in de wetgeving en werd in de uitspraken nog steeds verwezen naar het burgerlijk wetboek in plaats van naar de nieuwe wet op de vrijheid van meningsuiting. Zodoende genoten de media niet het door de wet gegarandeerde beschermingsniveau. Wat de mediavrijheid betreft, werd de publieke omroep, Teleradio Moldova, intern tot een moderne omroep omgevormd. De nieuwsuitzendingen in het Russisch werden van primetime naar ongunstiger tijden verplaatst, maar kregen meer uitzendtijd.

De vigerende wettelijke bepalingen bieden een garantie voor de vrijheid van vereniging en van vergadering. Schendingen van dat recht zijn een uitzondering geworden. Op verzoek van het stadsbestuur van Chisinau heeft het hof van beroep van Chisinau de door een groep lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders (LGBT's) georganiseerde Equality-parade uit het centrum van de hoofdstad verplaatst naar een locatie waar zij geen aandacht zou trekken.

Inzake de bescherming van minderheden kan er beperkte vooruitgang worden gemeld. De regering heeft met hulp van Unicef en de Raad van Europa mediators met de Roma-gemeenschap ingesteld en in juli een actieplan 2011-2015 voor integratie van de Roma aangenomen. Dat actieplan wordt thans herzien.

Antidiscriminatiewetgeving wacht op goedkeuring door het parlement. Er was nog steeds sprake van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid.

Er werd beperkte vooruitgang geboekt bij de integratie van personen met een beperking. Na de aanneming van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap hechtte de regering haar goedkeuring aan een aantal concepten voor nieuwe sociale diensten voor volwassenen met een lichte verstandelijke beperking.

Wat de rechten van het kind betreft, was de vooruitgang ongelijkmatig. Het aantal kinderen in tehuizen daalt weliswaar, maar blijft hoog (6 900 volgens Unicef). Hoewel er in 2010 grote veranderingen zijn aangebracht in de wetgeving, zijn vraagstukken als kinderarbeid en jeugdrechtspraak niet naar behoren aangepakt. Het jeugdstrafrechtstelsel voldoet niet aan erkende internationale normen en de kwetsbaarheid van kinderen voor mensensmokkel en seksuele uitbuiting blijft een groot probleem.

De regering is voortgegaan met de uitvoering van het nationale programma inzake gendergelijkheid 2010-2015. De arbeidswetgeving werd aan het herziene Europees Sociaal Handvest aangepast, zodat ook het begrip seksuele intimidatie er nu in is opgenomen. Vrouwen bleven echter in zowel de centrale overheid als de lokale overheden ondervertegenwoordigd, ook al is het aantal vrouwelijke burgemeesters na de plaatselijke verkiezingen licht gestegen. Overigens bleven de regelingen ter voorkoming van huiselijk geweld ondanks een verbeterd wettelijk kader ondoeltreffend, enerzijds omdat beschermingsbevelen van gerechtshoven niet werden gehandhaafd, en anderzijds omdat er geen rehabilitatiestelsel voor de daders was.

Ten aanzien van de vrijheid van godsdienst werd vooruitgang geboekt. Het parlement heeft de wet op godsdienstige organisaties aangenomen. In maart 2011 heeft het ministerie van Justitie voor het eerst een islamitische godsdienstorganisatie geregistreerd, de Islamitische Liga van de Republiek Moldavië. Leden van religieuze gemeenschappen praktiseren hun godsdienst vrij en zonder vrees voor ongepaste inmenging door de overheid. De blijken van politieke inmenging, en in sommige gevallen het aanzetten tot haat, door vertegenwoordigers van de veel invloedrijkere Moldavische orthodoxe kerk, werden echter niet aanhoudend bestreden door de overheid.

In de Republiek Moldavië heerst een bevroren conflict over de separatistische regio Trans-Dnjestrië, die door feitelijke autoriteiten wordt geleid. De mensenrechtensituatie in de regio Transnistrië blijft een belangrijk punt van zorg. Bijzondere verbeterpunten zijn onder meer de werking van het plaatselijke gerecht, detentieomstandigheden, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst of overtuiging en het recht op onderwijs, in het bijzonder de mogelijkheid voor scholen die het Latijnse schrift gebruiken om vrijelijk te functioneren in de regio. De recente wijziging in de feitelijke leiding heeft een invloed gehad op de retoriek inzake mensenrechten en hopelijk worden de geplande hervormingen in de vermelde gebieden zo snel mogelijk doorgevoerd.

5.2.8 Oekraïne

Oekraïne blijft een land met democratische instellingen, een geëngageerde vrije pers en een actief maatschappelijk middenveld. De levenskracht van het politieke leven is echter achteruitgegaan doordat de uitvoerende macht de rechterlijke macht steviger in haar greep heeft, oppositieleiders om politieke redenen worden vervolgd en de grondwet van 2006 buitenspel is gezet. De rechtsstaat blijft zwak, vooral omdat de status en het vermogen van belangrijke instellingen verder moeten worden ontwikkeld.

De ontwikkelingen in 2011 gaven op het gebied van de democratie en de mensenrechten echter ook een aanhoudende trend van democratische achteruitgang te zien, die de eerder geboekte grote vooruitgang ondergraaft. Verschillende hoge ex-ambtenaren en vertegenwoordigers van de oppositie, waaronder voormalig minister-president Timosjenko, kregen te maken met een selectieve rechtsbedeling, die werd gekenmerkt door niet-transparante en zwakke gerechtelijke procedures. Dat lokte hevige kritiek uit in zowel binnen- als buitenland. Daarnaast werden de aanzienlijke vertragingen bij het organiseren van specialistische medische onderzoeken van gedetineerden aan de kaak gesteld. Internationale en binnenlandse mensenrechtenorganisaties blijven melding maken van een toenemend aantal klachten in verband met foltering en mishandeling in gevangenissen en detentiecentra, alsook met het niet waarborgen van passende medische zorg. In een buitensporig aantal gevallen wordt voorlopige hechtenis toegepast en dat verergert de overbevolking van de detentie-inrichtingen. De implementatie van Oekraïense gerechtelijke uitspraken en van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vertoont nog tekortkomingen.

De regering heeft enig werk verricht met het opstellen van nieuwe wetgeving over de vrijheid van vergadering en over ngo's. Er bleven meldingen binnenkomen dat de rechtshandhavingsinstanties zich van allerlei middelen bedienen om openbare blijken van onvrede de kop in te drukken en nu en dan hebben geprobeerd de vrijheid van vergadering in te perken. Journalisten dienden klachten in over feitelijke censuur en druk van rechtshandhavingsinstanties. De aanneming van een alomvattende antidiscriminatiewet is nog steeds hangende.

Op 16 juni 2011 vond in Kiev een ministeriële bijeenkomst tussen de EU en Oekraïne over justitie, vrijheid en veiligheid plaats. Daar werd nogmaals gesteld dat Oekraïne de eerbiediging van de mensenrechten, de fundamentele vrijheden, de democratische waarden en de rechtsstaat op basis van een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke macht dient te versterken. Tijdens de top EU-Oekraïne van 19 december 2011 in Kiev bereikten de leiders overeenstemming over het feit dat de prestaties van Oekraïne, in het bijzonder wat betreft de eerbiediging van de gemeenschappelijk waarden en de rechtsstaat, van cruciaal belang zullen zijn voor het tempo waarmee het zijn politieke associatie en economische integratie met de EU zal kunnen bewerkstelligen, mede in verband met de sluiting en vervolgens de uitvoering van de associatieovereenkomst.

5.2.9 Unie voor het Middellandse Zeegebied

De Unie voor het Middellandse Zeegebied werd in het leven geroepen tijdens een top in Parijs op 13 juli 2008, waarbij een engagement werd aangegaan om de democratie en politiek pluralisme te versterken door uitbreiding van de deelname aan het politieke leven en het omarmen van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden. 2011 was een jaar van radicale veranderingen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, met de omverwerping van repressieve regimes in Egypte, Tunesië en Libië en aanhoudend geweld in Syrië. De repercussies daarvan werden gevoeld in Libanon, Marokko, Jordanië en Algerije, waarop in die landen het engagement voor hervormingen toenam. In het vernieuwde Europese nabuurschapsbeleid werd de Unie voor het Middellandse Zeegebied aangemerkt als een belangrijk regionaal kader ter aanvulling van de bilaterale betrekkingen tussen de EU en haar partners; het secretariaat van de Unie voor het Middellandse Zeegebied werd opgeroepen een katalyserende rol te vervullen bij de bevordering van sleutelprojecten; er werd gewezen op de noodzaak om de partners die zich aan democratie inclusief mensenrechten hebben gecommitteerd, krachtiger te ondersteunen op basis van het "meer voor meer"-beginsel. Zodoende worden partnerlanden die zich daadwerkelijk voor hervormingen op het gebied van onder meer de mensenrechten inzetten, via het door de Commissie aangenomen SPRING-programma beloond. Daarnaast bleven de hervormingsprocessen in de Arabische wereld ondersteuning ontvangen van het Europees-mediterrane mensenrechtennetwerk, waarbij 64 mensenrechtenorganisaties uit het Europees-mediterrane gebied aangesloten zijn.

5.2.10 Egypte

In een gezamenlijke verklaring van februari 2011 hebben Herman Van Rompuy, voorzitter van de Europese Raad, José Manuel Barroso, voorzitter van de Europese Commissie, en de hoge vertegenwoordiger van de EU, Catherine Ashton, hun waardering uitgesproken voor het besluit van president Mubarak om af te treden. De EU prees de moed van het Egyptische volk, riep het leger op erop toe te zien dat de democratische omwenteling zich vreedzaam voltrekt en sprak daarbij haar vaste voornemen uit om haar bijstand voor Egypte en het Egyptische volk in de overgang te verhogen.

Sinds het begin van de Egyptische volksopstand in januari 2011 heeft de EU zich krachtig uitgesproken tegen onrechtmatige beperkingen van het recht om in vrijheid vreedzaam te vergaderen. Zo is er bijvoorbeeld in januari 2011 door de hoge vertegenwoordiger en in de conclusies van de EU-Raad Buitenlandse Zaken grote bezorgdheid uitgesproken over de meldingen dat vreedzame demonstranten gewelddadig werden aangevallen door bewapende personen en werd er een krachtig signaal aan de Egyptische autoriteiten afgegeven om onmiddellijk de nodige maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat de rechtshandhavingsinstanties de vrijheid van vergadering van de demonstranten beschermen en om degenen die worden vastgehouden voor het vreedzaam uiten van hun mening vrij te laten, en werden de autoriteiten ertoe opgeroepen zich te houden aan hun belofte een eind te maken aan de militaire berechting van burgers.

Aan het begin van de opstand blokkeerde de Egyptische regering diverse sociale netwerksites, en arresteerde de Egyptische politie tientallen verslaggevers van lokale en internationale media. In een verklaring van januari 2011 riep de EU de Egyptische autoriteiten op onverwijld alle communicatienetwerken opnieuw aan te sluiten.

De EU betoonde zich verheugd over de in maart 2011 bij referendum aangenomen grondwetswijzigingen, en steunde het verkiezingsproces dat in november 2011 een aanvang nam met financiële steun voor de Egyptische maatschappelijke organisaties met het oog op de opleiding van meer dan duizend verkiezingswaarnemers, de bewustmaking van de kiezers en de capaciteitsopbouw van de kiescommissie. Op 30 maart 2011 organiseerde de EU een seminar over de uitdagingen voor de mensenrechten na 25 januari.

De EU was ingenomen met de aankondiging van de regering dat de nationale veiligheidsdienst onder gerechtelijk toezicht zal komen te staan en alleen als bureau voor het verzamelen van civiele inlichtingen zal fungeren, en bood haar hulp aan voor het hervormen van de veiligheidssector.

Tijdens haar derde bezoek aan Caïro, op 14 april 2011, had hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton een ontmoeting met vrouwenvertegenwoordigers en luisterde zij naar wat zij te zeggen hadden. De EU veroordeelde met kracht alle vormen van geweld tegen vrouwen en andere kwetsbare groepen, en stelde die aangelegenheden regelmatig bij de Egyptische autoriteiten aan de orde, en zij steunde de inspanningen van de autoriteiten ter bevordering van de rechten van vrouwen en bood proactieve ondersteuning voor initiatieven uit de civiele samenleving die de vrouwenrechten bevorderen.

De bescherming van personen die tot minderheden behoren, en de bestrijding van discriminatie, ook die op religieuze gronden, werden in de programmering van onze samenwerking met Egypte als prioriteiten aangemerkt. De EU heeft herhaaldelijk haar diepe bezorgdheid geuit over de vrijheid van godsdienst in Egypte en in recente verklaringen (met name van 1 januari, 7 mei en 10 oktober 2011) veroordeelde de hoge vertegenwoordiger onvoorwaardelijk de aanslagen op onschuldige Koptische gelovigen en riep zij de interim-leiders op om de orde te herstellen en de verantwoordelijken voor het geweld voor de civiele rechter te brengen.

De EU houdt de situatie van migranten en vluchtelingen in Egypte nauwlettend in het oog via haar delegatie in Caïro en via regelmatige contacten met het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Binnenlandse Zaken van Egypte en met het UNHCR. De EU spoorde de Egyptische autoriteiten aan passende maatregelen tegen mensensmokkel te nemen en de bescherming van de grondrechten van de zich onder hun hoede bevindende migranten en vluchtelingen te garanderen. De EU reageerde positief op de geluiden van de regering dat de Sinaï een strategische prioriteit is die meer aandacht moet krijgen, en staat paraat om de Egyptische autoriteiten bij die taak bij te staan.

Op 29 december 2011 vielen Egyptische veiligheidstroepen en openbare aanklagers op 17 locaties in het land de kantoren van verscheidene lokale en internationale maatschappelijke organisaties binnen, waarbij zij computers en dossiers in beslag namen. Tijdens die invallen werden procedurele onregelmatigheden geconstateerd, zoals het ontbreken van huiszoekingsbevelen of van rechterlijke bevelen tot sluiting van de kantoren. Op 30 december riep de woordvoerder van de hoge vertegenwoordiger van de EU de Egyptische autoriteiten in een verklaring op de situatie op te lossen en de maatschappelijke organisaties toe te staan door te gaan met hun werk ter ondersteuning van de overgang van Egypte.

De EU-Raad Buitenlandse Zaken sprak op 1 december 2011 zijn vreugde uit over de goed georganiseerde en vreedzame start van de Egyptische parlementsverkiezingen van 28 november en nam daarbij nota van de aankondiging van de Egyptische hoge raad van de strijdkrachten dat er vóór eind juni 2012 presidentsverkiezingen gehouden zullen worden. De Raad onderstreepte dat er zo spoedig mogelijk een vlotte overgang naar een burgerbestuur moet worden gemaakt.

5.2.11 Israël

Net als in voorgaande jaren is de EU in de desbetreffende bijeenkomsten binnen het kader van de Associatieovereenkomst tussen de EU en Israël haar diepe bezorgdheid over de mensenrechtensituatie blijven uiten. Die bijeenkomsten boden de gelegenheid voor beraad over onderwerpen als eerbiediging van de mensenrechten van alle bevolkingsgroepen, administratieve hechtenis (mede onder verwijzing naar individuele gevallen), de rechten van personen die tot minderheden behoren, mensenrechtenverdedigers en het internationale recht op humanitair gebied en inzake mensenrechten.

De informele groep EU-Israël voor mensenrechten vergaderde op 13 september 2011 voor de vijfde maal. Er werd uitvoerig ingegaan op een aantal vraagstukken in verband met de situatie in Israël. Daarbij ging het onder meer om de wettelijke status en de economische situatie van Israëls minderheidsgroepen, met krachtige nadruk op de vestigings- en eigendomsrechten van de Bedoeïenen-gemeenschap. Wat betreft de Arabische minderheid in het algemeen riep de EU ertoe op het wettelijk kader zodanig te verbeteren dat vormen van discriminatie beter worden vermeden en spoorde zij Israël ertoe aan de slotopmerkingen van 2010 van het VN-Comité mensenrechten en die van 2011 van het VN-comité voor de uitbanning van de discriminatie van vrouwen, in verband met de Palestijns-Arabische gemeenschap, uit te voeren. Ook is gesproken over verscheidene wetsvoorstellen in de Knesset die gericht zijn op het beperken van de vrijheid van vereniging en van het werk van ngo's en maatschappelijke organisaties in het algemeen, zoals het wetsvoorstel inzake ngo-financiering vanuit het buitenland, dat in februari 2011 is aangenomen, en de wet inzake boycot. Ook de omstandigheden waaronder gedetineerden in Israël en in Europa worden vastgehouden kwamen uitgebreid aan bod, waarbij de EU haar bezorgdheid over de praktijk van administratieve hechtenis nogmaals uitsprak en een aantal gevallen belichtte. Tijdens de debatten kregen de rechten van het kind, in het bijzonder in verband met het vasthouden van kinderen, aanzienlijke aandacht. Daarnaast werden door Israël verscheidene vraagstukken van gemeenschappelijke zorg aan de orde gesteld, met name de rechten van mensen die tot minderheden behoren in EU-landen, waarbij Israël wees op de recente ontwikkelingen inzake LGBT-rechten zoals het feit dat het op verscheidene gebieden bij wet verboden is homoseksuele paren te discrimineren en dat het Hooggerechtshof pensioenrechten en rechten op zwangerschapsverlof heeft erkend. De delegaties hebben gesproken over antisemitisme en vreemdelingenhaat en het belang gememoreerd van de jaarlijkse studiebijeenkomsten van de EU en Israël over deze onderwerpen, voortbouwend op de prioriteiten van het actieplan. Tot slot is uitvoerig ingegaan op acties die op internationale mensenrechtenfora zijn ondernomen (AVVN en Mensenrechtenraad) en op de samenwerking met VN-mechanismen, evenals de bekrachtiging en uitvoering van de belangrijkste mensenrechteninstrumenten van de VN en de bijbehorende facultatieve protocollen (in het bijzonder het Verdrag tegen foltering en het Facultatieve Protocol bij dat verdrag).

Daarnaast werden mensenrechtenkwesties in samenhang met de bezette Palestijnse gebieden bij Israël aan de orde gesteld binnen het subcomité EU-Israël voor politieke dialoog en samenwerking.

5.2.12 Bezette Palestijnse Gebieden

De EU voert met de Palestijnse Autoriteit in het kader van het Europees nabuurschapsbeleid (ENB) een geregelde dialoog over mensenrechten. De derde vergadering van het subcomité EU-PA voor mensenrechten, goed bestuur en rechtsstaat werd gehouden in Bethlehem op 30 en 31 maart 2011. Na de vergadering van het subcomité werd door de PA een overlegforum met het maatschappelijk middenveld georganiseerd. De onafhankelijke mensenrechtencommissie (ICHR), die deel uitmaakte van de Palestijnse delegatie, gaf een overzicht van de mensenrechtensituatie in de bezette Palestijnse gebieden en wees er onder meer op dat de bezetting en interne Palestijnse politieke verdeeldheid hebben geleid tot vele schendingen van de mensenrechten.

De EU gaf uiting aan haar bezorgdheid over schendingen van de mensenrechten, zoals willekeurige detentie, het niet uitvoeren van gerechtelijke uitspraken en schendingen van het recht van vrije meningsuiting en vergadering. Daarnaast stelde zij de meldingen van foltering in detentiecentra van de PA en de vele onwettige aanhoudingen aan de orde. De EU heeft herhaald dat zij zich krachtig en principieel verzet tegen de doodstraf in alle omstandigheden. Zij prees de PA voor het in stand houden van het feitelijke moratorium op de doodstraf en spoorde de PA aan om verder werk te maken van haar plan om bij de aanneming van een nieuw wetboek van strafrecht de doodstraf officieel af te schaffen.

De EU heeft zich in 2011 herhaaldelijk uitgesproken over de mensenrechtensituatie in de bezette Palestijnse gebieden, die erop achteruit is blijven gaan. Tal van keren heeft de EU de nederzettingsactiviteiten op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem betreurd en herhaald dat nederzettingen en de sloop van huizen door de EU worden bestempeld als illegaal volgens internationaal recht.

In 2011 bleef de situatie van Palestijnse mensenrechtenverdedigers in de bezette gebieden kritiek. Het Israëlische proces tegen mensenrechtenverdediger Bassem Tamimi werd voortgezet. In een verklaring van haar woordvoerder van 13 december 2011 betreurde hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton het overlijden van diens neef Mustafa Tamimi, die werd gedood door een traangaspatroon die vlak bij hem werd afgevuurd tijdens een wekelijkse demonstratie waaraan hij deelnam.

Tevens veroordeelde de EU het in brand steken van moskeeën op de Westelijke Jordaanoever, waar de gewelddadigheden van kolonisten in 2011 met 40 % toenamen, met Palestijnse slachtoffers en materiële schade tot gevolg.

De EU voert voortdurend overleg en een voortdurende dialoog met mensenrechtenorganisaties en steunt via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) activiteiten die met mensenrechten te maken hebben. Op de website van het bureau voor technische bijstand van de EU staat een lijst van alle lopende, door de EU gefinancierde projecten op het gebied van mensenrechten.

5.2.13 Jordanië

De zesde ronde van besprekingen van het subcomité mensenrechten, bestuur en democratie van Jordanië en de Europese Unie vond in maart 2011 te Brussel plaats. Het waren de eerste besprekingen sinds de EU in oktober 2010 een "geavanceerde status"-partnerschap met Jordanië was overeengekomen.

De mensenrechtendialoog tussen de EU en Jordanië ging over de binnenlandse hervormingen, waaronder die van het verkiezingskader en de vrijheid van vereniging, vrijheid van vergadering, vrijheid van de media, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst of overtuiging, de rechten van de vrouw en het vraagstuk foltering.

In 2011 waren er in Jordanië net als in andere landen in de regio demonstraties waarin werd opgeroepen tot politieke en economische hervormingen en tot beëindiging van de endemische corruptie. Om in te spelen op de evoluerende binnenlandse politieke context en de toenemende roep om hervormingen richtte koning Abdullah in maart 2011 het comité voor nationale dialoog (NDC) en in april 2011 het koninklijk comité voor grondwetsherziening (RCCR) op.

Het NDC werd opgedragen op consensus gebaseerde ontwerpen van een kieswet en een wet inzake politieke partijen op te stellen, en het RCCR werd belast met de herziening van de grondwet. Eind september 2011 bekrachtigde het parlement 41 grondwetswijzigingen, die op 1 oktober 2011 in werking zijn getreden. Die wijzigingen weerspiegelen het kader van de Jordaanse politieke hervormingen en behelzen onder meer de oprichting van een grondwettelijk hof en van een onafhankelijke commissie die de verkiezingen moet bewaken en beheren, alsmede het verbod op foltering.

De aanneming van toepassingswetten door het parlement moet de weg vrijmaken voor de consolidatie van de instellingen die garant staan voor de democratie, een goed bestuur en de rechtsstaat en ervoor zorgen dat er sprake is van werkelijk politiek pluralisme en dat politieke partijen meer bevoegdheden krijgen.

De herziene wet op openbare bijeenkomsten, die in mei 2011 in werking is getreden, brengt enkele positieve veranderingen in verband met de vrijheid van meningsuiting en van vergadering met zich mee. Organisatoren van openbare bijeenkomsten hebben nu geen toestemming van het ministerie van Binnenlandse Zaken meer nodig. Zij hoeven enkel nog maar de autoriteiten 48 uur van te voren van de bijeenkomst in kennis te stellen.

Wat de persvrijheid betreft, kregen mainstream online-nieuwsportalen verscheidene malen met veiligheidsdiensten te maken, vooral wanneer zij verslag uitbrachten over demonstraties.

De wijdverbreide corruptie in de Jordaanse maatschappij blijft een punt van ernstige bezorgdheid en een topprioriteit voor de achtereenvolgende regeringen, maar met beperkt tastbaar resultaat.

Jordanië handhaaft sinds mei 2006 een feitelijk moratorium op de toepassing van de doodstraf.

Jordanië moet meer doen om geweld tegen vrouwen uit te bannen, onder meer door verdere maatregelen te treffen ter bevordering van de integratie van vrouwen in het politieke en het economische leven, in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Kinderen van Jordaanse moeders die met buitenlanders zijn getrouwd, kunnen nog steeds niet de Jordaanse nationaliteit verkrijgen, waardoor hun het recht op openbaar onderwijs en gezondheidszorg wordt ontzegd. Ook genieten hun buitenlandse echtgenoten niet dezelfde burgerrechten als Jordaanse mannen die met buitenlandse vrouwen zijn getrouwd.

5.2.14 Libanon

Na de politieke patstelling in de eerste helft van 2011 kregen de betrekkingen van de EU met Libanon weer nieuw elan nadat er in juli 2011 een nieuwe regering was gevormd. Het Associatiecomité gaf in december het startsein voor de opstelling van een nieuw actieplan van het Europees nabuurschapsbeleid.

De EU was actief betrokken bij de discussie met de nieuwe regering over de hervorming van het kiesstelsel. In oktober 2011 werd er door het ministerie van Binnenlandse Zaken een nieuw wetsontwerp voorgelegd. De EU was voorstander van het opnemen van aanbevelingen van de verkiezingswaarnemingsmissie die in 2009 was uitgevoerd. De EU heeft 2 miljoen euro toegekend voor steun aan de hervorming van het kiesstelsel in Libanon, in de aanloop naar de verkiezingen van 2013.

De EU is Libanon blijven aansporen zijn rechterlijke macht te hervormen en onafhankelijker te maken. De EU heeft Libanon herhaaldelijk met klem verzocht zijn feitelijke moratorium op de doodstraf om te zetten in volledige afschaffing van de doodstraf.

De erbarmelijke toestand in de Libanese gevangenissen is nog steeds een punt van zorg. Het aandeel van de gedetineerden die nog op hun proces wachten of zelfs hun straf al hebben uitgezeten, ligt nog boven de 50 %. Maatschappelijke organisaties blijven melding maken van het gebruik van willekeurige detentie, met name van vluchtelingen en migranten.

De EU herhaalt haar oproep aan Libanon om de toestand van de Palestijnse vluchtelingen te verbeteren, met name wat betreft hun recht op werk en socialezekerheidsdekking, alsmede op hun recht om eigendommen te bezitten, te erven en te registreren. Uitvoeringsdecreten in samenhang met de wijzigingen van de arbeidswet van 2010 moeten nog worden aangenomen.

Het parlement heeft de laatste hand gelegd aan een nationaal actieplan voor de mensenrechten, dat spoedig zou kunnen worden aangenomen.

De EU heeft actieve steun geboden voor het recht op vrijheid van meningsuiting voor mensenrechtenverdedigers die moesten terechtstaan vanwege hun meldingen van het gebruik van foltering.

5.2.15 Syrië

Na het begin van de opstand in Syrië in het voorjaar van 2011 en de escalatie van gewelddadigheden en mensenrechtenschendingen door de Syrische regering jegens haar eigen onderdanen besloot de Raad Buitenlandse Zaken van mei 2011 de bilaterale samenwerkingsprogramma's tussen de EU en de Syrische regering op te schorten. Tevens bevroor de EU de ontwerpassociatieovereenkomst. Sindsdien heeft de Commissie de deelname van de Syrische autoriteiten aan haar regionale programma's opgeschort en heeft de Europese Investeringsbank (EIB) al zijn leningsverrichtingen en technische bijstand aan Syrië opgeschort.

De EU riep president Assad op een stap opzij te zetten en oefende in nauwe samenwerking met de internationale gemeenschap druk op de Syrische regering uit om een einde te maken aan alle gewelddadigheden. De EU steunde de Liga van Arabische Staten (LAS) bij zijn inspanningen om de crisis op te lossen en drong er bij de leden van de VN-Veiligheidsraad op aan overeenstemming te bereiken over een krachtige VN-actie ten opzichte van Syrië. De beperkende maatregelen van de EU, waaronder een wapenembargo, gelden in Syrië sinds mei 2011 en er zijn regelmatig nieuwe maatregelen ingevoerd. Eind 2011 heeft de EU tien rondes van sancties opgelegd voor 86 personen en 30 eenheden, onder meer veel militairen en veiligheidsfunctionarissen die verantwoordelijk zijn voor het geweld en de repressie.

Gedurende de gehele opstand veroordeelde de EU in de scherpste bewoordingen de aanhoudende gewelddadige repressie onder leiding van het Syrische regime tegen de bevolking, alsmede de wijdverbreide schendingen van de mensenrechten, waaronder het doden, massaal arresteren en folteren van burgers, vreedzame demonstranten en hun familieleden, die als misdaad tegen de menselijkheid kunnen worden beschouwd. De EU spoorde het Syrische bewind aan, onbelemmerde toegang te verlenen aan humanitaire hulpverleners en organisaties en ook media en onafhankelijke waarnemers toegang te verlenen.

De EU werkte nauw samen met internationale partners om te zorgen voor een krachtige VN-respons op de crisis in Syrië. Dat heeft ertoe geleid dat de Algemene Vergadering en de Mensenrechtenraad (MRR) van de VN belangrijke resoluties over Syrië hebben aangenomen. Maar liefst drie buitengewone zittingen heeft de MRR in 2011 in Genève aan de mensenrechtensituatie in de Arabische Republiek Syrië gewijd, waarvan twee op officieel verzoek van de EU.

De EU gaf voorts blijk van haar diepe verontrusting over de bevindingen van het verslag van de onafhankelijke internationale onderzoekscommissie inzake Syrië, waarin wordt gesteld dat er in het land wellicht misdaden tegen de menselijkheid en andere grove mensenrechtenschendingen zijn begaan. De EU bevestigde herhaaldelijk haar standpunt dat er voor de plegers van vermoedelijke misdrijven zoals die welke in het verslag worden beschreven, geen straffeloosheid mag bestaan.

5.2.16 Tunesië

De Tunesische revolutie heeft de weg vrijgemaakt voor de overgang van het land naar democratie. Tijdens de periode 2011 - 2013 heeft de EU 240 miljoen euro aan bilaterale samenwerking met Tunesië besteed, uit het ENPI (Europees nabuurschaps- en partnerschapsinstrument). Dat indicatieve bedrag werd met 150 miljoen euro verhoogd. Alleen al voor 2011 verdubbelde de EU haar financiële bijstand van aanvankelijk 80 miljoen euro tot circa 160 miljoen euro. Die middelen waren met name bedoeld voor economisch herstel, het maatschappelijk middenveld en de democratische overgang.

In januari 2011 betuigden EU-hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton en Commissielid Štefan Füle in een gezamenlijke verklaring opnieuw de solidariteit van de EU met Tunesië en het Tunesische volk, veroordeelden zij het gewelddadig neerslaan van de demonstraties, en spoorden zij de Tunesische autoriteiten aan verantwoordelijk op te treden, de vrede te bewaren, zich terughoudend op te stellen en geen geweld te gebruiken. De opstand leidde tot het officiële aftreden van president Zine El Abidine Ben Ali op 14 januari 2011.

De Raad stelde op 31 januari 2011 beperkende maatregelen tegen Tunesië vast wegens schendingen van de mensenrechten. In februari 2011 bevroor de EU de tegoeden van de heer Ben Ali en andere personen tegen wie een gerechtelijk onderzoek loopt wegens verduistering van overheidsmiddelen in Tunesië.

De EU betoonde haar politieke steun voor de Tunesische overgang door een reeks bezoeken op hoog niveau, op 14 februari 2011 van EU-hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton, en vervolgens van EG-voorzitter Barroso, de commissieleden Füle, Malmström en De Gucht en voorzitter van het Europees Parlement Buzek.

De EU drong er bij de overgangsregering op aan toe te zien op een vlotte en soepele transitie naar democratie, en verklaarde zich bereid onmiddellijk bijstand te verlenen bij de voorbereiding en organisatie van het verkiezingsproces en samen te werken aan een breder pakket voor bijstand bij democratische hervormingen en economische ontwikkeling.

De EU reageerde instemmend op de besluiten van de overgangsregering om politieke gevangenen vrij te laten, vrijheid van meninguiting toe te staan en familieleden van voormalig president Ben Ali te vervolgen wegens corruptie.

De EU verleende onmiddellijke bijstand voor de voorbereiding van verkiezingen, en zette een verkiezingswaarnemingsmissie in die onder leiding stond van Michael Gahler, in wiens rapport te lezen viel dat de verkiezingen over het algemeen goed zijn verlopen, konden bogen op een grote politieke consensus, gepaard gingen met algemene vrijheid van meningsuiting en transparant waren georganiseerd.

Voor het eerst hadden de Tunesische burgers in oktober 2011 de gelegenheid om op vrije en democratische wijze hun vertegenwoordigers te kiezen. De nieuw verkozen grondwetgevende vergadering zal nu de taak hebben de nieuwe grondwet van het land op te stellen. De EU verklaarde dat zij de Tunesische bevolking politiek en financieel zal blijven steunen. Niettemin betreurde de EU de gevechten die uitbraken na de bekendmaking van de voorlopige verkiezingsuitslagen, en riep zij op tot kalmte en terughoudendheid.

In 2011 werd 2 miljoen euro uit het stabiliteitsinstrument vrijgemaakt ter ondersteuning van zeven projecten om de Tunesische autoriteiten te helpen bij de voorbereiding van democratische verkiezingen volgens internationale normen, bij de ondersteuning van de ontwikkeling van een onafhankelijke civiele samenleving en bij het streven om maatschappelijke organisaties in staat te stellen een actieve rol te vervullen bij het bepalen van het hervormingsprogramma van het land.

Daarnaast werd in maart 2011 in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten een oproep tot het indienen van voorstellen met een budget van 2 miljoen euro gedaan. Er werden tien projecten gefinancierd op de volgende drie gebieden: nationale verkiezingswaarneming, opleiding van politieke partijen, ondersteuning van de vrijheid van meningsuiting en bevordering van de democratische waarden.

In juli 2011 werd nog een oproep tot het indienen van voorstellen gedaan in het kader van het thematische programma voor niet-overheidsactoren en lokale actoren voor een totaal budget van 2,5 miljoen euro. De oproep was gericht op de bevordering van lokale ontwikkelingsprojecten met bijzondere aandacht voor het scheppen van banen en het genereren van inkomsten. Er werden zes projecten gefinancierd.

In september 2011 belegde de EU de eerste bijeenkomst van de taskforce EU-Tunesië die is opgezet om de Europese en internationale steun voor de Tunesische transitie beter te coördineren.

Tevens werd er aanzienlijke humanitaire hulp beschikbaar gesteld, met name om Tunesië bij te staan bij de opvang van de toestroom van vluchtelingen tengevolge van de oorlog in Libië. In 2011 heeft de EU met Tunesië een dialoog over migratie, mobiliteit en veiligheid aangeknoopt.

Op 27 december 2011 begroette de EU met instemming de benoeming van de nieuwe Tunesische regering en zegde zij toe de Tunesische autoriteiten en het maatschappelijk middenveld te zullen blijven steunen bij de overgang van het land naar democratie.

De EU heeft de onderhandelingen over het vestigen van een bevoorrecht partnerschap tussen de EU en Tunesië nieuw leven ingeblazen door het vaststellen van een "geavanceerde status".

5.2.17 Algerije

De eerste vergadering van het subcomité EU-Algerije voor politieke dialoog, veiligheid en mensenrechten werd op 3 en 4 oktober in Algiers gehouden. De zesde zitting van de Associatieraad EU-Algerije vond in juni in Luxemburg plaats. Daar werd uitvoerig ingegaan op onderwerpen in verband met democratisering, hervormingen en mensenrechten. Commissielid Füle bezocht Algerije in mei voor de tweede maal. Tijdens dat bezoek had hij ontmoetingen met een breed scala van maatschappelijke organisaties en sprak hij met de Algerijnse autoriteiten onder meer over de geplande politieke hervormingen.

In de vorige vergadering van het Associatiecomité EU-Algerije, die in december te Brussel plaatsvond, verklaarde Algerije zich bereid verkennende onderhandelingen aan te gaan voor het uitwerken van een actieplan in het kader van het vernieuwde Europees nabuurschapsbeleid. Op 20 december verzocht Algerije de EU officieel om als waarnemer op te treden bij de parlementsverkiezingen in mei 2012.

Op 29 april 2011 sprak de hoge vertegenwoordiger haar verontrusting uit over de moord op de mensenrechtenverdediger professor Ahmed Kerroumi, die behoorde tot de politieke partij "Democratische en Sociale Beweging", en riep zij ertoe op spoedig een diepgaand onderzoek in te stellen, opdat degenen die voor deze moord verantwoordelijk zijn, worden gevonden en voor de rechter worden gebracht. Zij herhaalde dat de EU hecht aan haar partnerschap met Algerije en dat de EU mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties zal blijven steunen.

De Algerijnse autoriteiten hebben begin 2011 de noodtoestand opgeheven en politieke en sociaaleconomische hervormingen in het vooruitzicht gesteld. De EU verklaarde zich bereid Algerije bij zijn inspanningen te ondersteunen, maar beklemtoonde dat die hervormingen zo moeten worden doorgevoerd dat tegemoet wordt gekomen aan de rechtmatige aspiraties van het Algerijnse volk. De hervormingen werden met de Algerijnse autoriteiten besproken in de eerste vergadering van het subcomité voor politieke dialoog, veiligheid en mensenrechten en in de tweede vergadering van het Associatiecomité EU-Algerije. De EU gaf uiting aan het standpunt dat de wetgevings-hervormingen, met name inzake verenigingen en media, niet moeten leiden tot grotere beperkingen op de uitoefening van de vrijheid van vereniging en van meningsuiting. Verscheidene ngo's hadden nogal wat vragen naar aanleiding van de bestudering van de nieuwe wet op verenigingen, met name wat betreft de oprichting en ontbinding van verenigingen, het doel van hun activiteiten, hun financiering en hun samenwerking met internationale ngo's.

De EU heeft de ontwikkelingen inzake de vrijheid van godsdienst en geweten nauwlettend gevolgd.

Wat de rechten van de vrouw betreft, betoonde de EU zich ingenomen met het hervormingsproject (dat vervolgens in januari 2012 is aangenomen) dat ertoe strekt een vrouwenquotum in verkozen vertegenwoordigingen te garanderen. Blijft de vraag of de uitvoering daarvan werkelijke gelijkheid tot gevolg zal hebben. De EU heeft zich er bezorgd over getoond dat Algerije zijn voorbehouden bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) nog niet heeft ingetrokken. Daarnaast is er door de EU gewezen op de noodzaak de "Code de la famille" te hervormen.

De EU-personeelsleden hadden geregeld ontmoetingen met maatschappelijke organisaties zowel in Algiers als in Brussel. In Algiers was de delegatie zeer actief om de civiele samenleving op de financieringsmogelijkheden en -procedures te attenderen. Er vond overleg met nationale en internationale ngo's plaats in het kader van de groep inzake de doeltreffendheid van de hulp aan de civiele samenleving alsook bij de viering van internationale dagen (bijvoorbeeld de Dag van de mensenrechten).

In 2011 werden er veertien extra projecten gefinancierd in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten en het programma voor niet-overheidsactoren. Zij bestrijken een breed scala van onderwerpen, zoals plaatselijke ontwikkeling, capaciteitsopbouw, rechten van de vrouw en gezondheidszorg.

Aan Algerije komt voor 2011-2013 een totaalbudget van 172 miljoen euro ten goede dat wordt gefinancierd via het Europees nabuurschaps- en partnerschapsinstrument. De Europese Commissie trok in 2011 58 miljoen euro uit voor Algerije. Die middelen dienen ter ondersteuning van hervormingen op het gebied van vervoer, cultuur en erfgoed, en jeugd en werkgelegenheid.

5.2.18 Marokko

De EU en Marokko zetten hun mensenrechtendialoog voort, meer bepaald in de zesde vergadering van het subcomité voor mensenrechten, democratie en bestuur van 20 oktober 2011 te Brussel.

In een gezamenlijke verklaring van 19 juni 2011 van EU-hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton en Commissielid Štefan Füle voor uitbreiding en het Europees nabuurschapsbeleid] uitte de EU haar waardering voor de herziene versie van de grondwet, waarover op 1 juli 2011 een referendum werd gehouden. De nieuwe grondwet bevat belangrijke maatregelen op het vlak van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, waaronder het primaat van het internationale over het nationale recht; de erkenning van de burgerrechten van vrouwen en van de gelijkheid van vrouwen en mannen, het nieuwe institutionele kader voor de mensenrechten, d.w.z. de oprichting van de nationale raad voor de rechten van de mens, de interministeriële delegatie inzake mensenrechten en de instelling van de ombudsman. De Marokkaanse autoriteiten besloten de datum van de parlementsverkiezingen te vervroegen naar 25 november 2011. In overeenstemming met de Marokkaanse regering vond van 14 november tot en met 2 december een EU-missie van verkiezingsdeskundigen plaats. Die missie bracht een verslag uit met verscheidene aanbevelingen voor het verbeteren van bepaalde aspecten van het verkiezingsproces (verlenging van de verkiezingscampagne, bekendmaking van de uitslagen met vermelding van het aantal stemmen, deelneming van vrouwen, enz.). De EU toonde zich (in een verklaring van 26 november 2011) ingenomen met het feit dat deze verkiezingen gehouden werden en zegde haar steun toe voor de Marokkaanse inspanningen om snel een ambitieus hervormingsprogramma ten uitvoer te brengen.

In mei 2011 kondigde de regeringsraad zijn besluit aan om het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering te ratificeren. De EU moedigde de Marokkaanse regering daarnaast aan om toe te treden tot Facultatief Protocol nr. 1, betreffende klachtenprocedures, bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, en om het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning te ratificeren. In verband met de vrijheid van vereniging en de vrijheid van vergadering (die in de nieuwe grondwet verankerd zijn), bleven zich praktische problemen met de uitvoering voordoen (problemen bij de registratie van buitenlandse ngo's, weigeringen om reçu's uit te schrijven, belemmeringen van demonstraties). Er kwamen meldingen binnen van het gebruik van geweld door de rechtshandhavingsinstanties jegens demonstranten van met name de 20 februari-beweging. De EU onderstreepte in haar dialoog met de Marokkaanse autoriteiten het belang van waarborging van de vrijheid van vergadering en van vereniging.

Ook de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid zijn verankerd in de nieuwe grondwet, evenals het recht op toegang tot overheidsinformatie en de specifieke wijze van regulering daarvan door de hoge autoriteit voor audiovisuele communicatie. Journalisten kunnen over het algemeen weliswaar kritiek uiten, maar er werden verscheidene gevallen gerapporteerd van repressie en intimidatie van media en journalisten die zich kritisch hadden uitgelaten over gevoelige onderwerpen. De EU spoorde Marokko aan zo spoedig mogelijk een nieuwe perswet aan te nemen met een hervormde regeling van de vrijheidsstraffen voor journalisten. Wat de rechten van vrouwen en kwetsbare personen betreft, heeft Marokko een regeringsagenda voor gelijkheid 2011-2013 aangenomen. De EU trok 35 miljoen euro uit voor de uitvoering van die agenda, vooral voor de bewustmaking van de bevolking en het verbeteren van de omstandigheden en het vermogen van vrouwen om op voet van gelijkheid met mannen deel te nemen aan het politieke bestuur en het beheer van openbare aangelegenheden. Marokko heeft al zijn voorbehouden bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) ingetrokken, maar handhaaft bepaalde verklaringen die tegelijk met de aanpassing van zijn nationale wetgeving ingetrokken dienen te worden. In mei 2011 nam de regeringsraad het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering aan (waardoor het comité individuele petitie's kan ontvangen). Het wetsontwerp inzake de arbeidsvoorwaarden voor huishoudelijk personeel (dat tevens het verbod op arbeid van kinderen van beneden de 15 jaar bestrijkt) werd in oktober 2011 door de regeringsraad aangenomen.

De samenwerking tussen de EU en Marokko in internationale organisaties, met name in de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties werd verder uitgebreid. Marokko nam in de context van de Arabische lente actief deel aan de VN-contactgroep voor het oplossen van het conflict in Libië, en werkte met de EU samen op het vlak van de eerbiediging van de mensenrechten in Syrië.

5.2.19 Westelijke Sahara

De EU is in haar dialoog met zowel Marokko als Algerije van nabij aandacht blijven schenken aan de Westelijke Sahara. De EU hecht groot belang aan het verbeteren van de mensenrechtensituatie in de Westelijke Sahara, waar de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering problematisch blijven. De EU steunt de VN-secretaris-generaal en zijn persoonlijk gezant ten volle in hun inzet voor het vraagstuk van de Westelijke Sahara en heeft de partijen opgeroepen de onderhandelingen onder auspiciën van de VN voort te zetten om een rechtvaardige, blijvende en beiderzijds aanvaardbare politieke oplossing te vinden. In Resolutie 1979 (2011) van de VN-Veiligheidsraad verheugt de Veiligheidsraad zich over de vestiging van een nationale mensenrechtenraad in Marokko en over de voorgestelde component voor de Westelijke Sahara, alsook over de bereidheid van Marokko om te zorgen voor onvoorwaardelijke en ongehinderde toegang tot alle speciale procedures van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties.

5.2.20 Libië

Nadat het Kadhafi-regime zijn eigen onderdanen op brute wijze had onderdrukt en aangevallen, besloot de EU op 22 februari 2011 de onderhandelingen over een kaderovereenkomst EU-Libië op te schorten.

Vervolgens nam de EU een leidende rol op zich bij het nemen van het besluit in de Algemene Vergadering van de VN van 1 maart om Libië's lidmaatschapsrechten in de Mensenrechtenraad op te schorten.

Op 11 maart werd er een buitengewone Europese Raad gehouden in het licht van de gebeurtenissen in Libië. De leiders riepen kolonel Kadhafi op onmiddellijk afstand te doen van de macht, en verklaarden dat de nationale overgangsraad door de EU als rechtmatige gesprekspartner zou worden beschouwd. In daaropvolgende zittingen van de Raad Buitenlandse Zaken en bijeenkomsten van de Europese Raad herhaalde de EU haar oproepen aan het adres van het regime om een halt toe te roepen aan het geweld en aan de mensenrechtenschendingen ten aanzien van zijn onderdanen, en betuigde zij met klem steun aan de prodemocratische krachten. Daarnaast werden door voorzitter Barroso, voorzitter Van Rompuy en hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton verklaringen afgelegd over een brede waaier van onderwerpen op het gebied van de mensenrechten (waaronder de bescherming van de burgerbevolking, de veroordeling van willekeurige detentie en buitengerechtelijke executies en van discriminatie van kwetsbare groepen), het gebruik van clustermunitie, de status van de nationale overgangsraad, en algehele steun aan de Libische burgers.

In antwoord op de crisis implementeerde de EU spoedig beperkende maatregelen op grond van de Resoluties 1970 en 1973 van de VN-Veiligheidsraad, samen met een reeks autonome aanvullende beperkende maatregelen. Die maatregelen behelsden de bescherming van de burgerbevolking door te voorkomen dat wapens en geld het Kadhafi-regime konden bereiken en door zich met reisbeperkingen en het bevriezen van tegoeden te richten tegen kolonel Kadhafi en diegenen in zijn naaste omgeving die verantwoordelijk waren voor het bevelen van geweld.

De EU speelde een actieve rol bij de inspanningen van de internationale gemeenschap om een oplossing te vinden voor het conflict. EU-vertegenwoordigers waren aanwezig bij de topbijeenkomsten van Parijs en Londen, bij de vergaderingen van de Libië-contactgroep en van de Caïro-groep, alsook bij de top van Parijs van 1 september en de bijeenkomst van de Vrienden van Libië in New York in de marge van de AVVN, waar de nationale overgangsraad de volledige erkenning van de internationale gemeenschap als het rechtmatige gezag van Libië verkreeg.

Op 22 mei 2011 bezocht de hoge vertegenwoordiger Benghazi, waar zij de officiële opening van het technisch bureau van de EU verrichtte. Het EU-bureau werd opgedragen om de contacten met de in Benghazi gevestigde nationale overgangsraad te onderhouden en om de EU-bijstand ter plaatse te coördineren. Op 12 november, na de bevrijding van Tripoli, bezocht de hoge vertegenwoordiger Tripoli om de EU-delegatie in Libië officieel te openen en om gezagsdragers van de nationale overgangsraad in hun hoofdstad te ontmoeten, zoals zij tijdens haar bezoek aan Benghazi in mei had beloofd.

Sinds het begin van de crisis in Libië bood de EU humanitaire hulp voor meer dan 158 miljoen euro en zette zij EU-civielebeschermingsteams en middelen in om zowel in Libië zelf als aan de Libische grenzen burgers bij te staan. Na de bevrijding van het land kondigde de hoge vertegenwoordiger een pakket van 30 miljoen euro aan onmiddellijke hulp aan voor onder meer eerbiediging van de mensenrechten, voorkoming van foltering en mishandeling en versterking van het maatschappelijk middenveld.

Verscheidene leden van het Europees Parlement bezochten Libië in 2011 en droegen zodoende bij aan de bewustmaking in Europa van de uitdagingen waar de interim-autoriteiten voor staan in hun streven om een democratische overgang te bewerkstelligen.

De hoge vertegenwoordiger benadrukte dat in de nieuwe grondwet de rechten van vrouwen verankerd moeten worden om te waarborgen dat vrouwen deel uitmaken van het proces. De EU faciliteerde de deelname van vrouwen uit twaalf verschillende Libische steden aan de verkiezingen in Tunesië.

Op 21 december 2011 gaf de Raad van de EU alle bevroren in de EU gehouden middelen en tegoeden van de centrale bank van Libië en van de Libyan Arab Foreign Bank vrij om het herstel van de Libische economie te steunen en bijstand te bieden aan de nieuwe Libische autoriteiten.

5.3 *Rusland en Centraal-Azië*

5.3.1 Rusland

De EU en Rusland hielden in 2011 hun periodieke tweejaarlijks mensenrechtenoverleg. De 13e en de 14e ronde daarvan vonden beide in Brussel plaats, respectievelijk in mei en november. Er werd open gedialogeed over een reeks mensenrechtenkwesties in Rusland, de Europese Unie en internationale fora. Met name de volgende onderwerpen kwamen aan de orde: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vergadering en vereniging, de situatie van mensenrechtenverdedigers, de rechtsstaat, het functioneren van het gerechtelijk apparaat, kiesrechten, racisme, vreemdelingenhaat en bestrijding van discriminatie, met inbegrip van met name de rechten van LGBTI's, de rechten van het kind, samenwerking inzake mensenrechten in internationale fora (VN, Raad van Europa, OVSE), en de noordelijke Kaukasus.

Daarnaast verzochten de EU en Rusland om onderzoek naar specifieke individuele gevallen. Overeenkomstig haar praktijk om de stem van het maatschappelijk middenveld bij haar bijeenkomsten met derde landen over de mensenrechten te betrekken, had de EU vóór elke overlegronde ontmoetingen met vertegenwoordigers van Russische en internationale ngo's. Ook het Europees Parlement werd in speciale voor- en nabesprekingen op de hoogte gehouden.

Om het overleg doeltreffender en resultaatgerichter te maken, bleef de EU bij Rusland aandringen op wijzigingen in de procedure van het mensenrechtenoverleg en om andere ministeries en instanties dan het ministerie van Buitenlandse Zaken erbij te betrekken, om het overleg beurtelings in Rusland en in de EU te laten plaatsvinden en ontmoetingen met Russische en internationale ngo's te houden. Dit punt kwam ter sprake tijdens twee EU-Rusland-toppen, respectievelijk in Nizjni Novgorod in juni en in Brussel in december, en werd voorts besproken in een briefwisseling tussen voorzitter Van Rompuy en president Medvedev. Over het algemeen werden mensenrechtenkwesties op alle niveaus van de betrekkingen tussen de EU en Rusland ter sprake gebracht, ook op het hoogste.

De EU bleef ook in 2011 uiting geven aan haar bezorgdheid over de nakoming door Rusland van de toezeggingen die het in het kader van de VN, de OVSE en de Raad van Europa heeft gedaan. Omdat 2011 een verkiezingsjaar was, behoorden de kiesrechten van de Russische burgers tot de hoofdpunten van de besprekingen met de Russische Federatie, variërend van de registratie van politieke partijen tot de eerlijke toegang tot middelen en media, en van de vrijheid van vergadering wat bijeenkomsten van de oppositie betreft tot verkiezingswaarneming. In de aanloop naar en vlak na de verkiezingen werden in dat verband door hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton enkele verklaringen afgelegd.

Bron van grote zorg bleven voor de EU de moeilijke situatie van mensenrechtenverdedigers, een aantal gewelddadige aanslagen op journalisten en prominente activisten in de Russische Federatie, alsmede de beperkte naleving van de vrijheid van meningsuiting en van de vrijheid van vereniging en vergadering. Het onderzoek naar de moorden op mensenrechtenverdedigers als mevrouw Estemirova en het onderzoek naar het overlijden in voorlopige hechtenis van de heer Magnitski en mevrouw Trifonova leverden niets op. Op 27 december legde het hoofd van de presidentiële raad inzake mensenrechten en civiele samenleving, Michail Fedotov, president Medvedev rapporten over Sergej Magnitski en Michail Chodorkovski voor. Intussen werd de rechtszaak tegen de overleden jurist Sergej Magnitski twee jaar na zijn dood heropend, en dat terwijl de omstandigheden van zijn dood in voorlopige hechtenis nog tot op de bodem moeten worden uitgezocht. Last but not least riep de definitieve uitspraak in het tweede proces tegen Chodorkovski en Lebedev tal van vragen op in verband met onregelmatigheden en het ontbreken van een eerlijk proces. Hoge vertegenwoordiger Ashton legde daarover een verklaring af.

De EU bleef zich zorgen maken over de mensenrechtensituatie in de noordelijke Kaukasus, die er in 2011 niet beter op werd: er bleven talrijke meldingen binnenkomen van foltering, ontvoeringen, willekeurige detenties en schendingen van de rechten van vrouwen, waaronder "eerwraakmoorden" en huiselijk geweld. Voor die misdaden bleef er alom straffeloosheid heersen. In naburige republieken, met name in Ingoesjetië en Dagestan, ging de situatie er verder op achteruit. Het aantal aanslagen in samenhang met racisme en etnische haat bleef een bron van zorg. Hetzelfde geldt naar verluidt voor de situatie van staatlozen in de Russische Federatie.

Tot de belangrijke positieve ontwikkelingen die op instemming van de EU konden rekenen, behoorden enkele moderniseringsinspanningen, met name in verband met de rechtsstaat (de start van een aantal hervormingen op justitieel gebied, in het gevangeniswezen en de rechtshandhaving) en politiek pluralisme (verlaging van de drempel voor toegang tot de Doema van zeven naar vijf procent, opstelling van wetswijzigingen inzake de registratie van politieke partijen en de kieswet).

5.3.2 Centraal-Azië (regionaal)

De EU-strategie voor een nieuw partnerschap met Centraal-Azië is sedert ze door de Europese Raad op 21 en 22 juni 2007 werd goedgekeurd het algemene kader voor de EU-betrekkingen met Centraal-Azië. De strategie onderkent dat mensenrechten, rechtsstatelijkheid, goed bestuur en democratisering aan de basis liggen van de politieke stabiliteit en de economische ontwikkeling van Centraal-Azië op de lange termijn.

De EU stelde bij elke Centraal-Aziatische staat mensenrechtenkwesies aan de orde via diverse politieke contacten en bezoeken op hoog niveau, zoals tijdens de ministeriële bijeenkomst tussen de EU en Centraal-Azië van 7 april 2011 in Tasjkent (Oezbekistan). Er werd een aantal bilaterale demarches uitgevoerd bij de landen in de regio over mensenrechtenkwesies die zorgen baarden.

Overeenkomstig de strategie heeft de EU met alle landen van de regio gestructureerde mensenrechtendialogen ingesteld. Deze dialogen hebben de gelegenheid geboden openlijk over alle zorgpunten te praten, ook over individuele gevallen. De dialogen werden voorbereid in nauw overleg met het plaatselijke en het internationale maatschappelijk middenveld. Er werd ook gevraagd om inbreng van het maatschappelijk middenveld door middel van studiebijeenkomsten met de vier Centraal-Aziatische landen¹². Deze bijeenkomsten gingen over internationale normen, Europese beste praktijken, nationale wetten en de praktische toepassing daarvan. De studiebijeenkomsten boden de gelegenheid voor een gedachtewisseling tussen Europese en Centraal-Aziatische vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, academici en overheidsambtenaren. Zij leidden tot de opstelling van gedetailleerde aanbevelingen over wetwijzigingen en praktische veranderingen die nodig zijn willen de betrokken landen volledig voldoen aan de internationale en nationale normen, die daar aan ambtenaren werden gepresenteerd. De dialogen en de studiebijeenkomsten kregen een vervolg door contacten tussen de nationale autoriteiten en de EU-delegaties, alsmede door de financiering van projecten, onder meer uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten.

Daarnaast ontwikkelde de EU met de staten van Centraal-Azië op nationaal niveau bilaterale samenwerkingsprogramma's en -projecten die rechtstreeks te maken hebben met de mensenrechten. De EU verleende in het bijzonder steun aan de hervorming van het gerechtelijk apparaat en het gevangeniswezen, evenals aan campagnes om de mensenrechten te propageren en aan capaciteitsopbouw. Overeenkomstig de strategie werden de activiteiten in het kader van het regionaal initiatief met betrekking tot de rechtsstaat voor Centraal-Azië ook in 2011 voortgezet.

Bijdragen tot de uitvoering van het EU-mensenrechtenbeleid is onderdeel van het mandaat van de Speciale Vertegenwoordiger van de EU voor Centraal-Azië, Pierre Morel, die in zijn bezoeken aan de regio en in zijn bilaterale contacten mensenrechtenvraagstukken aan de orde bleef stellen.

¹² http://eeas.europa.eu/human_rights/dialogues/civil_society

De EU werkte middels dialoog en gezamenlijke projecten nauw samen met de OVSE, de Raad van Europa, de VN en de Hoge Commissaris van de VN voor de mensenrechten, en met name met haar regionale bureau in Bishkek.

5.3.3 Kazachstan

In 2011 waren er in Kazachstan tekenen van onrust tengevolge van een industrieel arbeidsgeschil dat in mei in Janaozen uitbrak. Er werd gestaakt in diverse olieverwerkingsinstallaties waar de arbeiders salarisverhoging, betere arbeidsomstandigheden en de opheffing van beperkingen met betrekking tot onafhankelijke vakbonden eisten. Deze stakingen leidden in december 2011 tot zware botsingen tussen politie en stakers. De autoriteiten richtten een onderzoekscommissie op die de feiten achter de gewelddadige gebeurtenissen moet onderzoeken. De EU sprak de verwachting uit dat de commissie op transparante wijze haar werk zal doen en dat degenen die verdacht worden van geweldpleging een eerlijk proces zullen krijgen.

De situatie qua mensenrechten blijft meer in het algemeen een punt van zorg. De EU is bij de Kazachstaanse autoriteiten blijven aandringen op het uitvoeren van verdere politieke hervormingen op het gebied van de vrijheid van vergadering en de vrijheid van overtuiging, de rol van het maatschappelijk middenveld en de ngo's, de situatie van de politieke oppositie, de mediavrijheid en de vrijheid van meningsuiting.

Sedert de lente van 2011 heeft in Kazachstan een reeks bomaanslagen en vermoedelijke terreuraanslagen plaatsgevonden, die te maken zouden hebben met religieus extremisme. Deze gebeurtenissen hebben een nieuw open debat doen ontstaan over godsdienstvrijheid en over een stijgende tendens van religieus extremisme in Kazachstan. Tijdens de bijeenkomst van de samenwerkingsraad EU-Kazachstan in juni 2011 zijn op hoog niveau besprekingen gevoerd. De vierde ronde van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Kazachstan vond plaats op 30 november 2011 in Brussel. Op 19 en 20 oktober 2011 is in Almaty een EU-Kazachstan seminar van het maatschappelijk middenveld georganiseerd over mensenrechten: "Building stronger interaction between state and civil society as an engine of progress".

5.3.4 Kirgizië

De vorming van een coalitieregering en een vreedzaam verloop van de presidentsverkiezingen in oktober 2011 waren een laatste stap in het overgangsproces van de na de crisis van 2010 opgerichte voorlopige instellingen naar door democratische verkiezingen gevestigde overheidsautoriteiten. Uit een aantal, door de OVSE/Odihr waargenomen, tekortkomingen bij de uitvoering van de wetgeving bleek duidelijk dat het verkiezingsproces verbetering behoeft. De EU bleef ondersteuning verlenen aan het democratiseringsproces en bevestigde haar toezegging om substantiële hulp te bieden ter ondersteuning van hervormingen in het land, met name op het gebied van de rechtsstaat en de sociaaleconomische ontwikkeling.

Tijdens het verloop van de politieke dialoog bleef de EU de Kirgizische autoriteiten oproepen nog meer politieke hervormingen door te voeren, vooral inzake rechtsstatelijkheid en justitie.

De EU spoorde de Kirgizische autoriteiten aan sneller verbetering te brengen in de mensenrechtensituatie van alle burgers, met name wat betreft de waarborging van de onontbeerlijke rechten op een eerlijk proces en op toegang tot de rechter, deugdelijke procesvoeringsregels en vermindering van de druk op rechters en advocaten. De EU uitte haar diepe verontrusting over de beslissing van het hoogste gerechtshof van Kirgizië om de levenslange vrijheidsstraf van de mensenrechtenverdediger de heer Askarov te handhaven, en riep ertoe op alle mogelijkheden te overwegen om de zaak opnieuw te bezien.

De hervorming van het wetboek van strafrecht is een belangrijke ontwikkeling: de EU uitte haar waardering voor het feit dat laster niet langer strafbaar is in Kirgizië, waarmee het goede voorbeeld wordt gegeven voor de regio. In december 2011 nodigde Kirgizië de speciale rapporteur van de VN inzake foltering uit voor een bezoek aan het land.

De derde zitting van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Kirgizië vond op 28 juni 2011 in Bishkek plaats. Naast onderwerpen van gemeenschappelijk belang of gemeenschappelijke zorg in internationale fora, stelde de EU een aantal specifieke punten van zorg betreffende de mensenrechtensituatie in Kirgizië aan de orde, met name in samenhang met de hervorming van het gerechtelijk apparaat, met inbegrip van voorlopige hechtenis, foltering, het recht op een eerlijk proces en toegang tot de rechter, vrijheid van vereniging en van vergadering; de rechten van gevangenen, van kinderen en van vrouwen, en het nationale kader voor de bescherming van de mensenrechten.

De EU bleef continu ondersteuning verlenen aan activiteiten op het gebied van wederopbouw, verzoening en conflictpreventie die van belang zijn voor de duurzame groei van het land. In antwoord op de door de nieuwe regering getoonde belangstelling voor samenwerking met de EU inzake justitiële hervormingen en de bestrijding van corruptie wordt er thans gewerkt aan de opstelling van een volwaardig bijstandsprogramma voor deze aangelegenheden, dat voorziet in het delen van EU-ervaring ter zake.

5.3.5 Tadzjikistan

De derde en de vierde ronde van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Tadzjikistan vonden plaats in Doesjanbe op respectievelijk 2 februari (voor het jaar 2010) en 25 oktober 2011. De dialoog bood de gelegenheid tot een gedachtewisseling over een breed scala van vraagstukken van gemeenschappelijk belang of van gemeenschappelijke zorg, zoals de nationale instellingen voor de mensenrechten, de rechten van vrouwen, kinderen en migranten. Er zijn verschillen opgemerkt in verband met het kiesrecht, het maatschappelijk middenveld, de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van de media. Daarnaast waren er ook besprekingen over mogelijkheden tot concrete samenwerking op het gebied van de mensenrechten. In het kader van de vierde ronde van de dialoog bezocht de EU-delegatie ook een gevangenis in Doesjanbe.

Op 26-27 juli 2011 werd er door de EU en Tadzjikistan een seminar voor het maatschappelijk middenveld over de rechten van arbeidsmigranten gehouden.

"Mensenrechtenkwesies kwamen ook aan de orde in de eerste vergadering van het samenwerkingscomité op 16 maart 2011 in Doesjanbe. De voornaamste punten van bespreking hielden verband met de aanbevelingen van het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR), de vrijheid van meningsuiting, de mediavrijheid en de vrijheid van godsdienst.

5.3.6 Turkmenistan

De EU bleef de situatie van de mensenrechten in Turkmenistan nauwlettend volgen en gaf tijdens de bilaterale dialoog voortdurend uiting geven aan haar blijvende bezorgdheid over een aantal zaken, onder meer in de mensenrechtendialoog EU-Turkmenistan. De vierde ronde van de dialoog vond op 8 juli 2011 in Brussel plaats. De EU en Turkmenistan richtten zich in het bijzonder op de hervorming van het gerechtelijk apparaat, met inbegrip van de omstandigheden in de gevangenissen, op de nationale instellingen voor de bescherming van de mensenrechten, de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld, vrijheid van vereniging, vrijheid van meningsuiting, bewegingsvrijheid en de rechten van personen die tot een nationale minderheid behoren, en samenwerking in internationale fora.

5.3.7 Oezbekistan

De EU is bij de Oezbeekse autoriteiten blijven aandringen op het uitvoeren van verdere politieke hervormingen, met name op het gebied van de vrijheid van vergadering en de vrijheid van overtuiging, de rol van het maatschappelijk middenveld en de ngo's, de mediavrijheid en de rechten van het kind. De EU heeft zich verheugd over de vrijlating van een aantal mensenrechtenverdedigers in de loop van 2011, maar bleef bezorgd over het grote aantal mensenrechtenverdedigers, activisten en journalisten die in detentie zitten in Oezbekistan en is die vraagstukken blijven aankaarten, ook de individuele gevallen, bij de autoriteiten van Oezbekistan. Zij bleef aandringen op ruimere toegang van de internationale gemeenschap tot de penitentiaire instellingen in Oezbekistan.

De vijfde ronde van de mensenrechtendialoog EU-Oezbekistan vond op 24 juni 2011 in Tasjkent plaats. De EU en Oezbekistan richtten zich in het bijzonder op de hervorming van het gerechtelijk apparaat, met inbegrip van de omstandigheden in de gevangenissen, op de nationale instellingen voor de bescherming van de mensenrechten, de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld, vrijheid van vereniging, vrijheid van meningsuiting, bewegingsvrijheid en samenwerking in internationale fora. In deze context sneed de EU ook het punt aan van samenwerking met de speciale rapporteur inzake foltering, alsook het punt betreffende een uitnodiging aan een IAO-commissie om toezicht uit te oefenen op de voortgang bij de uitvoering van de IAO-verdragen 138 en 182 tegen kinderarbeid.

In december 2011 schortte het Europees Parlement zijn instemming met het opnemen van een textieprotocol in de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst op wegens bezorgdheid in verband met kinderarbeid. Waarschijnlijk verwacht het Europees Parlement concrete vooruitgang te merken inzake gedwongen arbeid, onder meer de terugkeer van internationale toezichthouders naar de katoenoogst in 2012, om het opnieuw opnemen van het textieprotocol opnieuw te overwegen. Er werd intensiever met elkaar samengewerkt om een programma van 10 miljoen euro vast te stellen voor een hervorming van de strafrechtspleging, dat begin 2012 van start is gegaan.

De EU bleef samen met de Raad van Europa uitvoering geven aan het rechtsstaatinitiatief van de EU en Centraal-Azië. Voor Oezbekistan werden de volgende activiteiten verricht: hervorming van het grondwettelijk hof, het hoogste gerechtshof en het bureau van de ombudsman, opleiding van rechters en vertegenwoordigers van overheidsdiensten, en opstelling van juridische adviezen over wetsontwerpen.

5.4 Afrika

5.4.1 Afrikaanse Unie

De mensenrechtendialoog tussen de EU en de AU, die in 2008 begon, bleef een belangrijk forum voor besprekingen over de inspanningen voor de mensenrechten en de democratie. Er vond in 2011 één bijeenkomst plaats, in Dakar, waarbij de aandacht vooral uitging naar vraagstukken als de samenwerking tussen de AU en de EU inzake de bescherming van mensenrechtenverdedigers, de mensenrechten in democratische transitie, en het recht op ontwikkeling en de uitvoering van Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid.

De derde AU-EU-studiebijeenkomst van het maatschappelijk middenveld over mensenrechten vond op 21 en 22 november 2011 in Brussel plaats. De aanbevelingen hadden betrekking op twee hoofdonderwerpen: mensenrechten en verkiezingen, en de situatie in verband met het recht op huisvesting en gedwongen uitzettingen. De aanbevelingen zullen worden gepresenteerd als bijdrage aan de volgende bijeenkomst in het kader van de mensenrechtendialoog tussen de EU en de Afrikaanse Unie.

Als blijk van hun gezamenlijke aanpak legden de EU en de AU op 12 februari 2011 een gezamenlijke verklaring af over de Internationale dag tegen de inzet van kindsoldaten. In die verklaring betoonden de EU en de AU zich verheugd over de vooruitgang die met name door de aanneming van Resolutie 1882 van de Veiligheidsraad werd geboekt, en betuigden zij andermaal hun steun voor het bestrijden van straffeloosheid in verband met de rekrutering en de inzet van kindsoldaten en voor de noodzaak om degenen die dergelijke misdaden begaan, voor de rechter te brengen. Daarnaast riepen zij alle staten op om het Facultatief Protocol inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten uiterlijk in 2012 te ratificeren, nadat daarvoor in mei 2010 de campagne werd ingeluid door het bureau van de speciale vertegenwoordiger van de VN-secretaris-generaal voor kinderen en gewapende conflicten.

In het kader van het Afrika-EU-platform voor dialoog over bestuur en mensenrechten (ingesteld op 12 november 2010) werd er door twee werkgroepen vergaderd voor besprekingen over respectievelijk het beheer van natuurlijke hulpbronnen in situaties tijdens en na een conflict (Brussel, juni 2011) en vrijheid van meningsuiting, waaronder mediavrijheid, als manier om democratische veranderingen te bevorderen (Tunis, december 2011). Sinds het platform in november 2010 werd opgericht biedt het platform een open, inclusieve en informele ruimte voor dialoog, alsook de gelegenheid tot het opstellen van gezamenlijke bestuursagenda's en aanbevelingen voor de beide continenten. In september 2011 vond er in Brussel ook een informele bijeenkomst van deskundigen van het Afrika-EU-partnerschap inzake democratisch bestuur en mensenrechten plaats, tijdens welke bijeenkomst verder overleg kon worden gevoerd over de vraag of er verbetering kan worden gebracht in de EU-steun voor Afrikaanse bestuursinitiatieven als het African Peer Review Mechanism (APRM) en het Afrikaanse handvest inzake democratie, verkiezingen en bestuur.

Naast de mensenrechtendialoog van de AU en de EU bieden de politieke dialogen overeenkomstig artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou de gelegenheid om vragen inzake mensenrechten rechtstreeks op te nemen met de nationale autoriteiten in de Afrikaanse partnerlanden. In 2010 werd een specifieke dialoog over mensenrechten gevoerd met Nigeria en Zuid-Afrika.

5.4.2 Angola

Ondanks de grondwettelijke garanties inzake de fundamentele vrijheden en de nationale instelling voor de mensenrechten bleven zich op allerlei niveaus tekortkomingen bij de bescherming van de mensenrechten voordoen. Tot recente problemen ter zake behoren meldingen van geweld en misbruiken van de strijdkrachten tegen illegale migranten en mijnwerkers in de diamantrijke Lunda-provincies. Ook werd er gewag gemaakt van buitensporig geweld van de politie bij kleinschalige protestacties van oppositiegroeperingen en jongeren.

De EU-delegatie en vertegenwoordigers van de lidstaten bezochten de Lunda-provincies en hadden er contacten met de autoriteiten en vertegenwoordigers van de civiele samenleving. In coördinatie met andere internationale partners volgden zij de situatie en wezen zij de regering op de noodzaak om de berichten grondig na te trekken en preventief op te treden door opleiding en controle van de strijdkrachten. Eerder bezochten EU-ambassadeurs de olierijke noordelijke provincie Cabinda, waar zich sporadisch zwakke opstanden voordoen en waar meldingen van mensenrechtenschendingen vandaan komen.

De EU en haar lidstaten financieren mensenrechtenprojecten en verlenen bijstand aan lokale en internationale organisaties die actief zijn op dit terrein. Nu de donorsteun aan Angola algemeen wordt afgebouwd, vormt de EU-financiering een van de weinige inkomstenbronnen voor lokale mensenrechtenorganisaties.

De dialoog overeenkomstig artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou is niet erg actief gebleven, maar er zijn hoge verwachtingen voor de Angola EU JWF Joint way forward agreement. Het omvat een brede politieke dialoog over onder andere vrede en veiligheid, mensenrechten en goed bestuur.

5.4.3 Burundi

De bezorgdheid van de EU over de mensenrechtensituatie in Burundi is in 2011 gebleven. Er zijn in de loop van het jaar tal van buitengerechtelijke executies geweest - 62 volgens de VN, en nog meer volgens de ngo's. Terwijl de leiders van de oppositie zich in het buitenland bevinden, hebben het maatschappelijk middenveld en de media het vacuum dat door de politieke partijen van de oppositie is achtergelaten, ruimschoots ingevuld, en zijn journalisten en leiders van het maatschappelijk middenveld het doelwit geworden van arrestaties en intimidaties.

De politieke druk uit de internationale gemeenschap begon tegen het einde van het jaar vruchten af te werpen, want de toestand bleek rustiger te zijn geworden. De EU heeft bijgedragen tot het intensiveren van internationale inspanningen om de dialoog tussen de regering en de zich in het buitenland bevindende oppositiepartijen te herstellen, in het vooruitzicht van een behoorlijke voorbereiding van de verkiezingen in 2015.

De EU heeft op proactieve wijze geprobeerd met de regering een dialoog overeenkomstig artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou te voeren, maar tevergeefs. De dialoog met het maatschappelijk middenveld had in 2011 meer succes aangezien die werd voortgezet en meer werd toegespitst op politiek bestuur.

De EU is uit het EOF projecten blijven financieren om justitie te decentraliseren en het plaatselijk bestuur te steunen, ten einde moeilijke vraagstukken in verband met landconflicten op te lossen. De EU heeft in het kader van het EIDHR en het stabiliteitsinstrument ook oproepen tot voorstellen gedaan.

5.4.4 Kameroen

In 2011 kreeg de inzet van de EU inzake mensenrechten en democratisering in Kameroen een belangrijke impuls, zowel op het gebied van de politieke dialoog en de pleitbezorging als op het gebied van financiële steun. De belangrijkste actiegebieden waren de volgende.

Mensenrechtenverdedigers: de EU-missies in Kameroen hebben de oprichting van een nationaal netwerk voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers (RENAPDDHO) gesteund. De delegatie van de Unie heeft advies, politieke bijstand en bijstand in natura gegeven, terwijl de Franse ambassade enige financiële steun heeft gegeven. RENAPDDHO treedt op wanneer individuele mensenrechten in gevaar zijn en legt ook de laatste hand aan een eerste verslag over de situatie van de mensenrechtenverdedigers in Kameroen.

Bewustzijn van mensenrechten: de EU heeft in 2011 financiële steun verleend voor de organisatie van een in Yaounde gehouden filmfestival over het thema mensenrechten. Helaas hebben de autoriteiten het festival op het laatste ogenblik verboden vanwege vermeend gevaar voor de openbare orde, waarop de hoofden van de EU-missie hebben verklaard dat besluit te betreuen.

Justitie en detentievoorwaarden: de EU is de belangrijkste donor op dit cruciale gebied. De EU-steun was in het bijzonder belangrijk om te helpen het aantal personen die in afwachting van hun proces in hechtenis zitten te beperken te dijken en om te helpen de gezondheidsvoorwaarden (onder meer hiv-preventie), de sanitaire omstandigheden en juridisch consult voor gedetineerden te verbeteren. Daarnaast zijn de problemen in verband met het (dis)functioneren van justitie, in het bijzonder voor grote dossiers, ook geregeld opgeworpen in het kader van de politieke dialoog.

De rechten van LGBT's: dit punt ligt in Kameroen zeer gevoelig en wordt geregeld opgeworpen tijdens de politieke dialoog met de autoriteiten, met als ultieme doel decriminalisering. De EU heeft voorts financiële steun verleend aan een ngo die de rechten van LGBT's verdedigt, in het bijzonder LGBT's die in hechtenis zitten of tegen wie een proces loopt. Dit project heeft voor een controverse met de autoriteiten gezorgd; de autoriteiten beschuldigden de EU van inmenging en van het bevorderen van homoseksualiteit en hebben de EU gevraagd de subsidie in te trekken. De EU heeft heftig op die beschuldigingen gereageerd en weigerde haar mening over het project te herzien.

In 2011 zijn in het kader van de lopende politieke dialoog geregeld nog andere punten aangekaart, zoals de afschaffing van de doodstraf (er is momenteel slechts een feitelijk moratorium), de rechten van de vrouw (in het bijzonder geweld tegen vrouwen), de rechten van het kind (in het bijzonder bekrachtiging door Kameroen van de twee Facultatieve protocollen bij het VN-verdrag inzake de rechten van het kind) en beknotting van politieke rechten zoals de vrijheid van vereniging en de vrijheid van protest. Er is ook financiële steun verleend aan ngo's die samenwerken met leden van de inheemse bevolking (in het bijzonder de Baka-pygmeëen).

5.4.5 Tsjaad

Zoals is opgemerkt in het verslag van het Bureau van de Hoge commissaris voor de mensenrechten over de mensenrechtensituatie in Tsjaad, is er in dat land geen beleid van opzettelijk en systematisch schenden van de mensenrechten, maar worden die rechten voortdurend geschonden. Hoewel Tsjaad de belangrijkste internationale verdragen over de bevordering en de bescherming van de mensenrechten heeft bekrachtigd, laat de daadwerkelijke toepassing van die verdragen nog veel te wensen over. De reden daartoe is een gebrek aan financiële en technische middelen voor vraagstukken inzake mensenrechten en justitie. Parallel wordt het recht op ontwikkeling sterk beknot door terugkerende hongersnood en epidemieën, vooral in de Sahelregio van het land.

De problemen op het gebied van de mensenrechten zijn dan ook vrij uiteenlopend, maar de EU en haar lidstaten hebben vier grote probleemgebieden aangewezen waarop zij hun inspanningen moeten bundelen:

- a) de instelling van een betrouwbaar en functioneel gerechtssysteem, om de - nog steeds wijdverbreide - straffeloosheid een halt toe te roepen;
- b) de naleving en bevordering van de rechten van de meest kwetsbaren, ook van kinderen, vrouwen (vooral in agrarische regio's) en van personen met een beperking;
- c) het hervormingsproces voor de interne veiligheidsdiensten begeleiden, de rechtsstaat in het land aanmoedigen en misbruiken voorkomen;
- d) naleving van democratische beginselen en goed bestuur bevorderen, door participatie van de burgers in overheidszaken toe te staan, zowel op nationaal als op plaatselijk niveau.

"Goed bestuur" behelsde een van de twee pijlers (70 miljoen euro) van het 10e Europees Ontwikkelingsfonds, om bij te dragen tot het herstel van gezonde openbare instellingen en gezonde praktijken op de terreinen justitie, beheer van overheidsfinanciën, en veiligheid in het land.

Het in 2009 gestarte EU-programma ter ondersteuning van justitie in Tsjaad (PRAJUST) wil dan ook de rechtsbedeling in het land aanmerkelijk verbeteren door steun te helpen verlenen aan zowel de strafrechtelijke als de civielrechtelijke processen, en ook aan professionals (advocaten, rechters, gevangenisbeambten, enz.). PRAJUST voorziet ook in een wezenlijke bijdrage aan het regeringsprogramma voor de bouw en heringebruikneming van justitiefaciliteiten in het hele land.

De hervorming van de veiligheidssector is een belangrijk gebied waarop de EU al steun verleent door middel van het PAFSI programma - Support programme for the reform of internal security forces.

De EU financierde, samen met andere bilaterale en multilaterale partijen, de onderzoekscommissie naar de gebeurtenissen van januari- februari 2008 en naar de verdwijning van oppositieleider Ibni Oumar Mahamat Saleh.

De EU was ook op politiek en financieel gebied betrokken in de organisatie van het proces tegen voormalig president Habré, hoewel dat proces nog van start moest gaan omdat het hof nog niet was ingericht.

Wat het probleem van de verkiezingen betreft, heeft de EU steun verleend aan de voorbereiding en de organisatie van de parlements- en presidentsverkiezingen 2010-2011. Er is een EU-verkiezingswaarnemingsmissie onder leiding van het voormalig Commissielid voor Ontwikkeling, thans lid van het Europees Parlement, Louis Michel afgevaardigd.

Het eind 2011 opgestarte governance support program in Tsjaad (PAG) verleende steun inzake financieel bestuur en beheer van inkomsten uit olie. Het programma zet de in 2007 aangevatte inspanningen voort om het vermogen van het ministerie van Financiën en Begroting te verbeteren. Een onderdeel van het programma is bestemd voor de begeleiding van het recente decentralisatie-proces na de plaatselijke verkiezingen van 2011 in de belangrijkste steden van het land.

De EU is sterk gehecht gebleven aan het aanpakken van belangrijke vraagstukken in samenhang met goed bestuur (justitie, mensenrechten, veiligheidsdiensten, economische transparantie en decentralisatie), zowel via haar politieke dialoog overeenkomstig artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, als via de uitvoering van haar programma's en projecten.

Via haar budgetlijnen bevorderde de EU naleving voor de rechten van de vrouw, voor de rechten van het kind, en voor de rechten van personen met een beperking. Tot die acties behoorden onder meer het bestrijden van discriminerende praktijken tegen vrouwen zoals vrouwelijke genitale verminking, gedwongen huwelijk en vroegtijdig huwelijk, en op gender gebaseerd geweld.

5.4.6 Ivoorkust

Begin 2011 verkeerde Ivoorkust in een ernstige politieke crisis: de aftredende president weigerde zich immers neer te leggen bij de uitslag van de presidentsverkiezingen van eind november 2010 waarbij zijn tegenstander Alassane Ouattara de overwinning had behaald. De repressie van het illegitieme regime van Gbagbo gaf aanleiding tot talrijke schendingen van de rechten van de mens, die door hoge vertegenwoordiger Ashton en haar woordvoerder in verschillende verklaringen aan de kaak zijn gesteld. De EU heeft de wil van de burgers van Ivoorkust zoals die uit de stembusgang duidelijk naar voren is gekomen, onmiddellijk en resoluut gesteund door middel van restrictieve maatregelen tegen in totaal 118 personen en 13 economische entiteiten (zie daarover de besluiten die de Europese Raad tot begin april 2011 heeft genomen).

Die maatregelen zijn uitermate doeltreffend gebleken, want ze hebben het regime van Gbagbo aanmerkelijk verzwakt.

Ook op diplomatiek niveau trad de EU intensief op om regionale instellingen zoals Ecowas en de Afrikaanse Unie, alsook de Verenigde Naties ertoe aan te zetten een uitgesproken standpunt in te nemen en bemiddelingsacties te ondernemen om de grondwettelijke orde te herstellen. De EU verleende hen daartoe ook steun op het gebied van informatie, zowel technisch als financieel. Zij heeft daarnaast 60 miljoen euro uitgetrokken voor humanitaire hulp aan de bevolkingsgroepen die het ergst door de crisis waren getroffen en 1 miljoen euro uit het EIDHR beschikbaar gesteld voor onder andere specifieke hulp aan vrouwen tegen wie tijdens de crisis seksueel geweld is gebruikt.

Nadat de installatie van de rechtmatige president Ouattara het einde van de crisis had ingeluid, kon de ontwikkelingssamenwerking voortgaan, met de daadwerkelijke start van het programma ter ondersteuning van het gerecht (18 miljoen euro) dat ertoe strekt de staat te steunen bij het vastleggen van een sectoraal hervormingsbeleid, het bevorderen van de toegang tot de rechter, het terugdringen van corruptie bij het gerecht, en het versterken van het professionalisme van de magistraten. In de loop van 2011 zijn in de noordelijke regio's zeven rechtbanken gerenoveerd en opnieuw in gebruik genomen, zodat in de betrokken zones de toegang tot de rechter is vergroot.

De EU bood (via het stabiliteitsinstrument) steun in de vorm van specifieke expertise voor het ministerie van Justitie voor de lopende gerechtelijke procedures, met name het onderzoek door de onderzoekscel van het ministerie naar de tijdens de crisis gepleegde misdrijven, alsook voor de ontwikkeling van een wet tot bescherming van getuigen en slachtoffers en van een wetsontwerp betreffende de tenuitvoerlegging van het Statuut van Rome (ICC).

Eind 2011 is steun voor nationale verzoening goedgekeurd ten behoeve van de overgangsjustitie, de bemiddeling van conflicten over landeigendom in het westen, en professionalisering en responsabilisering van de media. De EU continueerde haar technische en financiële steun aan het post-crisis-verkiezingsproces door bij de organisatie van de wetgevende verkiezingen van mei 2011 8 miljoen euro te schenken en de waarneming van de verkiezingen door het maatschappelijk middenveld te financieren. Tot slot versterkte de EU in oktober 2011 haar dialoog met de mensenrechtenorganisaties tijdens de opstelling van de mensenrechtenstrategie van het land.

5.4.7 Democratische Republiek Congo

In 2011 was de EU zeer betrokken bij het toezicht op het verkiezingsproces in de DRC in de aanloop naar de parlements- en presidentsverkiezingen. Op 24 januari deed de hoge vertegenwoordiger een verklaring uitgaan naar aanleiding van de herziening van de grondwet, waarin werd opgeroepen tot een dialoog tussen alle bij het verkiezingsproces betrokkenen.

De EU verleende financiële steun aan de organisatie van de parlements- en presidentsverkiezingen en stuurde een verkiezingswaarnemingsmissie ter plekke. De EU uitte bij verscheidene gelegenheden haar bezorgdheid over de politiek gemotiveerde schendingen van de mensenrechten, en de bedreigingen van de vrijheid van de media en de inbreuken op de vrijheid van meningsuiting en van protest.

Op 7 september deed de EU een plaatselijke verklaring uitgaan over de verantwoordelijkheden die alle politieke actoren en de Congolese nationale politie in de DRC hebben voor het waarborgen van vrije, transparante, democratische en vreedzame verkiezingen. Op 8 november uitte de EU haar bezorgdheid over de meest recente ontwikkelingen in de verkiezingscampagne in de DRC. Er zijn kernberichten naar de nationale kiescommissie (CENI) gestuurd om erop te wijzen dat het van belang is dat de fundamentele vrijheden worden gewaarborgd. In november en december deed de EU verscheidene verklaringen uitgaan over de kwaliteit van het verkiezingsproces in de DRC.

Voorts is de EU zich blijven inzetten voor de verdedigers van de mensenrechten. De EU was vertegenwoordigd in alle stadia van het proces tegen de verdachten die betrokken zouden zijn geweest bij de dood van mensenrechtenverdediger Floribert Chebeya. Op 29 juni verklaarde de hoge vertegenwoordiger dat zij kennis had genomen van het vonnis dat door het hoge militaire gerechtshof was uitgesproken, waarbij zij benadrukte dat straffeloosheid moet worden bestreden; ook werd in die verklaring het standpunt van de EU ten aanzien van de doodstraf gememoreerd. De EU heeft verscheidene demarches gedaan om mensenrechtenverdedigers te beschermen en heeft haar lokale actieplan voor de uitvoering van de richtsnoeren van de EU ten aanzien van verdedigers van mensenrechten bijgewerkt. Voorts is op lokaal niveau een landenstrategiedocument voor mensenrechten opgesteld.

De EU continueerde haar steun voor de bestrijding van op gender gebaseerd geweld in de DRC. Als één van de financiële verbintenissen werd op 11 juli een programma ter waarde van 2,5 miljoen euro voor steun aan slachtoffers van seksueel geweld in Kivu aangekondigd.

De EU is van nabij blijven toezien op de ontwikkelingen met betrekking tot de wetgeving, in het bijzonder op het gebied van de hervorming van de veiligheidssector. Er zijn in de DRC diverse grote projecten uitgevoerd in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR).

Op internationale fora is de EU steun blijven verlenen aan het werk van het Internationaal Strafhof (ICC) met betrekking tot hangende Congolese zaken. Daarnaast heeft de EU in de Mensenrechtenraad van de VN de situatie in de DRC met betrekking tot de mensenrechten actief aan de orde gesteld.

5.4.8 Eritrea

De EU heeft opnieuw haar bezorgdheid getoond over de schendingen van de mensenrechtenverplichtingen door Eritrea. In het kader van de politieke dialoog riep de EU de regering van Eritrea op alle politieke gevangenen onvoorwaardelijk vrij te laten. In september 2011 bracht hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton de verklaring namens de Europese Unie over de politieke gevangenen in Eritrea op de tiende verjaardag van hun detentie uit. De EU riep de regering van de Staat Eritrea met aandrang op de "G11" (elf hoge regeringsambtenaren die sinds 2001 willekeurig worden vastgehouden en aan wie hun rechten worden ontnomen nadat zij openlijk kritiek hadden geleverd op president Isaias Afwerki) onvoorwaardelijk vrij te laten.

Evenzo werd de aandacht gevestigd op het lot van de opgesloten journalisten en diegenen die gevangen zitten vanwege hun politieke of religieuze overtuiging. Evenals anderen riep de EU de autoriteiten van Eritrea op Dawit Isaak, een journalist die zowel de Eritrese als de Zweedse nationaliteit heeft en die sinds 2001 in incommunicado-detentie zit, alsook andere gedetineerde journalisten vrij te laten. De EU herhaalde haar verzoeken om informatie te ontvangen en toegang tot die journalisten te krijgen. Tijdens zijn ontmoeting met president Isaias heeft de directeur Afrika, Nicholas Westcott, persoonlijk het lot van de gevangenen aangekaart.

Ook vrijheid van godsdienst blijft een probleem: de EU uitte bezorgdheid over schendingen hiervan ten aanzien van niet-officieel erkende religieuze groeperingen in Eritrea en herhaalde haar verzoek om toegang tot de in 2007 afgezette voormalige patriarch van de Eritrese orthodoxe kerk.

De EU heeft ook bezorgdheid geformuleerd over de benarde toestand van de Eritrese vluchtelingen in de Hoorn van Afrika. Zij deed dat tegenover zowel de regering van Eritrea als de regeringen van andere landen waar naar verluidt van mensenhandel en mishandelingen sprake is.

De EU verleende verdere steun aan verscheidene activiteiten ter bevordering van de mensenrechten, vooral met betrekking tot de toegang tot informatie over mensenrechten, over de rechten van de vrouw en de rechten van het kind.

5.4.9 Ethiopië

In het nieuwe ontwikkelingsplan van Ethiopië voor de komende vijf jaar, het groei- en transformatieplan, is een volledig hoofdstuk gewijd aan capaciteitsopbouw bij overheidsdiensten en aan goed bestuur (onder meer maatregelen tegen corruptie). Dat lijkt aan te geven dat de regering een doeltreffend ambtenarenapparaat, alsook in democratische en politieke zin, een sterker goed bestuur als ruggengraat van de nationale ontwikkelingsstrategie tot stand wil brengen.

De EU blijft echter bezorgd over de situatie van de mensenrechtenverdedigers en over de toepassing van de wet uit 2009 die de activiteiten van het maatschappelijk middenveld reguleert. Nieuwe, in 2011 uitgebrachte richtsnoeren voor het uitwerken van een aantal aspecten van de wetgeving betreffende het maatschappelijk middenveld bemoeilijken de situatie van de maatschappelijke organisaties wellicht nog meer. Toch is tussen de regering, de donoren en het maatschappelijk middenveld een driepartijendialoog tot stand gebracht. De EU heeft er vertrouwen in dat dankzij die dialoog een verbetering van de regelingen tot de mogelijkheden behoort. De EU heeft eveneens op voorspoedige wijze de projecten van het Civil Society Fund verder uitgevoerd, onder meer betreffende mensenrechten en bestuur.

In 2011 vonden in Ethiopië overeenkomstig de in 2009 aangenomen nieuwe antiterrorismewet de eerste arrestaties en bijbehorende processen plaats. In juni werden twee Ethiopische journalisten gearresteerd; later volgden de arrestaties van nog andere journalisten en van leden van de oppositie.

De EU heeft de processen gevolgd. Eind 2011 werden twee Zweedse journalisten veroordeeld tot een gevangenisstraf van elf jaar, en werden drie andere, nog lopende rechtszaken tegen in totaal 36 personen, door de EU gevolgd.

Over de arrestaties en de uitvoering van de antiterrorismewet is kritiek geuit, hoofdzakelijk door Amnesty, Human Rights Watch, en Reporters Without Borders. De VN spoorden Ethiopië aan om de ruime definitie van terrorisme in de antiterrorismewet te herzien en formuleerden bezorgdheid over de mogelijke kwalijke gevolgen van die wet voor de media in het land. De EU brengt de antiterrorismewet ter tafel in het raam van de dialoog die zij met Ethiopië tot stand brengt.

In 2011 hebben donoren, waaronder de EU, een informatiemissie uitgevoerd voor de beoordeling van het door de Ethiopische regering uitgevoerde programma voor verdorping dat de landbouwbevolking betere toegang tot basisdiensten moet verschaffen. Ondanks wat mensenrechtenorganisaties beweren, is tijdens de missie geen bewijs gevonden van gedwongen verplaatsing of van andere schendingen van mensenrechten. De donoren steunen het programma niet en zijn bezorgd over de gevolgen van de overhaaste uitvoering, die soms leidt tot het ontbreken van basisdiensten en zelfs tot voedseltekorten. In 2011 is de EU daarover in dialoog getreden met de regering van Ethiopië.

Ethiopië is begonnen aan de ontwikkeling van een nationaal actieplan inzake mensenrechten dat in 2012 klaar moet zijn en waarin aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting en van VN-organen zullen worden opgenomen.

5.4.10 Gambia

In Gambia heeft de politieke en macro-economische stabiliteit standgehouden, terwijl de mensenrechtensituatie, vooral wat de vrijheid van meningsuiting betreft, problematisch bleef. Dat werd in november bevestigd toen de zittende president Jammeh de presidentsverkiezingen won. De EU stuurde een deskundige verkiezingswaarnemingsmissie, wier evaluatie de basis voor verdere besprekingen in de politieke dialoog zal vormen.

De EU en Senegal onderhouden een structurele politieke dialoog als bepaald in artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, met wederzijds overeengekomen prioriteiten, gedeelde agenda's en toezeggingen van beide partijen. De bijeenkomsten vinden twee keer per jaar plaats.

Bestuur/mensenrechten zijn kernonderwerpen die voortdurend op de agenda staan. Op die gebieden werd echter minder voortvarend te werk gegaan en werd minder snel vooruitgang geboekt dan ten aanzien van andere thema's die ter tafel kwamen.

De EU bleef het maatschappelijk middenveld steunen, in het bijzonder inzake bestuur, mensenrechten en de rechten van vrouwen.

5.4.11 Guinee

Over het algemeen trad in 2011 een verdere verbetering op wat de toestand van de mensenrechten en van de democratie in Guinee betreft. In Conakry en in het binnenland, waar door de ordediensten tal van schendingen worden gepleegd, is de veiligheidssituatie stabiel geworden. In de strijd tegen de straffeloosheid is enige vooruitgang geboekt, onder meer in het dossier betreffende de slachtoffers van 28 september 2009 (vreedzame manifestatie die door de veiligheidsdiensten brutaal is neergeslagen). Diverse in 2011 door de ordediensten gepleegde schendingen blijven echter ongestraft en twee van de hoogstgeplaatste functionarissen die vermoedelijk verantwoordelijk zijn voor de repressie van 28 september 2009, bekleden nog steeds hoge openbare ambten, wat de voortgang van het onderzoek er niet gemakkelijker op maakt. De EU handhaaft tegen vijf personen sancties (bevriezing van tegoeden en visumverbod) wegens hun veronderstelde verantwoordelijkheid in dit dossier.

Justitie blijft zeer zwak, en de omstandigheden waarin de gevangenen verkeren zijn nog steeds penibel en weinig mensenrechtenvriendelijk, maar de eerste stappen naar een hervorming van het justitiële en het penitentiaire systeem zijn gezet. De EU heeft justitie al een eerste keer steun verleend in de vorm van technische bijstand aan het ministerie en van hulp aan slachtoffers en het maatschappelijk middenveld in de strijd tegen het onbestraft blijven van tijdens de slachting van 28 september 2009 gepleegde misdaden. Ook werd een begin gemaakt met de hervorming van de veiligheidsdiensten, onder meer het demilitariseren van de stad Conakry en de daadwerkelijke pensionering van ongeveer 4 000 militairen met ten minste 35 jaar dienst (15 % van de veiligheidsdiensten). De politieke situatie is stabiel, en nu dankzij de installatie van een democratisch verkozen president en een civiele regering de grondwettelijke orde is hersteld, heeft de EU de voorwaarden voor de voortzetting van de samenwerking overeenkomstig het 10e EOF versoepeld en het wapenembargo gedeeltelijk opgeheven. Vrije en transparante wetgevende verkiezingen blijven echter de beslissende voorwaarde voor volledig genormaliseerde relaties met de EU.

5.4.12 Guinee-Bissau

In 2011 was de mensenrechtensituatie in Guinee-Bissau nog steeds zorgwekkend, in het bijzonder wat de economische en sociale rechten betreft, omdat de problemen van armoede, analfabetisme en ontoereikende toegang tot de elementaire sociale diensten niet waren opgelost. Net als het op grote schaal voorkomende huiselijk geweld hebben die problemen een negatieve uitwerking ten aanzien van de rechten van de vrouw en de rechten van het kind.

In juni 2011 nam de nationale assemblee twee wetten aan, de ene ter bestrijding van mensenhandel en de andere tot uitbanning van vrouwelijke genitale verminking. In december 2011 bekrachtigde Guinee-Bissau het Afrikaanse charter voor democratie, verkiezingen en bestuur.

In april 2011 deed de Europese Unie, overeenkomstig het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), voor het eerst een oproep tot het indienen van voorstellen voor versterking van de bescherming van de rechten van kinderen, vrouwen en gevangenen. Vier projecten werden geselecteerd voor financiering, voor een totaalbedrag van 1 140 000 euro.

De stabiliteit van het land werd in gevaar gebracht door herhaalde perioden van door politieke overwegingen ingegeven geweld en intimidatie die in nauw verband staan met de rol van het leger in de binnenlandse politiek. In december 2011 mondde de verijdeling van een vermeende poging tot staatsgreep uit in het onrechtmatig doden van een verdachte die zich aan het overgeven was, en in willekeurige arrestaties en detenties. Straffeloosheid en corruptie blijven een groot probleem, en worden onvoldoende aangepakt.

Straffeloosheid tegenaan en de wet naleven stonden centraal in de politieke dialoog die de Europese Unie en Guinee-Bissau voeren in het kader van de raadplegingen overeenkomstig artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou. De vertegenwoordigers van de regering van Guinee-Bissau stelden bevredigende voorstellen en initiatieven voor om belangrijke hervormingen door te voeren die het land in een democratisch kader moeten stabiliseren. Het overleg is afgesloten met het Besluit 2011/1492 van de Raad en met de aanneming van passende maatregelen voor de uitvoering van die afspraken. Eind 2011 was weliswaar een bepaalde voortgang in de uitvoering van bepaalde engagementen op te merken maar was geen van de belangrijkste toezeggingen volledig uitgevoerd.

5.4.13 Kenia

De EU is in 2011 nauwlettend blijven toezien op de mensenrechtensituatie in Kenia.

Het verlenen van steun aan de toepassing van de nieuwe grondwet was voor de EU in 2011 een van de hoofdprioriteiten, niet het minst met het oog op de bescherming en de bevordering van de mensenrechten.

De straffeloosheid bleef zeer verontrustend. De EU heeft die vraagstukken regelmatig zowel bij de regering van Kenia als publiekelijk aangekaart. In 2011 bleef zij politieke druk uitoefenen opdat de regering zou optreden tegen het onrechtmatig doden en folteren door de veiligheidsdiensten, alsook tegen de corruptie bij de overheid.

Als fervent voorstander van het Internationaal Strafhof (ICC) heeft de EU opnieuw een oproep tot volledige samenwerking met het Hof gedaan aan de regering van Kenia en aan de zes personen die door het ICC zijn gedagvaard voor misdrijven die in 2007/2008 tijdens de geweldpleging na de verkiezingen werden gepleegd. Daarnaast zette de EU aan tot invoering van een plaatselijk mechanisme om personen die betrokken waren bij geweldpleging na de verkiezingen voor de rechter te brengen.

De voortdurende en regelmatige dialoog met organisaties van het maatschappelijk middenveld werd voortgezet, onder meer door middel van regelmatige bijeenkomsten op het niveau van de missiehoofden.

Als gevolg van haar publieke verklaringen (onder meer in de media) over mensenrechten-vraagstukken, met name het Internationaal Strafhof, de bestrijding van straffeloosheid, het onrechtmatig doden, en de internationale dag van de mensenrechten, heeft de EU in het land een grote zichtbaarheid als actor op het gebied van de mensenrechten bereikt.

5.4.14 Liberia

Hoewel er geen bewijs is dat actoren van de overheid in Liberia zich schuldig maken aan systematische schending of ontkenning van de mensenrechten, zijn de problemen die samenhangen met de bevordering en de bescherming van de mensenrechten aanzienlijk: de omstandigheden in de gevangenissen zijn weerzinwekkend, met onder meer overbevolking, en gedetineerden die lang in hechtenis zitten voor hun zaak wordt behandeld en aan wie een behoorlijk proces wordt ontzegd. Seksueel geweld en geweld op basis van gender, onder meer verkrachting, alsook vrouwelijke genitale verminking (VGV) en schending van de rechten van het kind, onder meer mishandeling van kinderen, komen courant voor in het land.

Formeel gesproken houdt Liberia de doodstraf aan voor bepaalde misdaden, maar voor het voltrekken van de doodstraf geldt een vrijwillig moratorium.

Als onderdeel van de activiteiten ter bevordering van de mensenrechten heeft de Unie een lokale EU-strategie voor mensenrechten aangenomen en ter plaatse gesprekken gevoerd met de regering en de betrokken instellingen (onder meer de nationale mensenrechtencommissie). In november werd een plaatselijke oproep tot voorstellen gedaan in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (voor een totaal bedrag van 600 000 euro).

In 2011 hield Liberia presidents- en parlementsverkiezingen, de tweede democratische verkiezingen sinds het einde van de burgeroorlog. Een boycot van de oppositie en straatgevechten tussen protestanten en de politie zetten echter een domper op de tweede verkiezingsronde. De EU verleende financiële steun voor de verkiezingscyclus (7 miljoen euro) en stuurde een verkiezingsdeskundigenmissie.

5.4.15 Madagaskar

In 2011 maakte de crisis in Madagaskar dankzij de continue inspanningen van de bemiddelings-trojka van de Ontwikkelingsgemeenschap van zuidelijk Afrika een grote ontwikkeling door, waarna de belangrijkste politieke belanghebbenden op 16 september 2011 een "Roadmap for Ending the Crisis in Madagascar" ondertekenden. Dit document omvat de verbintenissen van de ondertekenaars om een neutraal, inclusief en onderling overeengekomen overgangsproces in te leiden met het oog op de organisatie van geloofwaardige, vrije en transparante verkiezingen en een terugkeer naar de grondwettelijke orde in Madagaskar.

De EU, de Ontwikkelingsgemeenschap van zuidelijk Afrika, de Afrikaanse Unie en de internationale gemeenschap juichten dat document toe en namen vervolgens nota van de grote vooruitgang die in de uitvoering ervan werd geboekt (consensuele aanwijzing van een eerste minister, de formatie van een regering van nationale eenheid, de installatie van het overgangsparlement en de oprichting van de nationale verkiezingscommissie (CENIT).

Naar aanleiding van die ontwikkelingen heeft de EU op 5 december een nieuw besluit vastgesteld overeenkomstig artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou, waarbij het sinds 2010 van kracht zijnde besluit werd verlengd maar dat via een positieve aanpak EU-steun voor het overgangsproces en graduele hervatting van de EU-samenwerking inzake ontwikkelingshulp mogelijk maakt, op voorwaarde dat echte vooruitgang wordt geboekt bij de uitvoering van de routekaart voor overgang.

De uitvoering van de routekaart voor overgang blijft echter zeer broos.

5.4.16 Malawi

In 2011 is de mensenrechtensituatie in Malawi verder achteruitgegaan. Als gevolg van wijzigingen in het wetboek van strafrecht in januari 2011 is de regeringscontrole op de media uitgebreid en zijn de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid in gevaar. Als gevolg van slecht economisch en politiek bestuur is de regering onder druk van activisten komen te staan. Tijdens demonstraties in juli 2011 lieten twintig mensen het leven omdat tegen de demonstranten wapens werden ingezet. Hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton legde een verklaring af waarin zij veroordeelde dat geweld wordt gebruikt en dat de burgers wordt belet hun grondwettelijk recht om te demonstreren uit te oefenen. Op 14 oktober 2011 heeft directeur Afrika, N. Westcott, tijdens een ontmoeting met de minister van Buitenlandse zaken van Malawi, P. Mutharika, de bezorgdheid van de EU over de evolutie van de regeringssituatie in Malawi herhaald.

De EU heeft in het kader van het 10e Europees Ontwikkelingsfonds EUR 30 miljoen toegekend aan een bestuursprogramma dat verbetering van het democratisch bestuur nastreeft door te voorzien in toegang tot een kwaliteitsvolle justitie voor iedereen in Malawi via een meer doelmatig en responsief optredend gerecht, een meer herstelgerichte en slachtoffervriendelijke aanpak in zowel het formele als het informele systeem, betere democratische verantwoording en supervisie, en dat ervoor zorgt dat alle Malawiërs kennis en begrip hebben van de rechten en diensten waarop zij aanspraak hebben en deze kunnen opeisen.

5.4.17 Mauritanië

In Mauritanië is de inclusieve politieke dialoog tussen de presidentiële meerderheid en delen van de oppositie uitgemond in een overeenkomst over een pakket belangrijke grondwettelijke hervormingen. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van vrijheid van de media, waardoor Mauritanië wat dat betreft tot de toptanden in de regio is gaan behoren. Hier en daar komt echter nog slavernij voor en wanneer die situatie door mensenrechtenorganisaties wordt aangeklaagd, leidt dat geregeld tot confrontaties met de autoriteiten. Er wordt regelmatig melding gemaakt van willekeurige detentie. Het grootste structurele probleem in Mauritanië is dat het rechtsstelsel zwak is. Het maatschappelijk middenveld in Mauritanië blijft zwak en lijdt aan een gebrek aan coördinatie.

De mensenrechtenstrategie van de EU voor Mauritanië wordt momenteel geëvalueerd. In samenspraak met de lidstaten brengt de EU-delegatie regelmatig mensenrechtenverdedigers bijeen en onderneemt zij gerichte politieke initiatieven bij de regering om mensenrechtenschendingen aan te klagen. Op operationeel gebied zijn in 2011 in Mauritanië twee nieuwe themaprojecten, Genre en EIDHR, van start gegaan ter ondersteuning van niet-gouvernementele organisaties voor gendergerelateerde vraagstukken en de strijd tegen slavernij en de gevolgen ervan. Die projecten vormen een aanvulling op de vijf bestaande projecten op dit gebied en behelzen in totaal 1,3 miljoen euro.

De EU heeft in het kader van het 10e Ontwikkelingsfonds via een specifiek programma eveneens structurele steun verstrekt aan het maatschappelijk middenveld.

5.4.18 Niger

In 2010-2011 heeft de EU de democratische overgang in Niger gesteund, onder meer door het verkiezingsproces te ondersteunen. Voor die ondersteuning is 18,5 miljoen euro (meer dan 60 % van de externe steun) vrijgemaakt, waardoor de politieke actoren en de publieke opinie meer vertrouwen in de verkiezingen kregen dankzij de voorbereiding en het houden van het grondwetsreferendum (oktober 2010) en van diverse verkiezingen (plaatselijke, wetgevende, presidentiële) tijdens het eerste semester van 2011.

Daarnaast is een verkiezingswaarnemingsmissie naar Niger gestuurd met het oog op de wetgevende verkiezingen van 31 januari 2011 en op de twee rondes van de presidentsverkiezingen op respectievelijk 31 januari en 12 maart 2011. De heer Santiago Fisas Aixela, lid van het Europees Parlement, was de hoofdwaarnemer. De missie was samengesteld uit veertig waarnemers, die afkomstig waren uit 15 lidstaten van de Europese Unie, Zwitserland en Canada. De missie startte haar werkzaamheden op 4 januari 2011 en is gebleven tot na de officiële proclamatie van de uitslag van de tweede ronde van de presidentsverkiezingen op 1 april 2011. De waarnemers zijn in het gehele land ingezet, behalve, om veiligheidsredenen, in de regio Agadez.

5.4.19 Nigeria

In Nigeria zijn in april 2011 presidentsverkiezingen, parlementsverkiezingen en gouverneursverkiezingen gehouden. Een EU-verkiezingswaarnemingsmissie onder leiding van de heer Peterle, lid van het Europees Parlement, werd naar het land gestuurd. De EU heeft geconcludeerd dat de verkiezingen aanmerkelijk beter zijn verlopen dan in vorige jaren en konden worden beschouwd als de meest geloofwaardige sinds de herinvoering van de democratie in Nigeria in 2009. Desalniettemin is een aantal onregelmatigheden en tekortkomingen gerapporteerd. De aanbevelingen van de verkiezingswaarnemingsmissie van de EU waren voor de Nigeriaanse onafhankelijke nationale verkiezingscommissie (INEC) een inspiratiebron bij het opstellen van haar eigen conclusies. Na de verkiezingen volgde een uitbarsting van geweld, die de EU ter plaatse in een verklaring heeft veroordeeld.

In de dialoog Joint Way Forward tussen de EU en Nigeria vormden de mensenrechten nog steeds een prioritair agendapunt. In maart 2011 werd de wet over de mensenrechtencommissie aangenomen. In december 2011 werd een mensenrechtenactivist aangewezen als nieuwe voorzitter van de mensenrechtencommissie. In juni 2011 werd de wet betreffende de vrijheid van informatie aangenomen.

De EU is de mensenrechtensituatie blijven monitoren, onder meer in het kader van de plaatselijke EU-groep over mensenrechten. In juli 2011 werd door de missiehooften een verslag over de vrijheid van godsdienst of overtuiging voorbereid. Tijdens diverse bijeenkomsten met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld werd gesproken over de wet op het huwelijk tussen mensen van hetzelfde geslacht.

Tijdens bijeenkomsten met de voorzitter van de commissie Justitie van de kamer van volksvertegenwoordigers en de voorzitter van de commissie Mensenrechten van de Senaat, werd de mensenrechtensituatie in het land besproken. Een sessie van de plaatselijke mensenrechtendialoog, die initieel was gepland in december 2011, werd op het laatste moment uitgesteld en vond uiteindelijk plaats in februari 2012.

In 2011 is gewerkt aan de uitvoering van acht projecten die steun krijgen via de landenspecifieke steunregeling (CBSS) van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten. In december 2011 werd in het kader van die landenspecifieke steunregeling een nieuwe oproep tot het indienen van voorstellen gedaan.

De EU heeft in verklaringen het geweld tussen gemeenschappen en terreuraanvallen aangeklaagd, onder meer de aanval op het VN-hoofdkwartier in augustus 2011 en de aanvallen op kerken tijdens de kersttijd.

5.4.20 Rwanda

De rechtstreekse steun van de EU aan de regering wordt aangevuld met steun aan het maatschappelijk middenveld. De dialoog met het middenveld werd in 2011 voortgezet, en richtte zich meer op politiek bestuur.

De EU en Rwanda hielden regelmatig bijeenkomsten over het verkiezingsproces (presidentsverkiezingen, plaatselijke verkiezingen, verkiezing van de Senaat) en de universele periodieke doorlichting (UPD), dat een instrument voor beleids- en politieke dialoog is.

Ook zijn in nauwe samenwerking met de EU-delegatie, de NAO en de vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld voorbereidende werkzaamheden voor de bepaling van een oproep (voor een bedrag van 2 miljoen euro) tot voorstellen tot de nationale veiligheidsinstanties (nvi's) in het kader van de 10e EOF-financieringsovereenkomst "Voice and accountability" uitgevoerd.

Die oproep had specifiek tot doel activiteiten inzake pleitbezorging en toezicht in de sectoren justitie en mensenrechten te bevorderen, in overeenstemming met de aanbevelingen van de groep justitie en de vrijwillige toezeggingen van Rwanda in de context van de UPD.

Over het algemeen is de financiële steun aan het middenveld in Rwanda in 2011 gestaag toegenomen, met nieuwe contracten in het kader van twee specifieke programma's: het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en het programma "Non state actors and local authorities in development (NSAs/LAs)". Van de tweede helft van 2010 tot en met 2011 zijn in totaal 13 nieuwe contracten afgesloten voor een waarde van ongeveer 6 miljoen euro. Het gaat om projecten voor verkiezingswaarneming en burgerschapsvorming ter wille van een meer transparant verkiezingsproces; voor steun aan een denktank ten behoeve van onderzoek naar ethniciteit en sociale cohesie; voor het versterken van de nationale campagne tegen corruptie; voor steun aan de slachtoffers van geweldpleging in de grensgebieden; voor toezicht op en pleitbezorging bij de nieuw aangenomen landhervorming; en voor het verstevigen van de decentralisatie en van de plaatselijke bestuursprocessen.

Eind 2011 had de EU voor Rwanda ongeveer 60 lopende projecten die worden gefinancierd uit de verschillende thematische programma's die het maatschappelijk middenveld ondersteunen.

5.4.21 Senegal

Senegal is een democratisch en stabiel land dat op het gebied van de mensenrechten een over de hele linie gunstig rapport krijgt. Dat is in 2011 bevestigd.

Na de demonstraties van 23 juni zijn in de aanloop naar de presidentsverkiezingen (die op 26 februari 2012 plaatsvinden) administratieve en politionele pesterijen tegen de oppositie en het maatschappelijk middenveld opgemerkt. Daarnaast hield de douane zonder geldige verklaring de distributie tegen van het 14e jaarlijkse verslag van het Observatory for the Protection of Human Rights Defenders, een publicatie van de Internationale Mensenrechtenfederatie.

Het aanslepende, weinig intensieve conflict in Casamance is een ander zorgpunt. Daarnaast vonden in 2011 opnieuw sporadische aanvaringen plaats, die een hoge tol aan slachtoffers eisten (meer dan 60 doden), onder wie ook burgerslachtoffers, hoofdzakelijk ten gevolge van banditisme, onder meer bij de vermeende executie van een groep van tien houthakkers eind november. De volledige details daarvan zijn door de autoriteiten nooit meegedeeld. Ondanks onderhandelingspogingen kon tot nog toe geen duurzame oplossing voor het conflict worden bereikt.

De EU en Senegal onderhouden een structurele politieke dialoog als bepaald in artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, met wederzijds overeengekomen prioriteiten, gedeelde agenda's en toezeggingen van beide partijen. De bijeenkomsten vinden twee keer per jaar plaats.

Mensenrechten, onder meer de bovengenoemde vraagstukken, komen voortdurend op de agenda voor.

Wat betreft Hissène Habré, de (momenteel in Senegal verblijvende) vroegere president van Tsjaad die wordt beschuldigd van misdaden tegen de menselijkheid, is de EU de initiatieven van de internationale gemeenschap blijven steunen om Senegal over te halen hem te berechten of uit te leveren. België heeft, met EU-steun, een verzoek om uitlevering ingediend. Ook dit vraagstuk staat doorlopend op de agenda van de bovengenoemde dialoogzittingen in het kader van artikel 8.

5.4.22 Somalië

In 2011 duurde het conflict in Zuid-Centraal Somalië voort, waarbij zeer veel burgerslachtoffers vielen, vooral in de gebieden die door Al Shabaab (een radicale islamitische rebellenbeweging) worden gecontroleerd. De EU droeg bij tot herstel van de veiligheid door middel van haar GVDB-missie waarbij leden van de Somalische nationale strijdkrachten (NSF) in Oeganda worden opgeleid (de EUTM) en door haar grote steun aan de missie van de Afrikaanse Unie in Somalië via de African Peace Facility (APF). Al Shabaab is in augustus 2011 onder druk van de NSF en Amisom weggetrokken uit de hoofdstad Mogadishu. De NSF en Amisom hebben de hoofdstad veel veiliger gemaakt en derhalve een gunstiger omgeving voor de naleving en de bevordering van de mensenrechten en de invoering van het in mei 2011 gesloten akkoord van Kampala gecreëerd. De opleidingsmissie voor Somalië behelsde ook modules over mensenrechten en gendergelijkheid, zodat de strijdkrachten de rechten beter naleven.

In het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten heeft de EU tal van projecten uitgevoerd ter ondersteuning van onafhankelijke media, van de mensenrechtencommissie van de regio Somaliland, van capaciteitsopbouw voor de oudere en religieuze leiders inzake binnenlandse conflictpreventie, van de ontwikkeling van binnenlandse verkiezingswaarnemingscapaciteit en de facilitering van de dialoog tussen het maatschappelijk middenveld en de autoriteiten van Somalië.

Wat betreft de rechtsstaat en de bestrijding van straffeloosheid zijn in geheel Somalië politiefunctionarissen en rechters opgeleid. Met de steun van de EU zijn in de regio Somaliland drie vrouwelijke openbare aanklagers (van in totaal negen) aangesteld, alsook vrouwelijke politieofficieren.

In het kader van de democratiseringsagenda heeft de EU het ontwerp van federale grondwet gesteund, krachtens welke audits inzake mensenrechten en gelijke behandeling van mannen en vrouwen zijn verricht. In de regio's Somaliland en Puntland ondersteunde de EU de openstelling van de politieke ruimte, alsook de aanstelling en capaciteitsopbouw van plaatselijke verkiezingscommissies.

5.4.23 Zuid-Afrika

Op 15 september 2011 vond in het Kruger National Park in Zuid-Afrika de vierde topbijeenkomst tussen Zuid-Afrika en de EU plaats. Beide partijen bevestigden bereid te zijn tot een strategisch partnerschap dat gebaseerd is op gedeelde waarden, onder meer mensenrechten, democratie en de rechtsstaat, en vastbesloten te zijn om in internationale fora samen te werken met betrekking tot de mensenrechten.

In februari 2011 hielden de EU en Zuid-Afrika hun vierde informele dialoog over de mensenrechten, die voortbouwt op de sinds december 2009 gehouden dialogen. De besprekingen handelden over samenwerking in multilaterale fora alsook over continentale en binnenlandse vraagstukken. De EU en Zuid-Afrika zijn overeengekomen hun dialoog in 2012 te formaliseren.

In het kader van de ontwikkelingssamenwerking tussen Zuid-Afrika en de EU werden de mensenrechten ook in 2011 gesteund via tal van programma's, onder meer toegang tot de rechter en bevordering van grondwettelijke rechten, alsook via steun aan het maatschappelijk middenveld uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten.

Het gehele jaar door heeft de EU de ontwikkelingen op het gebied van de mensenrechten gevolgd en Zuid-Afrika erbij betrokken, onder meer betreffende de registratie en deportatie van migranten uit Zimbabwe, het aanhoudende debat over de aanneming van een wet op de bescherming van staatsinformatie, en de situatie van LGBT's in het land.

Op multilateraal niveau vormt vooral de historische, door Zuid-Afrika gepresenteerde en op 17 juni 2011 door de VN-Mensenrechtenraad aangenomen resolutie betreffende mensenrechten, seksuele gerichtheid en genderidentiteit een mijlpaal. Het is de eerste resolutie die oproept om over de gehele wereld seksuele discriminatie te beëindigen en als "prioriteit" voor de VN te erkennen. De EU heeft de resolutie krachtige steun verleend en haar zeer gunstig onthaald.

5.4.24 Sudan

In 2011 was voor de EU de geloofwaardigheid van de uitslag van het referendum van januari 2011 en de aanvaarding door Khartoem van deze uitslag de constante prioriteit op politiek gebied. Bijzondere aandacht ging ook uit naar de periode die voorafging aan de onafhankelijkheid van Zuid-Sudan op 9 juli 2011, alsook naar de periode erna.

Die beide belangrijke gebeurtenissen verliepen vreedzaam, maar in de maanden na de onafhankelijkheid van Zuid-Sudan verslechterde de situatie aanmerkelijk nadat tussen de Sudanese strijdkrachten (SAF) en het noordelijke Sudanese Volksbevrijdingsleger gevechten waren uitgebroken in zuidelijk Kordofan en in Blauwe Nijl. Ook de aanhoudende ruzie over Abyei was aanleiding tot gevechten. Het aanhoudende conflict zorgde voor ernstige problemen op humanitair gebied; in de conflictgebieden, waartoe ook Darfur behoort, vonden niettegenstaande de ondertekening van de vredesovereenkomst van Darfur, in juli 2011 te Doha, ernstige mensenrechtenschendingen plaats.

Tijdens de verslagperiode is de algehele mensenrechtensituatie in Sudan niet verbeterd. In vele delen van het land duurden de willekeurige arrestaties van en gerichte acties tegen personen wegens hun etnische verbondenheid voort. Politieke tegenstanders, jongerengroeperingen, mensenrechtenactivisten en journalisten zijn vanwege hun politieke banden nog steeds een gemakkelijk doelwit voor intimidatie, willekeurige arrestatie en mishandeling door de nationale veiligheidsdienst (NSS), aangezien deze dienst politiek gekleurd is en er geen enkele verantwoordingsplicht bestaat. Staatscensuur en controle van de media, in het bijzonder van kranten, bleven sterk aanwezig.

Ook de toekomstige status van Zuid-Sudanese burgers die in noordelijk Sudan wonen, was zorgwekkend, aangezien tussen het noorden en het zuiden geen overeenkomst bestaat. Het proces van de grondwetsherziening vormt een ander probleem nu president Bashir heeft aangekondigd dat de sharia het uitgangspunt is.

Omdat als gevolg van de onafhankelijkheid van Zuid-Sudan het mandaat van de VN-missie in Sudan is geëindigd, is een vacuüm in het toezicht op de mensenrechten ontstaan. Voor Darfur evenwel kan Unamid die functie nog vervullen vanuit haar mensenrechtenafdeling. Het vertrek van de VN-missie heeft ook invloed gehad op de coördinatie van de internationale gemeenschap op het gebied van de mensenrechten. Er zijn plannen om het "international partnership forum" te reactiveren, een coördinatieforum voor mensenrechten dat vroeger werd voorgezeten door de VN-missie en de EU-delegatie in Khartoem.

Wat de instelling van een zinvolle mensenrechtendialoog met de Sudanese autoriteiten betreft, moet de oprichting van de nationale mensenrechtencommissie worden vermeld. De selectie en de onafhankelijkheid van de leden ervan wekt echter twijfel op over de vraag of die commissie een constructieve rol kan spelen in het bevorderen en het beschermen van de mensenrechtennormen in Sudan.

Er is een driejarige EU-mensenrechtenstrategie voor Sudan uitgewerkt, die acht prioriteiten omvat. Voor verdere informatie daarover, en onder meer een gedetailleerde analyse van de mensenrechtensituatie in Sudan, wordt verwezen naar het volledige document, dat op 13 december 2011 is verspreid.

In mei 2011 heeft Sudan deelgenomen aan het proces van de universele periodieke doorlichting (UPR).

5.4.25 Zuid-Sudan

Zuid-Sudan is in juli 2011 onafhankelijk geworden nadat een overweldigende meerderheid in het referendum van januari 2011 over zelfbeschikking had gekozen voor afscheiding.

De staatsstructuren van Zuid-Sudan, dat nog te lijden heeft van de nasleep van tientallen jaren oorlog en onderontwikkeling, verkeren in een pril stadium en de capaciteiten zijn uiterst beperkt. De mensenrechten worden vaak, maar niet stelselmatig, door de veiligheidsdiensten geschonden. De schendingen gaan van onwettige detentie tot het gebruik van ongerechtvaardigd geweld in campagnes om burgers te ontwapenen.

De rechtshandhavings- en rechtspraakstelsels in Zuid-Sudan zijn zwak ten gevolge van het gebrek aan gekwalificeerd personeel en het feit dat men nog terugvalt op het gewoonterecht, hetgeen leidt tot straffeloosheid voor misdaden en ernstige schendingen van de mensenrechten bij de rechtsbedeling. Onder deze schendingen vallen willekeurige aanhoudingen en detentie, het ontbreken van juridische bijstand en hulp, langdurige voorhechtenis en slechte omstandigheden in de gevangenissen.

Tijdens de verslagperiode bleven interetnische gewelddadige conflicten tussen plattelands-gemeenschappen over vee en middelen van bestaan vele levens eisen. In dezelfde context kwamen ontvoeringen van vrouwen en kinderen vaak voor. De veiligheidsdiensten waren dikwijls niet in staat de burgers te beschermen, ook ten gevolge van het ontbreken van opleiding en uitrusting. Leden van de Sudan People's Liberation Army (SPLA) hebben geweld gebruikt tegen burgers, onder meer in de vorm van moord, mishandeling en plundering.

Bij gevechten tussen het SPLA en gewapende groepen van de oppositie zijn ook honderden burgers om het leven gekomen, raakten duizenden mensen ontheemd en werden huizen en andere civiele eigendommen vernietigd.

De EU steunt de inspanningen die de regering zich getroost om de mensenrechtensituatie te verbeteren met technische bijstand, met name voor de rechterlijke macht en via de mensenrechtencommissie. Steun van het EIDHR omvat projecten inzake vrouwenrechten, mensen met een handicap en de bevordering van pluralisme.

Ook heeft de EU met de regering een politieke dialoog over mensenrechten ingesteld. De EU steunt de regering bovendien in de stappen die deze onderneemt om toe te treden tot verdragen en overeenkomsten inzake de mensenrechten en om ze te bekrachtigen. Een positief feit is dat wordt erkend dat de regering van Zuid-Sudan bereid is om samen met de VN-Mensenrechtenraad de situatie van de mensenrechten in het land aan te pakken.

5.4.26 Togo

In 2011 heeft Togo de universele periodieke doorlichting ondergaan en heeft het land een groot aantal aanbevelingen aangenomen, een proces dat actief door de EU is gevolgd. De Commissie voor recht, waarheid en verzoening, die in 2009 is opgericht om politieke misdrijven te onderzoeken die tussen 1958 en 2005 zijn gepleegd, heeft met financiële steun van de EU haar werkzaamheden voortgezet. In het gehele land werden meer dan 20 000 verklaringen afgenomen en werden hoorzittingen georganiseerd. Daarnaast werd EU-steun gegeven aan een platform van organisaties van het maatschappelijk middenveld die op dat gebied actief zijn, om de inzet van het maatschappelijk middenveld en van de burgers in het proces van nationale verzoening te vergroten.

Mensenrechtenverdedigers blijven straffeloosheid en onvoldoende onafhankelijkheid van justitie aanwijzen als belangrijke problemen; ook zijn er klachten over onrechtmatige detentie en foltering. De nationale mensenrechtencommissie heeft de opdracht gekregen om dat laatste te onderzoeken.

De genoemde nationale mensenrechtencommissie, het ministerie voor Mensenrechten, de mensenrechtencommissie van de nationale assemblee en de hoge autoriteit voor audiovisuele media en communicatie hebben EU-steun ontvangen om hun capaciteit te vergroten. Ook gaf de EU nog steeds ruime financiële steun aan het nationale programma voor de modernisering van justitie, onder meer op het gebied van opleiding, wetgevingshervorming en infrastructuur.

Gedetineerden alsook vrouwen en kinderen behoren tot de kwetsbaarste bevolkingscategorieën. De EU verleende steun aan het maatschappelijk middenveld om, vooral voor die kwetsbare groepen, de naleving van de mensenrechten te bevorderen. Zo is een door de EU gefinancierd project om gedetineerden te steunen bij het doen gelden van hun rechten en hen een betere sociale re-integratie te bieden, zeer succesvol gebleken. Voorts werden in het kader van het thematische programma "Non-state actors and local authorities in development" (NSA/LA) vijf projecten gefinancierd die gericht waren op plaatselijke ontwikkeling en burgerparticipatie.

Dankzij een door de EU gefinancierd project ter ondersteuning van het verkiezingsproces zijn nieuwe activiteiten ontwikkeld om burgerschapsvorming te bevorderen, politieke partijen en het maatschappelijk middenveld opleidingen te verstrekken over democratie en verkiezingen, participatie van vrouwen in het openbare en het politieke leven te bevorderen en de capaciteit van de landelijke onafhankelijke verkiezingscommissie te verstevigen.

In februari 2011 heeft de EU een financieringsovereenkomst voor een bedrag van 6 miljoen euro ondertekend ten behoeve van een project om de capaciteit van de maatschappelijke organisaties te verstevigen en hun acties te steunen, in het bijzonder inzake verzoening en mensenrechten. In aanvulling op die acties heeft de EU haar bezorgdheid over mensenrechtenvraagstukken tijdens de zittingen in het kader van de politieke dialoog herhaald.

5.4.27 Uganda

In 2011 stond het politieke toneel in Uganda in het teken van de parlements- en presidentsverkiezingen in februari. In haar verklaring over de verkiezingen verheugde de hoge vertegenwoordiger zich over het vreedzame verloop van de verkiezingen. De EU heeft een verkiezingswaarnemingsmissie gestuurd en de hoofdwaarnemer heeft zijn verslag in mei ingediend. Voortbouwend op dat verslag heeft de EU met de regering besproken hoe sommige van de belangrijkste aanbevelingen daaruit, met name over de samenstelling van de verkiezingscommissie, de financiering van de campagnes, en de registratie van de kiezers, konden worden uitgevoerd. President Museveni stemde er herhaaldelijk mee in om mogelijkheden voor een hervorming van de verkiezingscommissie en andere hervormingen te onderzoeken. Aan de regering zijn schriftelijke documenten over verschillende modellen van verkiezingscommissies meegedeeld.

Na de verkiezingen heeft de EU haar inspanningen om de politieke ruimte zo open mogelijk te houden voortgezet. In reactie op het overdreven gebruik van geweld door de Ugandese veiligheidsdiensten tijdens "walk-to-work"-protest, bracht de EU een plaatselijke verklaring uit over het recht op vreedzame protest waarin zij alle partijen in Uganda oproept om politieke conflicten op vreedzame wijze op te lossen.

Om verdere beknotting van politieke vrijheden door toekomstige wetgeving te voorkomen, bracht de EU belangrijke wetgevingsvoorstellen op de agenda van de politieke dialoog. De EU wees de regering op het fundamentele beginsel van het vermoeden van onschuld toen amendementen om de artikelen in de Grondwet over het recht op borgtocht in overweging werden genomen. Toen zij kritiek uitte op het wetsontwerp betreffende het beheer van de openbare orde heeft de EU gewezen op het recht van vrijheid van meningsuiting en op het recht van de vrijheid van vereniging, aangezien dat ontwerp bepalingen bevatte die de politie verreikende bevoegdheden verschafte om bijeenkomsten van het publiek te verbieden. Over het wetsontwerp is veel gedebatteerd; het zal waarschijnlijk in een gewijzigde versie worden aangenomen in 2012.

De EU bracht ook het vraagstuk van de afschaffing van de doodstraf ter sprake. Steunend op het argument dat de bevolking nog grote voorstander is van de doodstraf, houdt de regering eraan vast, hoewel de doodstraf zelden wordt toegepast en sinds 2003 niet meer is voltrokken (veldkrijgsraad).

De EU wees de regering erop dat het noodzakelijk is de VN-verdrag tegen foltering te bekrachtigen. Een door de regering gesteund en door particuliere parlementsleden ingediend wetsvoorstel over foltering is op dit moment in bespreking in het parlement en wordt naar verwachting in 2012 aangenomen. De bekrachtiging van het facultatief protocol bij het verdrag tegen foltering moet nog concreet worden.

De EU bleef van nabij de situatie van LGBT's in Uganda volgen, die geconfronteerd worden met discriminatie, vervolgingen en openlijke bedreigingen. In haar dialoog met de regering en ook met de president kaartte de EU bij elke mogelijke gelegenheid haar bezorgdheid over de mensenrechten van LGBT's aan. Daarnaast verleende de EU haar steun aan plaatselijke mensenrechtenorganisaties die bescherming bieden en die de houdingen in het land proberen te veranderen. In 2011 werd tijdens de vorige legislatuur het draconische wetsontwerp tegen homoseksualiteit in de ijskast gezet, maar in 2012 werd het opnieuw ingediend.

De EU was een drijvende kracht tussen de ontwikkelingspartners in Uganda wat de steun aan mensenrechtenverdedigers betreft; de plaatselijke uitvoeringsstrategie voor mensenrechtenverdedigers is in februari 2011 aangenomen.

Op technisch gebied ten slotte neemt de EU deel aan een multidonorfonds (zes EU-lidstaten, Noorwegen, en de EU-delegatie) dat tot doel heeft het democratisch bestuur in Uganda te verbeteren en zich daarbij specifiek toespitst op intensievere democratie, toegang tot de rechter en grotere verantwoordelijkheid.

5.4.28 Zimbabwe

In februari 2011 besloot de EU tot schrapping van 35 personen van de lijst inzake visumverbod en bevrozing van activa en tot verlenging van de andere maatregelen die momenteel voor Zimbabwe gelden en die bestaan in (i) visumverbod en bevrozing van activa voor op een lijst geplaatste en bij naam genoemde personen en bedrijven; (ii) een wapenembargo en (iii) andere maatregelen, die zijn genomen overeenkomstig artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou.

Het gaat om zorgvuldig gerichte maatregelen, die in de eerste plaats de betrokken personen en niet de economie moeten treffen. Sinds de instelling van de regering van nationale eenheid gaven de EU en haar lidstaten voor een bedrag van bijna USD 1 miljard aan ontwikkelingshulp gegeven om de behoeften van de bevolking van Zimbabwe te lenigen, onder meer de levering van diensten zoals gezondheidszorg en onderwijs.

Toen zij die maatregelen aannam, heeft de EU nota genomen van de aanmerkelijke vooruitgang in de aanpak van de economische crisis en in het verbeteren van de levering van elementaire sociale diensten. De EU is evenwel van oordeel dat de voortgang op politiek gebied geen gelijke tred hield met de economische en sociale ontwikkelingen. De EU merkte op dat met het oog op de naleving van de rechtsstaat, de mensenrechten en de democratie, die noodzakelijke bouwstenen van een gunstige omgeving voor geloofwaardige verkiezingen vormen, verdere hervormingen noodzakelijk zijn. De hoge vertegenwoordiger verklaarde diep bezorgd te zijn over de plotselinge toename van het politieke geweld in het begin van het jaar. De EU verklaarde ook bereid te zijn haar maatregelen aan te passen zodra verdere hervormingen zijn doorgevoerd.

De installatie van de regering van nationale eenheid betekende een nieuwe impuls om de relaties tussen de EU en Zimbabwe aan te halen. Sindsdien is de politieke dialoog opnieuw geopend met de gezamenlijke doelstelling de betrekkingen geleidelijk te normaliseren. Sinds 2009 vond een aantal gebeurtenissen op hoog niveau plaats: in juni 2009 (EU-Zimbabwe trojkabijeenkomst in Brussel, voorgezeten door eerste minister Tsvangirai); september 2009 (bezoek EU-trojka aan Harare); en juli 2010 (ministeriële vergadering in Brussel waarbij alle Zimbabwaanse ministers die bevoegd zijn voor ontwikkeling een ontmoeting hadden met hoge vertegenwoordiger Ashton en Europees Commissielid Piebalgs).

Sedert de formatie van de regering van nationale eenheid is de EU de mensenrechtensituatie in Zimbabwe nauwlettend in het oog blijven houden. In 2011 stelde de EU in nauwe samenwerking met de lidstaten een EU-mensenrechtenstrategie op waarin prioriteiten op het gebied van steun en betrokkenheid met zowel organisaties als instellingen van het maatschappelijk middenveld worden gedefinieerd, in de aanloop naar de verkiezingen.

De EU bekostigt in Zimbabwe een breed scala aan activiteiten met het oog op het creëren en in stand houden van een open politiek klimaat waarin de mensenrechten en de rechtsstaat worden nageleefd, en met het oog op geloofwaardige verkiezingen in het land. De EU legde de laatste hand aan een kortetermijnstrategie voor de verdere ondersteuning van de hervormingen uit het Global Political Agreement, in het bijzonder de grondwettelijke, electorale en verzoeningsprocessen en de hervorming van justitie. Die strategie is in hoge mate toegespitst op organisaties van het maatschappelijk middenveld: sinds 2009 stelde de Europese Commissie al 30 miljoen euro beschikbaar voor de ondersteuning van hun activiteiten.

5.5 Het Midden-Oosten en het Arabisch schiereiland

De onrust in de Arabische wereld trof ook de landen in de Golf, zij het in mindere mate. De regimes in de Golfstaten hebben initiatieven genomen om de revolutie te bedwingen en te bezweren, met name door grote "financiële pakketten" uit te geven en maatschappelijke behoeften aan te pakken; de politieke vraagstukken echter werden genegeerd en in sommige gevallen werden al zeer beperkte burgerlijke vrijheden nog verder ingeperkt. Tijdens de onrust beklemtoonde de EU dat in eigen land tot stand gekomen hervormingen en nationale dialoog noodzakelijk zijn, en toonde zij zich ook bereid die hervormingen desgevraagd te steunen.

De EU en de Samenwerkingsraad van de Golf (GCC) hadden in het kader van de 21e EU-GCC Gezamenlijke Raad en ministervergadering, op 20 april 2011 in Abu Dhabi, de gelegenheid om van gedachten te wisselen over mensenrechtenvraagstukken en tot overeenstemming te komen over mogelijke manieren om op dat gebied samenwerking tot stand te brengen.

De EU is bijzondere aandacht blijven schenken aan de ontwikkelingen die van invloed zijn op het maatschappelijk middenveld in de Verenigde Arabische Emiraten, in het bijzonder de processen tegen diverse mensenrechtenverdedigers. De EU heeft in de VAE, net als in Qatar en Kuweit, een plaatselijke mensenrechtenstrategie ontwikkeld die haar de mogelijkheid biedt prioriteiten te stellen, zorgpunten te identificeren en gebieden voor samenwerking inzake mensenrechten te bepalen.

In Oman was de EU gealarmeerd door de sluiting van de krant Al-Zaman, welk punt zij met de autoriteiten heeft besproken om verdere beknotting van de vrijheid van de media te verhinderen.

5.5.1 Saudi-Arabië

In haar betrekkingen met Saoedi-Arabië is de EU de mensenrechten blijven bespreken, vooral wat de doodstraf, de situatie van vrouwen en de persvrijheid betreft. Er zijn specifieke verklaringen over de rechten van vrouwen gepubliceerd, bijvoorbeeld over politieke participatie en gelijke behandeling (protest van vrouwelijke chauffeurs). In september 2011 verklaarde de EU zich verheugd dat Saoedische vrouwen vanaf 2012 kunnen worden verkozen in de sjoera (consultatieve raad) en bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2015 actief en passief kiesrecht zullen hebben.

Wat de doodstraf betreft is in 2011 een toename van het aantal terechtstellingen waargenomen. Bijzonder zorgwekkend was dat de meeste van die terechtstellingen niet overeenkomstig de internationale minimumnormen zijn uitgevoerd: er zijn meldingen van terechtstellingen wegens vermeende drugsgelateerde delicten en wegens hekserij. De EU ondernam ten aanzien hiervan demarches bij de betrokken autoriteiten en herhaalde haar verzoek om een op zijn minst feitelijk moratorium.

De EU heeft ook andere gebieden aangewezen waarop vooruitgang wordt verwacht. Bijzondere aandacht gaat naar de vrijheid van meningsuiting. De EU heeft de autoriteiten van Saudi-Arabië benaderd over gevallen van personen tegen wie een rechtszaak loopt omdat zij online hun mening hadden geformuleerd. Andere punten van zorg zijn de rechten van het kind, de vrijheid van vergadering, de vrijheid van vereniging en de vrijheid van godsdienst of overtuiging. Van bijzonder belang is ook de situatie van migrerende werknemers in het land.

De EU geeft Saudi-Arabië via duidelijke boodschappen geregeld aan dat het noodzakelijk is om de fundamentele vrijheden op passende wijze te beschermen, onder meer met toepassing van internationale verdragen. Die boodschappen geeft zij zowel in bilaterale context als in de context van de bijeenkomsten van de EU-Golfsamenwerking.

5.5.2 Bahrein

Wat Bahrein betreft heeft de EU vanaf de allereerste demonstraties in februari 2011 alle partijen in Bahrein opgeroepen af te zien van geweld en een dialoog aan te gaan om hun meningsverschillen op vreedzame en constructieve wijze te bespreken. Half februari werd een eerste publieke verklaring uitgebracht. Nadat de Samenwerkingsraad van de Golf op 15 maart strijdkrachten had ingezet en het protest op gewelddadige wijze was neergeslagen, vaardigde hoge vertegenwoordiger Ashton in maart een hooggeplaatste gezant naar Manama af om gesprekken te voeren met een ruime schare van gesprekspartners. De hoge vertegenwoordiger stuurde de boodschappen van de EU ook rechtstreeks aan de minister van Buitenlandse Zaken van Bahrein, aan de persoonlijke gezant van de koning en aan koning Hamad zelf.

De aandacht van het publiek is, dankzij een niet-aflatende stroom van verklaringen gedurende het jaar en diplomatieke contacten met de autoriteiten van Bahrein, gevestigd op de mensenrechtensituatie, op de noodzaak om de plegers van mensenrechtenschendingen uit alle geledingen van de samenleving verantwoordelijk te stellen, op de noodzaak om een datum vast te stellen voor een bezoek van het Bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor de mensenrechten, en op de noodzaak om echte verzoening in de gehele samenleving van Bahrein te bevorderen. De hoge vertegenwoordiger heeft de situatie in Bahrein op de agenda van tal van zittingen van de EU-ministers van Buitenlandse Zaken gebracht, wat resulteerde in conclusies waarin wordt opgeroepen tot naleving en bescherming van de mensenrechten. Tijdens hun bijeenkomst van juni 2011 gaven de staatshoofden en regeringsleiders van de EU uiting aan hun bezorgdheid over alle processen tegen en veroordelingen van leden van de oppositie in Bahrein en spoorden zij Bahrein ertoe aan te zorgen voor volledige naleving van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

De druk die de EU, de internationale gemeenschap en tal van organisaties van het maatschappelijk middenveld uitoefenden bleef niet zonder resultaat: in juni is een onafhankelijke onderzoekscommissie opgericht om de mensenrechtenschendingen te onderzoeken; processen voor en veroordelingen door de rechtscolleges voor nationale veiligheid worden opnieuw in overweging genomen. De EU nam in positieve zin nota van het verslag van de onafhankelijke onderzoekscommissie (BICI) en herhaalde dat de EU bereid is Bahrein bij te staan bij het uitvoeren van haar aanbevelingen.

5.5.3 Iran

In 2011 bleef de verslechtering van de mensenrechtensituatie in de Islamitische Republiek Iran een belangrijk punt van zorg van de Europese Unie. De EU kaartte haar bezorgdheid via elk beschikbaar kanaal bij de Iraanse autoriteiten aan, maar de situatie is helaas niet verbeterd. De Europese Unie formuleerde op alle niveaus tal van verklaringen, in Brussel, Teheran en in internationale organisaties, waarin Iran wordt opgeroepen zijn internationale verplichtingen na te komen.

De EU betreurde in het bijzonder dat de door de staat gesteunde repressie in 2011 duizenden Iraanse burgerslachtoffers maakte, onder meer oppositieleiders, mensenrechtenactivisten, advocaten, bloggers, journalisten, vrouwelijke activisten en kunstenaars, alsook tal van personen die tot minderheden behoren, onder meer religieuze minderheden, met name Baha'i en christelijke minderheden. Talloze personen zijn lastiggevalen en aangehouden omdat zij hun legitieme rechten uitoefenden of opkwamen voor de legitieme rechten van anderen. Personen die tot etnische minderheden behoren, onder meer Azeri's, Beloetsji's en Arabieren, zijn geregeld het slachtoffer van repressie en krijgen zeer vaak de doodstraf. Activisten kregen zware gevangenisstraffen opgelegd. Daarnaast zijn ook lijfstraffen toegepast. Gedetineerden rapporteerden vele gevallen van foltering en slechte behandeling. Het toezicht op externe informatiebronnen zoals het internet, internationale radio en televisie is verscherpt. Iraanse journalisten die samenwerken met buitenlandse media-organisaties zijn bedreigd of lastiggevalen door veiligheidsambtenaren en de EU bleef verontrust over de acties van de Iraanse autoriteiten om burgers te verhinderen vrijuit te communiceren en binnen Iran informatie te ontvangen.

Dat de toepassing van de doodstraf in Iran veel voorkomt - in 2011 bereikte zij haar hoogste niveau in jaren -, ook bij minderjarigen en ook in het openbaar, was voor de EU bijzonder zorgwekkend. In de loop van het jaar zijn in Iran tussen 277 en 436 terechtstellingen geregistreerd, hoewel het aantal terechtgestelde personen nog aanmerkelijk hoger kan uitvallen als gevolg van de rapportage van geheime terechtstellingen, vooral in de Valikabadgevangenis in Mashhad. De EU is Iran blijven oproepen om de minimumnormen na te leven, om zo tot een moratorium op de toepassing van de doodstraf te komen. Dat honderden personen zonder eerlijk proces tot de doodstraf zijn veroordeeld, of zijn veroordeeld voor misdaden die volgens de EU niet tot de doodstraf mogen leiden (bv. geloofsverzaking, overspel, drugsgelateerde delicten) achtte de EU bijzonder zorgwekkend.

De EU steunde ook de jaarlijkse resolutie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over de mensenrechtensituatie in Iran, die in 2011 meer steun kreeg dan ooit (86 stemmen voor in de Derde Commissie). Sinds 2004 wordt in die resolutie elk jaar de ernstige bezorgdheid van de Algemene Vergadering over de verslechterende mensenrechtensituatie geformuleerd.

In maart 2011 steunde de EU het besluit van de VN-Mensenrechtenraad om een mandaat te creëren voor speciale rapporteur voor de mensenrechtensituatie in Iran. De huidige mandaathouder, dr. Ahmed Shaheed, heeft in december 2011 zijn visie op de situatie kunnen uiteenzetten in de Groep mensenrechten van de Raad van de EU. Eind 2011 was hem echter nog steeds geen toegang tot Iran verleend. De EU was van mening dat hij, om zijn mandaat naar behoren te kunnen uitvoeren, toegang tot het land moest krijgen, evenals de talrijke houders van een thematisch mandaat die sinds het jongste bezoek, in 2005, in het kader van een speciale procedure, nog geen toegang tot Iran hebben gekregen.

De EU legde in april en in oktober 2011 specifieke beperkende maatregelen opgelegd aan 61 personen (onder wie drie Iraanse ministers) wegens hun verantwoordelijkheid, direct dan wel indirect, voor ernstige mensenrechtenschendingen. De betrokken personen krijgen geen toegang tot de EU en hun tegoeden zijn bevroren.

Tegelijkertijd is de EU bereid gebleven tot technische besprekingen over mensenrechten-vraagstukken met Iran. Het afgelopen jaar bood de EU de Iraanse autoriteiten herhaaldelijk aan om aan specifieke besprekingen deel te nemen, maar op dat aanbod werd niet ingegaan. De mensenrechtendialoog tussen de EU en Iran, die sedert december 2006, toen Iran de vijfde ronde afzegde, stilligt, kende in 2011 dan ook een slapend bestaan.

De EU is contact blijven onderhouden met het Iraanse maatschappelijk middenveld, zowel in Iran als in ballingschap, om de bescherming en de bevordering van mensenrechten in Iran te steunen. Zo werd een aantal projecten gefinancierd uit speciale instrumenten, onder meer het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR).

5.5.4 Irak

De mensenrechtensituatie is in heel Irak nog steeds fragiel nu het land maar langzaam herstelt van de moeilijke jaren na het conflict en vele problemen inzake politiek, veiligheid en ontwikkeling blijft hebben. Na de laatste algemene verkiezingen is de politieke overgang enigszins gestagneerd en is er nog steeds geweld op grote schaal tegen tal van Iraakse burgers, onder meer personen die tot minderheden en kwetsbare groepen behoren.

De toepassing van de doodstraf, die een ernstig en zorgwekkend probleem blijft, nam in 2011 toe. De EU heeft Irak herhaaldelijk opgeroepen om de doodstraf niet langer te voltrekken en om zich te houden aan internationale minimumnormen in afwachting van de afschaffing van de doodstraf (demarches en verklaringen).

De EU bleef tijdens haar dialoog met Irak uiting geven aan haar bezorgdheid over de mensenrechten. De EU-delegatie in Bagdad onderhield regelmatig contact met de autoriteiten alsook met de vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en van minderheden, en heeft samen met de diplomatieke missies van de EU de activiteiten van de Groep mensenrechten voortgezet. De EU is ook actief steun blijven verlenen aan de Verenigde Naties en aan de pogingen van de VN om een vreedzame oplossing voor de bewoners van Kamp Ashraf te faciliteren. De hoge vertegenwoordiger heeft allen die enige invloed op de situatie kunnen uitoefenen verzocht dat op opbouwende wijze te doen, en daarbij de hoogste prioriteit te verlenen aan de beveiliging en de veiligheid van de bewoners.

Goed bestuur, mensenrechten en de rechtsstaat bleven belangrijke aandachtsgebieden van de EU in het kader van haar steun aan Irak. De EU was door middel van projecten betrokken bij steun op die gebieden. Goed bestuur en de rechtsstaat behoren tot de prioriteiten van het allereerste EU-landenstrategiedocument voor Irak voor 2011-2013. De EU verschaftte ook begeleiding en opleiding op het gebied van politieke, gerechtelijke en penitentiaire diensten via de geïntegreerde rechtsstaatsmissie van de Europese Unie voor Irak (EUJUST LEX), die in 2011 haar activiteiten in het land heeft opgevoerd (Bagdad, Basra en Erbil).

Een nieuwe basis voor de betrekkingen tussen de EU en Irak is de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst, waarin als essentieel element een mensenrechtenclausule is opgenomen en waarin een kader wordt opgezet voor samenwerking in mensenrechtenzaken en voor het aanpakken van diverse vraagstukken, zoals de rechtsstaat.

5.5.5 Jemen

De revolutie in Jemen was tijdens het hele jaar bepalend voor de toestand, te beginnen met het eerste anti-Salehprotest op 15 januari 2011, onder leiding van Tawakkul Karman, die later dat jaar de Nobelprijs voor de vrede zou ontvangen. Daarnaast werd een verslechtering van de veiligheidssituatie waargenomen, met aanslagen door islamitische fundamentalisten.

Wegens die twee problemen was een intensievere inzet van de EU tijdens 2011 noodzakelijk. Tijdens de hele periode van onrust speelde de EU een centrale rol op politiek en humanitair gebied. Zij oefende voortdurend druk uit op alle partijen in Jemen om een vreedzame machtsoverdracht te faciliteren, die op haar beurt leidde tot verkiezingen die na de verslagperiode plaatsvonden. Bij al haar activiteiten heeft de EU het gebruik van geweld tegen demonstranten veroordeeld en zich diepgaand bezorgd getoond over het welzijn en de veiligheid van de bevolking van Jemen.

Niet minder dan 21 officiële verklaringen werden gepubliceerd. Daarnaast veroordeelden de buitenlandministers van de EU-lidstaten in zes sets van conclusies het geweld en de mensenrechtenschendingen veroordeeld. Evenzo hebben de staatshoofden en regeringsleiders tijdens hun bijeenkomst van juni alle partijen met aandrang opgeroepen het geweld stop te zetten, de mensenrechten na te leven en een permanent staakt-het-vuren te eerbiedigen. De hoge vertegenwoordiger en haar personeel zijn ook regelmatig in contact getreden met centrale leden van het regime en van de oppositie. Het optreden van de EU gebeurde in nauw overleg met de Golfstaten, de VS en andere internationale actoren.

Terwijl in Jemen de toch al grimmige situatie door het politieke, sociale en economische oproer nog verergerde, bleef de internationale gemeenschap eensgezind zware druk uitoefenen zo snel mogelijk een ordelijke overgang en een alomvattend hervormingsproces op gang te brengen. Na een initiatief van de EU bij de Mensenrechtenraad, zorgden de leden van de EU die ook zitting hebben in de Veiligheidsraad, in oktober voor een resolutie die uiteindelijk de deur opende naar de ondertekening, op 23 november, van het initiatief van de Samenwerkingsraad van de Golf en het uitvoeringsmechanisme daarvoor en derhalve naar de langverwachte overgang.

Los van het initiatief dat verband hield met de onrust, is de EU in haar betrekkingen met de Jemenitische autoriteiten de mensenrechten blijven aankaarten, in het bijzonder via daarmee samenhangende demarches betreffende de doodstraf voor jongeren, de vrijheid van meningsuiting en het Internationaal Strafhof.

Tot slot leverde de EU een wezenlijke bijdrage tot de leniging van de humanitaire behoeften van de bevolking door de financiële steun te verhogen. De initiële humanitaire toewijzing voor 2011 werd van 4 miljoen euro op 25 miljoen euro gebracht. Het totale bedrag van de EU humanitaire hulp voor 2011 bedroeg meer dan 60 miljoen euro. De EU blijft er evenwel van overtuigd dat verdere serieuze inspanningen om de humanitaire situatie van de burgerbevolking te verlichten absoluut noodzakelijk zijn: drie miljoen mensen hadden behoefte aan onmiddellijke bijstand en Jemen had wereldwijd het op één na hoogste percentage van chronisch ondervoede kinderen.

5.6 Azië en Oceanië

5.6.1 Afghanistan

In 2011 is de mensenrechtensituatie in Afghanistan 2011 niet beduidend verbeterd. Er bestaat bijzondere ongerustheid over de rechten van de vrouw, de rechten van het kind, de doodstraf, foltering en mishandeling, willekeurige detentie, risico's voor mensenrechtenverdedigers, vrijheid van meningsuiting, overgangsjustitie, straffeloosheid, en dodelijke burgerslachtoffers als gevolg van het conflict.

Het justitiële systeem en het bestuur in het algemeen vertonen nog altijd aanzienlijke tekortkomingen en tijdens een groot deel van het jaar verkeerde het parlement in een staat van beroering. De voortgang op het gebied van de mensenrechten ondervindt zowel rechtstreeks als onrechtstreeks hinder van het bestaan van knelpunten en het ontbreken van politieke wil om op tal van bestuursdomeinen hervormingen door te voeren. Een aanmerkelijk deel van de aandacht en de middelen van de EU gaat uit naar bestuur, een van de aandachtsgebieden van de EU. In 2011 heeft de EU naast 20 miljoen euro voor justitie en 40 miljoen euro voor de hervorming van de overheidsadministratie ook 140 miljoen euro vastgelegd voor de hervorming van de politie, en dan vooral voor burgerwachten en professionalisering.

De politiemissie van de Europese Unie in Afghanistan (EUPOL) werkt nauw samen met het ministerie van Binnenlandse Zaken en met andere belanghebbenden opdat de Afghaanse nationale politie de basisnormen inzake mensenrechten beter zou kennen en toepassen. Recentelijk is steun verleend voor de inrichting van een onafhankelijk ombudsbureau voor de politie.

De ISAF heeft in acht provincies de overbrenging van gevangenen tijdelijk geschorst naar aanleiding van een verslag van Unama (de Bijstandsmissie van de Verenigde Naties in Afghanistan) over foltering en mishandeling in een aantal Afghaanse detentiecentra. De overbevolking in de gevangenissen blijft een ernstig probleem. Hoewel de Europese Unie de situatie in de gevangenissen van nabij volgt sinds de bevoegdheid voor het gevangeniswezen, tegen de internationale beste praktijken in, van het ministerie van Justitie is overgeheveld naar het ministerie van Binnenlandse Zaken, blijft zij het gevangeniswezen steunen via de salariering van het gevangenispersoneel.

Wat vrouwen en meisjes betreft, bleven het geweld tegen hen, alsook sommige traditionele praktijken en de bestrafing van "morele misdrijven" belangrijke redenen tot bezorgdheid. In 2011 kregen diverse gevallen van geweld tegen vrouwen uitgebreide aandacht in de media. De Afghaanse autoriteiten reageerden snel op die media-aandacht, maar het werd duidelijk dat eerdere oproepen tot de plaatselijke autoriteiten geen passende reactie hadden opgeleverd.

Overeenkomstig de relevante EU-richtsnoeren zijn de thema's vrouwen en gendergelijkheid vaste onderdelen in de dialoog tussen de delegatie van de EU en de regering van Afghanistan. De delegatie probeert de regering aan te moedigen tot en te steunen bij de adequate nakoming van haar nationale en internationale mensenrechtenverplichtingen. Zij onderhoudt via raadplegingen en discussiegroepen regelmatig contact met het maatschappelijk middenveld en met mensenrechten-ngo's. In 2011 organiseerde de EU-delegatie ten minste drie raadplegingen tussen EU-ambtenaren van hoog niveau en leden van het maatschappelijk middenveld. De besproken vraagstukken hadden onder meer betrekking op discriminatie, gendergerelateerd geweld, waaronder ook seksueel geweld, mensensmokkel en kindhuwelijken en gedwongen huwelijken.

De EU blijft een belangrijke donor voor Afghanistan. Via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten, het programma "Non-State Actors and Local Authorities in Development" en het stabiliteitsinstrument zijn initiatieven en projecten van het maatschappelijk middenveld gefinancierd. Die hadden als doel in Afghanistan een breed gedragen en inclusief maatschappelijk middenveld te bevorderen en te versterken, dat zich inzet voor politieke, economische en sociale problemen, ten einde de dialoog ook de verantwoordingsplicht en de transparantie van overheidsorganen te bevorderen.

In 2011 zijn tal van nieuwe projecten gestart, en zijn twee oproepen tot het indienen van voorstellen gedaan voor een totaalbedrag van 3 miljoen euro. De lopende projecten omvatten specifieke thema's zoals overgangsjustitie en steun aan slachtoffers van gruweldaden, initiatieven betreffende vrouwen, vrede en veiligheid (VNVR-resolutie 1325), mensenrechtenopleiding voor journalisten en grotere participatie, speciaal van vrouwen, in het plaatselijk bestuur.

In de aanloop naar de Conferentie van Bonn heeft het maatschappelijk middenveld zijn eigen vertegenwoordigers voor de conferentie en het daaraan voorafgaande forum van het maatschappelijk middenveld kunnen kiezen doordat met de steun van Duitsland en andere lidstaten het maatschappelijk middenveld in heel Afghanistan is geraadpleegd.

5.6.2 Bangladesh

In het licht van haar hoofddoelstellingen armoedebestrijding en steun aan het democratische systeem in Bangladesh heeft de EU voortgewerkt aan de bevordering en de bescherming van de mensenrechten.

Zij is een aantal ontwikkelingsprogramma's gestart die tot doel hebben de democratische instellingen en toezichhoudende instanties te ondersteunen. De EU heeft, voortbouwend op de inspanningen die zij al sinds lange tijd levert, steun verleend aan acties ter versterking van het plaatselijk bestuur, acties voor capaciteitsopbouw van de verkiezingscommissie van Bangladesh, en acties om de oprichting van instellingen in de regio Chittagong Hill Tracts (CHT) te steunen.

Tijdens haar regelmatige dialoog met de autoriteiten van Bangladesh kaartte de EU onder meer de volgende vraagstukken aan: institutionele hervormingen, de rol van onafhankelijke toezichhoudende instanties, de situatie in de gevangenissen, de doodstraf, de vrijheid van meningsuiting, de uitvoering van het vredesakkoord inzake CHT, de rechten van de vrouw en de rechten van het kind. De boodschappen van de EU werd kracht bijgezet door de aanwezigheid in Bangladesh van EU-functionarissen van hoog niveau, zoals de heer Andris Piebalgs, Commissielid voor Ontwikkeling.

Met het oog op een snellere uitvoering van het vredesakkoord voor Chittagong Hill Tracts heeft de EU de dialoog met alle belanghebbenden voortgezet. Om de situatie op het terrein beter te kunnen beoordelen, heeft de EU de regio zelf bezocht. Ter aanvulling van die terreinbezoeken hebben in Dhaka contacten met de betrokken actoren plaatsgevonden.

Wat de humanitaire situatie van de Rohingya-bevolkingsgroep uit Birma/Myanmar betreft, heeft de EU verdere diplomatieke en humanitaire actie ondernomen. De EU hoopt dat uit de samenwerking tussen Bangladesh en Birma/Myanmar een langdurige oplossing kan ontstaan.

De EU heeft via een conferentie over mensenrechten en fatsoenlijk werk in november de sociale partners en het maatschappelijk middenveld samengebracht met het oog op de uitwerking van praktische voorstellen voor de daadwerkelijke uitvoering van de IAO-agenda voor fatsoenlijk werk, onder meer op het gebied van leefbaar loon, betere arbeidskansen, de ongelijke behandeling van mannen en vrouwen inzake werkgelegenheid en loon, betere regelingen voor sociale bescherming, de uitbanning van kinderarbeid, de bescherming van kwetsbare groepen en de rechten van vakbonden.

5.6.3 Birma/Myanmar

De EU toonde zich verheugd over de vrijlating van een aantal politieke gevangenen, over de bereidheid van de regering om hervormingen door te voeren en de mediacensuur af te zwakken, en over de aanneming van arbeidswetgeving die in nauwe samenwerking met de Internationale Arbeidsorganisatie was ontwikkeld.

Als reactie op die bemoedigende ontwikkelingen heeft de EU in april 2011 de beperkende maatregelen versoepeld door het visumverbod voor de burger-regeringsleden en voor de minister van Buitenlandse Zaken te schorsen. De EU heeft via missies van Piero Fassino, speciaal gezant van de EU, en via andere contacten op hoog niveau aangedrongen op verdere hervormingen, vooral van de rechtsstaat, alsook op naleving van de mensenrechten in gebieden met etnische conflicten, en op de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van alle resterende politieke gevangenen. Daarnaast bood de EU steun aan bij de verwezenlijking van de hervormingen. Zo werden op voorstel van de regering van Birma/Myanmar onder meer voorbereidende gesprekken met de nieuw opgerichte nationale mensenrechtencommissie gevoerd.

De EU bleef de grootste donor van het land voor humanitaire en ontwikkelingshulp, om diepgewortelde structurele armoede te helpen verlichten. De door de EU gefinancierde projecten hadden betrekking op toegang tot water en riolering, gezondheid, voedselveiligheid, en steun aan ontwortelde bevolkingsgroepen. Bovendien is de EU proactief opgetreden door banden aan te gaan met het maatschappelijk middenveld en een bilaterale dialoog met de regering te starten in het kader van de Ontmoeting Azië-Europa en van de bijeenkomsten tussen de EU en de ASEAN. Bij die gelegenheden kon de EU zorgpunten formuleren en de regering aanmoedigen het proces van positieve verandering voort te zetten.

Op multilateraal niveau steunde de EU in de VN-Mensenrechtenraad in het voorjaar en in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in het najaar van 2011 de verlenging van het mandaat van de speciale VN-rapporteur voor Myanmar, alsook de resoluties betreffende het land, waarbij zij de in de loop van het jaar geboekte vooruitgang erkende, schendingen van mensenrechten en discriminatie van etnische bevolkingsgroepen aan de kaak stelde, en de autoriteiten opriep om verdere initiatieven tot hervorming van het land te nemen. Tijdens de universele periodieke doorlichting werd de bezorgdheid over mensenrechtenvraagstukken ook rechtstreeks aan de autoriteiten meegedeeld.

5.6.4 Cambodja

Vanuit haar gehechtheid aan recht en nationale verzoening verleende de EU de nationale zijde van de Rode Khmer-tribunalen financiële steun. In 2011 verstrekten de EU de Rode Khmer-tribunalen een extra bijdrage van 1,3 miljoen euro in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten.

De EU heeft in 2011 opnieuw steun aan maatschappelijke organisaties verleend voor de uitvoering van mensenrechtenprojecten. De gebieden waarop de EU-financiering betrekking had, zijn onder meer de rechten van de vrouw, de rechten van het kind, landrechten, inheemse gemeenschappen, mensenrechten in detentiecentra en gevangenissen, toegang tot de rechter, mensenrechten bij migratie, mensenhandel en vrijheid van meningsuiting.

Tijdens de opstelling van het wetsvoorstel over niet-gouvernementele organisaties en verenigingen heeft de EU de regering aangeraden het wetsvoorstel uitgebreid met de belanghebbenden te bespreken, en tot een wet te komen die een gunstig klimaat voor het maatschappelijk middenveld waarborgt.

In de multilaterale fora steunde de EU in het najaar van 2011 de VN-landenresolutie, die een verlenging van het mandaat van de speciale VN-rapporteur voor Cambodja en intensievere samenwerking met het OHCHR behelsde. De EU toonde zich ook verheugd over het feit dat alle aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting van de VN waren aanvaard.

5.6.5 China

De mensenrechtenschendingen in China in 2011 bleven de EU zorgen baren.

Tijdens de mensenrechtendialoog tussen de EU en China, op 16 juni 2011 in Peking, is uitgebreid gesproken over de rechten van personen die tot minderheden behoren, in het bijzonder de situatie van etnische Tibetanen, Oeigoeren en Mongolen, alsook van christenen en van belijders van atheïstische overtuigingen, zoals Falun Gong. Tijdens die dialoog is ook de rechtsstaat ter sprake gekomen; de EU onderstreepte bezorgd te zijn over het toenemende aantal gedwongen verdwijningen en buitengerechtelijke detenties, en vroeg informatie over berichten dat mensen in detentie worden gefolterd. De EU benadrukte dat een onafhankelijke justitie belangrijk is en dat de advocaten hun beroepstaken vrijelijk, zonder intimidatie moeten kunnen uitoefenen. De EU kaartte ook de beperkingen op de vrijheid van meningsuiting aan en riep China opnieuw op om het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten te bekrachtigen en het systeem van heropvoeding door arbeid te hervormen. Parallel met de dialoog vond geen bezoek plaats omdat er geen akkoord over een locatie kon worden bereikt. De EU heeft in de marge van de dialoog een lijst van zorgwekkende individuele gevallen overhandigd. De tweede dialoogronde, die tijdens het tweede semester van 2011 was gepland, werd door China de facto geannuleerd.

Op 6 en 7 september vond in Peking het EU-China seminarie voor juridisch deskundigen plaats. De behandelde thema's waren mensenrechten en drugsbeleid, en mensenrechten en technologie.

Naar aanleiding van een golf van willekeurige arrestaties en gedwongen verdwijningen van advocaten, schrijvers, journalisten, ondertekenaars van petitie's, kunstenaars en bloggers in het voorjaar van 2011, en van de invoering van nieuwe beperkingen op de werkomstandigheden van buitenlandse journalisten, heeft de hoge vertegenwoordiger op 12 april in een verklaring haar verontrusting over die ontwikkelingen geformuleerd.

In de verklaring werd uiting gegeven aan bezorgdheid over de aanhouding van Ai Weiwei, werd onderstreept dat de willekeurige arrestaties en verdwijningen moeten ophouden en werd er bij de Chinese instanties op aangedrongen om mee te delen waar alle verdwenen personen zich bevinden. De hoge vertegenwoordiger riep China op om de betrokken personen te behandelen conform de internationale mensenrechtennormen en om allen die worden vastgehouden omdat zij hun recht op vrijheid van meningsuiting uitoefenden, vrij te laten. De hoge vertegenwoordiger toonde zich op 24 juni verheugd over de vrijlating van Ai Weiwei.

In 2011 heeft China de ernstige beperking van de vrijheid van meningsuiting en van de vrijheid van vereniging voortgezet, en hebben de Chinese rechtbanken zware straffen opgelegd. De hoge vertegenwoordiger heeft in december 2011 de gevangenisstraffen van respectievelijk negen en tien jaar voor de mensenrechtenactivisten Chen Wei en Chen Xi veroordeeld en ook de bijkomende gevangenisstraf van drie jaar voor mensenrechtenadvocaat Gao Zhisheng bekritiseerd. De hoge vertegenwoordiger riep op tot de onmiddellijke vrijlating van de heer Gao en verzocht om informatie over zijn welzijn en zijn verblijfplaats.

De EU heeft zich ernstig bezorgd getoond over het beleid dat door de Chinese autoriteiten in Tibet en Xinjiang werd uitgevoerd. Tijdens een spoeddebat op 27 oktober in het Europees Parlement onderstreepte de hoge vertegenwoordiger dat de EU bezorgd is over de toegenomen wettelijke beperkingen op de geloofsbeoefening in Tibet, over de beperkingen op het onderricht van het Tibetaans, over de aanhoudende officiële campagne tegen de Tibetaanse intelligentsia en prominenten uit het culturele leven, over de strenge maatregelen tegen Tibetanen die het wagen te protesteren tegen het officiële beleid, en over de weerslag op de Tibetaanse cultuur van de massale gedwongen migratie van nomaden. De EU onderstreepte diep bezorgd te zijn over de reeks zelfverbrandingen in de Tibetaanse regio's en riep de Chinese autoriteiten op om alle Tibetanen toe te staan hun culturele en religieuze rechten zonder belemmeringen uit te oefenen en om tegen vreedzaam protest geen geweld in te zetten. Op 10 maart gaf de hoge vertegenwoordiger tijdens een spoeddebat uiting aan haar bezorgdheid over de heropbouw van Kashgar in de provincie Xinjiang. De EU vreesde dat de vernietiging van een stad die eeuwenlang de bakermat van de Oeigoerse cultuur was geweest, de vrijwaring van die cultuur in de komende jaren ernstig zou kunnen beïnvloeden en onderstreepte dat zij China zal oproepen om voor de heropbouw zowel de plaatselijke bevolking te raadplegen als samen te werken met de Unesco.

Tijdens de 17e zitting van de VN-Mensenrechtenraad heeft de EU een verklaring uitgebracht waarin zij zich diep bezorgd toont over de verslechtering van de mensenrechtensituatie in China.

5.6.6 Democratische Volksrepubliek Korea (DVK)

De grove schendingen van de mensenrechten in de Democratische Volksrepubliek Korea (DVK) bleven de EU ernstige zorgen baren. De EU heeft zich in internationale fora herhaaldelijk bezorgd getoond en er bij Pyongyang op aangedrongen verbetering in de situatie te brengen. In maart 2011 speelde de EU opnieuw een belangrijke rol bij de aanneming in de VN-Mensenrechtenraad van de resolutie waarbij het mandaat van de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechtensituatie in Noord-Korea met een jaar werd verlengd. Op 19 december 2011 werd een door de EU, Japan en de Republiek Korea ingediende resolutie over de mensenrechtensituatie in de DVK door de Algemene Vergadering van de VN met 123 ja-stemmen aangenomen. Problemen in verband met de mensenrechten werden ook rechtstreeks bij Noord-Korea aangekaart door plaatselijke ambassadeurs van de EU-lidstaten in Pyongyang en tijdens vergaderingen met functionarissen van Noord-Korea in Brussel of in andere EU-lidstaten.

Tijdens de regelmatige politieke dialoog tussen de EU en de DVK, in de eerste week van december 2011 te Pyongyang, heeft de EU de DVK opgeroepen om alle mensenrechten en fundamentele vrijheden volledig na te leven en de aanbevelingen van de betreffende VN-resoluties toe te passen. De EU heeft Pyongyang aangemoedigd om als vertrouwenwekkende maatregel volledig samen te werken met de mensenrechtenmechanismen van de VN, onder meer door de speciale rapporteur volledige, vrije en ongehinderde toegang tot Noord-Korea te verlenen. De EU spoorde Pyongyang ook aan om een zinvolle dialoog over mensenrechten met de EU en haar lidstaten te voeren. De EU heeft zich opnieuw bereid verklaard de bilaterale dialoog over mensenrechten met Noord-Korea in te stellen, die expertise en constructieve samenwerking zou bieden over specifieke aspecten van de mensenrechten. De EU toonde zich zeer bezorgd over het feit dat onderdanen van Noord-Korea nog steeds de doodstraf krijgen en geëxecuteerd worden. De EU drong er bij Pyongyang ten eerste op aan om onmiddellijk een einde te maken aan de wijdverspreide systematische grove schendingen van de civiele, politieke, economische, sociale en culturele rechten, zijn inwoners te beschermen, het probleem van de straffeloosheid aan te pakken en ervoor te zorgen dat degenen die de mensenrechten hebben geschonden, berecht worden door een onafhankelijke rechter, volledige, veilige en ongehinderde toegang te verschaffen tot humanitaire hulp, en humanitaire organisaties toe te staan op onpartijdige wijze hulp te verstrekken. De EU heeft Noord-Korea gemaand om de achterliggende oorzaken van het vluchtelingprobleem aan te pakken en een veilige en waardige terugkeer van naar Noord-Korea teruggestuurde vluchtelingen mogelijk te maken.

De EU heeft in de tweede helft van 2011 10 miljoen euro vrijgemaakt voor dringende voedselhulp aan Noord-Korea om kwetsbare groepen te ondersteunen, vooral in de noordelijke en de oostelijke provincies. In augustus 2011 heeft de EU nog eens 200.000 euro extra toegekend voor de slachtoffers van overstromingen in het land.

5.6.7 Fidji

De mensenrechtensituatie is in 2011 niet verbeterd nu het militaire regime van Commodore Bainimarama zijn greep op de macht heeft geconsolideerd. Bijzonder zorgwekkend zijn de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting en van de vrijheid van vergadering, de willekeurige detenties en de mediacensuur.

Als reactie op de staatsgreep van 2006 en op het uitblijven van de naleving door Fiji van onderling overeengekomen afspraken inzake democratische beginselen, mensenrechten en de rechtsstaat, heeft de EU in 2007 besloten (met beperkte uitzonderingen) de ontwikkelingsbijstand uit hoofde van de Overeenkomst van Cotonou en van het instrument voor ontwikkelingssamenwerking, te schorsen. Het oorspronkelijk voor twee jaar geldende besluit werd herhaaldelijk verlengd, op 26 september 2011 met nog eens twaalf maanden. In de loop van 2011 heeft de EU in bilaterale vergaderingen en op bijeenkomsten in Suva in het kader van de van regelmatige politieke dialoog overeenkomstig artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, het regime aangemoedigd een betekenisvolle dialoog aan te gaan, de democratie te herstellen en de algemene noodtoestand in te trekken.

Nadat de strijdkrachten in februari ten minste tien politici, vakbondslieden en dissidenten zonder aanhoudingsbevel hadden aangehouden en ernstige slagen hadden toegebracht, tekende de EU bij de minister van Buitenlandse Zaken protest aan tijdens overeenkomstig artikel 8 gehouden politiekedialoogvergaderingen op 15 maart en - samen met de VS en andere partners – 21 maart.

Het regime heeft de jaarlijkse bijeenkomst van de methodistische kerk verboden na de weigering van die kerk om drie kerkleiders te ontslaan. Het regime heeft ook besluiten vastgesteld die de basisrechten van werknemers verregaand beperken, met name het (geamendeerde) besluit over arbeidsbetrekkingen en het besluit inzake arbeid in de essentiële nationale industrie.

Vakbondsleiders werden tijdens vergaderingen met vakbondsleden gearresteerd wegens illegale samensholing, een vakbondsleider is opruiing ten laste gelegd. De uitvoering van het besluit van 2010 over de ontwikkeling van de media-industrie heeft de censuur aangescherpt.

De in 2009 afgekondigde noodtoestand, die de mensenrechten ernstig beperkt, werd in de loop van 2011 van maand tot maand verlengd, maar op 31 december heeft Commodore Bainimarama de nakende opheffing ervan aangekondigd.

5.6.8 India

De Europese Unie is de mensenrechten in India nauwlettend blijven observeren uit hoofde van de richtsnoeren van de EU inzake mensenrechten en heeft daarbij (vooral tijdens de jaarlijkse mensenrechtendialoog) met het maatschappelijk middenveld en regeringsinstanties gesproken over vermeende misstanden en hulp geboden aan ngo's voor mensenrechten en aan verdedigers van mensenrechten.

Op het gebied van de fundamentele rechten was de doodstraf het onderwerp van nauw toezicht en diplomatieke actie op hoog niveau, waaronder een brief van hoge vertegenwoordiger Ashton aan minister van Binnenlandse Zaken Chidambaram, naar aanleiding van de verwerping van verscheidene gratieverzoeken door de president. In het kader van de mensenrechtendialoog in maart is met de regering verder gepraat over de aanneming van het wetsvoorstel inzake voorkoming van marteling en over punten inzake de veiligheidswetgeving.

Specifiek met betrekking tot verdedigers van de mensenrechten heeft de EU met de Indiase overheid verder gepraat over een lijst prioritaire zaken (en het proces tegen dr. Binayak Sen, die op borgtocht is vrijgelaten, verder gevolgd).

Er is een workshop gehouden over sociale insluiting.

De EU-missiehoofden hebben zich tijdens hun jaarlijkse bezoek aan Jammu en Kasjmir op de hoogte kunnen stellen van vraagstukken inzake mensenrechten in die regio.

Ten slotte, maar daarom zeker niet minder belangrijk, heeft de EU financiële steun verleend aan een aantal initiatieven over een reeks zorgpunten in verband met de mensenrechten, zoals vrouwen- en kinderhandel, preventie van marteling, de rechten van gemarginaliseerde en maatschappelijk buitengesloten groepen, de rechten van werknemers in de informele sector en toegang tot de rechter voor kwetsbare bevolkingsgroepen.

5.6.9 Indonesië

De uitgebreide partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst (PSO) die de EU en Indonesië op 9 november 2009 hebben ondertekend, heeft geleid tot de instelling van een gestructureerde mensenrechtendialoog. Ter gelegenheid van de ondertekening van de PSO hebben Indonesië en de EU de mensenrechten en democratie aangeduid als prioriteiten voor nauwere samenwerking in afwachting van de ratificatie van de overeenkomst.

De tweede ronde van de mensenrechtendialoog was in maart 2011 in Brussel. De dialoog was een waardevolle gelegenheid om te praten over zaken als non-discriminatie, de rechten van gedetineerden en gevangenen, het Internationaal Strafhof, vrouwenrechten, het recht op onderwijs, en samenwerking in multilaterale fora. Voorts heeft de EU in oktober 2011 een seminar van het maatschappelijk middenveld over de vrijheid van godsdienst georganiseerd onder de titel "Mensenrechten en geloof in het brandpunt", waarop levendig van gedachten werd gewisseld over de rol van godsdienst bij het bevorderen van de mensenrechten en over de verenigbaarheid van de vrijheid om een geloof te belijden met andere belangrijke mensenrechten, waaronder de vrijheid van meningsuiting.

De EU heeft verklaringen afgelegd over de moord op drie leden van de Ahmadi-gemeenschap en de inadequate veroordeling van degenen die schuldig zijn bevonden aan de aanslagen in februari en juli 2011.

In 2011 werden via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) twaalf mensenrechtenprojecten gesteund die betrekking hadden op bijvoorbeeld integratie van de mensenrechten in de besluitvorming, politieke representativiteit, foltering, recht op onderwijs en recht op gezondheidszorg, en de daadwerkelijke uitoefening van de mensenrechten door vrouwen en kinderen. De EU-richtsnoeren inzake mensenrechten zijn in het Indonesisch vertaald en krijgen een brede verspreiding.

De EU volgt de mensenrechtensituatie zorgvuldig via regelmatige mensenrechtenmissies, met name in gevoelige regio's als Atjeh en Papoea, waar er specifieke punten zijn, onder meer in verband met waarheids- en verzoeningsprocessen en kwesties die te maken hebben met de speciale autonomie die aan die provincies is verleend.

De EU-missies in Jakarta hebben een specifieke taskforce voor mensenrechten ingesteld, bestaande uit de politieke consulenten van de EU-delegatie en de ambassades van de lidstaten.

5.6.10 Japan

Tijdens 2011 is verder gewerkt aan een overeenkomst tussen de EU en Japan inzake onder meer de sectoren politieke en internationale samenwerking, die stoelt op de gedeelde gehechtheid aan fundamentele waarden en beginselen.

De EU hield haar jarenlange samenwerking met Japan overeenkomstig de "agenda voor samenwerking" aan. Er was overleg inzake mensenrechten, met name om de samenwerking te faciliteren in het kader van de Algemene Vergadering van de VN, bijvoorbeeld wat de gezamenlijk ingestuurde resolutie over mensenrechten in Noord-Korea betreft.

De EU was zeer ingenomen met het feitelijke moratorium op de doodstraf dat Japan gedurende het hele jaar 2011 in stand hield, en heeft aangedrongen op de voortzetting daarvan.

5.6.11 Laos

De EU en Laos hebben in februari 2011 de derde ronde van de geregelde mensenrechtendialoog gehouden in het kader van de Groep bestuur en mensenrechten van de EU en Laos. De dialoog bood gelegenheid tot het bespreken van talrijke mensenrechtenkwesties, waaronder de verrichting van de universele periodieke doorlichting (UPR), vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging, vrijheid van godsdienst of overtuiging, Hmong-repatrianten, mensenhandel, de omstandigheden in gevangenissen en detentiecentra, de bestuurshervormingen en landrechten. De dialoog werd voorafgegaan door een deskundigenseminar over de uitvoering van de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting in Laos. De EU wisselde ervaringen van haar lidstaten op dit gebied uit en internationale organisaties en het maatschappelijk middenveld reikten ideeën aan over de wijze waarop de aanbevelingen van de UPR in Laos beter kunnen worden uitgevoerd.

In 2011 zijn negen projecten in verband met mensenrechten uitgevoerd. Zes daarvan werden gefinancierd uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten, één uit het thematische programma niet-overheidsactoren en plaatselijke overheden, en twee uit de projectovereenkomst tussen de EU en het UNDP. Die projecten waren gericht op de rechten van het kind, genderrechten, mensen met een handicap, kansarme minderheidsgroepen, alsook op capaciteitsopbouw van de opkomende middenveldorganisaties van Laos.

De projecten met het UNDP steunden ook de nationale vergadering bij het hervormen van de nationale wetgeving teneinde te voldoen aan de internationale overeenkomsten/normen. In het kader van het project met betrekking tot internationaal recht werden ook verschillende opleidingen over de uitvoering van de internationale overeenkomsten inzake mensenrechten gegeven voor regeringsfunctionarissen en het plaatselijk maatschappelijk middenveld. De aanbevelingen van de UPR voor Laos zijn gepubliceerd en onder verschillende gouvernementele en internationale instanties verspreid.

5.6.12 Maleisië

In 2011 hebben de EU en Maleisië verder onderhandeld over een partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst, waarin bepalingen over de mensenrechten zullen staan.

De EU en Maleisië zijn ook op lokaal niveau gesprekken over mensenrechten aangegaan. Het eerste gesprek was begin februari 2011 en ging vooral over de uitoefening van de mensenrechten door vrouwen en kinderen. Dit is de eerste bilaterale mensenrechtendialoog die Maleisië ooit heeft gevoerd.

Op 1 maart 2011 hebben de delegatie van de EU, de Ambassade van Nederland en het Instituut voor geavanceerde islamitische studies een openbaar seminar over "Godsdienst in de openbare ruimte - de EU en Maleisië" georganiseerd, dat meer dan 150 deelnemers uit het grote publiek aantrok. De volgende dag had achter gesloten deuren een seminar over hetzelfde onderwerp plaats.

In maart heeft Maleisië eveneens de bijeenkomst Azië-Stille Oceaan georganiseerd over het universele karakter van het Statuut van Rome van het ICC. Daarop volgde het besluit van de regering om toe te treden tot het Statuut van Rome.

De EU financiert een aantal projecten in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), dat een breed scala van thema's bestrijkt, zoals de rechten van het kind en de vrouw, non-discriminatie, mediavrijheid, inheemse volken, mensenrechteneducatie, en personen met een handicap. In het kader van de eerste evaluatievergadering in september 2011 hebben de begunstigde ngo's informatie uitgewisseld over de voornaamste problemen waarmee zij te kampen hadden tijdens de uitvoering van het project en hebben zij mede verdere actiepunten voor follow-up door de EU in Maleisië bepaald. De middelen van het EIDHR werden ook gebruikt om het maken van een documentaire over de doodstraf in Maleisië te financieren.

De EU is met alle belanghebbenden op het gebied van de mensenrechten blijven samenwerken en heeft een aantal van hen uitgenodigd voor de vergaderingen van de plaatselijke EU-werkgroep mensenrechten. De belangrijkste partners zijn de advocatuur van Maleisië en de nationale mensenrechtencommissie. Een van de concrete resultaten van deze samenwerking was een openbare bijeenkomst in oktober 2011 over de afschaffing van de doodstraf. Tegelijk met het openbare seminar, dat ongeveer 350 deelnemers telde, werd op verzoek van het Bureau van de procureur-generaal ook technisch overleg gehouden achter gesloten deuren. Op beide bijeenkomsten traden Europese prominenten als spreker op en beide bijeenkomsten vormden de eerste stap in een langetermijncampagne voor de afschaffing van de doodstraf in Maleisië.

5.6.13 Nepal

Ondanks de verbintenissen die in het kader van het alomvattend vredesakkoord van 2006 werden aangegaan, blijven schendingen van de mensenrechten, waaronder verschillende vormen van discriminatie en wijdverbreide straffeloosheid alsook een zwakke rechtsstaat? de belangrijkste langdurige uitdagingen op mensenrechtengebied in Nepal.

Op politiek niveau is de EU met de regering blijven praten en heeft ze de politieke partijen er voortdurend op gewezen dat schenders van de mensenrechten voor de rechter moeten worden gebracht en dat emblematische gevallen van schendingen van de mensenrechten, zowel tijdens als na het conflict, die duidelijk aantonen dat zulke misdaden nog steeds ongestraft blijven, moeten worden aangepakt. Er is een brief aan de premier, de voorzitter van de constituerende vergadering en de leiders van de politieke partijen gezonden waarin bezorgdheid wordt geuit over de justitiële overgangsmechanismen en de voorgestelde algemene amnestie.

Tijdens Nepals universele periodieke doorlichting in januari 2011 en de follow-up daarvan in juni 2011 heeft de EU bij de regering verder gepleit voor het nakomen van haar toezeggingen en voor het verbeteren en aannemen van verscheidene wetsontwerpen voor het instellen van mechanismen voor overgangsrechtspraak, die ter behandeling in het parlement zijn.

Op plaatselijk niveau coördineert en volgt de EU constant de mensenrechtensituatie in Nepal, in het bijzonder de kwetsbare positie van verdedigers van de mensenrechten. De in Kathmandu zetelende EU-werkgroep voor de bescherming van verdedigers van de mensenrechten heeft in mei 2011 een missie uitgevoerd naar het zuidelijke deel van Nepal, met als doel uit de eerste hand informatie te verzamelen over de problemen waarmee verdedigers van de mensenrechten te maken krijgen en te laten zien dat er steun is voor hun werk. Als voorzitter van de EU-werkgroep voor de bescherming en ondersteuning van verdedigers van de mensenrechten heeft de delegatie van de EU een bijeenkomst van de EU-werkgroep georganiseerd om de balans op te maken van de situatie waarin de mensenrechtenverdedigers zich bevinden en mogelijke wegen voorwaarts te bespreken.

De EU helpt diverse ngo's en ingo's financieel met de uitvoering in Nepal van initiatieven die verband houden met mensenrechten en democratie. Er zijn projecten gefinancierd in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en het Instrument voor migratie en asiel, alsook in het kader van het Instrument "Investeren in mensen" (DCI-HUM). In twee nieuwe projecten die sedert 2010 worden uitgevoerd (een project van de wereldwijde oproep van het EIDHR (de EU heeft 360 000 euro vastgelegd) en een project van de wereldwijde oproep van het DCI-HUM (de EU heeft 575.000 euro vastgelegd) wordt nog steeds gewerkt aan het vraagstuk van door het gewapend conflict in Nepal getroffen kinderen en gezinnen. Een ander project (waarvoor de EU 857 000 euro heeft vastgelegd) dat uit de wereldwijde oproep in het kader van het DCI-HUM is geselecteerd, gaat over de bescherming en de bevordering van culturele diversiteit. Naast de zes nieuwe projecten die in 2011 zijn geselecteerd in het kader van de landenspecifieke steunregeling van het EIDHR (waarvoor de EU 900 000 euro heeft vastgelegd), zijn er tien lopende projecten met uitgebreide aandacht voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten en de consolidering van de democratie. Twee nieuwe projecten die in 2011 zijn gestart, helpen ook bij het bevorderen van veilige migratie van vrouwelijke migrerende werknemers.

Er lopen nog steeds bilaterale programma's betreffende onderwijs en vredesopbouw om de toegang tot onderwijs te bevorderen en kwaliteitsonderwijs te steunen. In het kader van projecten die uit hoofde van het instrument voor voedselfaciliteiten worden gefinancierd, worden ook de dringende behoeften aan basisvoedsel van de gemeenschap aangepakt.

Teneinde prioriteiten te stellen voor de oproep van het EIDHR in 2012 pleegde de delegatie overleg met verschillende groepen, waaronder vrouwen, Dalits en kinderen.

De delegatie van de EU in Nepal organiseerde in 2011 een workshop ter gelegenheid van de Dag voor inheemse volken. De delegatie heeft bij verschillende gelegenheden ook verscheidene programma's bijgewoond, en daarbij haar solidariteit betuigd met de bescherming en de bevordering van de mensenrechten. Ter gelegenheid van de mensenrechtendag op 10 december is plaatselijk een gezamenlijk EU++-persbericht uitgebracht, waarin werd gewezen op de verantwoordelijkheid van de regering om bijkomende grote inspanningen te leveren om de fundamentele mensenrechten te beschermen en te bevorderen en om haar verplichtingen uit hoofde van het internationale recht na te komen teneinde vrede en democratie te consolideren.

5.6.14 Pakistan

Het samenwerkingsakkoord van de derde generatie (2004) van de EU en Pakistan bevat de inmiddels verplichte bepaling over de mensenrechten.

In 2011 heeft de EU onderhandeld over een nieuw strategisch partnerschap met Pakistan, het Inzetplan EU-Pakistan. Het vijfjarig inzetplan beoogt een frequentere mensenrechtendialoog en de bekrachtiging en effectieve uitvoering van internationale overeenkomsten, als onderdeel van een strategische politieke dialoog.

Begin 2011 vonden in Islamabad twee tragische moorden op politici van hoog niveau plaats. De voormalige gouverneur van Punjab, Salman Taseer, en de voormalige minister van Minderheden, Shab haz Bhatti, werden door extremistische groepen vermoord omwille van hun steun aan de hervorming van de zeer strenge wetten op godslastering, naar aanleiding van de terdoodveroordeling van een christelijke vrouw wegens godslastering. De moorden ontketenden intolerante krachten binnen de Pakistaanse gemeenschap die de moord op Salman Taseer openlijk steunden en roemden. De hoge vertegenwoordiger veroordeelde beide incidenten met kracht, waarbij zij de nadruk legde op de bezorgdheid van de EU over het klimaat van onverdraagzaamheid en geweld waarin het debat over de wetten op godslastering werd gevoerd, en verzocht de Pakistaanse autoriteiten met klem de bescherming te verzekeren van degenen die zich over de zaak hadden uitgesproken. De EU bleef gedurende het gehele jaar toezien op, en ten overstaan van de autoriteiten haar bezorgdheid uiten over de zaak van Asia Bibi, de christelijke vrouw die in 2010 ter dood werd veroordeeld wegens godslastering en die momenteel in Punjab in de gevangenis zit.

Pakistan heeft het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR) en het Verdrag tegen foltering (CAT) op 4 juni 2010 - aan de vooravond van de tweede top EU-Pakistan - bekrachtigd. Tegelijk evenwel heeft Pakistan talrijke algemene voorbehouden gemaakt bij de mensenrechteninstrumenten. De EU heeft vervolgens inspanningen gedaan om haar bezorgdheid te beklemtonen over de aard en omvang van de ruime voorbehouden tegen de verdragen, die behoorden tot de meest uitgebreide voorbehouden die ooit door een staat die partij is bij die verdragen, zijn gemaakt. Die boodschap werd versterkt door bezoeken van missies van het Europees Parlement in de loop van het jaar. In antwoord op de aanhoudende campagne van de EU heeft Pakistan op 14 september 2011 16 van zijn 19 voorbehouden ingetrokken.

De veiligheid van journalisten die zich bezighouden met mensenrechten bleef het gehele jaar een ernstig punt van bezorgdheid. Een specifiek punt van bezorgdheid was de moord op een bekende journalist in Pakistan die verslag uitbracht over gevoelige kwesties, met name de Taliban-beweging in Afghanistan en Pakistan. In reactie op de grote bezorgdheid heeft de EU-delegatie op 15 juli 2011 in Islamabad een panelgesprek georganiseerd over de veiligheid en beveiliging van de media, die door een groot aantal vertegenwoordigers van de media werd bijgewoond. Er werden uitgebreide besprekingen gehouden over de noodzaak van opleiding en bescherming van journalisten die verslag uitbrengen vanuit conflictgebieden en over de manier waarop onderzoeksjournalistiek moet worden bedreven in geval van dreigingen, alsook over de grenzen van verantwoordelijke journalistiek.

De EU heeft met Pakistan samengewerkt in het kader van een programma ter vergroting van de capaciteit van de rechtshandhavingsinstanties; alle opleidingen voor politie en aanklagers omvatten componenten betreffende de daadwerkelijke bescherming van de mensenrechten.

De EU is bezig met het opstellen van een programma inzake steun aan democratische instellingen, dat een mensenrechtencomponent bevat. De algemene doelstelling van het programma is de consolidatie van het democratische proces in Pakistan te ondersteunen door de democratische instellingen van het land te versterken. Het specifieke doel is bij te dragen tot de verbetering van de werking en de resultaten van de parlementaire vergaderingen van Pakistan, in de eerste plaats op provinciaal niveau. De mensenrechtencomponent strekt ertoe de bevordering en bescherming van de mensenrechten in het land te versterken door middel van bijstand aan de regering en de nationale mensenrechteninstellingen voor het vergroten van de capaciteit om mensenrechtenkwesties aan te pakken en de internationale verplichtingen inzake mensenrechten na te komen.

5.6.15 Filipijnen

Na de afronding van de onderhandelingen over de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst, die sterke bepalingen betreffende mensenrechten bevat, zijn de EU en de Filipijnen besprekingen begonnen over de mogelijke start van een mensenrechtendialoog. In afwachting van de totstandbrenging van een dergelijke formele dialoog is de EU mensenrechtenkwesties blijven behandelen in het kader van de geregelde politieke dialoog, laatst nog tijdens de bijeenkomst van hoge ambtenaren in december 2011, en in haar contacten met het maatschappelijk middenveld en de bevoegde grondwettelijke organen.

De EU is steun voor het vredesproces van Mindanao blijven verlenen door middel van rechtstreekse deelname aan het internationaal toezichtsteam (IMT), met name door de leiding op zich te nemen van de humanitaire, rehabilitatie- en ontwikkelingscomponent. 2011 heeft een krachtiger impuls voor de vredesonderhandelingen gebracht.

De EU is technische bijstand blijven verlenen voor het aanpakken van buitengerechtelijke executies en gedwongen verdwijningen. Het EPJUST-programma heeft de Filipijnse samenleving (regeringsinstanties, bevoegde constitutionele organen en het maatschappelijk middenveld) bijgestaan om een eind te maken aan buitengerechtelijke executies en gedwongen verdwijningen van activisten, journalisten, vakbondsmensen en vertegenwoordigers van de landbouwers, en om de daders te identificeren en voor de rechter te brengen. Na afloop van het EPJUST-programma in juli 2011 zal de EU haar steun voortzetten in het kader van een nieuw programma, "Recht voor iedereen", dat erop gericht is de mogelijkheden van rechthebbenden om recht te zoeken te vergroten, en tevens de efficiëntie te vergroten van degenen op wie verplichtingen rusten om recht te doen, met bijzondere nadruk op buitengerechtelijke executies en gedwongen verdwijningen. De EU is ook talrijke projecten blijven steunen in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten, ook betreffende vrouwenrechten, inheemse volken, de voorkoming van marteling, de rechten van het kind, mensenrechtenverdedigers, vakbonden en rechten van werknemers.

De EU was ingenomen met de bekrachtiging door de Filipijnen van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof in augustus 2011. De hoge vertegenwoordiger heeft een verklaring afgelegd waarin zij de Filipijnen feliciteerde met dit besluit.

5.6.16 Sri Lanka

De mensenrechtensituatie in Sri Lanka bleef in 2011 internationale aandacht wekken. Ondanks enige positieve vooruitgang op gebieden als de taalrechten en de bestrijding van mensenhandel, heeft de regering geen beleid ingevoerd of acties ondernomen om een aantal ernstige mensenrechtenkwesties aan te pakken. Verdwijningen, buitengerechtelijke executies, wijdverbreide folterpraktijken, langdurige onwettige detenties, juridische obstakels voor een eerlijk en deugdelijk proces en een alarmerend niveau van straffeloosheid behoren tot de grootste punten van bezorgdheid.

In 2011 zijn de besprekingen over mensenrechten tussen de EU en de autoriteiten van Sri Lanka onderbroken nadat de preferentiële tariefconcessies van het SAP+ in 2010 waren ingetrokken.

Hoewel er geen formele afspraken met de Sri Lankaanse regering zijn op mensenrechtengebied, is de EU-delegatie in Sri Lanka, in nauwe samenwerking met de ambassades van de lidstaten, geregeld toezicht blijven houden op mensenrechtenschendingen ter plaatse, ook in het noorden en het oosten waar het conflict had plaatsgevonden. De EU is steun blijven verlenen aan mensenrechtenverdedigers en journalisten die gevaar lopen. De diplomaten van de EU en de lidstaten coördineerden hun acties en pleitbezorging, zoals het aankaarten van bezorgdheid in verband met de mensenrechten bij de nationale autoriteiten, het bijwonen van processen van mensenrechtenverdedigers die aangeklaagd waren wegens illegale activiteiten, ingevolge onderzoeken naar verdwijningen. Zij hielden geregeld thematische bijeenkomsten en ook een jaarlijkse bijeenkomst met mensenrechtenverdedigers en leden van het maatschappelijk middenveld met als doel regelmatig recente informatie te verkrijgen over de situatie ter plekke, en de banden met de plaatselijke actoren te handhaven. De EU heeft de bescherming van de mensenrechten ook bij de Sri Lankaanse ambassadeur bij de EU aangekaart. Voorts is de EU haar bezorgdheid over eerdere en huidige mensenrechtenschendingen in Sri Lanka blijven uiten in multilaterale fora, met name in de Mensenrechtenraad, en heeft zij tegelijk de regering van Sri Lanka aangespoord contact met de VN op te nemen in verband met deze aangelegenheden.

Er is bijstand van de EU verleend via de beschikbare middelen ter ondersteuning van niet-overheidsactoren (NSA) en het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR).

5.6.17 Thailand

Voor de parlementsverkiezingen in juli 2011 heeft de EU een missie van verkiezingsdeskundigen (EEM) in Thailand ingezet, die bestond uit twee in Bangkok gevestigde verkiezingsdeskundigen. Het mandaat van de EEM bestond erin de verkiezingen te analyseren aan de hand van internationale normen voor democratische verkiezingen, en geregeld verslag uit te brengen aan de instellingen van de EU, alsook aanbevelingen te doen voor mogelijke verbeteringen van het verkiezingsproces. De EEM kreeg goede medewerking van de Thaise autoriteiten en het eindverslag werd toegezonden aan de minister van Buitenlandse Zaken, de voorzitter van de kiescommissie en het hoofd van de Commissie voor waarheid en verzoening.

De EU is de ontwikkeling met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting in Thailand van nabij blijven volgen. De EU heeft geregeld verscheidene vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers ontmoet, die hun bezorgdheid uitten over de steeds kleiner wordende ruimte voor vrije meningsuiting, de politisering van de kwestie, de aanzienlijke toename van gevallen van majesteitsschennis alsook de hardvochtige toepassing van de wetgeving en de duur van de straffen in recente zaken. De EU heeft verscheidene processen van prominente mensenrechtenverdedigers geobserveerd, waaronder die tegen Chiranuch Premchaiporn en Somyot Pruksakasemsuk. Na de veroordeling van Amphon Tangnoppakul tot een gevangenisstraf van twintig jaar in november 2011 heeft de EU een plaatselijke verklaring van de missiehoofden doen uitgaan waarin de Thaise autoriteiten met aandrang werd verzocht ervoor te zorgen dat de rechtsstaat wordt toegepast op een niet-discriminerende en evenredige wijze die spoort met de handhaving van de basismensenrechten, waaronder de vrijheid van meningsuiting.

De EU heeft een aantal projecten in verband met mensenrechten gefinancierd die betrekking hebben op de rechtsstaat en de toegang tot justitie, het verzoeningsproces in het diepe zuiden en de rechten van vluchtelingen. Voorts heeft de EU haar plaatsbezoeken aan het diepe zuiden, het noordoosten en andere delen van het land voortgezet. Bovendien heeft de EU Thailands eerste universele periodieke doorlichting (UPR), die in oktober 2011 in Genève plaats had, van nabij gevolgd en de RTG aangespoord zoveel mogelijk UPR-aanbevelingen te aanvaarden en uit te voeren. In dit verband was de EU ingenomen met de UPR-verbintenis van Thailand om een vaste uitnodiging voor speciale procedures van de VN te verlengen en zou zij een officieel bezoek van de Speciale rapporteur van de VN inzake vrijheid van meningsuiting ten zeerste verwelkomen.

5.6.18 Oost-Timor

Oost-Timor boekt gestage vooruitgang met het versterken van de democratie en de mensenrechten, tegen een achtergrond van grote problemen die dit jonge en nog broze land nog steeds op zich af ziet komen. In maart 2011 is de Europese Unie gestart met een programma ter waarde van 39 miljoen euro om Oost-Timor te steunen op zijn weg naar een stabiele democratie en duurzame ontwikkeling, met name wat betreft democratisch bestuur, ontwikkeling van de plattelandsgebieden, en de rol van het maatschappelijk middenveld. Met betrekking tot dit laatste is het de bedoeling de capaciteit van netwerken en overkoepelende organisaties te versterken, een inclusieve dialoog en samenwerking tussen de plaatselijke en centrale regeringsinstanties en niet-overheidsactoren te steunen, en de participatie van niet-overheidsactoren op een gedecentraliseerd niveau te verbeteren door middel van passende acties inzake burgerschapsvorming en werkgelegenheid voor jongeren. Deze bijstand is belangrijk, omdat Oost-Timor niet genoeg capaciteit heeft om mensenrechtenschendingen degelijk aan te pakken. Een cruciaal punt is het afleggen van verantwoording voor mensenrechtenschendingen uit het verleden (onder de Indonesische bezetting van 1974 tot 1999 en tijdens de gewelddadigheden in 1999 na het referendum over onafhankelijkheid). De EU heeft de opstelling van de twee verslagen over die gebeurtenissen gesteund. De beide verslagen zijn nog niet besproken in het parlement.

Bij de eerste universele periodieke doorlichting van Oost-Timor door de VN-Mensenrechtenraad in oktober 2011, waaraan een groot aantal lidstaten van de EU actief heeft deelgenomen, hadden de cruciale aanbevelingen betrekking op het aanpakken van geweld tegen vrouwen en kinderen en van schendingen uit het verleden, het garanderen van schadevergoeding voor slachtoffers van conflicten, alsook het versterken van de gerechtelijke instellingen.

5.6.19 Vietnam

In 2011 is de EU door middel van haar geregelde mensenrechtendialoog, openbare verklaringen, diplomatieke demarches en technische bijstand, Vietnam blijven aanmoedigen om voort te gaan op de weg naar een opener samenleving die gebaseerd is op de rechtsstaat en de eerbiediging van de mensenrechten.

In het bijzonder heeft de EU bij de regering van Vietnam aangedrongen op opheffing van de beperkingen op de vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid als gegarandeerd bij artikel 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, waarbij het land partij is.

De EU heeft ook gebruik gemaakt van technische bijstand in het kader van het "project inzake een partnerschap voor justitie" teneinde het justitiële systeem te moderniseren en te professionaliseren.

De EU is doorgegaan met de uitvoering van projecten voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten, waaronder de rechten van het kind, van werknemers en van mensen met een handicap, en non-discriminatie.

De EU en Vietnam zijn overeengekomen de vorm van hun geregelde mensenrechtendialoog te herzien, en van een door de EU-missiehoofden in Hanoi geleide plaatselijke dialoog over te gaan naar een door deskundigen op mensenrechtengebied geleide, in de hoofdstad gehouden versterkte dialoog. (NB: de eerste ronde van deze nieuwe versterkte mensenrechtendialoog had plaats op 12 januari 2012 in Hanoi.)

5.7 Noord-, Zuid- en Midden-Amerika

5.7.1 Canada

De EU behield zijn samenwerking met Canada, overeenkomstig de (in 2004 overeengekomen) "partnership agenda" tussen de EU en Canada. Behalve hun lopende contacten van tijdens het jaar pleegden de EU en Canada op 17 maart 2011 in Genève ook bilateraal mensenrechtenoverleg. Tijdens die gelegenheden zijn de internationale prioriteiten inzake mensenrechten geëvalueerd.

Tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties verleende de EU actieve steun aan de door Canada ingediende resolutie over de mensenrechtensituatie in Iran. De EU schaarde zich ook achter het door Canada gesteunde initiatief van de VN om 11 oktober uit te roepen tot Internationale dag voor de rechten van meisjes.

5.7.2 VS

Omdat in 2011 het oprichtingsproces van EDEO aan de gang was, vonden in dat jaar geen bilaterale mensenrechtenbesprekingen met de VS plaats. Tussen de regering van de VS en de EU-delegatie in Washington DC, tussen de hoofdzetels (EDEO en het ministerie van Buitenlandse Zaken van de VS), en tussen de respectieve missies bij de Verenigde Naties in New York en Genève werd echter geregeld van gedachten gewisseld. De EU bevorderde de mensenrechtendialoog in Washington door deel te nemen aan tal van door het ministerie van Buitenlandse Zaken georganiseerde multilaterale bijeenkomsten en door haar contacten met belanghebbenden, ngo's en denktanks in het bijzonder, te intensiveren. Diverse vraagstukken, zoals de mensenrechten in de landen van de Arabische lente, vrijheid van godsdienst, LGBT's, vrije toegang tot het internet en mensenrechtenverdedigers werden daarbij besproken. Evenals in vorige jaren speelde het dynamische partnerschap tussen de EU en de VS in multilaterale fora - zoals de Mensenrechtenraad en de Derde Commissie van de AVVN - een centrale rol bij het behalen van diverse resultaten (zie hierboven). Ter aanvulling van die samenwerking vond een dialoog over terrorismebestrijding en internationaal recht plaats met Harold Koh, juridisch adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

De doodstraf blijft een belangrijk punt van zorg voor de EU. In 2011 werden 43 mensen terechtgesteld, dus net iets minder dan de 46 van 2010. Het aantal uitgesproken doodstraffen daalde echter van 104 in 2010 naar 78 in 2011; het was voor het eerst sinds de herinvoering van de doodstraf in 1976 dat het er minder dan 100 zijn. De EU intervenieerde voor zes van de 43 terechtstellingen overeenkomstig de richtsnoeren van de EU. De EU formuleerde bij monde van de ambassadeur van de EU-delegatie, via verklaringen van de hoge vertegenwoordiger en via de EU-delegatie bij de OVSE tal van verklaringen over die zes terechtstellingen - onder meer die van Troy Davis in Georgia en die van Humerto Leal in Florida.

Daarnaast werden wegens het verbod van de EU op de uitvoer van medicijnen voor tweërlei gebruik die kunnen worden aangewend voor terechtstellingen, verschillende terechtstellingen in Ohio, Kentucky, Arizona en andere staten uitgesteld, aangezien zowel op staatsniveau als op federaal niveau verschillende rechtszaken werden gevoerd waarbij de aankoop van buitenlandse medicijnen ten behoeve van terechtstellingen illegaal werd verklaard. Verschillende staten dienden hun wetgeving inzake terechtstelling te herschrijven om de uit drie medicijnen samengestelde "cocktail" voor dodelijke injecties te wijzigen in een in de VS verkrijgbaar alternatief. Er zijn ook nog verschillende beroepen in behandeling bij het gerecht.

Uit een in 2011 in Gallup gehouden peiling bleek dat slechts 61% van de Amerikanen voor de doodstraf is, het laagste niveau dat sinds 1972 voor Gallup werd genoteerd. Op het niveau van de staten blijkt er een en ander te bewegen, aangezien de doodstraf de afgelopen jaren in verschillende staten werd afgeschaft, onder meer in maart 2011 in Illinois. In november 2011 gelastte John Kitzhaber, de gouverneur van Oregon, een nakende terechtstelling af en verklaarde hij tijdens zijn ambtstermijn geen verdere bevelen tot tenuitvoerlegging van de doodstraf te zullen ondertekenen.

In 2011 steunde de EU door middel van subsidies uit het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) zes middenveldorganisaties, onder meer een campagne van de American Bar Association voor de afschaffing van de doodstraf in de VS. Parallel zette de EU haar eigen inspanningen tegen de doodstraf voort. Vooral het hoofd van de EU-delegatie in Washington blijft waar passend verklaringen uitbrengen, overeenkomstig de criteria in de EU-richtsnoeren voor het geven van een reactie op terdoodveroordelingen (2008).

In antwoord op een vraag van de EU over de follow-up van de als "Avena-arrest" bekend staande beslissing van het Internationaal Gerechtshof, herhaalde de regering van de VS de nodige uitvoeringswetgeving te zullen vaststellen zodra het Congres overtuigd is dat het een initiatief moet nemen. Helaas is het wetgevingsproces tot op heden niet zover gevorderd.

Begin 2011 nam het debat over de sluiting van het detentiecentrum in Guantanamo Bay een nieuwe wending toen president Obama in maart 2011 een uitvoeringsbevel uitvaardigde waarbij enerzijds een proces van periodieke evaluatie voor langdurige detentie werd ingevoerd en anderzijds de processen van de militaire commissies werden hervat. Hoewel de VS-administratie haar bereidheid om het detentiecentrum te sluiten heeft herhaald, impliceerden die stappen een pragmatische erkenning dat die sluiting zeker niet in de nabije toekomst zal plaatsvinden. De EU bleef de ontwikkelingen volgen en bleef oproepen tot sluiting van het detentiecentrum.

Het proces werd nog meer vertraagd toen het Congres in december 2011 de National Defence Authorisation Act van 2012 goedkeurde. Die wet bevatte niet alleen al voorheen gebruikte formuleringen die de sluiting van Guantanamo bemoeilijken, maar codificeerde tevens de Authorisation of the Use of Military Force Act (AUMF) van 2001 en voorzag in de verplichte door militairen bewaakte detentie en (potentiële) detentie voor onbepaalde duur en zonder proces van buitenlanders die verdacht worden van terrorisme (dus van personen die tijdens vijandelijkheden zijn opgepakt en ervan worden verdacht lid te zijn van of banden te hebben met Al Qaida, of te hebben deelgenomen aan het plannen of uitvoeren van aanvallen tegen de VS of zijn coalitiepartners). De EU heeft die vraagstukken aangekaart bij de Amerikaanse regering.

5.7.3 Argentinië

Sedert het einde van het militaire regime in 1983 heeft zich een opmerkelijke verbetering voorgedaan wat de eerbiediging van de mensenrechten betreft. Argentinië heeft de meeste van de VN- en regionale mensenrechteninstrumenten alsook het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof bekrachtigd.

Er blijft evenwel een aantal problemen bestaan, vooral op het gebied van de omstandigheden in de gevangenissen, huiselijk geweld tegen vrouwen en de rechten van mensen die tot minderheden behoren.

Mensenrechtenkwesties staan prominent op de bilaterale agenda van de EU en Argentinië, met een specifieke gezamenlijke verklaring van de EU en Argentinië over de mensenrechten (2008). De volgende mensenrechtendialoog EU-Argentinië zal plaatshebben in april 2012.

Sociale rechtvaardigheid, rechten van mensen die tot minderheden behoren en mensenrechten van inheemse volken vormen kernpunten en cruciale gebieden voor optreden wat de samenwerking tussen de EU en Argentinië op het gebied van de mensenrechten betreft. De in 2011 verrichte werkzaamheden sluiten aan bij de voor Argentinië gestelde prioriteiten, waaronder steun voor kwetsbare groepen die worden getroffen door ongelijkheid en armoede, de rechten van vrouwen, mensensmokkel, omstandigheden en waarborgen van detentie, en misdrijven tegen de menselijkheid.

Voorts heeft de EU in 2011 twee demarches gedaan om de EU-prioriteiten voor de Mensenrechtenraad van de VN mee te delen aan de bevoegde Argentijnse autoriteiten.

5.7.4 Bolivia

Het jaar 2011 zal in Bolivia bekend blijven als het TIPNIS-jaar. Het conflict over de bouw van een weg door een natuur- en inheems reservaat (TIPNIS - Territorio Indígena Parque Natural Isiboro Sécure) heeft tot sterk protest geleid onder de inheemse volken en heeft de aandacht gevestigd op de moeilijkheden bij het in overeenstemming brengen van de nationale economische ontwikkeling met de eerbiediging van de rechten van inheemse volken. In 2011 heeft Bolivia rechtersverkiezingen gehouden om de rechters van zijn hoogste justitiële instanties, waaronder het constitutioneel hof en het hooggerechtshof, te kiezen. Die verkiezingen werden door de regering gepromoot als een baanbrekende poging om te democratiseren en de onafhankelijkheid van het gerechtelijk apparaat te bevorderen en de toegang tot de rechter te verbeteren. De nooit geziene aantallen ongeldige en blanco stemmen wezen evenwel op proteststemmen, onder invloed van het TIPNIS-conflict. De EU is een belangrijke speler voor de bescherming en bevordering van de mensenrechten en gebruikt verscheidene instrumenten om die doelen te bereiken, waaronder ontwikkelingssamenwerking, het stabiliteitsinstrument en de politieke dialoog.

5.7.5 Brazilië

De dialoog en de nauwe samenwerking met Brazilië op het gebied van de mensenrechten zijn in 2011 voortgezet. Zoals voorzien in het gezamenlijk actieplan hebben de EU en Brazilië een "institutioneel" kader ontwikkeld dat geregeld bilateraal overleg over mensenrechtenkwesties mogelijk maakt. In mei 2011 is de tweede zitting van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Brazilië gehouden in Brasilia; acht Braziliaanse vakministeries hebben de zitting bijgewoond, waarvan de agenda gewijd was aan inheemse volken, mensenrechtenverdedigers en migratiekwesties. In 2011 werden twee kleine projecten gefinancierd uit het Fonds van de sectoraledialogenfaciliteit (DCI-landentoewijzing), één ter ondersteuning van het nationale programma ter bescherming van mensenrechtenverdedigers, en een ter bestrijding van mensenhandel, met bijzondere aandacht voor vrouwen en kinderen. Een oproep tot voorstellen voor het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) is gedaan voor een totaalbedrag van 1,8 miljoen euro. De oproep zal initiatieven van het maatschappelijk middenveld steunen die gericht zijn op de bestrijding van geweld tegen vrouwen, kinderen, kwetsbare bevolkingsgroepen en mensenrechtenverdedigers. Tijdens de vijfde top EU-Brazilië in Brussel op 4 oktober 2011 hebben de EU en Brazilië afgesproken de samenwerking op het gebied van de mensenrechten in de multilaterale fora te intensiveren, met name door het ontwikkelen van gezamenlijke initiatieven in de Mensenrechtenraad alsook door het ontwikkelen van initiatieven voor driehoekssamenwerking met belangstellende ontwikkelingslanden.

5.7.6 Chili

De zeer goede bilaterale relatie tussen de EU en Chili wordt geschraagd door de uitgebreide associatieovereenkomst EU-Chili. In 2011 zijn Chili en de EU blijven samenwerken bij de bevordering van de mensenrechten in eigen land, in de biregionale context en in multilaterale fora. Tijdens de tweede mensenrechtendialoog tussen de EU en Chili, die in januari te Santiago is gehouden, waren de besprekingen gewijd aan de rechten van inheemse volken, vrouwen en migranten. In oktober hebben vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld van de EU en Chili deelgenomen aan twee mensenrechtenseminars in Santiago: een betreffende mensenrechten en maatschappelijk verantwoord ondernemen, en een waarop institutionele modellen werden gezien voor het aanpakken van de bescherming van de mensenrechten aangezien Chili zich opmaakte om bij het ministerie van Justitie een secretariaat voor mensenrechten op te richten. Door middel van haar externe bijstand blijft de EU in Chili steun verlenen aan de uitvoering van ILO-verdrag 169 (betreffende de rechten van inheemse en in stamverband levende volken) alsook aan het levend houden van de herinnering aan de militaire dictatuur van 1973-1990.

5.7.7 Colombia

In 2011 is de Colombiaanse regering voortgegaan met de uitvoering van ambitieuze initiatieven, die door president Santos bij zijn ambtsaanvaarding in augustus 2010 waren aangekondigd en die erop gericht zijn een aantal van de wonden te helen die het interne conflict in Colombia heeft geslagen, en de mensenrechtensituatie te verbeteren. Centraal daarin staat de wet op schadeloosstelling voor de slachtoffers van het conflict en de teruggave van illegaal toegeëigende grond, krachtens dewelke vier miljoen slachtoffers moeten worden vergoed. Andere belangrijke maatregelen zijn het ter tafel brengen, in het parlement, van een hervorming van het justitiële stelsel die onder meer strekt tot inperking van de straffeloosheid, een hervorming van het overheidssysteem voor de bescherming van personen die een risico lopen, en de ontbinding van de in opspraak gekomen inlichtingendienst DAS (Departamento Administrativo de Seguridad).

De regering-Santos is ook contact blijven zoeken met mensenrechtenverdedigers, vakbonden en het maatschappelijk middenveld in het algemeen, en heeft een dialoogproces gestimuleerd waarbij het maatschappelijk middenveld en de internationale gemeenschap betrokken zijn en dat in december 2012 zal culmineren in een nationale mensenrechtenconferentie waarop een nationaal actieplan inzake mensenrechten zal worden aangenomen en een nationaal mensenrechtencentrum zal worden opgericht. Ondanks de inspanningen van de regering waren er nog steeds bedreigingen tegen en aanvallen op mensenrechtenverdedigers, vakbondsmensen, landactivisten en politieke en sociale leiders, niet het minst door de vastberaden tegenkanting tegen een aantal van Santos' hervormingen van gevestigde belangen die banden hebben met illegale gewapende groepen, die een en ander terugdringen door het geweld op te voeren.

De EU heeft de mensenrechtensituatie in Colombia van dichtbij gevolgd en heeft regelmatig contact gehouden met de Colombiaanse autoriteiten op verschillende niveaus. Dat de regering bereid is om zonder taboe en met volledige transparantie over mensenrechtenkwesties te spreken, bleek uit de vijfde zitting van de plaatselijke mensenrechtendialoog tussen de EU en Colombia, die in juni 2011 is gehouden, en waarbij de bevoegde vakorganen volledig waren betrokken. Tot de besproken thema's behoorden de bestrijding van straffeloosheid en de nieuwe slachtofferwet. De EU heeft ook vragen gesteld over een aantal individuele gevallen, zoals aanslagen op en dreigementen tegen verdedigers van mensenrechten. Naast haar dialoog met de regering is de EU nauwe banden blijven behouden en heeft zij overleg gepleegd met het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers, onder meer in het kader van een door de EU gefinancierd seminar van het maatschappelijk middenveld dat in december 2011 plaats had in Bogotá. Voorts heeft de Unie programma's inzake externe bijstand ter ondersteuning van de mensenrechten uitgevoerd, waarbij steun werd verleend voor de opbouw van capaciteit voor de bestrijding van straffeloosheid, alsook hulp aan intern ontheemden en preventieve acties tegen ontheemding, en bijstand aan slachtoffers van conflicten. De EU heeft eveneens een eerste proefprogramma ter ondersteuning van de slachtofferwet opgesteld.

5.7.8 Ecuador

2011 werd gekenmerkt door een toenemende confrontatie tussen de overheid en de particuliere media - die worden beschouwd als verdedigers van de belangen van de traditionele economische en politieke elites die tegen de "Revolución Ciudadana" zijn. Een aantal rechtszaken tegen kranten en journalisten zou negatieve gevolgen kunnen hebben voor de vrijheid van meningsuiting en de onafhankelijkheid van het gerechtelijk apparaat in Ecuador.

Het door het stabiliteitsinstrument gefinancierde project aan de noordelijke grens van Ecuador met Colombia was in 2011 nog steeds aan de gang.

De belangrijkste doelstellingen ervan omvatten versterking van de institutionele capaciteit en de capaciteit van het maatschappelijk middenveld om de veiligheids crisis aan te pakken; verbetering van de bescherming van de fundamentele mensenrechten van uiterst kwetsbare bevolkingsgroepen; en stimulering van de dialoogprocessen tussen de bevolking en de publieke overheden aan beide kanten van de grens, met inbegrip van sociale en economische vredesopbouwende maatregelen en bevordering van een vreedzame cultuur.

In november 2011 is in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en van het Human Rights Country-Bases Support Scheme (CBSS) een oproep tot het indienen van voorstellen voor Ecuador gedaan, met als doel de samenhang, coördinatie en verbanden tussen de verschillende actoren bij de bevordering van de mensenrechten en de toepassing van de grondwettelijke garanties aan te moedigen, met name bij het opzetten van een eerlijk en efficiënt justitieel stelsel, alsook bij de ontwikkeling van geïntegreerde systemen voor beveiliging en crisispreventie.

5.7.9 El Salvador

In juni hebben de delegatie van de EU in El Salvador en de ambassades van drie lidstaten van de EU een bezoek gebracht aan een klein gemeenschapsgericht radiostation, dat verscheidene doodsbedreigingen had ontvangen. De werknemers van het radiostation beweerden dat zij werden bedreigd omwille van hun openlijke tegenkanting tegen mijnprojecten in het departement Cabañas, en het feit dat zij verkiezingsfraude in datzelfde gebied hadden aangeklaagd. De onderzoeksmissie werd gevolgd door een ontmoeting met de minister van Justitie en Veiligheid, die werd verzocht onderzoek naar de bedreigingen te doen en het personeel van het radiostation bescherming te blijven bieden.

Er werd een overeenkomst met de Salvadoraanse regering en het plaatselijke verkiezingsorgaan ondertekend om een hervorming te financieren die, vanaf de presidentsverkiezingen van 2014, de afstand tussen stemgerechtigden en stemlokalen zal verkleinen, en aldus de democratische participatie zal bevorderen. Het project is een follow-up van de aanbevelingen die na de verkiezingen van 2009 door de verkiezingswaarnemingsmissie van de EU zijn gedaan.

5.7.10 Guatemala

De EU heeft de mensenrechtenkwesties in Guatemala van nabij gevolgd, in het bijzonder de toenemende aanslagen op mensenrechtenverdedigers en de verjaging van inheemse gemeenschappen van hun land. In juni hebben de delegatie van de EU en de ambassades van de lidstaten de jaarlijkse bijeenkomst van mensenrechtenverdedigers georganiseerd om nogmaals te bevestigen hoezeer de EU gehecht is aan de bescherming van mensenrechtenverdedigers en om de uitvoering van de desbetreffende richtsnoeren van de EU te bespreken. In september en november hebben lidstaten van de EU deelgenomen aan het waarnemen van de beide rondes van de presidentsverkiezingen.

Met betrekking tot overgangsrechtspraak heeft de delegatie van de EU als internationaal waarnemer de voornaamste hoorzittingen bijgewoond in de zaak betreffende volkenmoord en misdaden tegen de menselijkheid die vijf leden van het leger, momenteel met pensioen, tijdens het gewapende conflict hebben gepleegd. Deze zaak (de eerste in haar soort in Latijns-Amerika) werd gesteund door een door de EU gefinancierd project, dat juridische bijstand biedt aan slachtoffers. Deze zaak en de uitspraak over het bloedbad van "Dos Erres" (veroordeling van drie leden van het leger en van een lid van paramilitaire strijdkrachten) zijn belangrijke stappen in de richting van het versterken van het justitiële systeem in Guatemala en het boeken van vooruitgang in het proces van nationale verzoening.

De EU heeft een project in verband met de doodstraf gesteund, dat een belangrijke pleitbezorgingsrol heeft gespeeld voor de omzetting van dertien doodvonnissen in gevangenisstraffen door het Hooggerechtshof. Eind 2011 zat er nog slechts een persoon in de dodencel te wachten op herziening van de uitspraak.

Ten slotte is de EU het mandaat van de Internationale commissie tegen straffeloosheid in Guatemala (CICIG) in 2011 actief blijven steunen, en heeft zij de belangrijke rol van de CICIG bij het ontmantelen van clandestiene groepen en het bevorderen van hervormingen van de wetgeving op het gebied van justitie en veiligheid onderkend.

5.7.11 Honduras

Ook in 2011 hebben nationale en internationale mensenrechtenorganisaties melding gemaakt van schendingen van de mensenrechten - in het bijzonder gericht tegen journalisten, LGBT-groeperingen, vrouwen, mensenrechtenverdedigers en boeren.

De mensenrechten bleven in de bilaterale betrekkingen de politieke agenda domineren en stonden centraal in de besprekingen met de regering van Honduras tijdens een dialoog op hoog niveau die in juni 2011 te Brussel plaatshad. De EU volgt de mensenrechtensituatie in Honduras op de voet en heeft, samen met de in het land aanwezige missiehooften, in een plaatselijke verklaring openlijk haar strenge veroordeling van en diepe bezorgdheid over de moorden op, aanslagen tegen en bedreigingen van journalisten en de media in Honduras uitgesproken, met de hoop dat die misdaden en bedreigingen niet ongestraft blijven.

In 2011 is de EU steun blijven verlenen aan de werkzaamheden van de Commissie voor waarheid en verzoening en haar follow-upmechanisme (Unidad de seguimiento a las recomendaciones de la Comisión Verdad y Reconciliación - USICVR), alsook aan het nationale systeem ter bescherming en bevordering van de mensenrechten, door middel van een door het stabiliteitsinstrument gefinancierd programma. Naast de voortdurende steun aan het maatschappelijk middenveld in Honduras in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), heeft de EU in 2011 een nieuw project goedgekeurd ter ondersteuning van het nieuwe ministerie van Justitie en Mensenrechten dat gericht is op verbetering van het bestuur en van de mensenrechten in Honduras, door consolidering van de rechtsstaat, versterking van de overheidsinstellingen en oprichting van een juridisch kader in deze sector. Het zal de Hondurese regering steunen bij het opstellen en uitvoeren van een nationaal beleids- en actieplan op het gebied van de mensenrechten, en bij het uitvoeren van aanbevelingen over de mensenrechten van internationale organisaties (vooral die welke door de regering van Honduras zijn aanvaard gedurende de universele periodieke doorlichting van 2010).

Geschillen over grond blijven uitmonden in geweld ; de situatie in Bajo Aguan is bijzonder zorgwekkend.

5.7.12 Mexico

In 2011 is de EU een constructieve dialoog met Mexico over de mensenrechten blijven voeren, zowel over interne als over multilaterale kwesties.

In maart hebben de EU en Mexico in Brussel hun jaarlijkse dialoog op hoog niveau over bilaterale mensenrechtelijke kwesties gehouden. De EU heeft haar bezorgdheid geuit over de moeilijke mensenrechtensituatie in Mexico, met name in de context van het toenemende geweld en de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit. Mexico heeft de vorderingen bij de hervorming van zijn strafrechtstelsel en het militaire recht, alsook bij het opzetten van mechanismen voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers en journalisten, gepresenteerd.

De mensenrechten werden ook besproken tijdens de 11e bijeenkomst van de Gemengde Commissie EU-Mexico. Mexico heeft de recente grote ontwikkelingen gepresenteerd, zoals de grondwets-hervorming waarbij de internationale normen inzake mensenrechten in de interne rechtsorde worden geïntegreerd, en het besluit van het Hooggerechtshof om alle mensenrechtenschendingen aan de militaire rechtspraak te onttrekken. Mexico en de EU zijn overeengekomen hun samenwerking inzake mensenrechten voort te zetten, vooral via ondersteuning van de uitvoering van de goedgekeurde hervormingen.

De delegatie van de EU en de ambassades van de lidstaten in Mexico hebben in 2011 aanhoudende inspanningen geleverd met het oog op de uitvoering van de EU-richtsnoeren inzake mensenrechten, vooral wat de bescherming van mensenrechtenverdedigers betreft. Zij hebben twee plaatselijke verklaringen afgelegd over kritieke kwesties en onderzoeksmissies naar de staten Baja California, Chihuahua, Coahuila, Guerrero, Nuevo Leon, Oaxaca en Tabasco uitgevoerd.

Voorts hebben vijf leden van het Europees Parlement (Subcommissie mensenrechten) een bezoek gebracht aan Mexico (Mexico-Stad en Oaxaca) teneinde de mensenrechtensituatie in Mexico te onderzoeken. De missie omvatte bijeenkomsten met de Mexicaanse autoriteiten, ngo's en mensenrechtenverdedigers, de nationale mensenrechtencommissie en het Congres. De voornaamste kwesties waren straffeloosheid, de situatie van mensenrechtenverdedigers en journalisten, het inzetten van militairen in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en de hervorming van de justitie.

In 2011 hebben de EU en Mexico nauw samengewerkt op het gebied van multilaterale mensenrechtenkwesties. Zij hebben regelmatig overleg gepleegd, vooral name in Genève. Zij hebben in de Mensenrechtenraad en in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties vergelijkbare standpunten ingenomen over bijna alle mensenrechtenkwesties en -situaties.

5.7.13 Nicaragua

De mensenrechten- en democratieagenda van de EU in Nicaragua werd in 2011 gedomineerd door de electorale context. Er is een volwaardige verkiezingswaarnemingsmissie van de EU naar de algemene verkiezingen van 6 november gestuurd. Uit haar eindverslag bleek dat de democratische normen verder verslechterd zijn en dat het verkiezingsproces absoluut niet de essentiële ijkpunten voor democratische verkiezingen haalde, met name wat betreft onpartijdig en transparant beheer van het proces door de verkiezingsautoriteit. Aanbevelingen aan de autoriteiten met het oog op verbetering van het volledige verkiezingsproces zullen een prioriteit voor de EU zijn in haar toekomstige dialoog met Nicaragua.

5.7.14 Paraguay

2011 was een belangrijk jaar voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten in Paraguay. In het eerste semester onderging het land voor de eerste maal de universele periodieke doorlichting (UPR) van de VN-Mensenrechtenraad. De regering heeft het onlangs opgerichte mensenrechtennetwerk van de uitvoerende macht, dat 22 instellingen en ministeries omvat, verder versterkt. In december heeft de uitvoerende macht het voorstel voor een nationaal mensenrechtenplan gepresenteerd aan de publieke opinie. De EU heeft deze interessante ontwikkeling van nabij gevolgd en heeft via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), vier projecten medegefinancierd voor meer dan 900.000 euro. Die projecten betreffen de volgende specifieke actieterreinen: 1) bescherming van de rechten van kinderen in situaties van kwetsbaarheid en uitsluiting, 2) bevordering van de toegang tot de rechter voor Paraguayaanse rechtsbijstandsverleners, 3) bevordering en bescherming van de arbeidsrechten van inheemse volken in de Chaco-regio, 4) steun aan plaatselijke mensenrechtennetwerken ter verbetering van hun dialoog met de regering.

De laatste actie omvatte ook een onderdeel institutionele opbouw in het kader van de opleiding mensenrechten die wordt aangeboden aan het personeel van het mensenrechtennetwerk van de uitvoerende macht. Voor eind 2011 is een nieuwe EIDHR-oproep gedaan met een budget van 600.000 euro. Eveneens in het kader van het EIDHR heeft het project "Atlas van foltering" een aanzienlijke bijdrage geleverd aan het ondersteunen van acties om foltering en mishandeling uit te bannen door de regering en de middenveldorganisaties bij te staan bij het uitvoeren van de aanbevelingen van de speciale rapporteur van de VN inzake foltering, en de aandacht te richten op de instelling van een nationaal mechanisme voor de voorkoming van foltering. Ten slotte heeft de EU twee acties (een voor Mercosur en een voor Paraguay) met betrekking tot de rechten van migranten (onder andere thema's) gefinancierd uit hoofde van het MIEUX-programma (Migration EU Expertise). Ten slotte heeft het mede door de EU gefinancierde MEVES-project het allereerste virtuele museum van het historische geheugen in Paraguay gecreëerd om het verslag van de Commissie voor waarheid en rechtvaardigheid over de dictatuur van Stroessner te verspreiden (<http://www.meves.org.py/>).

5.7.15 Suriname

In mei 2011 vond ten aanzien van de Republiek Suriname de universele periodieke doorlichting (UPR) van de VN plaats. De staat ontving tijdens de interactieve dialoog 91 aanbevelingen, waarvan sommige werden aanvaard en andere later zullen worden beoordeeld omdat zij op nationaal niveau nader moeten worden bekeken. Het land aanvaardde de aanbeveling om de aanbevelingen van het Mensenrechtencomité uit te voeren, door de daders van de standrechtelijke executies van december 1982 en van de slachting in Moiwana in 1986 te vervolgen c.q. te veroordelen.

In 2011 heeft het in 2007 door de vroegere regering geopende proces tegen de huidige president Desiré Bouterse (sedert augustus 2010) en 24 anderen in verband met de moord op politieke tegenstanders dertig jaar geleden (de zogeheten decembermoorden) zich met de gebruikelijke traagheid voortgesleept.

5.7.16 Peru

In 2011 zijn in Peru algemene verkiezingen gehouden. De verkiezingswaarnemingsmissie van de EU voor de tweede ronde van de presidentsverkiezingen is tot de conclusie gekomen dat het proces transparant was en dat de verkiezingen vreedzaam en ordelijk zijn verlopen. Zij legde ook de nadruk op de onpartijdigheid en het professionalisme van de verkiezingsinstantie. De EU heeft met Peru met name sociale conflicten en het overlegproces met de inheemse volken in het kader van de bilaterale beleidsdialoog besproken. Naast haar dialoog met de regering heeft de EU nauwe banden behouden met het maatschappelijk middenveld en de mensenrechtenverdedigers. Door middel van haar externe bijstand heeft de EU steun verleend in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting en de mensenrechten bevorderd, met name die van de meest kwetsbare groepen (vrouwen, kinderen en inheemse volken). Ter ondersteuning van de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie voor waarheid en verzoening heeft de EU het project "Plaats van herdenking" van het politieke geweld van de jaren '80/'90 medegefinancierd.

5.7.17 Uruguay

Uruguay is ten volle gehecht aan de bescherming van de mensenrechten, zowel op nationaal als op internationaal niveau, zoals wordt geïllustreerd door zijn voorzitterschap van de VN-Mensenrechtenraad sedert juni 2011. Toch moet nog een aantal problemen worden overwonnen. Uruguay kampt met een ernstig probleem in zijn detentiesysteem, een combinatie van overbevolking van de gevangenissen - ongeveer 9570 gevangenen eind 2011 - en erbarmelijke omstandigheden in de gevangenissen. Na het officiële bezoek van de speciale rapporteur van de VN inzake foltering aan het land in 2009 heeft Uruguay om internationale bijstand verzocht om dit probleem aan te pakken. In oktober 2011 is de EU officieel met een project met de Uruguayaanse autoriteiten en andere donoren gestart om de hervorming van het Uruguayaanse strafrechtstelsel en gevangeniswezen te ondersteunen met het oog op de verbetering van de levenskwaliteit en de herintegratie van gevangenen in de maatschappij en op de arbeidsmarkt. Andere punten van bezorgdheid die de EU van nabij volgt en steunt door middel van EIDHR-projecten zijn huiselijk geweld, mensenhandel alsook de veiligheid van burgers en de mensenrechten.

5.7.18 Venezuela

Er is nog onaangeboord potentieel in de betrekkingen tussen de EU en Venezuela; de toegang is enigszins moeilijk en de contacten met de autoriteiten zijn niet zo talrijk als gewenst. In 2011 heeft de Groep van de Raad een initiatief van de EDEO aanvaard dat erop gericht is de betrekkingen te verdiepen. In dat verband probeert de EU regelmatig mensenrechtenkwesties aan de orde te stellen in haar contacten met de Venezolaanse autoriteiten.

Via het EIDHR financiert de EU, onder andere, projecten ter bevordering van het toezicht op en de verslaglegging over de mensenrechten, de persvrijheid, de rechten van kinderen en de rechten van mensen met hiv/aids. De EU steunt ook inspanningen, via het UNHCR, om het proces tot vaststelling van de vluchtelingenstatus te verbeteren. Het project heeft positieve resultaten opgeleverd. De EU is bezorgd over recente wetgeving die de vrijheid van vereniging zou kunnen beperken en de internationale samenwerkingsmiddelen ter ondersteuning van Venezolaanse middenveldorganisaties zou kunnen beperken.

5.7.19 Cuba

Het proces inzake de vrijlating van politieke gevangenen dat in juli 2010 was begonnen met de bemiddeling van de katholieke kerk en Spanje, werd in maart 2011 afgerond. 126 politieke gevangenen, onder wie alle gewetensbezwaarden die in 2003 waren opgesloten, werden vrijgelaten. Velen werden helaas gedwongen hun land te verlaten en zich in het buitenland te vestigen, tegen hun wil. Deze vrijlating van gevangenen is in het algemeen een positieve ontwikkeling, maar de EU blijft er zich over zorgen maken dat er van tijd tot tijd opnieuw sprake is van tijdelijke aanhoudingen en voortdurende intimidatie van mensenrechtenverdedigers en meer in het algemeen over de in het land bestaande beperkingen van de vrijheid van meningsuiting, van vereniging en van vergadering. Deze boodschap is herhaaldelijk aan de Cubaanse autoriteiten overgebracht.

Aan de andere kant doet Cuba het goed wat betreft economische, sociale en culturele basisrechten, onder meer in de vorm van het verstrekken van onderwijs en gezondheidszorg, en het aanpakken van rassendiscriminatie, genderdiscriminatie en seksuele discriminatie. Ook heeft Cuba vijf van de negen belangrijkste mensenrechtenevenementen van de VN bekrachtigd. Het heeft het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten ondertekend maar nog niet bekrachtigd.

Op 23 februari 2011 vond een bijeenkomst van de politieke dialoog EU-Cuba plaats te Brussel waarin de mensenrechtensituatie op Cuba diepgaand is besproken. Net zoals dat het geval is met andere landen, blijven de mensenrechten centraal staan in de politieke dialoog tussen de EU en Cuba.

Het door de Raad Buitenlandse Zaken op 25 oktober 2010 gestarte overleg om mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van de betrekkingen met Cuba te onderzoeken, werd intussen voortgezet. Ook in deze context blijven toekomstige ontwikkelingen in het land wat betreft de mensenrechten van groot belang.

5.7.20 Dominicaanse Republiek

Op het gebied van de mensenrechten is in 2011 vooruitgang geconstateerd, maar er zijn nog problemen. De grondwet van 2010 houdt vele democratische verbeteringen in, waarvan een aantal nog moet worden uitgevoerd (ombudsman, wetgevingsinitiatief van het volk), maar bevat ook een aantal zeer controversiële elementen, met name op het gebied van migratie en nationaliteitsrechten. Voort verbiedt de grondwet abortus onder alle omstandigheden - in een land met hoge percentages van zwangerschappen op jonge leeftijd, verkrachtingen en gendergeweld.

De Dominicaanse Republiek heeft de meeste van de relevante internationale overeenkomsten inzake mensenrechten ondertekend; de wetten zijn over het algemeen (uitzonderingen niet te na gesproken) progressief. In werkelijkheid evenwel is er nog een aantal ernstige onopgeloste problemen met betrekking tot gendergeweld, reproductieve rechten, politiegeweld ("buitengerechtelijke executies") en discriminatie ten aanzien van Haïtiaanse migranten en hun nakomelingen. Ondanks een maatschappelijk middenveld van uiteenlopende kwaliteit moet de nadruk worden gelegd op de bewustmakingsactie van de organisaties die consequent door de EU-samenwerking worden ondersteund. De in 2011 aangenomen mensenrechtenstrategie van de EU zal de acties van de EU in dit verband sturen.

5.7.21 Haïti

De EU bleef steun voor de versterking van de mensenrechten in Haïti verlenen door financiering van drie nieuwe projecten in het kader van het EIDHR-CBSS-programma op het gebied van de bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen. De EU heeft ook in 2011 het verkiezingsproces gesteund door financiering in het kader van het Stabiliteitsinstrument van de verkiezingswaarnemingsmissie van de OAS en het sturen van zes verkiezingsdeskundigen van de EU. De EU heeft de betrokken lidstaten van de EU bijgestaan bij het voorbereiden van de eerste universele periodieke doorlichting van Haïti in het kader van de Mensenrechtenraad van de VN, die in oktober 2011 te Genève heeft plaatsgehad. Voorts is een mensenrechtenstrategie van de EU voor Haïti opgesteld, die door de bevoegde Raadsgroepen is bekeken met het oog op de aanneming ervan. Met betrekking tot de versterking van de democratie in Haïti is uit het Stabiliteitsinstrument een door de Club van Madrid uitgevoerd adviesproject op hoog niveau gefinancierd met als doel een meer coöperatieve houding te bevorderen onder de Haïtiaanse democratische instellingen en gemeenschappelijke wetgevingsdoelstellingen te bepalen.

5.7.22 Jamaica

De EU heeft verdere periodieke contacten met de regering gehad over mensenrechtenkwesties, waaronder specifieke contacten over de follow-up van de universele periodieke doorlichting (UPR) van de VN van 2011. Er zijn ook vergaderingen geweest met mensenrechtenverdedigers, waaronder ngo's die campagne voeren voor algemene mensenrechtenkwesties en toegang tot de rechter, alsook die welke LGBT-minderheden steunen.

De aandachtspunten voor de EU die zijn opgenomen in het in 2011 aangenomen landenstrategie-document voor mensenrechten in Jamaica weerspiegelen de prioriteiten die zijn opgenomen in de UPR van de VN en het verslag van de Mensenrechtenraad van de VN. Dat zijn onder meer beweringen over buitengerechtelijke executies, misbruiken door staatsfunctionarissen, oplegging van de doodstraf, behandeling van LGBT-minderheden, de omstandigheden in de gevangenissen, en de positie en behandeling van vrouwen en kinderen in de Jamaicaanse maatschappij.

De EU-programma's voor begrotingssteun zijn gericht op instanties die voorzien in toezicht op de veiligheidsdiensten, opleiding inzake mensenrechten, en wetgeving over essentiële mensenrechtenkwesties. Het EIDHR-programma steunt ook ngo's die de bekendheid met mensenrechtenkwesties bevorderen en mensen bijstaan welke te lijden hebben van mensenrechtenschendingen.

6 Het Europees Parlement en de mensenrechten

De wereldwijde bevordering van de mensenrechten en democratische beginselen blijft een belangrijk actiepunt van het Europees Parlement. Het is een prioriteit met veel facetten. In 2011 werden schendingen van de mensenrechten aan de orde gesteld in plenaire vergaderingen en waren zij het voorwerp van verscheidene resoluties. De mensenrechtenproblematiek kwam ook geregeld aan bod in commissieverslagen. Interparlementaire delegaties namen nieuwe richtsnoeren aan over het aansnijden van mensenrechtenthema's tijdens bezoeken en ontmoetingen. Voor de voorzitter van het Europees Parlement, de heer Jerzy Buzek, was de mensenrechtenproblematiek een volwaardig onderdeel van zijn werkzaamheden. De heer Edward McMillan-Scott is aangebleven als ondervoorzitter voor de mensenrechten. In de loop van het jaar kaartte voorzitter Buzek de mensenrechten aan in meer dan 150 verklaringen en toespraken. Zo verklaarde hij op 23 november 2011 bij de opening van de Sacharov-netwerkconferentie dat het Europees Parlement ervan overtuigd is dat de fundamentele vrijheden niet alleen het recht op leven en lichamelijke integriteit behelzen, maar ook vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, vrijheid van godsdienst en vrijheid van gedachte, en dat zonder deze vrijheden er alleen nog onderdrukking en oligarchie overblijven.

Het Europees Parlement wil de **mensenrechten** ook ten volle in zijn werkzaamheden **integre**ren, overeenkomstig de verdragen die de universele rechten van de mens en de democratie tot fundamentele waarden van de Unie en tot basisbeginselen en -doelstellingen van haar externe optreden uitroepen. Mensenrechtenvraagstukken komen in de Commissie buitenlandse zaken (AFET) aan bod in verband met parlementaire verslagen en allerhande internationale overeenkomsten met mensenrechtenclausules. Handelsovereenkomsten die mensenrechtenbepalingen bevatten vallen onder de bevoegdheid van de Commissie internationale handel (INTA).

De Commissie ontwikkelingssamenwerking (DEVE) en de Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid (FEMM) houden zich, elk binnen haar bevoegdheid, geregeld met mensenrechtenaspecten in de externe betrekkingen van de Unie bezig. De voorzitters van de Commissie buitenlandse zaken en de Commissie ontwikkelingssamenwerking zitten samen de verkiezingscoördinatiegroep (ECG) voor, die de verkiezingswaarnemingen van het Parlement in goede banen leidt.

De Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken (LIBE) is het belangrijkste orgaan voor de grondrechten binnen de Unie. Zij heeft belangrijke taken inzake de externe aspecten van het interne beleid, bijvoorbeeld met betrekking tot migratie en asiel. Grondwettelijke en wettelijke vraagstukken zijn voor de Commissie constitutionele zaken (AFCO) en de Commissie juridische zaken (JURI), waaronder de toetreding van de Unie tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, wat ook gevolgen zal hebben voor haar externe betrekkingen.

In 2011 hebben de leden van het Europees Parlement de werkzaamheden van de Commissie, de Raad en de EDEO aangaande de mensenrechten aan de orde gesteld in plenaire zittingen, commissies, delegaties en werkgroepen. De **hoge vertegenwoordiger voor het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid** sprak plenaire zittingen toe over GBVB-aangelegenheden, met name over de verdediging van de mensenrechten en de democratie. Vertegenwoordigers van de EDEO en de Commissie woonden regelmatig bijeenkomsten van de Subcommissie mensenrechten (DROI) bij. De nieuwe permanente voorzitter van de **Groep rechten van de mens** (Cohom) van de Raad, de heer Engelbert Theuermann, nam deel aan DROI-bijeenkomsten; omgekeerd werd ook de voorzitter van de Subcommissie mensenrechten op Cohom-bijeenkomsten uitgenodigd.

Het Europees Parlement heeft ook de mondiale acties in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten, een van de belangrijkste initiatieven ter bevordering van de waarden van de Unie, op de voet gevolgd. Het Parlement, dat scherp toezicht houdt op het jaarlijkse actieprogramma 2011 van het EIDHR gaf herhaaldelijk aan meer zeggenschap te willen over de prioriteiten van dat instrument. Een **werkgroep voor het EIDHR**, onder leiding van de voorzitter van de Subcommissie mensenrechten, zette in 2011 haar activiteiten voort; zij besprak de jaarlijkse actieplannen en ook de toepassing van het instrument met de diensten van de Commissie.

In het Europees Parlement is het de **Subcommissie mensenrechten** van de Commissie buitenlandse zaken die zich over de mensenrechten in de wereld buigt. De subcommissie wordt sinds september 2011 voorgezeten door mevrouw Barbara Lochbihler, die mevrouw Heidi Hautala is opgevolgd. Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon verstevigde de subcommissie de reeds hechte samenwerking met de EDEO, andere EU-instellingen en ngo's voor de mensenrechten verstevigd.

Door middel van voor- en nabesprekingen met gesloten deuren volgt de Subcommissie mensenrechten ook de dialogen en het overleg ter zake tussen de EDEO en derde landen.

In het kader van de scherpe **bewaking van de mensenrechtenacties van de VN** vonden ontmoetingen met speciale vertegenwoordigers en adviseurs van de VN plaats tijdens bijeenkomsten van de Subcommissie mensenrechten en de Commissie buitenlandse zaken, zo bijvoorbeeld met de speciale VN-rapporteur voor Iran en de speciale adviseur van de secretaris-generaal van de VN ter voorkoming van genocide. De verdediging van de mensenrechten en de democratie stond ook op de agenda van de delegatie die onder voorzitterschap van de Commissie buitenlandse zaken en de Subcommissie mensenrechten deelnam aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

De Subcommissie mensenrechten heeft zelf ook verscheidene delegatiebezoeken op touw gezet of afgelegd. Ook nu weer woonde een delegatie de voorjaarszitting van VN-Raad voor de mensenrechten (HRC) bij, in het kader van het jaarprogramma van de subcommissie. Voorafgaand aan dat bezoek heeft het Parlement een resolutie over de HRC en de in 2011 uitgevoerde evaluatie aangenomen.

Voor talrijke mensenrechtenkwesties was de **Raad van Europa** een belangrijke partner. Er werd samengewerkt met de commissies en leden van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa (PACE). De Subcommissie mensenrechten vergaderde ook met de heer Thomas Hammarberg, de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa. Een van de belangrijkste mensenrechtenactiviteiten van het Europees Parlement, en een punt van gezamenlijk belang voor het Parlement en de Raad van Europa, was de toetreding van de Unie tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. De Subcommissie mensenrechten wisselde ook van gedachten met Dick Marty, rapporteur van de Commissie juridische zaken en mensenrechten van de Parlementaire Vergadering.

Tijdens een onderhoud in november (georganiseerd door de Commissie buitenlandse zaken en de Subcommissie mensenrechten) met Lamberto Zannier, de secretaris-generaal van de OVSE, werd beklemtoond hoe belangrijk de toezeggingen in het kader van de menselijke dimensie van de **OVSE** voor de mensenrechten zijn.

In een aantal **initiatiefverslagen** heeft het Europees Parlement **in 2011** verschillende mogelijkheden tot bescherming en ondersteuning van de mensenrechten en de democratie onderzocht. Op 7 juli 2011 nam het Parlement op basis van een initiatiefverslag een resolutie aan over het **externe beleid van de EU ter bevordering van de democratisering**. Volgens het verslag kan de rol van de Unie als zachte macht ("soft power") op het wereldtoneel alleen worden versterkt als de bescherming van de mensenrechten een uitgesproken prioritaire plaats in haar beleid ten aanzien van derde landen bekleedt. Het verslag biedt mogelijke oplossingen voor een coherenter ondersteuning van de democratie in het externe beleid van de EU, op basis van gerichte strategieën. Het Parlement was ook ingenomen met het besluit van de Commissie en de hoge vertegenwoordiger om de oprichting van een **Europees Fonds voor Democratie** (EED) te ondersteunen, als flexibel instrument voor democratische hervormingen in niet-democratische landen en landen in een overgangssituatie.

Het Europees Parlement heeft zich stevast nadrukkelijk achter het Internationaal Strafhof geschaard. In november 2011 nam het een resolutie over **EU-steun aan het Internationaal Strafhof** aan. Daarin wordt benadrukt dat het hof sterker moet worden gesteund politieke en diplomatieke weg. Het Parlement is verheugd over het herziene EU-actieplan en moedigt het voorzitterschap van de Raad samen met de Commissie, de EDEO en de lidstaten aan het bij voorrang uit te voeren.

Het jaar 2011 werd gekenmerkt door historische **gebeurtenissen in Noord-Afrika, het Midden-Oosten en de Golfstaten**. Het Europees Parlement heeft de Arabische lente op de voet gevolgd, met bijzondere aandacht voor de mensenrechten en de democratie. Als reactie organiseerde het Parlement onder meer hoorzittingen, alsook delegatiebezoeken aan en een verkiezingswaarnemingsmissie naar Tunesië. In nauwe samenhang daarmee heeft het Parlement de herziening van het Europees nabuurschapsbeleid aan een onderzoek onderworpen. Bij wijze van input voor die herziening nam het Parlement in april twee afzonderlijke resoluties aan: een over de zuidelijke dimensie en een over de oostelijke dimensie van het ENB.

In een resolutie van 14 december 2011 over de **herziening van het Europees nabuurschapsbeleid** heeft het Europees Parlement zich een groot voorstander betoond van de nieuwe aanpak van de Commissie en de hoge vertegenwoordiger, die uitgaat van het "meer voor meer"-beginselen en voor elke individuele lidstaat gestoeld is op duidelijke criteria en meetbare benchmarks die regelmatig worden gecontroleerd.

Het Parlement heeft in het kader van het **toezicht op onderhandelingen over internationale overeenkomsten** aanbevelingen gedaan met het oog op onderhandelingen over een EU-kadervereenkomst met Libië en EU-associatieovereenkomsten met Moldavië, Oekraïne en Georgië.

Het Parlement heeft een resolutie over **seksuele gerichtheid en genderidentiteit** aangenomen, waarmee het opnieuw zijn bezorgdheid heeft geuit over de talrijke schendingen van de mensenrechten en wijdverbreide discriminatie in dit verband, zowel in de Europese Unie als daarbuiten.

Bij de follow-up van het parlementair verslag van 2010 bleef de aandacht uitgaan naar de rol van **mensenrechtenverdedigers**. De Subcommissie mensenrechten probeerde door middel van verklaringen en brieven de vooraanstaande Syrische mensenrechtenadvocaat Haytham Al-Maleh vrij te krijgen, wat uiteindelijk ook geschiedde. Het Europees Parlement zocht verder contact met Aung San Suu Kyi, winnares van de Sacharov-prijs en leidster van de beweging voor de democratie in Birma/Myanmar, en ontving van haar twee videoboodschappen. De zaken Sergej Magnitsky (Rusland), Ales Bialiatski (Belarus) en David Kato (Uganda) werden naar voren gebracht door het Parlement, en herinnerden eens te meer aan de risico's die moedige mensenrechtenverdedigers nog steeds lopen.

De opstelling van het **Jaarverslag van het Europees Parlement over de mensenrechtensituatie in de wereld en het mensenrechtenbeleid van de EU**, waarin de rol van de verschillende actoren en beleidslijnen van de Unie inzake mensenrechten wordt onderzocht, werd aangevat. Rapporteur is de heer Richard Howitt, lid van het Europees Parlement.

De **Sacharov-prijs voor de vrijheid van denken** 2011 ging naar vijf activisten van de "Arabische lente", voor hun aandeel in de historische omwenteling in de Arabische wereld: Asmaa Mahfouz (Egypte), Ahmed al-Zubair Ahmed al-Sanusi (Libië), Razan Zaitouneh (Syrië), Ali Farzat (Syrië) en Mohamed Bouazizi (Tunesië, postuum).

Sinds 1988 reikt het Europees Parlement de Sacharov-prijs voor de vrijheid van denken jaarlijks uit aan personen die zijn opgekomen voor de vrijheid van meningsuiting, democratie, rechtsstatelijkheid en verdraagzaamheid.

Markant was eveneens de uitbreiding van het **Sacharov-netwerk**, waarin de winnaars van de gelijknamige prijs hun ervaringen en beste praktijken als mensenrechtenverdedigers kunnen uitwisselen. In november was er een topevenement rond het Sacharov-netwerk, met de voorzitter van het parlement als gastheer, waarop de meeste voormalige winnaars aanwezig waren. Op de agenda stonden onder meer een mensenrechtenconferentie en een openbaar Sacharov-debat over de rol van vrouwen bij democratische transitie, bedoeld voor al wie zich inzet voor de mensenrechten in de wereld. De aanwezige laureaten waren Hauwa Ibrahim, Wei Jing Sheng, Salih Mahmoud Osman, Alecsandr Milinkievic, Verslaggevers zonder grenzen, Zhanna Litvina (Belarussische journalistenvereniging), Taslima Nasrin, Salima Ghezali, Leyla Zana, Damas de blanco (Vrouwen in het Wit) en Oslobodjenje. Tijdens de conferentie werd een videoboodschap van Aung San Suu Kyi vertoond. Voormalige winnaars spraken zeer lovend over de Sacharov-prijs, die hun strijd de nodige internationale zichtbaarheid en geloofwaardigheid geeft.

Het Europees Parlement is ook doorgegaan met de maandelijks debatten omtrent **urgente resoluties** over schendingen van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat. Zo werden in totaal 53 resoluties over mensenrechten aangenomen (zie bijlage 2).

In april heeft de Conferentie van delegatievoorzitters nieuwe richtsnoeren voor de delegaties van het Europees Parlement aangenomen, over het agenderen van mensenrechtenkwesties bij alle bezoeken en bijeenkomsten van delegaties en in multilaterale vergaderingen. In de "Specifieke richtsnoeren voor de mensenrechten en democratiseringsacties van leden van het Europees Parlement tijdens hun bezoeken aan derde landen" worden alle delegaties aangemoedigd mensenrechtenthema's te bespreken tijdens contacten met autoriteiten en mensenrechtenverdedigers te ontmoeten.

Een van de **delegaties** van het Parlement **waarbij de Subcommissie mensenrechten in 2011 was betrokken** was de ad-hocdelegatie naar Tunesië, samen met de Commissie buitenlandse zaken en de vaste delegatie voor de Maghreblanden van het Parlement. Ook was er een delegatie van de subcommissie die een goed gevuld en opzienbarend bezoek aan Honduras en Mexico bracht. De voorzitter van de subcommissie nam ook deel aan het delegatiebezoek van de Commissie buitenlandse zaken aan Centraal-Azië, dat verband hield met de onderhandelingen over de Partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Unie en Turkmenistan.

In 2011 zijn in de Subcommissie mensenrechten **hoorzittingen** georganiseerd (waarvan sommige in samenwerking met andere commissies of delegaties) over:

- toegang tot water en sanitair;
- discriminatie op basis van kaste in Zuid-Azië;
- ondersteuning van de democratie;
- minderheden en niet-vertegenwoordigde volken;
- persvrijheid, waaronder de bescherming van journalisten in gewapende conflicten;
- de internationale dag voor steun aan slachtoffers van foltering;
- steun van de EU aan het Internationaal Strafhof: aangaan van uitdagingen en overwinnen van moeilijkheden;
- de mensenrechten in Zuidoost-Azië met bijzondere aandacht voor Indonesië;

- de mensenrechtensituatie van Turkmenen in Irak;
- de mensenrechten in China, met bijzondere aandacht voor mensenrechtenverdedigers;
- de mensenrechten van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en interseksuelen in de wereld;
- de mensenrechtensituatie in Rusland en de noordelijke Kaukasus;
- de mensenrechten in Turkije met het oog op het verwachte voortgangsverslag van de Commissie;
- de rechten van LGBT en Roma in de Westelijke Balkan;
- de mensenrechten in China en de rol van de Europese Unie;
- de follow-up van het verslag inzake mensenrechtenverdedigers.

Voorts hebben leden van het Europees Parlement tijdens diverse gedachtewisselingen de situatie in verschillende landen alsook uiteenlopende horizontale prioriteiten kunnen bespreken met de EDEO, externe deskundigen, ambassadeurs en vertegenwoordigers van internationale organisaties en nationale, regionale en internationale ngo's.

Teneinde het werk van de Subcommissie mensenrechten aan te vullen, verleent de Sectie beleidsondersteuning externe betrekkingen van het Parlement steun door middel van achtergrondnota's en ander achtergrondmateriaal of door externe studies te laten uitvoeren. In 2011 werden met betrekking tot het externe beleid op het gebied van de mensenrechten studies uitgevoerd en aan de subcommissie voorgelegd over:

- de Europese Unie en de doorlichting van de Mensenrechtenraad van de VN;
- het mensenrechtenbeleid van de EU ten aanzien van Rusland;
- workshop over foltering en geheime detentie: standpunt van de VN en rol van de EU;
- de gevolgen van het migratiebeleid voor de mensenrechten in het Europese nabuurschap;
- de mensenrechten in de landen van het Oostelijk Partnerschap;
- mensenrechtencriteria voor het externe beleid van de EU
- onderlinge steun tussen de ombudsmannen in de landen van het Oostelijk Partnerschap

De **vaste delegaties van het Parlement** onderhouden doorlopend betrekkingen met landen en regionale organen. Delegatiebezoeken zijn een uitstekende gelegenheid om parlementsleden, ambtenaren en het maatschappelijk middenveld in derde landen rechtstreeks aan te spreken. Delegatiebijeenkomsten in Brussel en Straatsburg worden regelmatig bijgewoond door ambassadeurs van de betrokken landen, de EDEO, ngo's en andere gesprekspartners, waarbij ook de mensenrechten geregeld aan bod komen (bijvoorbeeld in het geval van Iran en China). De delegatievoorzitters verzenden vaak brieven (doorgaans naar de ambassadeur van het land in kwestie) en leggen veelvuldig verklaringen af over specifieke schendingen van de mensenrechten.

Het Europees Parlement onderhoudt contacten met parlementen overal ter wereld via de **interparlementaire samenwerking en gezamenlijke parlementaire vergaderingen**. Tijdens deze vergaderingen komen leden van het Europees Parlement en parlementsleden van derde landen samen om gemeenschappelijke uitdagingen te bespreken, waaronder vraagstukken betreffende de mensenrechten en de democratie. Het gaat onder meer om de Parlementaire Vergadering van de Unie voor het Middellandse Zeegebied, de Euro-Latijns-Amerikaanse Parlementaire Vergadering en de Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU. In 2011 werd de Parlementaire Vergadering Euronest opgericht, met onder meer een specifieke Commissie politieke zaken, mensenrechten en democratie en een Commissie sociale zaken, cultuur, onderwijs en maatschappelijk middenveld, om het initiatief voor het Oostelijk Partnerschap van de Unie een parlementaire dimensie te geven.

De **Parlementaire Vergadering van de Unie voor het Middellandse Zeegebied** bestaat uit leden van het Europees Parlement en parlementsleden uit de EU en landen uit het Middellandse Zeegebied die tot het Europees-mediterraan partnerschap behoren, waaronder Algerije, Egypte, Israël, Jordanië, Libanon, Marokko, de bezette Palestijnse gebieden, Syrië, Tunesië en Turkije. De 7e Parlementaire Vergadering kwam op 3 en 4 maart in Rome bijeen, om de politieke gebeurtenissen in de zuidelijke landen van het Middellandse Zeegebied te bespreken. De Commissie politieke zaken, mensenrechten en democratie is bevoegd voor de mensenrechtenproblematiek.

De vijfde gewone plenaire zitting van de **Euro-Latijns-Amerikaanse Parlementaire Vergadering** vond plaats op 18 en 19 mei 2011 in Montevideo (Uruguay). Haar Commissie politieke zaken, veiligheid en mensenrechten is belast met de mensenrechten.

De **Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU** wordt gevormd door leden van het Europees Parlement en verkozen vertegenwoordigers van de landen in Afrika, het Caribisch Gebied en de Stille Oceaan ("de ACS-landen") die de Overeenkomst van Cotonou hebben ondertekend. Een aanzienlijk deel van haar werkzaamheden beoogt de bevordering van de mensenrechten en de democratie, en van de gemeenschappelijke menselijke waarden. Dat leidde tot gezamenlijke verbintenissen die in het kader van VN-conferenties werden aangegaan. Wat de mensenrechten betreft, werd op de 21e zitting in Boedapest (16-18 mei 2011) een resolutie aangenomen over uitdagingen voor de toekomst van de democratie en de eerbiediging van de grondwettelijke orde in de ACS- en EU-landen.

De oprichtingsvergadering van de **Parlementaire Vergadering Euronest** vond plaats op 3 mei 2011 in Brussel. Voorzitter van het Europees Parlement Jerzy Buzek opende de vergadering, en merkte op dat de democratische hervormingsprocessen in de oostelijke partnerlanden moeten worden versterkt. Op 14 en 15 september werd in Straatsburg de eerste gewone zitting gehouden, voorafgegaan door een bijeenkomst van de vier commissies van de Vergadering, waaronder de Commissie politieke zaken, mensenrechten en democratie.

Verder hebben in 2011 veel **interparlementaire bijeenkomsten** plaatsgevonden waar de mensenrechten hoog op de agenda stonden. Op 11 oktober 2011 organiseerde de Subcommissie mensenrechten samen met de Commissie ontwikkelingssamenwerking een interparlementaire commissievergadering met de nationale parlementen, getiteld "Mensenrechtenclausules in het ontwikkelingsbeleid". Het was de eerste volwaardige interparlementaire bijeenkomst sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon die gewijd was aan het verband tussen mensenrechten en ontwikkeling. Het belangrijkste waarover de leden van het Europees Parlement en hun nationale collega's van gedachten wisselden was de vraag of mensenrechtenclausules armoedebestrijding belemmeren, en hoe doeltreffend deze kunnen zijn in het geval van meerdere donoren.

Waarneming bij verkiezingen toont de inzet van het Europees Parlement om de democratie, de rechtsstatelijkheid en de mensenrechten te helpen ontwikkelen en versterken. Parlementsleden nemen deel aan EU-verkiezingswaarnemingsmissies (EU EOM's) of aan internationale verkiezingswaarnemingsmissies. In het tweede geval neemt de Parlementaire delegatie deel aan de missie en worden de werkzaamheden gecoördineerd in samenwerking met het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR) van de OVSE, de Parlementaire Vergadering van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OSCE PA), de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa en de Parlementaire Vergadering van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NATO PA).

De **verkiezingscoördinatiegroep** (ECG) van het Europees Parlement is belastverantwoordelijk voor de algemene organisatie van de verkiezingswaarneming. In 2011 vervulde de verkiezingscoördinatiegroep voor het eerst haar nieuwe rol als raadgever van hoge vertegenwoordiger Catherine Ashton bij het vaststellen en plannen van dergelijke missies. Zij was ook belangrijk bij de benoeming van leden van het Europees Parlement als EU-hoofdwaarnemers tijdens verkiezingswaarnemingsmissies.

In 2011 heeft het Parlement aan volgende verkiezingswaarnemingsmissies deelgenomen:

Kosovo	parlementsverkiezingen (herhaling in 3 gemeenten)	9.1.2011
Sudan	referendum over Zuid-Sudan	9-17.1.2011
Tsjaad	parlementsverkiezingen	13.2.2011
Uganda	algemene verkiezingen	18.2.2011
Nigeria	presidentsverkiezingen	16.4.2011
Peru	presidentsverkiezingen	5.6.2011
Zambia	algemene verkiezingen	20.9.2011
Tunesië	verkiezingen constituerende vergadering	23.10.2011
Kirgizië	presidentsverkiezingen	30.10.2011
Nicaragua	algemene verkiezingen	6.11.2011
Democratische Republiek Congo	presidentsverkiezingen	28.11.2011

Gezien het belang van de plaatselijke verkiezingen in Albanië in mei 2011 heeft het Europees Parlement bij wijze van uitzondering besloten een ad-hocdelegatie naar het land te sturen die het verkiezingsproces zal volgen.

Parlementen zijn hoekstenen van een functionerende democratie, waar immers de kans het grootst is dat de mensenrechten worden gerespecteerd en actief gehandhaafd. Het **Bureau voor bevordering van de parlementaire democratie (OPPD)** van het Europees Parlement steunt de parlementaire ontwikkeling in nieuwe en opkomende democratieën. De begunstigden van deze steun zijn parlementaire instellingen in derde landen, hun leden en hun ambtenaren. Het Bureau biedt institutionele capaciteitsopbouw, aangepaste steunprogramma's, peer-to-peer support, uitwisseling van ervaringen en follow-up van verkiezingswaarnemingsmissies met het oog op democratiseringssteun voor de gehele duur van het verkiezingsproces.

In 2011 heeft het Bureau een bezoek aan het Europees Parlement georganiseerd van een ruime groep Egyptische politiek activisten, uit een breed spectrum van politieke partijen, groeperingen en presidentskandidaten. Partners in het "Democracy Fellowship Programme" van het Bureau waren onder meer de parlementaire vergaderingen van de Mercosur en het PARLACEN, en de parlementen van Chili (Huis van Afgevaardigden), Armenië, Ghana, Mauritanië en Togo. Het Bureau steunde ook het parlementair forum van de Gemeenschap van democratieën door een actieve adviesfunctie te vervullen, een bijeenkomst in Brussel te organiseren en deel te nemen aan de forumbijeenkomsten in Tbilisi, Vilnius en Washington. In 2011 organiseerde het Bureau tevens een bijeenkomst van hoog niveau van de "Transatlantic Dialogue on Strengthening Cooperation on Democracy Support", in samenwerking met het "National Democratic Institute for International Affairs" (NDI).

De **taakgroep voor het EU-mensenrechtenbeleid**, met personeel van verschillende diensten van het Europees Parlement, is in 2011 regelmatig bijeengekomen om meer synergie en samenhang te brengen in de werkzaamheden betreffende de mensenrechten van de verschillende commissies en afdelingen van het Parlement.

De behoefte en de wil om de acties van het Europees Parlement ter bevordering van de mensenrechten en de democratie verder te versterken leidden tot de oprichting van een nieuw directoraat ter ondersteuning van de democratie, dat deel uitmaakt van het directoraat-generaal voor extern beleid en de werkzaamheden in 2012 aanvat.

7 Lijst van afkortingen

AA	Association Agreement
AFCO	Constitutional Affairs Committee
AFET	Committee on Foreign Affairs
AMISOM	African Union Mission in Somalia
APRM	African Peer Review Mechanism
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASEM	Asia-Europe Meeting
ATP	Anti-Terrorism Proclamation
AU	African Union
BICI	Independent Commission of Inquiry
BiH	Bosnia and Herzegovina
CAT	Convention against Torture
CBSS	Country-Based Support Schemes under the EIDHR
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
CEDEAO	
CEDEF	convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes
CENIT	national Electoral Commission

CEPOL	
CFSP	Common Foreign Security Policy
CHT	Chittagong Hill Tracts
CICIG	International Commission Against Impunity in Guatemala
CoE	Council of Europe
COHOM	Council Human Rights Working Group
COREPER	
CPT	Committee for the Prevention of Torture
CRPD	UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities
CSDP	Common Security and Defence Policy
CSO	Civil Society Organisation
CSR	Corporate Social Responsibility
CSW	Commission on the Status of Women
CVJR	Truth, Justice and Reconciliation Commission
DAS	Departamento Administrativo de Seguridad
DCFTA	Deep and Comprehensive Free Trade Area
DCI	Development Cooperation Instrument
DCI	Dialogues Facility Fund
DDPA	Durban Declaration and Programme of Action
DEVE	Committee on Development
DPRK	Democratic People's Republic of Korea
DRC	Democratic Republic of Congo
DROI	Human Rights Subcommittee of the European Parliament
EA	Electoral assistance
EaP	Eastern Partnership
EASO	European Asylum Support Office
EC	European Commission

ECCC	Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia
ECCC	Extraordinary Chambers in the Court of Cambodia
ECG	Election Coordination Group
ECG	Election Coordination Group
ECHR	European Convention on Human Rights
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance
EDF	European Development Fund
EED	European Endowment for Democracy
EEM	Election expert missions
EIB	European Investment Bank
EIDHR	European Initiative for Democracy and Human Rights
EMB	electoral management bodies
EMRIP	Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples
ENI	European Neighbourhood Instrument
ENP	European Neighbourhood Policy
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument
EOM	Election observation missions
EP	European Parliament
EPJUST	EU-Philippines Justice Support Programme
EU MS	EU Member States
EUD	EU Delegation
EUJUST LEX	Integrated Rule of Law Mission for Iraq
EUMM	EU Monitoring Mission
EUPM	EU Police Mission
EUPOL	European Union Police Mission in Afghanistan

EUPOL COPPS	European Union Police Mission for the Palestinian Territories
EURA	EU Readmission Agreement
EUREMA	EU Relocation from Malta
EURODAC	system for comparing fingerprints of asylum seekers and some categories of illegal immigrants
EUROJUST	European Union's Judicial Cooperation Unit
EUROPOL	law enforcement agency of the European Union
EUSR	EU Special Representative
EUTM	European Union military mission to contribute to the training of security forces
FAC	Foreign Affairs Council
FED	Fonds européen de développement
FEMM	Women's Rights and Gender Equality Committee
FfGE	Financing for Gender Equality
FICs	Forum Island Countries
FIDH	Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme
FoE	freedom of expression
FoRB	freedom of thought, conscience and religion or belief
FRONTEX	EU Agency promoting, coordinating and developing European border management
FYROM	Former Yugoslav Republic of Macedonia
GAMM	Global Approach to Migration and Mobility
GCC	Gulf Cooperation Council
GCTF	Global Counter-Terrorism Forum

GNU	Government of National Unity
GoE	Government of Ethiopia
GRULAC	UN Group of Latin America and Caribbean Countries
GSP	EU's Generalised System of Preferences
HIV	Human immunodeficiency virus
HOMs	EU Heads of Missions
HR	High Representative
HR VP	High Representative Vice-President
HRC	UN Human Rights Council
HRDO	Human Rights Defender's Office
HRDs	Human Rights Defenders
ICC	International Criminal Court
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
ICERD	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination
ICHR	Independent Commission for Human Rights
ICT	information and communication technology
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
IDPs	Internally Displaced Persons
IHL	international humanitarian law
ILO	International Labour Organisation

IMT	International Monitoring Team
INEC	Independent National Electoral Committee
INGO	International nongovernmental organisation
INTA	Committee on International Trade
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
ISAF	International Security Assistance Force
ITC-ILO	International Training Centre of the ILO
JA	Council Joint Actions
JURI	Legal Affairs Committee
JWF	Angola-EU Joint Way Forward
LAS	League of Arab States
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender
LGBTI	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex
LIBE	Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs
MDG	Millennium Development Goals
MENA	Middle East and North Africa
MEP	Member of the European Parliament
MERCOSUR	Common Market of the South
MFF	Multiannual Financial Framework
NDC	National Dialogue Committee
NDI	National Democratic Institute for International Affair

NGO	Nongovernmental organisation
NSA	Non-State Actors
NSF	Somali National Security Forces
NSS	National Security Service
NTC	National Transitional Council
OAS	Organisation of American States
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OFA	Ohrid Framework Agreement
OHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights
OIC	Organisation of Islamic Cooperation
OMCT	Organisation Mondiale Contre la Torture
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture
OPPD	Office for the Promotion of Parliamentary Democracy
oPt	Occupied Palestinian Territory
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe
OSCE PA	Parliamentary Assemblies of the Organisation for Security and Co-operation in Europe

PA	Palestinian Authority
PACE	Parliamentary Assembly of the Council of Europe
PARLACEN	Parlamento Centroamericano
PCA	Partnership and Cooperation Agreement
PCA	Partnership and Cooperation Agreement
PCNA	Post-Crisis Needs Assessment
PDO	Public Defenders Office
PMSC	private military and security companies
PSWG	Peace Support Working Group
RCCR	Royal Committee on Constitutional Review
RTG	Royal Thai Government
SAA	Stabilisation and Association Agreement
SADC	Southern African Development Community
SAF	Sudan Armed Forces
SAP	Stabilisation and Association Process
SPLA	Sudan People's Liberation Army
SPRING	Support to Partnership, Reform and Inclusive Growth Programme
SPT	UN Subcommittee on Prevention of Torture
SRT	Special Rapporteur on Torture
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange Instrument
TDCA	Trade Cooperation and Development Agreements
TIPNIS	Territorio Indigena Parque Natural Isiboro Sécure
US	United States of America
UAE	United Arab Emirates
UfM	Union for the Mediterranean
UN	United Nations
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan

UNAMID	United Nations-African Union Mission in Darfur
UNCAT	United Nations Convention against Torture
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNGA	United Nations General Assembly
UNGP	United Nations Guiding Principle
UNHCR	UN Refugee Agency
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNMIS	United Nations Missions in Sudan
UNSCR	United Nations Security Council Resolution
UPR	Universal Periodic Review
USA	United States of America
USICVR	Unidad de seguimiento a las recomendaciones de la Comisión Verdad y Reconciliación
WCAR	World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance

Annex 1 - Pledges made to the 31st International Conference of the Red Cross and Red Crescent, Geneva, 28 November to 1 December 2011.

For the years 2012-2015, we, the European Union and its Member States (Austria, Belgium, Bulgaria, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, United Kingdom), hereby pledge:

1. Missing persons

The EU and its Member States are concerned by the enforced disappearance of persons during armed conflicts and by the profound humanitarian consequences borne by families of missing persons in these circumstances.

The EU Member States therefore pledge:

- to consider ratifying the 2006 Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance;
- to consider adopting other measures aiming at avoiding enforced disappearances, such as those included in the model law suggested by the ICRC;
- to support mechanisms to investigate effectively and resolve the cases of missing persons in several regions of the world;
- to encourage processes acknowledging the rights and needs of families of missing persons and aiming at adjusting national legislation and programmes to meet these needs.

2. International Criminal Court

The EU and its Member States consider that those who have committed serious crimes of concern to the international community, including war crimes, crimes against humanity or the crime of genocide should be brought to justice.

In line with their efforts to fight impunity, the EU and its Member States pledge:

- to continue to promote the universality and preserve the integrity of the Rome Statute;
- to include the fight against impunity for the most serious crimes of international concern as one of the shared values of the EU and its partners through the insertion of provisions concerning the ICC and international justice into EU agreements with third parties;
- to continue their support to the Court, civil society and to third States interested in receiving assistance in order to become party to the Rome Statute or to implement it;

3. International Humanitarian Law Instruments

The EU and its Member States are convinced that national implementation and enforcement of international humanitarian law and other relevant legal instruments which have an impact on international humanitarian law are of great importance and fall under States' responsibilities.

In line with the EU Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law, the EU Member States pledge:

- to work towards further participation in the principal international humanitarian law instruments and other relevant legal instruments which have an impact on international humanitarian law by considering ratification of the following instruments to which they are not yet all party, namely:

Additional Protocol III to the Geneva Conventions;

The Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and its First and Second Protocols;

The Optional Protocol to the UN Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict;

The Ottawa Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines;

Protocol II, as amended on 3 May 1996, and Protocol V to the 1980 Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects;

The Convention on the prohibition of military use of environmental modification techniques.

In order to improve implementation of international humanitarian law at the national level the EU and its Member States pledge:

- to support States in their efforts to adopt relevant national legislation pertinent to their international humanitarian law obligations;
- to support the existing international humanitarian law mechanisms and to envisage, if deemed relevant, making use of the services of the International Humanitarian Fact-Finding Commission constituted under Article 90 of Additional Protocol I.

4. Promotion and dissemination of international humanitarian law

The EU and its Member States underline that proper training in, and dissemination of, international humanitarian law is required to ensure better compliance with international humanitarian law in time of armed conflict.

In line with the EU Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law and the 2007 European Consensus on Humanitarian Aid, the EU and its Member States pledge:

- to pursue their efforts in promoting dissemination and training in international humanitarian law in third countries, including in peacetime, in particular to national authorities, armed non-state actors and humanitarian actors.

The EU Member States pledge:

- to continue their efforts in promoting dissemination and training in international humanitarian law inside the EU, in particular to military and civilian personnel, involved in crisis management operations.

5. Fundamental Procedural and other Guarantees

The EU and its Member States reaffirm their determination to respect fundamental procedural guarantees for all persons detained in relation to an armed conflict as enshrined in the applicable rules of international humanitarian law and/or international human rights law.

The EU and its Member States therefore pledge to promote respect of fundamental procedural guarantees through a wide range of measures including:

- Training for staff participating in EU military and civilian crisis management operations in fundamental procedural guarantees.

- Endeavouring to ensure implementation of those standards by third parties involved in EU operations.
- Supporting dissemination and training sessions on implementation of fundamental procedural guarantees.
- Recalling the importance of respecting fundamental procedural guarantees in dialogue with other States.

6. Anti-Personnel Landmines, Cluster Munitions, Improvised Explosive Devices and

Explosive Remnants of War

The EU and its Member States are concerned by the threats posed by anti-personnel landmines, cluster munitions, improvised explosive devices and explosive remnants of war.

The EU Member States therefore pledge:

- to advocate as appropriate in support of international instruments seeking to address humanitarian hazards of explosive remnants of war, cluster munitions, improvised explosive devices and antipersonnel landmines;
- to encourage as appropriate States Parties to the Anti-Personnel Mine Ban Convention and the Convention on Cluster Munitions to make timely reports in accordance with the relevant provisions of these treaties.

Joint pledge by EU Member States and National Red Cross Societies

1 Strengthening international humanitarian law through the adoption of an effective Arms

Trade Treaty

The European Union Member States and their National Red Cross Societies, noting the utility of the 2008 EU Common Position defining common rules governing the control of exports of military technology and equipment and related EU instruments, are concerned that the widespread availability of weapons facilitates violations of international humanitarian law, and hampers the provision of assistance to victims of armed conflict, and are convinced of the relevance of promoting and further strengthening the regulatory framework governing transfers of conventional arms.

In line with the updated EU Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law and the relevant Council Conclusions, the European Union Member States, with support from their respective National Red Cross Societies, therefore pledge:

- to engage in an exchange of information, to the extent considered appropriate and pertinent by the European Union Member States, on the negotiation in 2012 of a strong and robust Arms Trade Treaty with the highest possible legally binding standards which would prevent conventional weapons from being used to violate international humanitarian law.

Bijlage 2 - Mensenrechtenresoluties in 2011

Reglement van het Europees Parlement - art. 122 - dringende debatten of resoluties

Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2 - resoluties over verklaringen

Reglement van het Europees Parlement - art. 48 - initiatiefverslagen

1. Resolutie van het Europees Parlement van 20 januari 2011 over Pakistan, in het bijzonder de moord op gouverneur Salman Taseer

2011/2522(RSP)

Reglement van het Europees Parlement - art. 122

2. Resolutie van het Europees Parlement van 20 januari 2011 over Iran – de zaak-Nasrin Sotoudeh

2011/2524(RSP)

Reglement van het Europees Parlement - art. 122

3. Resolutie van het Europees Parlement van 19 januari 2011 over de situatie in Haïti een jaar na de aardbeving: humanitaire hulp en wederopbouw

2010/3018(RSP)

Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2

4. Resolutie van het Europees Parlement van 20 januari 2011 over de situatie van christenen in de context van vrijheid van godsdienst

2011/2521(RSP)

Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2

5. **Resolutie van het Europees Parlement van 20 januari 2011 over Brazilië: de uitlevering van Cesare Battisti**
2011/2523(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
6. **Resolutie van het Europees Parlement van 20 januari 2011 over de situatie in Belarus**
2011/2514(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
7. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 februari 2011 over Jemen: de vervolging van minderjarige delinquenten, in het bijzonder de zaak-Muhammed Taher Thabet**
2011/2572(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
8. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 februari 2011 over de grensschermselingen tussen Thailand en Cambodja**
2011/2571(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
9. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 februari 2011 over Uganda: de moord op David Kato**
2011/2573(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
10. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 februari 2011 over de rechtsstaat in Rusland**
2011/2515(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
11. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 februari 2011 over de situatie in Egypte**
2011/2555(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2

- 12. Resolutie van het Europees Parlement van 10 maart 2011 over de prioriteiten van de 16de zitting van de VN-Raad voor de mensenrechten en de herziening in 2011**
2011/2570(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 13. Resolutie van het Europees Parlement van 10 maart 2011 over Pakistan, in het bijzonder de moord op Shahbaz Bhatti**
2011/2612(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 14. Resolutie van het Europees Parlement van 10 maart 2011 over de landen van het Zuidelijk Nabuurschap en in het bijzonder Libië**
2011/2616(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 15. Resolutie van het Europees Parlement van 10 maart 2011 over de situatie en het cultureel erfgoed in Kashgar (Oeigoerse Autonome Regio Xinjiang, China)**
2011/2614(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 16. Resolutie van het Europees Parlement van 10 maart 2011 over de benadering van Iran door de EU**
2010/2050(INI)
Reglement van het Europees Parlement - art. 48

- 17. Resolutie van het Europees Parlement van 10 maart 2011 over Belarus (in het bijzonder de zaken Ales Mikhalevic en Natalia Radina)**
2011/2613(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 18. Resolutie van het Europees Parlement van 7 april 2011 over Zimbabwe**
2011/2658(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 19. Resolutie van het Europees Parlement van 7 april 2011 over het verhinderen van de verkiezingen voor de Tibetaanse regering in ballingschap in Nepal**
2011/2657(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 20. Resolutie van het Europees Parlement van 7 april 2011 over de situatie in Syrië, Bahrein en Jemen**
2011/2645(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 21. Resolutie van het Europees Parlement van 7 april 2011 over de situatie in Ivoorkust**
2011/2656(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 22. Resolutie van het Europees Parlement van 7 april 2011 over de zaak-Ai Weiwei**
2011/2664(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 23. Resolutie van het Europees Parlement van 12 mei 2011 over de situatie in Sri Lanka**
2011/2684(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122

- 24. Resolutie van het Europees Parlement van 12 mei 2011 over Belarus**
2011/2686(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 25. Resolutie van het Europees Parlement van 12 mei 2011 over Azerbeidzjan**
2011/2685(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 26. Resolutie van het Europees Parlement van 9 juni 2011 over Oekraïne: de zaken Joelija Timosjenko en andere leden van de voormalige regering**
2011/2714(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 27. Resolutie van het Europees Parlement van 9 juni 2011 over Sudan en Zuid-Sudan: de situatie na het referendum van 2011**
2011/2717(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 28. Resolutie van het Europees Parlement van 9 juni 2011 over de top EU-Rusland**
2011/2716(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 29. Resolutie van het Europees Parlement van 9 juni 2011 over de situatie in Madagaskar**
2011/2712(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 30. Resolutie van het Europees Parlement van 9 juni 2011 over Guantánamo: ophanden zijnde beslissing over doodstraf**
2011/2713(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122

- 31. Resolutie van het Europees Parlement van 7 juli 2011 over de situatie in Syrië, Jemen en Bahrein in de context van de situatie in de Arabische wereld en Noord-Afrika**
2011/2756(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 32. Resolutie van het Europees Parlement van 7 juli 2011 over de voorbereidingen voor de verkiezingen voor de Russische Doema in december 2011**
2011/2752(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 33. Resolutie van het Europees Parlement van 7 juli 2011 over Indonesië, onder meer aanvallen op minderheden**
2011/2748(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 34. Resolutie van het Europees Parlement van 7 juli 2011 over India, met name de terdoodveroordeling van Davinder Pal Singh**
2011/2749(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 35. Resolutie van het Europees Parlement van 7 juli 2011 over de Democratische Republiek Congo en de massaverkrachtingen in de provincie Zuid-Kivu**
2011/2747(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 36. Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2011 over Sudan: de situatie in Zuid-Kordofan en het uitbreken van gevechten in Blauwe Nijl**
2011/2806(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122

- 37. Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2011 over de situatie in Syrië**
2011/2812(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 38. Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2011 over de situatie in Libië**
2011/2811(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 39. Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2011 over Eritrea: de zaak-Dawit Isaak**
2011/2807(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 40. Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2011 over de hongersnood in Oost-Afrika**
2011/2814(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 41. Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2011 over Belarus: de arrestatie van mensenrechtenactivist Ales Bialiatski**
2011/2805(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 42. Resolutie van het Europees Parlement van 29 september 2011 over de situatie in Palestina**
2011/2828(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
- 43. Resolutie van het Europees Parlement van 28 september 2011 over mensenrechten, seksuele geaardheid en seksuele identiteit bij de Verenigde Naties**
2011/2821(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2

44. **Resolutie van het Europees Parlement van 27 oktober 2011 over Tibet, in het bijzonder de zelfverbranding van nonnen en monniken**
2011/2874(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
45. **Resolutie van het Europees Parlement van 27 oktober 2011 over de situatie in Egypte en Syrië, met name die van de christelijke gemeenschappen**
2011/2881(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2
46. **Resolutie van het Europees Parlement van 27 oktober 2011 over Bahrein**
2011/2875(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
47. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 november 2011 over Egypte, in het bijzonder het geval van blogger Alaa Abd El-Fattah**
2011/2909(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
48. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 november 2011 over Iran – recente gevallen van schendingen van de mensenrechten**
2011/2908(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
49. **Resolutie van het Europees Parlement van 17 november 2011 over steun van de EU voor het Internationaal Strafhof: aangaan van uitdagingen en overwinnen van moeilijkheden**
2011/2109(INI)
Reglement van het Europees Parlement - art. 48

- 50. Resolutie van het Europees Parlement van 15 december 2011 over Tunesië: de kwestie Zacharia Bouguira**
2011/2947(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 51. Resolutie van het Europees Parlement van 15 december 2011 over de situatie van vrouwen in Afghanistan en Pakistan**
2011/2946(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 52. Resolutie van het Europees Parlement van 15 december 2011 over Azerbeidzjan, met name de zaak-Rafiq Tağı**
2011/2945(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 122
- 53. Resolutie van het Europees Parlement van 15 december 2011 over de situatie in Syrië**
2011/2880(RSP)
Reglement van het Europees Parlement - art. 110, § 2